

CA FOUNDATION • PAPER 1 • ACCOUNTING

વિદ્યાર્થી નોંધ

વિષય-દર-વિષય • ઓક્ટોબર 2026 આવૃત્તિ • ગુજરાતી

11 પ્રકરણ • 33 એકમ • 228 વિષય • 524 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો

ICAI Study Material 2026 July + Scanner Accounting 2026 October V1

આ પુસ્તિકા કેવી રીતે કામ કરે છે

દરેક વિષય માટે પહેલાં “પહેલાં વાંચો” પંક્તિમાં જણાવેલા Study Material ના ફક્રા વાંચો. પછી એક પછી એક કૌશલ્ય-સ્તર પ્રમાણે ઊતરો — દરેક સ્તર જણાવે છે કે પરીક્ષકે એ વિષય પર ખરેખર કઈ નિપુણતા માગી છે, અને એ જ સ્તર પર મહાવરા માટે Scanner ના બરાબર એ જ પ્રશ્નો આપે છે.

અનુક્રમણિકા પછીનો વિભાગ — **આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો** — પ્રશ્ન-પંક્તિ, ICAI ની Manner of Assessment, અને કૌશલ્યનું મિશ્રણ તમારી તૈયારીમાં શું બદલશે તે સમજાવે છે. શરૂ કરતાં પહેલાં તે એક વાર જરૂર વાંચો.

અનુક્રમણિકા

આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો.....	8
વિષય રેકિંગ — પરીક્ષા ભારાંક માર્ગદર્શિકા.....	11
પ્રકરણ 1: Theoretical Framework (મહત્ત્વ: A).....	20
એકમ 1.1: Accounting નો અર્થ અને ક્ષેત્ર (મહત્ત્વ: B).....	20
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	20
વિષય 2: Accounting નો અર્થ.....	21
વિષય 3: Accounting નો Social Science તરીકે વિકાસ — Concept Base.....	21
વિષય 4: Accounting ની Objectives — Concept Base.....	22
વિષય 5: Accounting ની Functions.....	23
વિષય 6: Book-keeping — Concept Base.....	23
વિષય 7: Book-Keeping અને Accounting વચ્ચેનો તફાવત.....	24
વિષય 8: Accounting ની Sub-Fields.....	25
વિષય 9: Accounting Information ની Users.....	26
વિષય 10: Accounting નો બીજા Disciplines સાથેનો સંબંધ — Concept Base.....	27
વિષય 11: Accounting ની Limitations.....	27
વિષય 12: સમાજમાં Accountant ની ભૂમિકા.....	28
એકમ 1.2: Accounting Concepts, Principles and Conventions (મહત્ત્વ: A).....	29
વિષય 1: Concepts, Principles અને Conventions - એક નજરે.....	29
એકમ 1.3: Capital and Revenue Expenditure and Receipts (મહત્ત્વ: C).....	32
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	32
વિષય 2: Capital અને Revenue Expenditures નક્કી કરવાની Considerations.....	33
વિષય 3: Capital Expenditures and Revenue Expenditures.....	33
વિષય 4: Capital Receipts and Revenue Receipts.....	36
એકમ 1.4: Contingent Assets and Contingent Liabilities (મહત્ત્વ: D).....	37
વિષય 1: Contingent Asset — Concept Base.....	37
વિષય 2: Contingent Liabilities.....	38
વિષય 3: Contingent Liabilities અને Liabilities વચ્ચેનો તફાવત.....	39
વિષય 4: Contingent Liabilities અને Provisions વચ્ચેનો તફાવત.....	40
એકમ 1.5: Accounting Policies (મહત્ત્વ: D).....	42
વિષય 1: Accounting Policies નો અર્થ.....	42
વિષય 2: Accounting Policies ની પસંદગી.....	43
વિષય 3: Accounting Policies માં ફેરફાર.....	44
એકમ 1.6: Accounting એક Measurement Discipline તરીકે (મહત્ત્વ: D).....	44
વિષય 1: Measurement નો અર્થ — Concept Base.....	45
વિષય 2: માપવાનાં Objects કે Events — Concept Base.....	45
વિષય 3: Measurement નું Standard કે Scale — Concept Base.....	45
વિષય 4: Measurement Discipline નું Dimension — Concept Base.....	46
વિષય 5: Accounting એક Measurement Discipline તરીકે — Concept Base.....	46
વિષય 6: Valuation Principles.....	47
વિષય 7: Measurement and Valuation — Concept Base.....	48
વિષય 8: Accounting Estimates — Concept Base.....	49
એકમ 1.7: Accounting Standards (મહત્ત્વ: D).....	49
વિષય 1: Accounting Standards નો પરિચય — Concept Base.....	50
વિષય 2: Accounting Standards ની Objectives.....	50

વિષય 3: Accounting Standards ની Benefits અને Limitations.....	51
વિષય 4: ભારતમાં Accounting Standards ઘડવાની પ્રક્રિયા.....	52
વિષય 5: ભારતમાં Accounting Standards ની યાદી — Concept Base.....	53
પ્રકરણ 2: Accounting Process (મહત્ત્વ: A).....	55
એકમ 2.1: Accounting ની પાયાની Procedures: Journal Entries (મહત્ત્વ: B).....	55
વિષય 1: Double Entry System.....	55
વિષય 2: Double Entry System ની ફાયદા.....	56
વિષય 3: Account — Concept Base.....	57
વિષય 4: Debit and Credit — Concept Base.....	57
વિષય 5: Transactions.....	58
વિષય 6: Accounting Equation Approach.....	59
વિષય 7: Traditional Approach.....	60
વિષય 8: Accounts નું Modern Classification.....	61
વિષય 9: Journal.....	62
વિષય 10: Journal ની ફાયદા.....	63
વિષય 11: Accounting for GST.....	64
એકમ 2.2: Ledgers (મહત્ત્વ: D).....	65
વિષય 1: પરિચય.....	65
વિષય 2: Specimen of Ledger Accounts — Concept Base.....	66
વિષય 3: Posting.....	67
વિષય 4: Balancing an Account.....	68
એકમ 2.3: Trial Balance (મહત્ત્વ: D).....	69
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	69
વિષય 2: Trial Balance બનાવવાના Objectives.....	69
વિષય 3: Trial Balance ની મર્યાદાઓ.....	70
વિષય 4: Trial Balance બનાવવાની રીતો — Concept Base.....	71
વિષય 5: Adjusted Trial Balance (Through Suspense Account).....	72
વિષય 6: Trial Balance બનાવવાના Rules.....	72
એકમ 2.4: Subsidiary Books (મહત્ત્વ: A).....	74
વિષય 1: પરિચય.....	74
વિષય 2: Subsidiary Books અને Principal Books વચ્ચેનો તફાવત — Concept Base.....	76
વિષય 3: Purchases Book.....	76
વિષય 4: Sales Book.....	77
વિષય 5: Sales Return Books or Returns Inward Book.....	79
વિષય 6: Purchase Returns or Returns Outward Book.....	80
વિષય 7: Importance of Journal — Concept Base.....	81
એકમ 2.5: Cash Book (મહત્ત્વ: D).....	82
વિષય 1: Cash Book -- A Subsidiary Book and a Principal Book.....	82
વિષય 2: Cash Book ની પ્રકાર.....	83
વિષય 3: Cash Book ની Entries નું Posting — Concept Base.....	84
વિષય 4: Petty Cash Book.....	85
વિષય 5: Credit/Debit Cards થી થતા વેચાણની Entries — Concept Base.....	86
એકમ 2.6: Rectification of Errors (મહત્ત્વ: B).....	87
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	87
વિષય 2: Errors ની તબક્કા — Concept Base.....	87
વિષય 3: Errors ની પ્રકાર.....	88
વિષય 4: Errors શોધવાના પગલાં — Concept Base.....	90
વિષય 5: Rectification of Errors.....	90

પ્રકરણ 3: Bank Reconciliation Statement (મહત્ત્વ: B).....	94
વિષય 1: Introduction.....	94
વિષય 2: Background — Concept Base.....	95
વિષય 3: Bank Pass Book — Concept Base.....	95
વિષય 4: Bank Reconciliation Statement.....	96
વિષય 5: Bank Reconciliation Statement નું Importance.....	97
વિષય 6: Cash Book Balance ને Pass Book Balance સાથે Reconcile કરવાની રીત — Concept Base.....	98
વિષય 7: Bank Reconciliation ની Methods.....	99
પ્રકરણ 4: Inventories (મહત્ત્વ: A).....	103
વિષય 1: અર્થ — Concept Base.....	103
વિષય 2: Inventory Valuation.....	104
વિષય 3: Inventory Valuation નો આધાર.....	105
વિષય 4: Inventory Record Systems.....	106
વિષય 5: Inventory નો Cost નક્કી કરવાની Formulae/Methods.....	107
વિષય 6: Inventories Taking.....	109
પ્રકરણ 5: Depreciation and Amortisation (મહત્ત્વ: B).....	112
વિષય 1: પરિચય.....	112
વિષય 2: Depreciation ની Measurement ની Factors.....	113
વિષય 3: Depreciation આપવાની Methods.....	114
વિષય 4: Property, Plant and Equipment ની Sale/Disposal પરનો Profit કે Loss.....	116
વિષય 5: Depreciation ની Method માં ફેરફાર.....	118
વિષય 6: Property, Plant and Equipment ની Estimated Useful Life ની Revision.....	119
વિષય 7: Property, Plant and Equipment નું Revaluation.....	120
વિષય 8: Intangible Assets — Concept Base.....	121
વિષય 9: Amortisation.....	122
પ્રકરણ 6: Bills of Exchange and Promissory Notes (મહત્ત્વ: C).....	124
વિષય 1: Bills of Exchange.....	124
વિષય 2: Promissory Notes.....	125
વિષય 3: Bill of Exchange અને Promissory Note વચ્ચેનો તફાવત.....	126
વિષય 4: Bills of Exchange અને Promissory Notes નો Record.....	127
વિષય 5: Term of a Bill — Concept Base.....	128
વિષય 6: Expiry / Due Date of a Bill — Concept Base.....	128
વિષય 7: Days of Grace.....	128
વિષય 8: Date of Maturity of Bill — Concept Base.....	129
વિષય 9: Bill at Sight — Concept Base.....	130
વિષય 10: Bill after Date — Concept Base.....	130
વિષય 11: Bill ની Due Date કેવી રીતે ગણવી.....	131
વિષય 12: Noting Charges.....	131
વિષય 13: Renewal of Bill.....	133
વિષય 14: Retirement of Bills of Exchange & Rebate.....	134
વિષય 15: Insolvency.....	135
વિષય 16: Accommodation Bills.....	136
વિષય 17: Bills of Collection — Concept Base.....	137
વિષય 18: Bills Receivable and Bills Payable Books — Concept Base.....	138
વિષય 19: Integrated Problems.....	138
પ્રકરણ 7: Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors (મહત્ત્વ: B).....	140
એકમ 7.1: Non-Manufacturing Entities ની Final Accounts (મહત્ત્વ: B).....	140
વિષય 1: Introduction — Concept Base.....	140

વિષય 2: Final Accounts ની તૈયારી — Concept Base.....	141
વિષય 3: Trading Account.....	141
વિષય 4: Profit and Loss Account.....	143
વિષય 5: કેટલાંક Adjustments અને તેમનાં Treatments.....	144
વિષય 6: Balance Sheet.....	146
વિષય 7: Accounting Procedure નો ક્રમ એટલે કે Accounting Cycle — Concept Base.....	147
વિષય 8: Opening Entry — Concept Base.....	148
વિષય 9: Provisions and Reserves — Concept Base.....	148
વિષય 10: Financial Statements ની મર્યાદાઓ.....	149
વિષય 11: Integrated Problems.....	150
એકમ 7.2: Manufacturing Entities ની Final Accounts (મહત્ત્વ: D).....	151
વિષય 1: Introduction — Concept Base.....	151
વિષય 2: Purpose — Concept Base.....	152
વિષય 3: Manufacturing Costs.....	152
વિષય 4: Manufacturing Account ની રચના.....	153
પ્રકરણ 8: Financial Statements of Non-Profit Organisations (મહત્ત્વ: A).....	156
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	156
વિષય 2: Receipts and Payments Account નું સ્વરૂપ.....	156
વિષય 3: Income and Expenditure Account.....	158
વિષય 4: Balance Sheet.....	160
વિષય 5: Educational Institution.....	163
પ્રકરણ 9: Accounts from Incomplete Records (મહત્ત્વ: C).....	165
વિષય 1: Introduction.....	165
વિષય 2: Single Entry System ની Types — Concept Base.....	166
વિષય 3: Capital Comparison થી Profit કેવી રીતે કાઢવો.....	166
વિષય 4: પૂરી Accounting Information મેળવવાની Techniques.....	168
પ્રકરણ 10: Partnership and LLP Accounts (મહત્ત્વ: C).....	171
એકમ 10.1: Partnership Accounts નો પરિચય (મહત્ત્વ: D).....	171
વિષય 1: Introduction: Partnership શા માટે? — Concept Base.....	171
વિષય 2: Partnership ની Definition અને Features.....	171
વિષય 3: Limited Liability Partnership.....	172
વિષય 4: સામાન્ય Partnership Firm અને LLP વચ્ચેનો ફરક.....	174
વિષય 5: Partnership Deed ની મુખ્ય Clauses.....	175
વિષય 6: Partners ની Powers — Concept Base.....	176
વિષય 7: Accounts — Concept Base.....	177
વિષય 8: Profit and Loss Appropriation.....	177
વિષય 9: Fixed and Fluctuating Capital.....	179
એકમ 10.2: Partnership Accounts માં Goodwill નું Treatment (મહત્ત્વ: D).....	180
વિષય 1: Goodwill.....	180
વિષય 2: Goodwill Valuation ની Methods.....	181
વિષય 3: Goodwill ની Valuation ની જરૂર — Concept Base.....	183
વિષય 4: Partner ની Admission વખતે Goodwill ની Valuation — Concept Base.....	183
વિષય 5: નવા Partner ની Admission વખતે Goodwill નું Accounting Treatment — Concept Base.....	184
વિષય 6: Profit Sharing Ratio બદલાય ત્યારે Goodwill નું Accounting Treatment — Concept Base.....	185
વિષય 7: Partner ની Retirement કે Death વખતે Goodwill નું Accounting Treatment.....	185
એકમ 10.3: નવા Partner નું Admission (મહત્ત્વ: C).....	186
વિષય 1: Introduction — Concept Base.....	186
વિષય 2: Revaluation Account or Profit and Loss Adjustment Account.....	187

વિષય 3: Balance Sheet માં Reserves.....	188
વિષય 4: નવો Profit Sharing Ratio કાઢવો — Concept Base.....	190
વિષય 5: Hidden Goodwill.....	190
એકમ 10.4: Partner નું Retirement (મહત્ત્વ: D).....	191
વિષય 1: Introduction — Concept Base.....	191
વિષય 2: Gaining Ratio કાઢવો.....	192
વિષય 3: Partner ની Retirement વખતે Assets અને Liabilities ની Revaluation — Concept Base.....	193
વિષય 4: Reserves — Concept Base.....	194
વિષય 5: Retire થતા Partner ને છેલ્લી ચૂકવણી — Concept Base.....	194
વિષય 6: Partner ની Loan હપતે ચૂકવવી — Concept Base.....	195
વિષય 7: Joint Life Policy.....	195
વિષય 8: Separate Life Policy.....	196
વિષય 9: Integrated Problems.....	197
એકમ 10.5: Partner નું Death (મહત્ત્વ: D).....	198
વિષય 1: Introduction.....	198
વિષય 2: અમુક કિસ્સામાં Outgoing Partner નો પછીના Profits માં હિસ્સો મેળવવાનો હક — Concept Base.....	199
વિષય 3: મરનાર Partner ની Legal Representatives ને ચૂકવવાપાત્ર રકમ — Concept Base.....	200
વિષય 4: Death વખતના ખાસ Transactions: Joint Life Policy.....	200
વિષય 5: Death વખતના ખાસ Transactions: Separate Life Policy.....	201
વિષય 6: Death વખતના ખાસ Transactions: મરનાર Partner નો હિસ્સો ચૂકવવો.....	202
વિષય 7: Integrated Problems.....	203
એકમ 10.6: Partnership Firms અને LLPs નું Dissolution (મહત્ત્વ: D).....	205
વિષય 1: Introduction — Concept Base.....	205
વિષય 2: Partnership ની Dissolution તરફ દોરી જતા સંજોગો — Concept Base.....	205
વિષય 3: Dissolution નાં પરિણામો.....	206
વિષય 4: Dissolution વખતે Partnership ના ચોપડા બંધ કરવા.....	207
વિષય 5: Partner ની Insolvency નાં પરિણામો — Concept Base.....	208
વિષય 6: Partner ની Insolvency થી થતી Loss.....	209
વિષય 7: Piecemeal Payments.....	211
વિષય 8: Limited Liability Partnership (LLP) નું Winding up.....	212
વિષય 9: Integrated Problems.....	213
પ્રકરણ 11: Company Accounts (મહત્ત્વ: A).....	215
એકમ 11.1: Company Accounts નો પરિચય (મહત્ત્વ: D).....	215
વિષય 1: પરિચય.....	215
વિષય 2: Company નો અર્થ — Concept Base.....	216
વિષય 3: Company ની Salient Features — Concept Base.....	217
વિષય 4: Companies ની પ્રકાર.....	217
વિષય 5: Books of Account ની જાળવણી — Concept Base.....	219
વિષય 6: Financial Statements બનાવવાં — Concept Base.....	219
એકમ 11.2: Shares નું Issue, Forfeiture અને Re-Issue (મહત્ત્વ: A).....	219
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	220
વિષય 2: Share Capital.....	220
વિષય 3: Shares ની પ્રકાર.....	221
વિષય 4: રોકડ સામે Shares નું Issue.....	222
વિષય 5: Shares નું Subscription — Concept Base.....	223
વિષય 6: Discount પર Issue થયેલા Shares.....	224
વિષય 7: Premium પર Issue થયેલા Shares.....	225
વિષય 8: Over Subscription અને Pro-Rata Allotment.....	226

વિષય 9: Calls-In-Arrears અને Calls-In Advance.....	227
વિષય 10: Calls-in-Arrears અને Calls-in- Advance પરનું Interest.....	228
વિષય 11: Shares નું Forfeiture.....	229
વિષય 12: Forfeited Shares નું Re-issue.....	230
વિષય 13: રોકડ સિવાયના Consideration સામે Shares નું Issue — Concept Base.....	232
એકમ 11.3: Debentures નું Issue (મહત્ત્વ: D).....	232
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	232
વિષય 2: અર્થ.....	233
વિષય 3: Debentures ની Features.....	234
વિષય 4: Debentures અને Shares વચ્ચેનો ફરક — Concept Base.....	235
વિષય 5: Debentures ની પ્રકાર.....	235
વિષય 6: Debentures નું Issue.....	236
વિષય 7: Collateral Security તરીકે Debentures નું Issue.....	238
વિષય 8: રોકડ સિવાયના Consideration સામે Debentures નું Issue.....	238
વિષય 9: Debentures ની Issue પરના Discount/Loss નું Treatment.....	239
વિષય 10: Debentures પરનું Interest.....	240
એકમ 11.4: Bonus Issue અને Rights Issue નું Accounting (મહત્ત્વ: D).....	241
વિષય 1: Bonus Shares નું Issue.....	242
વિષય 2: Right Issue.....	243
એકમ 11.5: Preference Shares નું Redemption (મહત્ત્વ: D).....	245
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	245
વિષય 2: Redeemable Preference Shares કેમ કહેાય છે — Concept Base.....	245
વિષય 3: Companies Act ની શરતો (Section 55) — Concept Base.....	246
વિષય 4: Fully Paid-Up Shares ની Redemption ની રીતો.....	246
વિષય 5: વહેંચ્યા વગરના Profits ની Capitalisation થી Preference Shares નું Redemption.....	249
વિષય 6: Partly Called-Up Preference Shares નું Redemption — Concept Base.....	250
વિષય 7: Fully Called પણ Partly Paid-Up Preference Shares નું Redemption — Concept Base.....	250
એકમ 11.6: Debentures નું Redemption (મહત્ત્વ: D).....	251
વિષય 1: પરિચય — Concept Base.....	251
વિષય 2: Debentures નું Redemption — Concept Base.....	251
વિષય 3: Debenture Redemption Reserve.....	252
વિષય 4: Debentures ની Redemption ની રીતો.....	252

શરૂ કરતાં પહેલાં

આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો

Scanner નો દરેક પ્રશ્ન વાંચીને વર્ગીકૃત કરાયો છે — આ પેપરમાં 524 પ્રશ્નો — એ જ કૌશલ્ય-ઢાંચા પર જે ICAI પોતે પ્રકાશિત કરે છે. આ નોંધ syllabus ના ક્રમ પર નહીં, આ વર્ગીકરણ પર બનેલી છે. આ પાના પર આપેલી દસ મિનિટ આખી ચોપડી વાપરવાની રીત બદલી નાખશે.

1. એક વિષયનો ઢાંચો

તેને આ રીતે વાંચો	
પહેલાં વાંચો	Study Material ના બરાબર એ જ ફકરા જેના પર વિષય ટકે છે. નોંધ વાંચતાં પહેલાં Study Material ખોલીને એ ફકરા વાંચો — નોંધ એ જ માનીને લખાઈ છે.
નોંધ	વિષય ખરેખર જેના પર ટકે છે તે — coverage માટે નહીં, પરીક્ષા માટે લખાયેલું. ટૂંકું, અને પરીક્ષાની આગલી રાતે ફરી વાંચી શકાય એવું.
કૌશલ્ય-સ્તર	દરેક સ્તર એ કૌશલ્ય છે જે પરીક્ષકે એ વિષય પર ખરેખર માગ્યું છે; સાથે થોડી પંક્તિનું માર્ગદર્શન અને મહાવરા માટે Scanner ના બરાબર એ જ પ્રશ્નો. સ્તરોને છપાયેલા ક્રમમાં જ વાંચો — એ ઓછી માગવાળા કૌશલ્યથી વધુ માગવાળા કૌશલ્ય તરફ જાય છે.
Concept Base	એ વિષય જ્યાં સુધી પરીક્ષક હજી પહોંચ્યો નથી. એ મરજિયાત નથી — ફક્ત હજી સુધી પુછાયું નથી, અને પરીક્ષામાં આવી શકે એવું છે. આ પેપરમાં આવા 84 વિષય છે.

2. પ્રશ્ન-પંક્તિ કેવી રીતે વાંચવી

PQ 5.24 • PYQ 2026-Sep [2] (b) • 10M • Pg 173

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

પંક્તિનો ભાગ	તે તમને શું કહે છે
PQ 5.24	Scanner નો પોતાનો પ્રશ્ન-ક્રમાંક. PQ practical પ્રશ્ન, TQ theory પ્રશ્ન.
PYQ 2026-Sep [2] (b)	ક્યાં પુછાયું — PYQ ગઈ પરીક્ષા, MTP mock test paper, RTP revision test paper — પછી એ sitting, અને એ પેપરમાં તેનો ક્રમાંક.
{C}	Case Scenario પ્રશ્ન.
DESC • TF • SN • DB	Theory પ્રશ્નનો પ્રકાર: Descriptive, True/False, Short Note, Distinguish Between. Practical પ્રશ્નો પર આવો કોઈ tag હોતો નથી.
10M	Marks, જેવા Scanner માં છપાયા છે. જ્યાં source marks છાપતો નથી ત્યાં ખાલી — RTP

પંક્તિનો ભાગ	તે તમને શું કહે છે
	સામાન્ય રીતે છાપતા નથી.
Pg 173	Scanner નું એ પાનું જ્યાં પ્રશ્ન અને તેનો જવાબ છપાયો છે.
LEVEL II ઉપયોજન	ICAI નો કૌશલ્ય-સ્તર, અને તેની અંદરનું કૌશલ્ય. વિભાગ 3 તેને સમજાવે છે.
8x પુછાયું	એ જ પ્રશ્ન ગઈ પરીક્ષાઓ, mock tests અને revision tests માં આટલી વાર પુછાઈ ચૂક્યો છે. તેને સૌથી ઊંચી પ્રાથમિકતા આપો.
અધરું	પ્રશ્ન કેટલી માગ કરે છે — તેના marks અને તેમાં પુછાયેલી જુદી-જુદી બાબતોની સંખ્યાના આધારે.

3. આકલનની રીત — દરેક કૌશલ્ય તમારી પાસે શું માગે છે

ICAI એક **Skill Assessment Specification Grid** પ્રકાશિત કરે છે. તેમાં ત્રણ કૌશલ્ય-સ્તર આપેલા છે, અને **Manner of Assessment of Skills** કોલમમાં દરેક સ્તરને બે જુદાં-જુદાં કૌશલ્ય તરીકે વર્ણવ્યું છે. એ જ છ કૌશલ્ય આ ચોપડીમાં ચાલતાં band-શીર્ષક છે.

કૌશલ્ય	સ્તર	પરીક્ષક તમારી પાસે શું કરાવવા માગે છે	ધ્યાનમાં રાખવા જેવા directive verbs
સ્મરણ (Remembering)	Level I	જે શીખ્યા છો તે એ જ રીતે રજૂ કરો.	Define • List • State • Name • Enumerate • Recognise
સમજ (Understanding)	Level I	તેને સમજાવો અને સંદર્ભમાં મૂકો — નિયમ જેવો છે એવો શા માટે છે તે તમે સમજ્યા છો એ બતાવો.	Describe • Explain • Distinguish • Identify • Illustrate • Outline
ઉપયોજન (Application)	Level II	જ્ઞાન, concept કે technique નો ઉપયોગ કરો અથવા તે બતાવો. પ્રશ્ન હલ કરો.	Apply • Calculate • Determine • Prepare • Reconcile • Record • Perform • Use • Conduct • Demonstrate
વિશ્લેષણ (Analysis)	Level II	મૂળ કારણ ઓળખવા માટે જુદાં-જુદાં ક્ષેત્રો વચ્ચેનો સંબંધ તપાસો અને નિર્ણયને ટેકો આપતો પુરાવો શોધો.	Analyse • Discuss • Compare and Contrast • Examine • Develop • Monitor • Prioritise • Align • Communicate
મૂલ્યાંકન (Evaluation)	Level III	સમસ્યાનું આકલન કરો અને વિવેકથી નિષ્કર્ષ પર પહોંચો.	Advise • Evaluate • Recommend • Review • Select • Assess
સંશ્લેષણ (Synthesis)	Level III	આંકડા અને માહિતી જોડો, પ્રાસંગિક હકીકતોને અપ્રાસંગિકથી અલગ કરીને.	Synthesis માટે ICAI એકેય verb આપતું નથી.

ICAI **Application** અને **Analysis** ના verbs બે અલગ યાદીમાં છાપે છે, એટલે એ ભાગલા Institute ના પોતાના છે. Level I અને Level III માટે તે એક-એક સંયુક્ત યાદી છાપે છે — એટલે **સ્મરણ અને સમજ** વચ્ચેની તથા **મૂલ્યાંકન અને**

સંશ્લેષણ વચ્ચેની રેખા verbs ની છપાયેલી યાદી પર નહીં, ICAI ની Manner of Assessment ના વર્ણન પર આધારિત છે.

CA Foundation નું આકલન ફક્ત Level I અને Level II પર થાય છે — Prospectus આ course માટે Level III ની કોલમ છાપતું નથી, એટલે ઉપરની છેલ્લી બે પંક્તિ ઝાંખી છે. મૂલ્યાંકન અને સંશ્લેષણ Final થી શરૂ થાય છે.

4. કૌશલ્યનું મિશ્રણ તમારી તૈયારીમાં શું બદલશે

ICAI આ પેપરને marks ના આધારે Level I 5-20% અને Level II 80-95% માં વહેંચે છે. તેમાંથી બે વાત નીકળે છે, જે ચૂકી જવાય એવી છે.

- વાંચી લેવું એ તૈયારી નથી. પાંચમાંથી ચાર marks પ્રશ્ન હલ કરવા માટે છે, તેનું વર્ણન કરવા માટે નહીં. જે વિષય તમે સમજાવી શકો છો પણ કદી હલ કર્યો નથી, તે વિષય તૈયાર નથી.
- પેપરનું સંતુલન દરેક પ્રકરણનું સંતુલન નથી. દરેક પ્રકરણ પોતાના ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ પેનલથી શરૂ થાય છે, જે બતાવે છે કે એ પ્રકરણના marks ખરેખર કેવી રીતે વહેંચાયા છે અને તેની તૈયારી માટે તેનો શો અર્થ છે. કેટલાંક પ્રકરણ લગભગ આખાં theory નાં છે; કેટલાંકમાં theory નામ પૂરતું છે. પ્રકરણ શરૂ કરતાં પહેલાં એ પેનલ વાંચો.

5. ચોપડીની શરૂઆતમાં બે માર્ગદર્શિકા

આ શા માટે છે	
વિષય રેકિંગ	વર્ગીકૃત Scanner પ્રશ્નોમાં પોતાના હિસ્સાના આધારે દરેક પરીક્ષિત વિષયની રેકિંગ, અને સંચિત coverage પર A, B કે C શ્રેણી. શ્રેણી A કુલ પ્રશ્નોના પહેલા 60% ને આવરી લે છે — પહેલાં તેને પૂરેપૂરી તૈયાર કરો.
મહત્ત્વ ગ્રેડ	અનુક્રમણિકામાં દરેક પ્રકરણ અને એકમ સામે છપાયેલો A-D ગ્રેડ. એ ICAI નો syllabus weightage નો સંકેત છે, જેવો Scanner તેને પ્રકાશિત કરે છે, અને પ્રશ્ન-આવૃત્તિની રેકિંગથી અલગ છે. જ્યાં બંને જુદું કહે, ત્યાં બેમાંથી ઊંચા ધોરણે તૈયારી કરો.

અભ્યાસ પ્રાથમિકતા માર્ગદર્શિકા

વિષય રેકિંગ — પરીક્ષા ભારાંક

પહેલાં વાંચો: આ પુસ્તિકાનો દરેક એ વિષય જેને પરીક્ષકે ખરેખર પૂછ્યો છે, નીચે 524 વર્ગીકૃત Scanner પ્રશ્નોમાં પોતાના હિસ્સાના આધારે — બધા 33 એકમ ભેગા કરીને — રેંક કરાવો છે, અને સંચિત coverage પર A, B કે C શ્રેણી અપાઈ છે. **શ્રેણી A (રેંક 1-30)** બધા વર્ગીકૃત પ્રશ્નોના પહેલા 60% ને આવરી લે છે. **શ્રેણી B (રેંક 31-52)** પછીના આશરે 15% ઉમેરે છે, જેથી coverage આશરે 75% થાય છે. **શ્રેણી C** બાકીના 25% છે: એક લાંબી પૂંછડી, જેમાંથી marks કાઢવા ધીમું પડે છે અને જેનો ઘણો ભાગ A અને B ની તૈયારી કરતી વખતે આપોઆપ તૈયાર થઈ જાય છે. **પાનું** કોલમ બતાવે છે કે એ વિષયની નોંધ કયા પાનાથી શરૂ થાય છે.

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચિત	પાનું
1	A	Accounting Process	Rectification of Errors	5.0%	5.0%	90
2	A	Theoretical Framework	Concepts, Principles અને Conventions - એક નજરે	4.8%	9.7%	29
3	A	Bank Reconciliation Statement	Bank Reconciliation ની Methods	4.6%	14.3%	99
4	A	Financial Statements of Non-Profit Organisations	Balance Sheet	3.8%	18.1%	160
5	A	Accounts from Incomplete Records	પૂરી Accounting Information મેળવવાની Techniques	3.6%	21.8%	168
6	A	Depreciation and Amortisation	Property, Plant and Equipment ની Sale/Disposal પરનો Profit કે Loss	2.9%	24.6%	116
7	A	Theoretical Framework	Capital Expenditures and Revenue Expenditures	2.5%	27.1%	33
8	A	Company Accounts	Forfeited Shares નું Re-issue	2.3%	29.4%	230
9	A	Company Accounts	Fully Paid-Up Shares ની Redemption ની રીતો	2.3%	31.7%	246
10	A	Inventories	Inventories Taking	2.1%	33.8%	109
11	A	Financial Statements of Non-Profit Organisations	Income and Expenditure Account	2.1%	35.9%	158

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
12	A	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Integrated Problems	1.9%	37.8%	150
13	A	Theoretical Framework	Capital Receipts and Revenue Receipts	1.5%	39.3%	36
14	A	Accounting Process	Errors ની પ્રકાર	1.5%	40.8%	88
15	A	Partnership and LLP Accounts	Revaluation Account or Profit and Loss Adjustment Account	1.5%	42.4%	187
16	A	Partnership and LLP Accounts	Integrated Problems	1.5%	43.9%	197
17	A	Partnership and LLP Accounts	Integrated Problems	1.5%	45.4%	203
18	A	Depreciation and Amortisation	Depreciation આપવાની Methods	1.3%	46.8%	114
19	A	Depreciation and Amortisation	Depreciation ની Method માં ફેરફાર	1.3%	48.1%	118
20	A	Company Accounts	Bonus Shares નું Issue	1.3%	49.4%	242
21	A	Accounting Process	Journal	1.1%	50.6%	62
22	A	Accounting Process	Sales Book	1.1%	51.7%	77
23	A	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Manufacturing Account ની રચના	1.1%	52.9%	153
24	A	Partnership and LLP Accounts	Goodwill Valuation ની Methods	1.1%	54.0%	181
25	A	Partnership and LLP Accounts	Partner ની Insolvency થી થતી Loss	1.1%	55.2%	209
26	A	Accounting Process	Cash Book ની પ્રકાર	1.0%	56.1%	83
27	A	Inventories	Inventory Valuation નો આધાર	1.0%	57.1%	105
28	A	Bills of Exchange and Promissory Notes	Insolvency	1.0%	58.0%	135
29	A	Partnership and LLP Accounts	Partnership Deed ની મુખ્ય Clauses	1.0%	59.0%	175

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
30	A	Partnership and LLP Accounts	Piecemeal Payments	1.0%	59.9%	211
31	B	Company Accounts	Debentures ની Redemption ની રીતો	1.0%	60.9%	252
32	B	Accounting Process	Accounting for GST	0.8%	61.6%	64
33	B	Inventories	Inventory નો Cost નક્કી કરવાની Formulae/Methods	0.8%	62.4%	107
34	B	Depreciation and Amortisation	પરિચય	0.8%	63.2%	112
35	B	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Profit and Loss Account	0.8%	63.9%	143
36	B	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	કેટલોક Adjustments અને તેમનાં Treatments	0.8%	64.7%	144
37	B	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Balance Sheet	0.8%	65.5%	146
38	B	Financial Statements of Non-Profit Organisations	Receipts and Payments Account નું સ્વરૂપ	0.8%	66.2%	156
39	B	Partnership and LLP Accounts	Limited Liability Partnership	0.8%	67.0%	172
40	B	Partnership and LLP Accounts	Fixed and Fluctuating Capital	0.8%	67.7%	179
41	B	Partnership and LLP Accounts	Balance Sheet માં Reserves	0.8%	68.5%	188
42	B	Theoretical Framework	Contingent Liabilities અને Provisions વચ્ચેનો તફાવત	0.6%	69.1%	40
43	B	Theoretical Framework	Accounting Policies માં ફેરફાર	0.6%	69.7%	44
44	B	Theoretical Framework	Accounting Standards ની Benefits અને Limitations	0.6%	70.2%	51
45	B	Accounting Process	Double Entry System ની ફાયદા	0.6%	70.8%	56

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
46	B	Accounting Process	Trial Balance બનાવવાની Rules	0.6%	71.4%	72
47	B	Accounting Process	પરિચય	0.6%	71.9%	74
48	B	Accounting Process	Purchases Book	0.6%	72.5%	76
49	B	Accounting Process	Sales Return Books or Returns Inward Book	0.6%	73.1%	79
50	B	Accounting Process	Purchase Returns or Returns Outward Book	0.6%	73.7%	80
51	B	Depreciation and Amortisation	Property, Plant and Equipment નું Revaluation	0.6%	74.2%	120
52	B	Bills of Exchange and Promissory Notes	Renewal of Bill	0.6%	74.8%	133
53	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Accommodation Bills	0.6%	75.4%	136
54	C	Accounts from Incomplete Records	Capital Comparison થી Profit કેવી રીતે કાઢવો	0.6%	76.0%	166
55	C	Partnership and LLP Accounts	Profit and Loss Appropriation	0.6%	76.5%	177
56	C	Company Accounts	Calls-In-Arrears અને Calls-In Advance	0.6%	77.1%	227
57	C	Company Accounts	Shares નું Forfeiture	0.6%	77.7%	229
58	C	Company Accounts	Debentures નું Issue	0.6%	78.2%	236
59	C	Company Accounts	Debentures ની Issue પરની Discount/Loss નું Treatment	0.6%	78.8%	239
60	C	Company Accounts	Debentures પરનું Interest	0.6%	79.4%	240
61	C	Theoretical Framework	Book-Keeping અને Accounting વચ્ચેનો તફાવત	0.4%	79.8%	24
62	C	Theoretical Framework	Accounting ની Limitations	0.4%	80.2%	27
63	C	Theoretical Framework	Contingent Liabilities	0.4%	80.5%	38
64	C	Accounting Process	Accounting Equation Approach	0.4%	80.9%	59
65	C	Accounting Process	Posting	0.4%	81.3%	67

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
66	C	Accounting Process	Trial Balance બનાવવાની Objectives	0.4%	81.7%	69
67	C	Accounting Process	Cash Book -- A Subsidiary Book and a Principal Book	0.4%	82.1%	82
68	C	Accounting Process	Petty Cash Book	0.4%	82.4%	85
69	C	Bank Reconciliation Statement	Bank Reconciliation Statement	0.4%	82.8%	96
70	C	Bank Reconciliation Statement	Bank Reconciliation Statement નું Importance	0.4%	83.2%	97
71	C	Inventories	Inventory Record Systems	0.4%	83.6%	106
72	C	Depreciation and Amortisation	Depreciation ની Measurement ની Factors	0.4%	84.0%	113
73	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Bill of Exchange અને Promissory Note વચ્ચેનો તફાવત	0.4%	84.4%	126
74	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Bill ની Due Date કેવી રીતે ગણવી	0.4%	84.7%	131
75	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Noting Charges	0.4%	85.1%	131
76	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Retirement of Bills of Exchange & Rebate	0.4%	85.5%	134
77	C	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Trading Account	0.4%	85.9%	141
78	C	Partnership and LLP Accounts	Partnership ની Definition અને Features	0.4%	86.3%	171
79	C	Partnership and LLP Accounts	Goodwill	0.4%	86.6%	180
80	C	Partnership and LLP Accounts	Hidden Goodwill	0.4%	87.0%	190
81	C	Partnership and LLP Accounts	Dissolution વખતે Partnership ની ચોપડા બંધ કરવા	0.4%	87.4%	207
82	C	Partnership and LLP Accounts	Limited Liability Partnership (LLP) નું Winding up	0.4%	87.8%	212

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચિત	પાનું
83	C	Partnership and LLP Accounts	Integrated Problems	0.4%	88.2%	213
84	C	Company Accounts	રોકડ સામે Shares નું Issue	0.4%	88.5%	222
85	C	Company Accounts	Discount પર Issue થયેલા Shares	0.4%	88.9%	224
86	C	Company Accounts	Calls-in-Arrears અને Calls-in-Advance પરનું Interest	0.4%	89.3%	228
87	C	Company Accounts	રોકડ સિવાયના Consideration સામે Debentures નું Issue	0.4%	89.7%	238
88	C	Company Accounts	Right Issue	0.4%	90.1%	243
89	C	Company Accounts	વહેંચ્યા વગરના Profits ની Capitalisation થી Preference Shares નું Redemption	0.4%	90.5%	249
90	C	Theoretical Framework	Accounting ની Functions	0.2%	90.6%	23
91	C	Theoretical Framework	Accounting ની Sub-Fields	0.2%	90.8%	25
92	C	Theoretical Framework	Accounting Information ની Users	0.2%	91.0%	26
93	C	Theoretical Framework	સમાજમાં Accountant ની ભૂમિકા	0.2%	91.2%	28
94	C	Theoretical Framework	Capital અને Revenue Expenditures નક્કી કરવાની Considerations	0.2%	91.4%	33
95	C	Theoretical Framework	Contingent Liabilities અને Liabilities વચ્ચેનો તફાવત	0.2%	91.6%	39
96	C	Theoretical Framework	Accounting Policies નો અર્થ	0.2%	91.8%	42
97	C	Theoretical Framework	Accounting Policies ની પસંદગી	0.2%	92.0%	43
98	C	Theoretical Framework	Valuation Principles	0.2%	92.2%	47
99	C	Theoretical Framework	Accounting Standards ની Objectives	0.2%	92.4%	50
100	C	Theoretical Framework	ભારતમાં Accounting Standards ઘડવાની પ્રક્રિયા	0.2%	92.6%	52
101	C	Accounting Process	Double Entry System	0.2%	92.7%	55

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
102	C	Accounting Process	Transactions	0.2%	92.9%	58
103	C	Accounting Process	Accounts નું Modern Classification	0.2%	93.1%	61
104	C	Accounting Process	Journal ની ફાઇલ	0.2%	93.3%	63
105	C	Accounting Process	પરિચય	0.2%	93.5%	65
106	C	Accounting Process	Balancing an Account	0.2%	93.7%	68
107	C	Accounting Process	Trial Balance ની મર્યાદાઓ	0.2%	93.9%	70
108	C	Bank Reconciliation Statement	Introduction	0.2%	94.1%	94
109	C	Inventories	Inventory Valuation	0.2%	94.3%	104
110	C	Depreciation and Amortisation	Property, Plant and Equipment ની Estimated Useful Life ની Revision	0.2%	94.5%	119
111	C	Depreciation and Amortisation	Amortisation	0.2%	94.7%	122
112	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Bills of Exchange	0.2%	94.8%	124
113	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Promissory Notes	0.2%	95.0%	125
114	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Days of Grace	0.2%	95.2%	128
115	C	Bills of Exchange and Promissory Notes	Integrated Problems	0.2%	95.4%	138
116	C	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Financial Statements ની મર્યાદાઓ	0.2%	95.6%	149
117	C	Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors	Manufacturing Costs	0.2%	95.8%	152
118	C	Financial Statements of Non-Profit Organisations	Educational Institution	0.2%	96.0%	163
119	C	Accounts from	Introduction	0.2%	96.2%	165

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગ્રહિત	પાનું
Incomplete Records						
120	C	Partnership and LLP Accounts	સામાન્ય Partnership Firm અને LLP વચ્ચેનો ફરક	0.2%	96.4%	174
121	C	Partnership and LLP Accounts	Partner ની Retirement કે Death વખતે Goodwill નું Accounting Treatment	0.2%	96.6%	185
122	C	Partnership and LLP Accounts	Gaining Ratio કાઢવો	0.2%	96.8%	192
123	C	Partnership and LLP Accounts	Joint Life Policy	0.2%	96.9%	195
124	C	Partnership and LLP Accounts	Introduction	0.2%	97.1%	198
125	C	Partnership and LLP Accounts	Death વખતની ખાસ Transactions: Joint Life Policy	0.2%	97.3%	200
126	C	Partnership and LLP Accounts	Death વખતની ખાસ Transactions: Separate Life Policy	0.2%	97.5%	201
127	C	Partnership and LLP Accounts	Death વખતની ખાસ Transactions: મરનાર Partner નો હિસ્સો ચૂકવવો	0.2%	97.7%	202
128	C	Partnership and LLP Accounts	Dissolution નાં પરિણામો	0.2%	97.9%	206
129	C	Company Accounts	પરિચય	0.2%	98.1%	215
130	C	Company Accounts	Companies ની પ્રકાર	0.2%	98.3%	217
131	C	Company Accounts	Share Capital	0.2%	98.5%	220
132	C	Company Accounts	Shares ની પ્રકાર	0.2%	98.7%	221
133	C	Company Accounts	Premium પર Issue થયેલા Shares	0.2%	98.9%	225
134	C	Company Accounts	Over Subscription અને Pro-Rata Allotment	0.2%	99.0%	226
135	C	Company Accounts	અર્થ	0.2%	99.2%	233
136	C	Company Accounts	Debentures ની Features	0.2%	99.4%	234
137	C	Company Accounts	Debentures ની પ્રકાર	0.2%	99.6%	235

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંગિત	પાનું
138	C	Company Accounts	Collateral Security તરીકે Debentures નું Issue	0.2%	99.8%	238
139	C	Company Accounts	Debenture Redemption Reserve	0.2%	100.0%	252

હિસ્સો % એ Scanner માંથી લીધેલો પ્રશ્ન-આવૃત્તિનો સંકેત છે — એટલે કે ખરેખર શું પુછાયું છે. દરેક પ્રકરણ અને એકમ સામે છપાયેલો **મહત્ત્વ ગ્રેડ (A-D)** એ ICAI નો પોતાનો weightage સંકેત છે, જેવો Scanner ની front matter માં પ્રકાશિત થાય છે. બંને જુદી-જુદી વાત માપે છે; જ્યાં તે જુદાં પડે ત્યાં બેમાંથી ઊંચા ધોરણે તૈયારી કરો. આ ઉપરાંત **84 વિષય** Scanner ની frequency tables માં જાહેર થયા છે પણ તેમના પર હજી કોઈ પ્રશ્ન નથી; નોંધમાં તેમને **Concept Base** નો બેજ અપાયો છે અને અહીં રેંક કરાયા નથી.

પ્રકરણ 1

Theoretical Framework

37 વિષય • 72 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: A

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે **theory-પ્રધાન**

Level I — સ્મરણ અને સમજ

97.0%

164 માંથી 159 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

3.0%

164 માંથી 5 marks

એકમ 1.1: Accounting નો અર્થ અને ક્ષેત્ર

P1-C1-U1.1 • મહત્વ B • પ્રકરણમાં Rank 3 • શ્રેણી B • પ્રકરણના 11.1% પ્રશ્નો • 8 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C1-U1.1-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.1 વાંચો: transactions અને events દ્વારા થતી economic activities, સાથે stationery shop અને municipal corporation ની examples.

નોંધ

Economic activities: દરેક individual/entity (પગારદાર વ્યક્તિ, club, business, company, local authority, Government) economic activities કરે છે — હંમેશાં પોતાના ફાયદા માટે નહીં, કેટલીક social benefit પણ create કરે છે; આવી activities “transactions and events” દ્વારા થાય છે.

Transaction સામે event: transaction એટલે “a business, performance of an act, an agreement” અને event એટલે “a happening, as a consequence of transaction(s), a result” — દા.ત. માલની purchase/sale, investment અને ચૂકવેલું rent એ transactions છે; કમાયેલો surplus (SM ની example માં ₹42,000) અને હાથ પર બાકી રહેલો માલ એ events છે.

Accounting શા માટે: દરેકને transactions/events ની records જોઈએ છે અને decision-making માં મદદ કરે તેવી પૂરતી information જોઈએ છે — accounting economic resources ની inflow અને outflow વાળી economic activities ની measurement સાથે કામ પાડે છે, તેનું universal application છે, અને rational decision-makers ને જોઈતી information પૂરી પાડવાનું તેનું લક્ષ્ય છે — એટલે જ તેને language of business કહે છે.

વિષય 2: Accounting નો અર્થ

P1-C1-U1.1-T02 • Topic 2: Meaning of Accounting

પહેલાં વાંચો Study Material નો Para 1.2 વાંચો: 1961 ની AICPA definition, 1966 ની American Accounting Association definition, અને accounting ના છ procedural aspects (recording, classifying, summarising, analysing, interpreting, communicating).

નોંધ

1961 (AICPA Committee on Terminology): “Accounting is the art of recording, classifying, and summarising in a significant manner and in terms of money, transactions and events which are, in part at least, of a financial character, and interpreting the result thereof.”

1966 (American Accounting Association): “The process of identifying, measuring and communicating economic information to permit informed judgments and decisions by the users of accounts.” — હવે users સુધી વાત પહોંચાડવી એ accounting નો જ ભાગ છે.

છ procedural aspects: (1) Recording — પાયાનું function; Journal/subsidiary books. (2) Classifying — સરખા transactions ને ભેગા કરવા; Ledger. (3) Summarising — trial balance અને financial statements. (4) Analysing — P&L અને Balance Sheet ની items વચ્ચેના સંબંધ. (5) Interpreting — users માટે અર્થ અને મહત્વ સમજાવવું. (6) Communicating — છેલ્લો તબક્કો: reports, ratios, graphs દ્વારા પરિણામ પહોંચાડવું. પહેલા બે (અને trial balance) એ book-keeping છે; બાકીનું accounting છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Accounting માં communication આવે જ છે એ સાબિત કરતાં આવડવું જોઈએ - આજની (1966 AAA) definition accounting ને 'the process of identifying, measuring and communicating economic information to permit informed judgments and decisions by users' ગણે છે.
- જૂની 1961 ની definition (recording, classifying, summarising, interpreting) આજે કેમ અધૂરી છે તે સમજાવો - ownership વહેંચાઈ ગઈ અને globalisation આવ્યું, એટલે પરિણામ communicating કરવું એ accounting નું જરૂરી function બન્યું છે.
- True/False ના જવાબમાં કારણ હંમેશાં procedural stages સાથે જોડો: recording એ પાયાનું function છે, અને communicating એ છેલ્લો તબક્કો છે જેમાં analyse થયેલી information end-users સુધી પહોંચે છે.

વિષય 3: Accounting નો Social Science તરીકે વિકાસ

P1-C1-U1.1-T03 • Topic 3: Evolution of Accounting as a Social Science

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.3 વાંચો: Egypt/Babylonia/Greece/Rome/China/Kautilya થી Luca Pacioli સુધીનો ઇતિહાસ, વિકાસના ચાર તબક્કા, અને accounting શા માટે social science છે.

નોંધ

History: મૂળ આશરે 4000 BC માં (Egypt ની treasuries); Babylonia માં છેતરપિંડીથી થતું નુકસાન પકડવા તેનો ઉપયોગ થતો; Kautilya ના Arthashastra માં ભારતમાં accounting records રાખવાની વાત આવે છે; Luca Pacioli નું Summa de Arithmetica, Geometria, Proportio et Proportionalita (Venice, 1494) એ double entry book-keeping પરનું પહેલું પુસ્તક છે, જેમાં Debit (Dr., Italian debito પરથી — proprietor ને દેવું) અને Credit (Cr., credito/Latin credo પરથી — વિશ્વાસ) શબ્દો વપરાયા.

ચાર તબક્કા: (i) Stewardship Accounting — ધનિકોના stewards પોતાની stewardship નો સમયે સમયે હિસાબ આપતા, આ જ financial accounting નું મૂળ; (ii) Financial Accounting — joint stock companies આવી અને ownership management થી અલગ પડ્યું, એટલે financial statements ની disclosure કાયદાથી ઘડાવા લાગી; (iii) Management Accounting — 20મી સદીનો વિકાસ, જે management ને decision-making માં મદદ કરે છે; (iv) Social Responsibility Accounting — હજી ઘડતરના તબક્કે છે, જેમાં ભોગવવા પડતા social costs (પ્રદૂષણ, સમાજનાં સાધનોનો ઉપયોગ) અને ઊભા થતા social benefits (રોજગારી, સારી products) નો હિસાબ મંડાય છે.

Social science: accounting આખા સમાજને કેટલું ઉપયોગી છે એ જ પાયાનો માપદંડ છે — તે સમાજના ભલા માટે information ઊભી કરે છે, સામાજિક હેતુ સાધે છે, સામાજિક પ્રગતિમાં ફાળો આપે છે અને તેની સાથે બદલાય પણ છે, એટલે તે social science છે.

વિષય 4: Accounting ના Objectives

P1-C1-U1.1-T04 • Topic 4: Objectives of Accounting

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.4 અને તેનો chart વાંચો: systematic recording થી solvency સુધીના પાંચ objectives.

નોંધ

પાંચ objectives: (i) transactions નું systematic recording (book-keeping — journal, ledger, trial balance); (ii) Ascertainment of results — P&L A/c સમયગાળાનો profit (revenue expenses કરતાં વધે) કે loss બતાવે છે; (iii) Ascertainment of financial position — Balance Sheet ચોક્કસ તારીખે assets (શું માલિકીનું છે) અને liabilities (શું ચૂકવવાનું છે) બતાવે છે; (iv) financial statements દ્વારા users ને rational decision-making માટે information આપવી; (v) solvency position જાણવી — liabilities ને ટૂંકા ગાળે (liquidity) અને લાંબા ગાળે (solvency) મુદતે ચૂકવવાની ક્ષમતા.

વિષય 5: Accounting ની Functions

P1-C1-U1.1-T05 • Topic 5: Functions of Accounting

પહેલાં વાંચો Para 1.5 ધ્યાનથી વાંચો - accounting ની છ મુખ્ય functions: Measurement, Forecasting, Decision-making, Comparison & Evaluation, Control, અને Government Regulation and Taxation.

નોંધ

છ functions: (a) Measurement — ભૂતકાળનું performance અને અત્યારની financial position; (b) Forecasting — જૂના data પરથી ભવિષ્યનું performance; (c) Decision-making — rational નિર્ણય માટે જરૂરી information; (d) Comparison & Evaluation — targets સામે performance, અને policies તેમજ contingent liabilities ની disclosure; (e) Control — કામકાજની નબળાઈઓ શોધવી અને feedback આપવું; (f) Government Regulation and Taxation — control માટે અને tax ઉઘરાવવા માટેની information.

અલગ યાદ રાખો — ચાર OBJECTIVES: systematic recording (book-keeping); ascertainment of results (P&L); ascertainment of financial position (Balance Sheet); users ને information communicating કરવી (financial reports).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- 4-mark ના પ્રશ્ન માટે કોઈ પણ ચાર functions એક-બે લીટીમાં સમજાવતાં આવડવું જોઈએ - દા.ત. Measurement (ભૂતકાળનું performance અને અત્યારની financial position માપે છે), Forecasting (જૂના data પરથી ભવિષ્યનું performance આંકે છે).
- Comparison & Evaluation એટલે targets સામે performance ચકાસવું અને policies તેમજ contingent liabilities ની disclosure કરવી, જ્યારે Control એટલે કામકાજની નબળાઈઓ શોધીને feedback આપવું - આમ સમજાવો.
- Accounting ની functions ને accounting ની objectives (systematic recording, results નક્કી કરવા, financial position, solvency) સાથે ગૂંચવશો નહીં - બંને યાદી અલગ રાખો.

TQ 5.1 • PYQ 2025-Jan [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 3

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 6: Book-keeping

P1-C1-U1.1-T06 • Topic 6: Book-keeping

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.6 અને §1.6.1 વાંચો: book-keeping નો અર્થ, તેની કાયદાકીય બાજુ અને તેના બે objectives.

નોંધ

અર્થ: book-keeping એટલે business ના કામકાજને લગતા financial data ને વ્યવસ્થિત અને અર્થપૂર્ણ રીતે નોંધવાની પ્રવૃત્તિ — તેમાં accounting કામના procedural aspects આવે છે, record-keeping નું કામ આવે છે, અને તેની રીત છેવટના product એટલે કે financial statements પરથી નક્કી થાય છે; accounting કાળજીભરી અને કાર્યક્ષમ book-keeping system પર જ ઊભું છે.

Objectives: (i) transactions નું આખું recording — બધા transactions નો પૂરો અને કાયમી record વ્યવસ્થિત અને તાર્કિક રીતે, જેથી business પર થતી financial અસર દેખાય; (ii) Ascertainment of financial effect — સમયગાળાના બધા transactions ની આખા business ની financial position પર ભેગી થતી અસર.

કાયદાની બાજુ: companies ના ચોપડા અને financial statements Companies Act પ્રમાણે ચાલે છે, banks/insurance માટે તેમના ખાસ Acts છે; sole-proprietorship અને partnership માટે કોઈ ખાસ કાયદો નથી.

વિષય 7: Book-Keeping અને Accounting વચ્ચેનો તફાવત

P1-C1-U1.1-T07 • Topic 7: Distinction Between Book-Keeping and Accounting

પહેલાં વાંચો Para 1.7 નું six-point tabular distinction શીખી લો અને આ વાત પકડો કે book-keeping એ recording phase છે જ્યારે accounting એ summarising phase છે; book-keeping પૂરું થાય ત્યાંથી accounting શરૂ થાય છે.

નોંધ

મુખ્ય વાત: book-keeping એ recording phase છે; accounting એ summarising phase છે — book-keeping પૂરું થાય ત્યાંથી accounting શરૂ થાય છે. Hierarchy: Book-keeping $\subset$ Accounting $\subset$ Accountancy. છ મુદ્દાનો distinction:

1. Book-keeping એ transactions ના recording સાથે સંકળાયેલી process છે.	Accounting નોંધાયેલા transactions ના summarising સાથે સંકળાયેલું છે.
2. તે accounting નો પાયો છે.	તેને language of the business ગણવામાં આવે છે.
3. Financial statements આ process નો ભાગ નથી.	Financial statements book-keeping ના records પરથી બને છે.
4. આ records ની મદદથી managerial decisions લઈ શકાતા નથી.	Management આ records ના આધારે decisions લે છે.
5. Book-keeping નું કોઈ sub-field નથી.	તેના ઘણા sub-fields છે: financial accounting, management accounting વગેરે.
6. Business ની financial position જાણી શકાતી નથી.	Financial position accounting reports ના આધારે નક્કી થાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- ઓછામાં ઓછા ચાર contrast points લખતાં આવડવા જોઈએ: book-keeping transactions નું recording કરે છે અને પાયો છે; accounting summarising કરે છે અને language of business છે; financial statements અને managerial decisions accounting ની ભાગ છે, book-keeping ની નહીં.
- સમજાવો કે book-keeping ની કોઈ sub-fields નથી અને તે financial position બતાવી શકતું નથી, જ્યારે accounting ની sub-fields છે (financial, management accounting વગેરે) અને તે financial position નક્કી કરે છે.
- યાદ રાખો — hierarchy નો chart: Book-keeping એ Accounting ની અંદર છે, અને Accounting એ Accountancy ની અંદર છે.

TQ 7.2 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 4

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 7.1 • PYQ 2024-Sep [1] (b) {C} • Distinguish Between • 4M • Pg 3

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 8: Accounting ની Sub-Fields

P1-C1-U1.1-T08 • Topic 8: Sub-Fields of Accounting

પહેલાં વાંચો Para 1.8 ની પાંચ sub-fields દરેકના એક લીટીના વર્ણન સાથે યાદ કરી લો: Financial, Management, Cost, Social Responsibility અને Human Resource Accounting.

નોંધ

પાંચ sub-fields: (i) Financial Accounting — historical; external users માટે P&L અને Balance Sheet માં પૂરું થાય છે. (ii) Management Accounting — planning, control, decision-making માટેનું internal reporting; તેમાં cost accounting આવી જાય છે. (iv) Social Responsibility Accounting — ભોગવેલા social costs અને ઊભા થયેલા social benefits. (v) Human Resource Accounting — human resources માં થયેલા investments ને ઓળખે, માપે અને report કરે છે, જે conventional accounting માં આવતા નથી.

(iii) Cost Accounting (ICMA, England): “the process of accounting for cost which begins with the recording of income and expenditure or the bases on which they are calculated and ends with the preparation of periodical statements and reports for ascertaining and controlling costs.”

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- યાદી: (i) Financial Accounting - historical, external users માટે P&L અને Balance Sheet બનાવે છે; (ii) Management Accounting - planning, control, decision-making માટે internal reporting; (iii) Cost Accounting - cost નક્કી કરવી અને તેના પર control રાખવો.
- (iv) Social Responsibility Accounting - ભોગવેલા social costs અને ઊભા થયેલા social benefits નો હિસાબ; (v) Human Resource Accounting - human resources માં થયેલા investments ને ઓળખે, માપે અને report કરે છે, જે conventional accounting માં આવતા નથી.
- 5-mark ની descriptive જવાબ માટે cost accounting ની ICMA (England) definition યાદ કરી લો.

TQ 8.1 • PYQ 2023-Dec [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 4

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

વિષય 9: Accounting Information ની Users

P1-C1-U1.1-T09 • Topic 9: Users of Accounting Information

પહેલાં વાંચો Para 1.9 ધ્યાનથી વાંચો - users ની internal અને external એવા બે ભાગ, અને આઠ user groups (Investors, Employees, Lenders, Suppliers/Creditors, Customers, Government, Public, Management) ને શું જોઈએ છે તે.

નોંધ

બે વર્ગ: internal users (owners/management — વિગતવાર reports મળે) અને external users (general-purpose financial statements મળે).

આઠ user groups અને તેમનો રસ: (i) Investors — ખરીદવું/રાખવું/વેચવું; ટકી રહેવાની, કમાવાની અને dividend ચૂકવવાની ક્ષમતા. (ii) Employees — સ્થિરતા, વિકાસ; પગાર અને retirement benefits. (iii) Lenders — મુદતે principal અને interest પાછું મળે કે નહીં. (iv) Suppliers/creditors — લેણું ચૂકવવાની ક્ષમતા; તેના પરથી પોતાની credit policy નક્કી કરે. (v) Customers — માલ મળતો રહેશે કે નહીં તે enterprise ની સ્થિરતા અને નફાકારકતા પર આધાર રાખે છે. (vi) Government — regulation, સાધનોની ફાળવણી, ભાવ પર control, duties અને taxes. (vii) Public — સ્થાનિક અર્થતંત્રમાં ફાળો: રોજગારી, સ્થાનિક suppliers પાસેથી ખરીદી. (viii) Management — પોતાના નિર્ણયોની અસર, અને આગળના નિર્ણયો માટેનો આધાર.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: 'Customers are not users of accounts' એ FALSE છે - customers ને સ્થિરતા અને નફાકારકતામાં રસ હોય છે, કારણ કે તેમનું પોતાનું કામ માલ મળતો રહેવા પર આધાર રાખે છે (દા.ત. chemical supplier પર આધાર રાખતી pharma company).
- દરેક user નો રસ કહેતાં આવડવો જોઈએ: investors - ખરીદવું/રાખવું/વેચવું અને dividend ચૂકવવાની ક્ષમતા; lenders - principal અને interest પાછું મળવું; employees - સ્થિરતા, વિકાસ અને retirement benefits; government - regulation અને taxes.
- Internal users (owners/management, વિગતવાર reports મળે) અને external users (general-purpose financial statements મળે) વચ્ચેનો ફરક સ્પષ્ટ કરો.

TQ 9.1 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 6

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 10: Accounting નો બીજા Disciplines સાથેનો સંબંધ

P1-C1-U1.1-T10 • Topic 10: Relationship of Accounting with other Disciplines

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.10 (a)-(e) વાંચો: Economics, Statistics, Mathematics, Law અને Management સાથે accounting નું જોડાણ.

નોંધ

Economics: value, income અને capital maintenance ના વિચારો accountants ને economists પાસેથી મળ્યા, પણ વ્યવહારમાં ચાલે તે રીતે તેમણે ઘડ્યા (દા.ત. future earnings ના present value ને બદલે acquisition cost ને કામ લાગે તેવો valuation base ગણ્યો); micro-level accounting data ભેગો કરીએ તો economic decision models માટેનો macro-level database મળે છે.

Statistics અને Mathematics: accounting data છેલ્લા પૈસા સુધી ચોક્કસ હોય છે, જ્યારે statistics સરેરાશ મૂલ્યો અને વલણો સાથે કામ પાડે છે — statistical રીતો (ratios, time series, cross-sectional comparison, બીમારીનાં લક્ષણો પકડવા multiple discriminant analysis) interpretation માં મદદ કરે છે; double entry ને algebraic કે matrix સ્વરૂપે મૂકી શકાય, અને interest, annuity, depreciation, hire-purchase અને lease ની ગણતરી માટે arithmetic/algebra પાયામાં જોઈએ જ.

Law અને Management: transactions Contract Act, Sale of Goods Act, Negotiable Instruments Act પ્રમાણે ચાલે છે, અને Companies Act financial statements ના formats નક્કી કરે છે — accounting કાયદાને અસર કરે છે અને કાયદાથી અસર પામે પણ છે; management માં accountants નો મોટો ફાળો છે, કારણ કે accounting information નો મોટો ભાગ management ના decision-making માટે જ તૈયાર થાય છે અને આખી system ને management ના હેતુ પ્રમાણે ઘડી શકાય છે.

વિષય 11: Accounting ની Limitations

P1-C1-U1.1-T11 • Topic 11: Limitations of Accounting

પહેલાં વાંચો Para 1.11 ની સાત limitations શીખી લો — financial statements ચકાસતી વખતે આ ધ્યાનમાં રાખવી પડે છે; આ બધી accounting ના assumptions, conventions અને personal judgement માંથી જ નીકળે છે.

નોંધ

મૂળ કારણ: accounting ના assumptions, conventions અને accountant નું personal judgement જ તેની limitations બની જાય છે — statements કદી subjectivity થી મુક્ત હોતાં નથી. **સાત દાખલા:** (1) બિન-નાણાકીય બાબતો (વફાદારી, કર્મચારીઓની આવડત) ને જગ્યા મળતી નથી; (2) Balance Sheet ફક્ત બનાવ્યાની તારીખની position બતાવે છે, ભવિષ્યની નહીં; (3) inflation જેવા ફેરફારો ધ્યાનમાં લેવાતા નથી; (4) accounting principles

ક્યારેક એકબીજા સામે અથડાય છે; (5) estimates personal judgement પર આધાર રાખે છે (doubtful debts, depreciation ની રીત, inventory valuation); (6) human resources બતાવતા નથી — તેની કોઈ માન્ય નાણાકીય valuation નથી; (7) એક જ item માટે અલગ અલગ policies હોવાથી manipulation નો મોકો રહે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- 4-5 limitations કારણ સાથે સમજાવો: બિન-નાણાકીય બાબતો (કર્મચારીઓની વફાદારી, આવડત) બહાર રહી જાય છે; Balance Sheet ફક્ત બનાવ્યાની તારીખની position બતાવે છે, ભવિષ્યની નહીં; inflation/price-level ના ફેરફારો ધ્યાનમાં લેવાતા નથી.
- સાથે આ પણ: accounting principles ક્યારેક એકબીજા સામે અથડાય છે; estimates (provision for doubtful debts, depreciation ની રીત, inventory valuation) personal judgement પર આધાર રાખે છે; એક જ item માટે અલગ અલગ policies હોવાથી manipulation નો મોકો મળે છે.
- True/False: 'Results and position disclosed by final accounts are not exact' એ TRUE છે - આંકડા મોટે ભાગે accountant ની personal judgement અને policy ની પસંદગીનું પરિણામ હોય છે, એટલે statements કદી subjectivity થી મુક્ત હોતાં નથી.

TQ 11.2 • RTP 2025-Jan [1] (v) • True/False • --- • Pg 7 3x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 11.1 • PYQ 2018-Nov [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 6 8x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 12: સમાજમાં Accountant ની ભૂમિકા

P1-C1-U1.1-T12 • Topic 12: Role of Accountant in the Society

પહેલાં વાંચો Para 1.12 (Areas of Service) ધ્યાનથી વાંચો - Chartered Accountant સમાજને કઈ services આપે છે, અને industry, public sector, fiscal policy અને આર્થિક વિકાસમાં CA ની ભૂમિકા શું છે.

નોંધ

શરૂઆતની લીટી: accountancy હવે financial statements બનાવવા, interpreting અને auditing ના પોતાના રાબેતાના ક્ષેત્રની બહાર નીકળી ગયું છે — CAs હવે company law, taxation અને general management માં પણ સેવા આપે છે. Goethe: “the fairest invention of the human mind”.

છ service areas: (i) Maintenance of Books of Accounts — net result અને financial position; (ii) Statutory Audit — દરેક limited company માટે true and fair view નો report; (iii) Internal Audit — management નું એક સાધન, જે તપાસે છે કે accounts બરાબર રખાય છે અને પૂરતા safeguards છે; (iv) Taxation — tax authorities સામે કામ સંભાળવું અને રજૂઆત કરવી; (v) Management Accounting & Consultancy — planning, control અને ખાસ નિર્ણયો માટે internal reporting; (vi) Financial Advice — investments, insurance, ધંધાનો વિસ્તાર, investigations, pensions.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- મુખ્ય service heads યાદ કરી લો: Maintenance of Books of Accounts, Statutory Audit, Internal Audit, Taxation, Management Accounting & Consultancy Services, Financial Advice.
- Financial Advice ની અંદરના પેટા-વિભાગ યાદ રાખો: investments, insurance, ધંધાનો વિસ્તાર, financial investigations, pension schemes.
- વધારે પૂછે તો આ બીજી services પણ લખો: secretarial work, share registration, company formation, receiverships/liquidations, arbitrations, cost accounts અને information services.
- 4-mark ના જવાબમાં શરૂઆતની લીટી લખો - accountancy નું કામ financial statements બનાવવા, interpreting અને auditing ના રાબેતાના ક્ષેત્રની બહાર નીકળી ગયું છે; CAs હવે company law, taxation અને general management ના કામોમાં પણ સેવા આપે છે - પછી પાંચ-છ service areas ની યાદી આપીને ટૂંકમાં સમજાવો.

TQ 12.1 • PYQ 2020-Nov [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 7 6x પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

એકમ 1.2: Accounting Concepts, Principles and Conventions

P1-C1-U1.2 • મહત્ત્વ A • પ્રકરણમાં Rank 1 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 34.7% પ્રશ્નો • 25 પ્રશ્નો

વિષય 1: Concepts, Principles અને Conventions - એક નજરે

P1-C1-U1.2-T01 • Topic 1: Concepts, Principles and Conventions - An Overview

પહેલાં વાંચો Para 2.5 પાકું કરો - બારેય concepts (Entity, Money measurement, Periodicity, Accrual, Matching, Going Concern, Cost, Realisation, Dual aspect, Conservatism, Consistency, Materiality) - અને સાથે fundamental accounting assumptions પરનો Para 2.6.

નોંધ

બાર concepts (Para 2.5): (a) Entity – business માલિકથી અલગ છે; business ના નાણાંમાંથી માલિકની અંગત ચૂકવણી એ drawings છે અને capital માંથી બાદ થાય છે, business expense નહીં; (b) Money measurement – ફક્ત નાણાંમાં માપી શકાય તેવા transactions જ નોંધાય છે, અને તે એક સરખા monetary unit માં (દેશના ચાલુ ચલણમાં); (c) Periodicity – ધંધો તો સતત ચાલ્યા કરે, એટલે તેને કામ લાગે તેવા accounting periods માં વહેંચીએ છીએ (સામાન્ય રીતે 1 April–31 March), જેથી performance માપી શકાય અને 'accrual' નો અર્થ રહે; (d) Accrual – “recognition of revenue and costs as they are earned or incurred and not as money is received or paid” (mercantile basis, cash નહીં); (e) Matching – Periodic profit = Periodic revenue – Matched expenses (accrual પર આધારિત); (f) Going Concern – enterprise “will continue in operation for the foreseeable future”, તેને કામકાજ બંધ કરવાનો કે ખાસ ઘટાડવાનો ન ઇરાદો છે ન જરૂર; (g) Cost – asset historical/acquisition cost પર મુકાય છે, કારણ કે તે વધારે objective છે; (h) Realisation – asset ની કિંમતમાં થયેલો ફેરફાર realise થાય ત્યારે જ ગણાય; (i) Dual aspect – દરેક transaction ને બે બાજુ હોય છે, એટલે Equity +

Liabilities = Assets (double entry નો પાયો); (j) Conservatism - ભવિષ્યની income ધારી ન લેવી, થઈ શકે તેવા બધા losses માટે provision કરવી; (k) Consistency - એક જ accounting policies દરેક period માં ચાલુ રાખવી; (l) Materiality - નજીવી items છોડી શકાય, અગત્યની items ની disclosure કરવી જ પડે.

ત્રણ fundamental accounting assumptions (Para 2.6): Going Concern, Consistency, Accrual - આ પળાતા હોય તો કંઈ લખવાની જરૂર નથી (એ ધારી જ લેવાય છે); પણ આમાંથી કોઈ એક ન પળાય તો તે વાત financial statements માં ખાસ disclose કરવી પડે.

Conventions અને measurement (short notes): accounting conventions સમય જતાં ચાલી આવેલી accounting practices અને વપરાશમાંથી બને છે, information ની ગુણવત્તા સુધારવા દુનિયાની accountancy સંસ્થાઓ તેમાં ફેરફાર કરી શકે છે, અને તેનું universal application હોવું જરૂરી નથી; measurement નાણાંમાં થાય છે - તેના ચાર bases છે historical cost, current cost, realisable value અને present value.

Conservatism વ્યવહારમાં: current asset નો 'cost or market price whichever is lower' નો નિયમ અહીંથી જ આવે છે; તેમાં prudence, neutrality અને faithful representation જોઈએ, અને (ટીકાકારો કહે છે તેમ) તેનાથી income અને Balance Sheet ના assets ઓછા બતાવાય છે; ધારેલા નફા કદી નોંધાતા નથી - એટલે જ creditors પરના discount માટે provision કરાતી નથી.

True/False ના મુદ્દા: matching accrual પર જ આધારિત છે (prepaid/outstanding expenses અને accrued/unearned income ને adjust કરે છે); accrual એટલે રોકડ મળે કે ચૂકવાય ત્યારે નોંધવું એવું નથી - એ તો cash basis છે; materiality ફક્ત રકમ પર નહીં પણ ધંધાના કદ, information ના પ્રકાર અને સ્તર, અને નિર્ણય લેનારના સ્તર પર પણ આધાર રાખે છે; entity concept એટલે enterprise માલિકને તેની capital માટે જવાબદાર છે; consistency સુધારેલી accounting methods દાખલ કરવાની ના પાડતું નથી.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 2 પ્રશ્નો

- ત્રણ fundamental accounting assumptions યાદ કરી લો - Going Concern, Consistency, Accrual - અને disclosure નો નિયમ: પળાતા હોય તો disclosure ની જરૂર નથી; ન પળાય તો તે વાત ખાસ disclose કરવી પડે.
- 'Measurement' પર short note: transactions નાણાંમાં (દેશના ચાલુ ચલણમાં) મપાય છે; તેના ચાર bases છે historical cost, current cost, realisable value અને present value.
- 'Accounting conventions' પર short note: તે સમય જતાં accounting ની practice અને વપરાશમાંથી બને છે, accountancy સંસ્થાઓ તેમાં ફેરફાર કરી શકે છે, અને તેનું universal application હોવું જરૂરી નથી.

TQ 1.13 • RTP 2023-Dec [19] (iv) • Short Note • --- • Pg 16 8× પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

TQ 1.19 • RTP 2024-Sep [18] (i) • Short Note • --- • Pg 19 9× પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 23 પ્રશ્નો

- દરેક concept 2-3 લીટીમાં દાખલા સાથે સમજાવો - exams માં વારંવાર Going Concern, Accrual સાથે Cash/Mercantile basis, Periodicity, Materiality, Conservatism, Money Measurement, Realisation અને Matching પુછાય છે.

- True/False ની traps: conservatism ખરેખર Balance Sheet ના assets ઓછા બતાવે છે (True); accrual એટલે cash basis નહીં (False); matching accrual પર જ આધારિત છે (True); money measurement એટલે એક સરખા monetary unit માં નોંધવું (True); materiality ફક્ત રકમ પર નહીં પણ ધંધાના કદ, information ના પ્રકાર અને નિર્ણય લેનારના સ્તર પર પણ આધાર રાખે છે; proprietor માલ ઉપાડી જાય તો તે Purchases માં credit થાય છે, Capital માં નહીં.
- Distinguish-between ની જોડીઓનો મહાવરો કરો: Going Concern સામે Cost concept, Money Measurement સામે Matching, અને Fundamental Accounting Assumptions (ધારી લેવાય, ફક્ત ત્રણ) સામે Accounting Policies (પસંદ કરેલી રીતો, disclose કરવી પડે).
- Conservatism = થઈ શકે તેવા બધા losses માટે provision કરો, નફો ધારી ન લો ('cost or market price whichever is lower'); બારીકી - creditors પરના discount માટે provision (એ તો ધારેલો ફાયદો છે) કરાતી નથી, અને એ conservatism ને અનુરૂપ જ છે.

TQ 1.8 • PYQ 2023-Jun [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 13	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.9 • PYQ 2023-Jun [1] (b) {C} • Descriptive • 2M • Pg 14	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.11 • PYQ 2023-Dec [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 14 8× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.12 • PYQ 2023-Dec [1] (b) {C} • Descriptive • 2M • Pg 15 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.14 • PYQ 2024-Jun [1] (b) (ii) (1) {C} • Descriptive • 1M • Pg 17	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.15 • PYQ 2024-Jun [1] (b) (ii) (2) {C} • Descriptive • 1M • Pg 17 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.16 • RTP 2024-Sep [1] (a) • True/False • --- • Pg 18 7× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.21 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 20	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.1 • PYQ 2019-Jun [1] (b) • Distinguish Between • 4M • Pg 10 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.2 • PYQ 2020-Nov [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 11	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.3 • MTP 2021-Oct [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 11 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.4 • PYQ 2021-Dec [1] (c) (i) {C} • Descriptive • 4M • Pg 12	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.5 • PYQ 2022-May [1] (b) (ii) {C} • Descriptive • 4M • Pg 12 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.6 • PYQ 2022-Nov [1] (a) {C} • True/False • 4M • Pg 12	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.7 • MTP 2023-Apr [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 13	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.10 • RTP 2023-Dec [1] (i) • True/False • --- • Pg 14	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

TQ 1.17 • RTP 2024-Sep [1] (g) • True/False • --- • Pg 18 2× પુછાણું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.18 • RTP 2024-Sep [2] • Descriptive • --- • Pg 18 9× પુછાણું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.20 • MTP 2024-Dec S1 [1] (b) {C} • Distinguish Between • 4M • Pg 19 6× પુછાણું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.22 • RTP 2025-Jan [2] (a) • Distinguish Between • --- • Pg 20 2× પુછાણું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.23 • PYQ 2025-May [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 21	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.24 • PYQ 2025-Sep [1] (a) {C} • True/False • 6M • Pg 21	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 1.25 • PYQ 2026-Sep [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 22	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

એકમ 1.3: Capital and Revenue Expenditure and Receipts

P1-C1-U1.3 • મહત્ત્વ C • પ્રકરણમાં Rank 2 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 30.6% પ્રશ્નો • 22 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C1-U1.3-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો કુ3.1 વાંચો: સમયગાળાનું business પરિણામ કાઢતાં પહેલાં transactions ને capital કે revenue તરીકે કેમ તપાસવા પડે છે.

નોંધ

ફરક: Revenue Expense એ accounting period ના કામકાજ કે revenue સાથે સંકળાયેલો હોય છે, અથવા જેનો ફાયદો એ period ની બહાર જતો નથી; Capital Expenditure લાંબો ટકતો ફાયદો આપે છે અને એક કરતાં વધારે accounting periods સુધી revenue ઊભું કરવામાં મદદ કરે છે — expenditure ને capitalise ત્યારે જ કરાય જ્યારે તે ભવિષ્યના નક્કી કરી શકાય તેવા ફાયદા સાથે સીધો જોડાયેલો હોય.

ક્યાં મુકાય: revenue expenditures ખર્ચ થયો હોય તે વર્ષના P&L A/c માં જાય છે, capital expenditures Balance Sheet ની asset બાજુએ જાય છે અને દર વર્ષે ફાયદો વપરાય તે પ્રમાણે P&L માં ખસે છે — એટલે બંને છેવટે તો P&L માં જ પહોંચે છે, અને મુખ્ય નક્કી કરનારું પરિબળ TIME છે; expenses matching principle થી recognise થાય છે (revenue સામે ક્યારે અને કેટલું ચઢાવવું).

સાવધાની: આ ફરક પાડવો ઘણો અઘરો પડે છે — ઘણા કિસ્સામાં capital અને revenue વચ્ચેની લીટી ખૂબ પાતળી હોય છે.

વિષય 2: Capital અને Revenue Expenditures નક્કી કરવાની Considerations

P1-C1-U1.3-T02 • Topic 2: Considerations in Determining Capital and Revenue Expenditures

પહેલાં વાંચો Para 3.2 ધ્યાનથી વાંચો - capital ને revenue expenditure થી અલગ પાડવાની પાંચ પાયાની considerations: ધંધાનો પ્રકાર, ખર્ચ વારંવાર થાય છે કે નહીં, ખર્ચનો હેતુ, revenue ઊભું કરવાની ક્ષમતા પરની અસર, અને રકમની materiality.

નોંધ

પાંચ પાયાની considerations (Para 3.2): (a) ધંધાનો પ્રકાર – furniture ના વેપારી માટે furniture એ revenue expenditure છે, પણ બીજા કોઈ પણ ધંધા માટે તે capital expenditure (asset) છે; (b) વારંવાર થાય છે કે નહીં – વારંવાર થતા expenses (માસિક પગાર, rent) revenue છે; ક્યારેક જ થતા ખર્ચ (assets ની ખરીદી) capital expenditure છે, સિવાય કે રકમ નજીવી હોય; (c) ખર્ચનો હેતુ – રાબેતાની maintenance/repairs revenue છે, પણ ઉત્પાદન ક્ષમતા વધારતા મોટા repairs capital છે; (d) revenue ઊભું કરવાની ક્ષમતા પરની અસર – ફાયદો ફક્ત ચાલુ period પૂરતો હોય = revenue; એક કરતાં વધારે accounting periods સુધી revenue ઊભું કરવામાં મદદ કરે તે = capital; (e) રકમની materiality – છેલ્લી ચકાસણી એ કે રકમનું પ્રમાણ કેટલું છે.

Improvement સામે repair નો નિયમ: fixed asset ના improvement/repair પરનું expenditure P&L માં ચઢે છે જો ભવિષ્યના ધારેલા ફાયદા બદલાતા ન હોય, પણ જ્યાં ભવિષ્યના ધારેલા ફાયદા વધે ત્યાં તે asset ની book value માં ઉમેરાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- દરેક consideration દાખલા સાથે સમજાવો: ધંધાનો પ્રકાર (furniture ના વેપારી માટે furniture revenue expenditure છે, બીજા માટે capital); વારંવાર થતો સામે ક્યારેક થતો ખર્ચ (માસિક rent સામે asset ની ખરીદી).
- ખર્ચનો હેતુ: રાબેતાની maintenance/repairs revenue છે, પણ ઉત્પાદન ક્ષમતા વધારતા મોટા repairs capital છે.
- Revenue ઊભું કરવાની ક્ષમતા પરની અસર: ફાયદો ફક્ત ચાલુ period પૂરતો = revenue; એક કરતાં વધારે accounting periods સુધીનો ફાયદો = capital; છેલ્લી ચકાસણી રકમની materiality છે.

TQ 2.1 • PYQ 2021-Jul [1] (b) • Distinguish Between • 4M • Pg 26 **5x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 3: Capital Expenditures and Revenue Expenditures

P1-C1-U1.3-T03 • Topic 3: Capital Expenditures and Revenue Expenditures

પહેલાં વાંચો Para 3.3 (key differences નું table) અને ખાસ કરીને Illustrations 1, 2, 6 અને 8 વાંચો - huts, overhauls, renovations, licenses, replacements અને demolition પરની જાણીતી True/False items સીધી આમાંથી જ આવે છે.

નોંધ

મુખ્ય ફરક (Para 3.3): capital expenditure એક કરતાં વધારે accounting periods સુધી revenue કમાવાની ક્ષમતામાં ફાળો આપે છે (ટકતો ફાયદો, Balance Sheet માં asset તરીકે બતાવાય, ફાયદો વપરાય તેમ P&L માં પહોંચે); revenue expenditure ફક્ત ચાલુ period નું revenue ઊભું કરે છે અને ખર્ચ થયો હોય તે વર્ષના P&L માં ચઢે છે – મુખ્ય નક્કી કરનારો પરિબલ time છે.

Capital expenditure	Revenue expenditure
ફાયદો લાંબા ગાળા સુધી મળે	ફાયદો ફક્ત ચાલુ period પૂરતો
Business ની ક્ષમતા વધારે છે કે તેના costs ઘટાડે છે	Business ની કમાવાની ક્ષમતા ટકાવી રાખે છે
દા.ત.: machine, car, furniture ની ખરીદી	દા.ત.: repairs and maintenance, staff નો પગાર

CAPITAL ના જાણીતા verdicts (Illus. 1, 2, 6, 8): cinema house બાંધવા માટે જરૂરી કામચલાઉ huts (બાંધકામ cost નો ભાગ); second-hand machinery નો overhaul (તેને ચાલુ હાલતમાં લાવે છે – ટકતો ફાયદો); ખરીદેલા જૂના મકાનનું પહેલી વારનું repair કે ધોળાવવું; cinema ચલાવવાનું કે factory શરૂ કરવાનું license (ધંધો કરવાનો હક, pre-operative, amortise થાય); working expenses ઘટાડવા ખર્ચેલા નાણાં (લાંબા ગાળાનો ફાયદો); fuel efficiency માટે બદલેલા rings અને pistons (improvement – cost ઘટાડીને કમાવાની ક્ષમતા વધારે છે); એ જ જગ્યાએ મોટું મકાન બાંધવા જૂનું મકાન તોડવું; restaurant ના cabins 10 થી વધારીને 13 કરવાનું renovation (ભવિષ્યની revenue ક્ષમતા વધારે છે); machinery ઊભી કરવાનું wages/transportation (machinery ના cost માં ઉમેરાય); property ખરીદવાની legal fee; capital assets ખરીદવા directors ની વિદેશ મુસાફરી.

REVENUE ના જાણીતા verdicts: machine નો ઘસાઈ ગયેલો ભાગ બદલવો (maintenance cost); ચાલુ ધંધામાં નવા unit ના inauguration expenses (કોઈ ટકતો ફાયદો નહીં); પેઢીની factory ની જગ્યા સામેનો દાવો લડવા વકીલની fee (asset ટકાવવાનો ખર્ચ – નવો ફાયદો કે ક્ષમતા નહીં); customers પાસેથી instalments વસૂલવાના legal expenses (રાબેતાનો વારંવારનો ખર્ચ); inventory ને નવી જગ્યાએ ખસેડવું; નિયમભંગનો દંડ; voluntary retirement હેઠળ કામદારોને compensation.

જવાબનો આધાર: દરેક 'state with reasons' જવાબમાં verdict ને આની સાથે જોડો — ટકતો ફાયદો કે કમાવાની ક્ષમતામાં વધારો (capital) સામે ચાલુ period માટે હાલની ક્ષમતા ટકાવવી (revenue); આવતા વર્ષ માટે ભરેલી renewal fee = prepaid (આવતા વર્ષનું revenue); telephone માટે MTNL પાસે મૂકેલી deposit = asset, expenditure નહીં.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 12 પ્રશ્નો

- કારણ સાથે જાણીતા verdicts યાદ કરી લો - Capital: cinema house બાંધવા જરૂરી કામચલાઉ huts; second-hand machinery નો overhaul; જૂના મકાનનું પહેલી વારનું repair; cinema/factory ચલાવવાનું license; machinery ઊભી કરવાનું wages (machinery માં ઉમેરાય, P&L માં નહીં); working expenses ઘટાડવા ખર્ચેલા નાણાં (લાંબા ગાળાનો ફાયદો); એ જ જગ્યાએ નવી factory બાંધવા જૂનું મકાન તોડવું; cabins 15 થી વધારીને 18 કરવાનું renovation.

- Revenue ની જાણીતી items યાદ કરી લો: machine નો ઘસાઈ ગયેલો ભાગ બદલવો (maintenance); ચાલુ ધંધામાં નવા unit ના inauguration expenses; title નો દાવો લડવા વકીલની fee; customers પાસેથી instalments વસૂલવાના legal expenses.
- દરેક 'State with reasons' જવાબમાં કારણ આના પર ટેકવો — ટકતો ફાયદો કે કમાવાની ક્ષમતામાં વધારો (capital) સામે ચાલુ period માટે હાલની ક્ષમતા ટકાવવી (revenue).

TQ 3.8 • MTP 2024-Aug [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 30 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.10 • MTP 2025-Jan S2 [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 31 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.1 • PYQ 2019-Jun [1] (a) (i) • True/False • 2M • Pg 27 6× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.2 • PYQ 2019-Nov [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 28 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.3 • PYQ 2021-Dec [1] (a) {C} • True/False • 4M • Pg 28	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.4 • PYQ 2022-May [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 29	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.5 • MTP 2022-Nov S1 [6] (c) • Descriptive • 5M • Pg 29 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.6 • PYQ 2023-Jun [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 30 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.7 • PYQ 2023-Dec [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 30	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.9 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 31 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.12 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 34	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.13 • PYQ 2026-May [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 34	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- 5-6 items ની classification ની યાદીઓનો મહાવરો કરો: engine ને બદલે CNG kit, capital assets ખરીદવા directors ની વિદેશ મુસાફરી, factory ના વિસ્તારમાં railway tracks લંબાવવા, fuel efficiency માટે rings અને pistons બદલવા, inventory ને નવી જગ્યાએ ખસેડવું.
- દરેક item સામે એક લીટીનું કારણ લખો; શંકાસ્પદ items માટે Para 3.2 ના tests apply કરો (હેતુ, ટકતો ફાયદો, ક્ષમતામાં વધારો સામે maintenance).

TQ 3.11 • RTP 2026-Jan [3] (b) • Descriptive • --- • Pg 31 17× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
--	----------------------------------	-------

વિષય 4: Capital Receipts and Revenue Receipts

P1-C1-U1.3-T04 • Topic 4: Capital Receipts and Revenue Receipts

પહેલાં વાંચો Para 3.4 ધ્યાનથી વાંચો: revenue receipts રાબેતાના ધંધાના કામકાજમાંથી આવે છે અને P&L માં credit થાય છે; capital receipts (fixed assets/investments નું વેચાણ, loans, માલિકનું રોકાણ) સીધા P&L માં credit થતા નથી - ફક્ત profit/loss નો ભાગ જ P&L માં જાય છે. Exam ની examples Illustrations 4 અને 7 માં છે.

નોંધ

નિયમ (Para 3.4): રાબેતાના ધંધાના કામકાજ દરમિયાન મળતા receipts એ revenue receipts છે (માલ કે services નું વેચાણ, interest income) - લેવાનો હક ઊભો થાય કે તરત accrual પર recognise થાય છે, એટલે ખરેખર મળેલી રોકડ જેટલા જ હોય એવું નહીં, અને તે P&L માં credit થાય છે; જે receipts revenue ના પ્રકારના નથી તે capital receipts છે (fixed assets કે investments નું વેચાણ, secured/unsecured loans, માલિકનું રોકાણ) - તે Balance Sheet માં જાય છે, સીધા P&L માં credit થતા નથી.

P&L માં ફક્ત profit નો ભાગ: ₹90,000 નું fixed asset ₹92,000 માં વેચાયું - ₹92,000 એ capital receipt છે, પણ ₹2,000 નો profit (proceeds - book value) ગણીને P&L માં credit થાય છે; એ જ રીતે ₹10 lakh ની book value વાળું machine ₹12 lakh માં વેચાય તો ₹2 lakh નો profit થાય.

Classification ના verdicts (Illus. 4, 7 અને MCQs): Capital - share premium, આગમાં નુકસાન પામેલી કે નાશ પામેલી machinery નો insurance claim, fixed deposit ની maturity ની રકમ (deposit પાછી મળી), IDBI પાસેથી લીધેલી medium-term loan ભલે working capital માટે હોય, entrance/life membership fee (વારંવાર ન આવે); Revenue - રોકડ વેચાણ, trade receivables પાસેથી મળેલી રકમ (હાલના asset ની વસૂલાત), investments/fixed deposit પરનું interest, working capital માટે સરકારની subsidy.

રજૂઆત: capital receipts Balance Sheet માં જાય છે; revenue receipts P&L ના credit માં જાય છે; Receipts and Payments Account માં capital અને revenue બંને પ્રકારની items નોંધાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 7 પ્રશ્નો

- પાકા કરવાની True/False verdicts: life membership fee એ CAPITAL receipt છે (વારંવાર ન આવે); આગમાં પૂરી નાશ પામેલી machinery નો insurance claim capital receipt છે; working capital માટે સરકાર તરફથી મળેલી subsidy એ REVENUE receipt છે; office furniture નું વેચાણ capital receipt છે - તેમાંથી ફક્ત વેચાણનો profit (proceeds બાદ book value) P&L માં credit થાય છે, આખી રકમ નહીં.
- Capital asset ના વેચાણ પરનો નફો net profit ગણતી વખતે P&L માં credit થાય જ છે (દા.ત. ₹90,000 નું asset ₹92,000 માં વેચાય તો ₹2,000 નો profit P&L માં જાય), ભલે ₹92,000 નું receipt પોતે capital હોય.
- Definition નો પ્રશ્ન: revenue receipts રાબેતાના ધંધા દરમિયાન આવે છે (માલ/services નું વેચાણ, interest income), accrual પર recognise થાય છે - મળેલી રોકડ જેટલા જ નહીં - અને P&L માં credit થાય છે; ધ્યાન રાખો કે Receipts and Payments Account માં capital અને revenue બંને items નોંધાય છે (True).

TQ 4.1 • PYQ 2018-Nov [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 35 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.2 • PYQ 2020-Nov [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 35 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.5 • PYQ 2022-Nov [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 36	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.3 • PYQ 2021-Jan [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 35 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 4.4 • RTP 2022-May [1] (i) • True/False • --- • Pg 36	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 4.6 • RTP 2022-Nov [2] (b) • Descriptive • --- • Pg 36 3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 4.7 • RTP 2025-Jan [1] (ii) • True/False • --- • Pg 37 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- મિશ્ર યાદીઓનું classifying કરવાનો મહાવરો કરો: share premium (capital), debtors પાસેથી મળેલી રકમ (revenue - હાલના asset ની વસૂલાત), નુકસાન પામેલી machinery નો insurance claim (capital), fixed deposit ની maturity (capital) સામે તેના પરનું interest (revenue).
- Label સાથે treatment પણ લખો: capital receipts Balance Sheet માં જાય છે; revenue receipts P&L ની credit માં જાય છે.

TQ 4.8 • RTP 2025-Jan [3] (b) • Descriptive • --- • Pg 37 5× પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

એકમ 1.4: Contingent Assets and Contingent Liabilities

P1-C1-U1.4 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 4 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 8.3% પ્રશ્નો • 6 પ્રશ્નો

વિષય 1: Contingent Asset

P1-C1-U1.4-T01 • Topic 1: Contingent Asset

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.1 વાંચો: contingent asset ની definition, prudence ને લીધે તેને recognise ન કરવું, અને તેની disclosure ની રીત.

નોંધ

Definition: contingent asset એટલે ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભો થતો શક્ય asset, જેનું અસ્તિત્વ enterprise ની

પૂરા કાબૂમાં ન હોય તેવા એક કે વધુ અનિશ્ચિત ભવિષ્યના બનાવો બને કે ન બને ત્યારે જ નક્કી થાય — સામાન્ય રીતે વગર ધાર્યા બનાવોમાંથી આવે છે અને economic benefits આવવાની શક્યતા ઊભી કરે છે; દા.ત. enterprise કાયદાકીય રીતે લડી રહ્યું હોય તેવો claim, જેનું પરિણામ નક્કી નથી.

Treatment: prudence અને અત્યારના accounting standards પ્રમાણે enterprise એ contingent asset ને recognise કરવો નહીં (recognise કરવાથી કદી ન મળે તેવી income ઊભી થઈ જાય) અને તેની financial statements માં disclosure કરવી પણ જરૂરી નથી — economic benefits આવવાની શક્યતા હોય તો સામાન્ય રીતે તેની disclosure મંજૂરી આપનારી સત્તાના report માં (company માટે Board of Directors ના report માં) થાય છે.

સતત ચકાસણી: contingent assets ની સતત ચકાસણી થતી રહે છે — રકમ આવવાની લગભગ ખાતરી થઈ જાય ત્યારે તે contingent રહેતો નથી, અને જે period માં આ ફેરફાર થાય તે period ના financial statements માં asset અને તેની income recognise થાય છે.

વિષય 2: Contingent Liabilities

P1-C1-U1.4-T02 • Topic 2: Contingent Liabilities

પહેલાં વાંચો Paras 4.1 અને 4.2 ધ્યાનથી વાંચો - contingent liability ની બે ભાગવાળી definition, contingent asset ની definition, અને બંનેનું treatment (recognise નહીં; contingent liability ની disclosure notes to accounts માં, અને contingent asset ની disclosure રકમ આવવાની શક્યતા હોય ત્યારે મંજૂરી આપનારી સત્તાના report માં).

નોંધ

Contingent liability (SM, બે ભાગ): “(a) a possible obligation that arises from past events and the existence of which will be confirmed only by the occurrence or non-occurrence of one or more uncertain future events not wholly within the control of the enterprise; or (b) a present obligation that arises from past events but is not recognised because (i) it is not probable that an outflow of resources embodying economic benefits will be required to settle the obligation, or (ii) a reliable estimate of the amount of the obligation cannot be made.”

Contingent asset (SM): “a possible asset that arises from past events and whose existence will be confirmed only after occurrence or non-occurrence of one or more uncertain future events not wholly within the control of the enterprise” – આ વગર ધાર્યા બનાવોમાંથી ઊભો થાય છે અને economic benefits આવવાની શક્યતા ઊભી કરે છે; દા.ત. enterprise કાયદાકીય રીતે લડી રહ્યું હોય તેવો claim, જેનું પરિણામ નક્કી નથી, તે contingent ASSET છે (contingent liability નહીં – enterprise સામેનો claim એ liability બને).

Treatment: contingent liability કદી balance sheet માં recognise થતી નથી, પણ outflow ની શક્યતા સાવ ઓછી ન હોય ત્યાં સુધી તેની disclosure notes to accounts માં થાય છે; તેની સતત ચકાસણી થાય છે – outflow ની શક્યતા વધી જાય તો જે period માં એ ફેરફાર થાય તે period માં provision recognise થાય છે (સિવાય કે ભરોસાપાત્ર estimate જ ન થઈ શકે); દા.ત. – દેવા તરીકે ન સ્વીકારેલા claims, ત્રીજા પક્ષ માટે આપેલી guarantees, discount કરાવેલા bills, તકરારમાં પડેલી કાયદેસરની liabilities.

Contingent asset નું treatment (prudence): કદી recognise નહીં – recognise કરવાથી કદી ન મળે તેવી income આવી જાય; financial statements માં તેની disclosure જરૂરી નથી, પણ રકમ આવવાની શક્યતા હોય તો સામાન્ય રીતે મંજૂરી આપનારી સત્તાના report માં (company માટે Board of Directors ના report માં) તેની disclosure થાય છે; તેની સતત ચકાસણી થાય છે અને વસૂલાત લગભગ ખાતરીવાળી બને ત્યારે જ તેની income સાથે તે recognise થાય છે (ત્યારે તે contingent રહેતો નથી).

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Definition: contingent liability એટલે (a) ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભી થતી શક્ય obligation, જે enterprise ના પૂરા કાબૂમાં ન હોય તેવા અનિશ્ચિત ભવિષ્યના બનાવોથી જ નક્કી થાય, અથવા (b) હાલની obligation જે એટલા માટે recognise નથી થતી કે outflow ની શક્યતા નથી કે રકમનો ભરોસાપાત્ર estimate થતો નથી.
- Contingent asset: ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભો થતો શક્ય asset, જેનું અસ્તિત્વ અનિશ્ચિત ભવિષ્યના બનાવોથી નક્કી થાય - કદી recognise નહીં (prudence); રકમ આવવાની શક્યતા હોય તો મંજૂરી આપનારી સત્તાના (Board ના) report માં disclose થાય; વસૂલાત લગભગ ખાતરીવાળી બને ત્યારે જ recognise થાય.
- Treatment: outflow ની શક્યતા સાવ ઓછી ન હોય ત્યાં સુધી contingent liability ની disclosure notes માં થાય છે; પછીથી outflow ની શક્યતા વધી જાય તો એ જ period માં provision recognise થાય છે; દા.ત. - દેવા તરીકે ન સ્વીકારેલા claims, guarantees, discount કરાવેલા bills, તકરારમાં પડેલી statutory liabilities.

TQ 2.2 • PYQ 2021-Dec [1] (c) • Short Note • 2M • Pg 43 3x પુછાયું

LEVEL I

સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: enterprise પોતે કાયદાકીય રીતે લડી રહ્યું હોય અને પરિણામ નક્કી ન હોય તેવો claim એ contingent ASSET છે, contingent liability નહીં (enterprise સામેનો claim એ liability બને).
- Prudence contingent assets ને recognise કરવાની કેમ ના પાડે છે તે સમજાવો - તેનાથી કદી ન મળે તેવી income recognise થઈ જાય.

TQ 2.1 • PYQ 2022-May [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 42 3x પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 3: Contingent Liabilities અને Liabilities વચ્ચેનો તફાવત

P1-C1-U1.4-T03 • Topic 3: Distinction Between Contingent Liabilities and Liabilities

પહેલાં વાંચો Para 4.3 ધ્યાનથી વાંચો - liability એટલે ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભી થયેલી હાલની નાણાકીય obligation, જે પતાવવાથી resources બહાર જાય છે; આની સામે contingent liability ની definition મૂકીને સરખાવો.

નોંધ

બે લીટીનો ફરક (Para 4.3): liability એટલે enterprise ની ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભી થયેલી હાલની નાણાકીય

obligation, જે પતાવવાથી economic benefits વાળા resources બહાર જાય છે; contingent liability માં તો કાં તો પતાવવા માટે resources બહાર જવાની શક્યતા જ નથી, કાં તો રકમ પૂરતી ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાતી નથી – આ ફરક management ની judgement પર ટકે છે.

Liability	Contingent liability
ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભી હાલની નાણાકીય obligation	શક્ય obligation, કે recognition tests માં નાપાસ થતી હાલની obligation
પતાવટથી economic benefits બહાર જશે	Outflow ની શક્યતા નથી કે રકમ ભરોસાપાત્ર રીતે મપાતી નથી
Balance sheet માં recognise થાય છે	ફક્ત balance sheet ની notes માં disclose થાય છે

Contingent liabilities ના examples: enterprise સામેના દેવા તરીકે ન સ્વીકારેલા claims, ત્રીજા પક્ષ વતી આપેલી guarantees, discount કરાવેલા bills ની liability, તકરારમાં પડેલી statutory liabilities.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- ફરક બે લીટીમાં કહો: liability = ભૂતકાળના બનાવોમાંથી ઊભી હાલની obligation, જેની પતાવટથી economic benefits બહાર જશે; contingent liability = કાં outflow ની શક્યતા નથી, કાં રકમ પૂરતી ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાતી નથી.
- રજૂઆત પણ ઉમેરો: liabilities balance sheet માં recognise થાય છે; contingent liabilities ફક્ત notes માં disclose થાય છે.
- Contingent liabilities ના examples થી ટેકો આપો: દેવા તરીકે ન સ્વીકારેલા claims, ત્રીજા પક્ષની guarantees, discount કરાવેલા bills, તકરારમાં પડેલી statutory liabilities.

TQ 3.1 • PYQ 2025-May [1] (b) (ii) {C} • Distinguish Between • 2M • Pg 43
3x પુછાચું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 4: Contingent Liabilities અને Provisions વચ્ચેનો તફાવત

P1-C1-U1.4-T04 • Topic 4: Distinction Between Contingent Liabilities and Provisions

પહેલાં વાંચો Para 4.4 ધ્યાનથી વાંચો - provision ની definition અને provisions ને contingent liabilities થી અલગ પાડતું ચાર મુદ્દાનું table, સાથે Central Excise ના દંડ (Alpha Ltd.) નો દાખલો.

નોંધ

Provision (SM): “any amount written off or retained by way of providing for depreciation, renewal or diminution in the value of assets or retained by way of providing for any known liability of which the

amount cannot be determined with substantial accuracy”.

Provision	Contingent liability
હાલની liability, રકમ નક્કી નથી પણ સારા એવા estimate થી ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય	શક્ય obligation, જે અનિશ્ચિત ભવિષ્યના બનાવો પર ઊભી થાય કે ન પણ થાય
Recognition criteria પૂરા કરે છે	Recognition criteria પૂરા કરતી નથી
હાલની obligation હોય, outflow ની શક્યતા હોય અને ભરોસાપાત્ર estimate થાય ત્યારે recognise થાય	જેમાં outflow ની શક્યતા નથી કે રકમનો ભરોસાપાત્ર estimate નથી તેવી હાલની obligations પણ આવે
Outflow ની શક્યતા હોય – balance sheet માં provision recognise કરો	Outflow ની શક્યતા ઓછી – contingent liability તરીકે disclose કરો

Alpha Ltd. નો દાખલો: Central Excise Officer દંડ કરે છે, company appeal માં જાય છે – management ને લાગે કે ચૂકવવું પડશે તો તે provision recognise કરે; અને appeal માં જીતવાની આશા હોય (ચૂકવવાની શક્યતા ઓછી) તો તેને બદલે contingent liability disclose કરે.

True/False ની trap: 'a present financial obligation of uncertain amount measurable by substantial estimation is a liability' – FALSE, એ તો PROVISION ની definition છે; 'when payment of the obligation is probable, it gives rise to a contingent liability' – FALSE, ત્યાં તો provision ઊભી થાય છે.

વર્ગીકરણનો સાદો નિયમ: જાણીતી liability જેની રકમનો estimate થઈ શકે = provision (provision for doubtful debts, depreciation, taxation) – આ નફા સામેના charges છે; નફાની વહેંચણી (proposed dividend, retained profit) એ reserves/appropriations છે, provisions નહીં; નક્કી થઈ શકે તેવી obligations (દા.ત. assess થયેલા income tax ની liability) એ ખરા અર્થમાં liabilities છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- ચાર મુદ્દાનો ફરક: provision એ હાલની liability છે જેની રકમ નક્કી નથી પણ સારા એવા estimate થી ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય છે અને તે recognition criteria પૂરા કરે છે; contingent liability એ શક્ય obligation છે જે ઊભી થાય કે ન પણ થાય અને recognition criteria માં નાપાસ થાય છે.
- Recognition ની સમજ: outflow ની શક્યતા + ભરોસાપાત્ર estimate = balance sheet માં provision recognise કરો; outflow ની શક્યતા ઓછી કે estimate ભરોસાપાત્ર નહીં = contingent liability તરીકે disclose કરો.
- True/False ની trap: 'a present financial obligation of uncertain amount measurable by substantial estimation is a liability' – FALSE, એ તો PROVISION ની definition છે (ખરી liability તો નક્કી થઈ શકે તેવી obligation હોય છે).

TQ 4.2 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 45

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- આપેલી P&L/appropriation items ની યાદી (liability for income tax, retained profit, proposed dividend, provision for doubtful debts, depreciation વગેરે) ને કારણ સાથે provisions, liabilities અને reserves/appropriations માં વહેંચવાનો મહાવરો કરો.
- આવા પ્રશ્નોનો સાદો નિયમ: જાણીતી liability જેની રકમનો estimate થઈ શકે = provision; નફા સામેનો charge (depreciation, doubtful debts, tax) સામે નફાની વહેંચણી (proposed dividend, retained profit).

PQ 4.1 • PYQ 2021-Jul [5] (b) (ii) • Practical • 5M • Pg 46 2x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

એકમ 1.5: Accounting Policies

P1-C1-U1.5 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 5 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 6.9% પ્રશ્નો • 5 પ્રશ્નો

વિષય 1: Accounting Policies નો અર્થ

P1-C1-U1.5-T01 • Topic 1: Meaning of Accounting Policies

પહેલાં વાંચો Para 5.1 ધ્યાનથી વાંચો - accounting policies ની definition અને જ્યાં અલગ અલગ policies જોવા મળે તેવા દાખલારૂપ ક્ષેત્રો (valuation of inventories, valuation of investments), સાથે policies ની પસંદગી પરનો Para 5.2.

નોંધ

Definition (Para 5.1): “Accounting Policies refer to specific accounting principles and methods of applying these principles adopted by the enterprise in the preparation and presentation of financial statements” - આ બધી Unit 2 ના accounting concepts, principles અને conventions પર ઊભી છે.

કોઈ સાર્વત્રિક યાદી નથી: enterprises જુદી જુદી અને ગૂંચવણભરી પરિસ્થિતિમાં કામ કરે છે, એટલે સંજોગોને બંધબેસતી policy ની પસંદગી management ના વિચારપૂર્વકના judgement calls પર આધાર રાખે છે; વારંવાર જોવા મળતાં ક્ષેત્રો - valuation of inventories, valuation of investments (આ ફક્ત દાખલા છે, આખી યાદી નહીં); દા.ત. shares/inventory ની valuation માટે FIFO કે weighted average પસંદ કરવું એ accounting policy જ છે; ICAI Guidance Notes અને Accounting Standards દ્વારા માન્ય વિકલ્પો ઓછા કરતું જાય છે.

પસંદગી (Para 5.2): પસંદગી અને application માં ત્રણ મુખ્ય લક્ષણો માર્ગ બતાવે છે - Prudence, Substance over form, Materiality; પસંદ કરેલી policies Balance Sheet અને P&L નો true and fair view બતાવવો જ જોઈએ; ખોટી પસંદગીથી performance અને position ઓછાં કે વધારે બતાવાઈ જાય છે; અપનાવેલા treatment ની disclosure તો દરેક કિસ્સામાં જરૂરી છે, પણ disclosure થી ખોટું કે અયોગ્ય treatment સુધરી જતું નથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- સમજાવવાની definition: accounting policies એટલે enterprise financial statements બનાવવા અને રજૂ કરવા માટે અપનાવે તે ચોક્કસ accounting principles અને તે principles લાગુ પાડવાની રીતો.
- સમજાવો કે policies ની કોઈ એક સાર્વત્રિક યાદી નથી - enterprises જુદા જુદા સંજોગોમાં કામ કરે છે, એટલે management એ judgement વાપરવું પડે છે (દા.ત. inventory/investment valuation માટે FIFO કે weighted average એ policy ની પસંદગી છે).
- પસંદગીને દોરતાં ત્રણ મુખ્ય લક્ષણો જાણો - Prudence, Substance over form, Materiality - અને એ પણ કે પસંદ કરેલી policies true and fair view આપવી જ જોઈએ; disclosure થી ખોટું treatment સુધરતું નથી.

TQ 1.1 • PYQ 2005-Nov [3] (b) • Descriptive • 3M • Pg 50 2x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Accounting Policies ની પસંદગી

P1-C1-U1.5-T02 • Topic 2: Selection of Accounting Policies

પહેલાં વાંચો §5.2 વાંચો: accounting policies ની પસંદગીને દોરતાં ત્રણ લક્ષણો અને SM માં આપેલા policy selection ના examples.

નોંધ

Importance: accounting policy ની પસંદગી performance ના measurement અને financial position બંને પર અસર કરે છે — અયોગ્ય policy બંનેને ઓછાં કે વધારે બતાવી શકે, એટલે accounts ના જુદા જુદા users ની દૃષ્ટિએ અસર વિચારીને પૂરી કાળજી સાથે policies પસંદ કરવી; universal application વાળી accounting policies ની એક જ આખી યાદી સૂચવી શકાય તેમ નથી.

ત્રણ મુખ્ય લક્ષણો: Prudence, Substance over form, અને Materiality — financial statements એવી accounting policies પર બનવાં જોઈએ જે Balance Sheet અને P&L A/c ની સ્થિતિનો true and fair view બતાવે.

Examples અને ચેતવણી: inventories cost પર મુકાય, પણ finished goods (cost કે market value માંથી જે ઓછું) અને by-products (net realisable value) જુદાં; long-term investments acquisition cost પર, અને કાયમી ઘટાડા માટે provision — અપનાવેલા treatment ની disclosure દરેક કિસ્સામાં જરૂરી છે, પણ disclosure થી ખોટું કે અયોગ્ય treatment સુધરી જતું નથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

TQ 2.1 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (i) • True/False • 2M • Pg 51

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Accounting Policies માં ફેરફાર

P1-C1-U1.5-T03 • Topic 3: Change in Accounting Policies

પહેલાં વાંચો Para 5.3 ધ્યાનથી વાંચો - accounting policy બદલવા દેતી બે શરતો અને ફેરફારની material અસર આંકડામાં બતાવવાની જરૂરિયાત, સાથે inventory ની cost formula અને Omega Enterprises ના દાખલા.

નોંધ

ફેરફારની બે શરતો (Para 5.3): (a) કોઈ કાયદો તેમ કહેતો હોય કે Accounting Standard પાળવા માટે જરૂરી હોય, (b) ફેરફારથી financial statements ની રજૂઆત વધારે યોગ્ય બનતી હોય.

Material અસર આંકડામાં બતાવવી પડે: ફેરફારથી statements ની items પર મોટી અસર પડી શકે - દા.ત. inventory નું cost formula weighted average માંથી FIFO કરવું, પહેલાં capitalise ન કરેલું interest capitalise કરવું, કે inventory પર પ્રમાણસર interest ચઢાવવું - આ બધાથી net profit વધે કે ઘટે છે; અસર (assets, liabilities, profit/loss પર) આંકડામાં ન બતાવીએ ત્યાં સુધી statements users ને કામ નહીં લાગે; Omega Enterprises નો દાખલો - વધારે યોગ્ય રજૂઆત માટે inventory valuation ની policy બદલીને તેમાં લાગુ પડતા production overheads ઉમેર્યા.

4-mark જવાબનું માળખું: accounting policies ની definition + પસંદગીનાં ત્રણ લક્ષણો (prudence, substance over form, materiality) + ફેરફારની બે શરતો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- ફેરફારની બે (exam માં પુછાતી) શરતો: (a) કાયદો કહેતો હોય કે Accounting Standard પાળવા જરૂરી હોય, (b) ફેરફારથી financial statements ની રજૂઆત વધારે યોગ્ય બનતી હોય.
- દાખલો આપીને સમજાવો કે ફેરફાર financial statement ની items પર મોટી અસર કરી શકે છે: inventory valuation weighted average માંથી FIFO કરવું, કે interest capitalise કરવા માંડવું, તેનાથી profit વધે કે ઘટે - એટલે અસર આંકડામાં ગણીને disclose કરવી પડે, નહીં તો statements users ને કામ નહીં લાગે.
- ભેગા 4-mark ના પ્રશ્નમાં જવાબ આ રીતે ગોઠવો: accounting policies ની definition + પસંદગીનાં ત્રણ લક્ષણો (prudence, substance over form, materiality) + ફેરફારની બે શરતો.

TQ 3.1 • PYQ 2024-Jun [1] (b) (i) {C} • Descriptive • 2M • Pg 52

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 3.2 • RTP 2025-Jan [2] (b) • Descriptive • --- • Pg 52

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

TQ 3.3 • PYQ 2026-May [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 52

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

એકમ 1.6: Accounting એક Measurement Discipline તરીકે

P1-C1-U1.6 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 7 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 1.4% પ્રશ્નો • 1 પ્રશ્નો

વિષય 1: Measurement નો અર્થ

P1-C1-U1.6-T01 • Topic 1: Meaning of Measurement

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.1 વાંચો: measurement ની Chambers અને Kohler ની definitions અને તેનાં ત્રણ પાયાનાં elements.

નોંધ

Definition: Prof. R. J. Chambers એ measurement ને “assignment of numbers to objects and events according to rules specifying the property to be measured, the scale to be used and the dimension of the unit” કહ્યું; Kohler ના મતે તે logical કે mathematical નિયમો પ્રમાણે તપાસની યોજનાનાં પરિણામોને ordinal (ક્રમ — પહેલું, બીજું) કે cardinal (કેટલા — એક, બે) numbers ની system આપવાનું કામ છે.

ત્રણ elements: (1) જે objects અને events માપવાનાં છે તે નક્કી કરવાં; (2) વાપરવાનું standard કે scale પસંદ કરવું; (3) measurement ના standard કે scale ના dimension ની ચકાસણી — accounting કેટલે અંશે measurement discipline છે તે નક્કી કરવા Chambers ની definition બહોળા પ્રમાણમાં વપરાય છે.

વિષય 2: માપવાનાં Objects કે Events

P1-C1-U1.6-T02 • Topic 2: Objects or Events to be Measured

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.2 વાંચો: accounting શું માપે છે અને ભવિષ્યના બનાવોની આગાહી એ measurement કેમ નથી.

નોંધ

Object એટલે information: accounting માં ખરેખર તો “information” નું measurement આવે છે — નિર્ણય લેનારને ભૂતકાળની, અત્યારની અને ભવિષ્યની information જોઈએ છે (external users ને સામાન્ય રીતે ભૂતકાળની જ મળે છે), અને decision-making માટે events/transactions નો કોઈ એક સરખો set હોતો નથી (દા.ત. cash management માટે receipts/expenses નો data જોઈએ, ધીરાણ માટે debt-servicing ની ક્ષમતા જોઈએ).

મર્યાદા: ભૂતકાળનાં અને અત્યારનાં objects અને events અમુક ચોકસાઈથી માપી શકાય છે, પણ ભવિષ્યના બનાવોની તો ફક્ત આગાહી થાય છે, measurement નહીં — છતાં આગાહી accounting information નો જરૂરી ભાગ છે.

વિષય 3: Measurement નું Standard કે Scale

P1-C1-U1.6-T03 • Topic 3: Standard or Scale of Measurement

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.3 વાંચો: measurement ની scale તરીકે નાણું, અને તેનું કોઈ સાર્વત્રિક denomination ન હોવું.

નોંધ

Scale તરીકે નાણું: accounting માં નાણું એ measurement નું scale છે (money measurement concept), જોકે સાથે પૂરક તરીકે જથ્થાની information પણ અપાય છે; નાણાનું કોઈ સાર્વત્રિક denomination નથી — તે દેશના ચાલુ ચલણનું રૂપ લે છે (ભારતમાં ₹, U.K. માં Pound-Sterling, U.S.A. માં Dollar) અને ચલણો વચ્ચેનો exchange નો સંબંધ સ્થિર રહેતો નથી.

અસ્થિરતા: \$5,000 ની loan ₹2,50,000 માં નોંધાઈ હોય (\$1 = ₹50), પણ ભાવ બદલાઈને ₹55 થાય તો તે ₹2,75,000 થઈ જાય — નાણું દેશની સરહદો પાર એકસરખું લાગુ પડતું નથી, અને બદલાતા exchange rates સાથે તે અસ્થિર measurement scale બની રહે છે.

વિષય 4: Measurement Discipline નું Dimension

P1-C1-U1.6-T04 • Topic 4: Dimension of Measurement Discipline

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.4 અને તેનો બે વર્ષના production/sales નો દાખલો વાંચો: dimension માં નાણાની અસ્થિરતા.

નોંધ

અસ્થિરતા: સારું scale સમય જતાં સ્થિર રહે છે (1 kg કે 1 metre કદી બદલાતું નથી), પણ નાણું એવું નથી — ભાવ સતત બદલાય છે એટલે એટલા જ નાણાંથી જુદી જુદી તારીખે એટલો જ માલ ન મળે, અને એક વર્ષની નાણાંમાં મપાયેલી information બીજા વર્ષ સાથે સરખાવી ન શકાય.

દાખલો: sales ₹5,00,000 (5,000 pcs) થી વધીને ₹5,40,000 (4,500 pcs) થયું — ઉપરથી 8% નો વધારો દેખાય છે, પણ ખરેખર production/sales માં 10% નો ઘટાડો છે અને gross profit માં પણ 10% નો ઘટાડો છે (₹1,00,000 થી ઘટીને ₹90,000); આંકડામાં દેખાતો વધારો ફક્ત ભાવ વધ્યા તેનો છે — એટલે જ accounting ચોક્કસ measurement discipline નથી.

વિષય 5: Accounting એક Measurement Discipline તરીકે

P1-C1-U1.6-T05 • Topic 5: Accounting as a Measurement Discipline

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.5 વાંચો: accounting ના ભાગ તરીકે measurement, અને તેને દોરતી fundamental assumptions.

નોંધ

Accounting માં measurement: measurement નો base નક્કી ન થાય ત્યાં સુધી record-keeping નું કામ આગળ વધી શકતું નથી — recording, classifying અને summarising કરીને accounting performance (profit/loss) અને financial position માપે છે; measurement નું આ sub-system અમુક theorems પર ચાલે છે, જેમાંથી ત્રણ — going concern, consistency અને accrual — એ fundamental accounting assumptions છે અને ધારી જ લેવાય છે.

ફક્ત measurement નહીં: information નું recording, classifying, summarising અને communication એ measurement discipline ના ક્ષેત્રમાં આવતું નથી, એટલે accounting ને ફક્ત measurement discipline કહી ન શકાય; બધા transactions નાણાંમાં જ નોંધાય છે, જથ્થાની information તો ફક્ત પૂરક છે.

વિષય 6: Valuation Principles

P1-C1-U1.6-T06 • Topic 6: Valuation Principles

પહેલાં વાંચો Para 6.6 ધ્યાનથી વાંચો - Mr. X ની machine/bank loan ના દાખલા સાથે માન્ય ચાર measurement bases (Historical Cost, Current Cost, Realisable Value, Present Value), અને measurement નો અર્થ અને તેનાં ત્રણ elements માટે Para 6.1.

નોંધ

Measurement (Chambers, Para 6.1): “assignment of numbers to objects and events according to rules specifying the property to be measured, the scale to be used and the dimension of the unit”;
ત્રણ elements: (1) જે objects અને events માપવાનાં છે તે નક્કી કરવાં, (2) વાપરવાનું standard કે scale પસંદ કરવું, (3) measurement ના standard કે scale ના dimension ની ચકાસણી; accounting માં નાણું એ scale છે, પણ તે બધે એકસરખું લાગુ પડતું નથી અને તેનું dimension સ્થિર નથી, એટલે accounting ચોક્કસ measurement discipline નથી.

ચાર measurement bases (Para 6.6): (i) Historical Cost – ખરીદીની કિંમત: assets ખરીદતી વખતે ચૂકવેલી રોકડ કે તેના જેવી રકમ પર (machine ₹7,00,000 + installation ₹1,00,000 = ₹8,00,000), liabilities એ obligation સામે મળેલી રકમ પર (bank loan ₹5,00,000 મળી તે પર નોંધાય) અથવા દા.ત. income tax માં, તે પતાવવા જેટલી ચૂકવવી પડે તેવી ધારેલી રકમ પર; (ii) Current Cost – એ જ કે એના જેવું asset અત્યારે ખરીદવું પડે તો જેટલી રોકડ ચૂકવવી પડે તેટલા પર assets, અને obligation અત્યારે પતાવવા જોઈતી UNDISCOUNTED રકમ પર liabilities (machine ₹25,00,000; 1% prepayment penalty વાળી loan ₹5,05,000); (iii) Realisable Value – ORDERLY રીતે વેચતાં અત્યારે જેટલી રોકડ મળે તેટલા પર assets (machine ₹20,00,000), અને settlement values પર liabilities, એટલે રાબેતા મુજબ ચૂકવવી પડે તેવી undiscounted રોકડ (loan ₹5,00,000); (iv) Present Value – રાબેતા મુજબ ભવિષ્યમાં આવનારા net cash inflows ની અત્યારની discounted કિંમત પર assets (₹1,00,000 p.a.

$\times 10 \text{ yrs @ } 20\% = ₹4,19,246$), અને પતાવટ માટેના ભવિષ્યના net cash outflows ની અત્યારની discounted કિંમત પર liabilities (loan ₹4,70,094).

Formulae: discounting: $P = A \div (1 + i)^n$ (time value of money – ભવિષ્યના નાણાંને આજના રૂપિયામાં ઘટાડીને મુકાય છે); annuity: $PV = (A \div i) \times [1 - 1 \div (1 + i)^n]$.

True/False અને વ્યવહાર સાથેનો સંબંધ: 'Current cost gives an alternative measurement base' – TRUE; 'Future value' એ ચારમાંનું એક base નથી; long-term assets (machinery, furniture, licenses) માટે historical cost વપરાય છે અને પરંપરાગત system એ historical cost accounting છે; realisable value inventories પર લાગુ પડે છે (cost અને net realisable value માંથી જે ઓછું); present value investments અને loans માટે સામાન્ય છે; Mohan નો MCQ set – machine 2001 માં ₹10,00,000 માં ખરીદ્યું (historical), એવું જ machine અત્યારે ₹20,00,000 (current cost), વેચાણનો અંદાજ ₹15,00,000 (realisable), discount કરેલા inflows ₹12,00,000 (present value).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False: 'Current cost gives an alternative measurement base' એ TRUE છે - assets એટલી રોકડ પર મુકાય છે જે એ જ કે એના જેવું asset અત્યારે ખરીદવું પડે તો ચૂકવવી પડે; liabilities અત્યારે પતાવવા જોઈતી undiscounted રકમ પર મુકાય છે.
- દરેક base assets અને liabilities બંને માટે સમજાવો: historical cost = ખરીદીની કિંમત (ચૂકવેલી cost વત્તા installation, દા.ત. ₹7,00,000 + ₹1,00,000 = ₹8,00,000); realisable value = orderly રીતે વેચતાં મળે તેટલી રોકડ, અને liabilities ની settlement value; present value = ભવિષ્યના net cash inflows/outflows ની discounted કિંમત.
- 'Define Measurement' વાળા ભાગમાં Chambers ને ટાંકો - property, scale અને dimension નક્કી કરતા નિયમો પ્રમાણે objects અને events ને numbers આપવા - અને ત્રણ elements લખો: objects/events નક્કી કરવાં, scale પસંદ કરવું, scale ની dimension ની ચકાસણી.
- Bases ને વ્યવહાર સાથે જોડો: long-term assets માટે historical cost, inventories માટે realisable value (cost અને NRV માંથી જે ઓછું), investments અને loans માટે present value; પરંપરાગત system એ historical cost accounting છે.

TQ 6.1 • PYQ 2025-May [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 58

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 7: Measurement and Valuation

P1-C1-U1.6-T07 • Topic 7: Measurement and Valuation

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.7 વાંચો: economist માટે value એટલે ઉપયોગિતા, અને accounting માં તેની જગ્યાએ વપરાતું નાણાકીય માપ.

નોંધ

Value સામે measurement: value એ વસ્તુઓ, આવડત કે વિચારોમાંથી મળતા ફાયદા સાથે સંકળાયેલું છે — economist માટે તે economic resource ની utility (સંતોષ) છે; accounting માં તેને બદલે નાણાકીય માપ વપરાય છે, એટલે કે value નાણાંમાં મપાય છે (₹2,50,000 માં ખરીદેલી car acquisition/historical cost પર મુકાય છે).

Scales: economists સંતોષનું સ્તર બતાવવા ઘણી વાર ordinal scales વાપરે છે, પણ accountants ફક્ત cardinal scales જ વાપરે છે — value measurement થી બતાવાય છે, અને accounting માં value હંમેશાં નાણાંમાં જ મપાય છે.

વિષય 8: Accounting Estimates

P1-C1-U1.6-T08 • Topic 8: Accounting Estimates

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી**પહેલાં વાંચો** §6.8 અને તેના ચાર examples વાંચો: estimates શા માટે જોઈએ અને estimate માં ફેરફાર એટલે શું.**નોંધ**

જરૂર: જે હજી બન્યું જ નથી તેવી items ને valuation principles થી માપી શકાતી નથી, છતાં નોંધવી તો પડે છે (દા.ત. provision for doubtful debts) — એટલે અત્યારની પરિસ્થિતિ અને જૂના અનુભવ પરથી વાજબી estimates કરાય છે; ધંધામાં અનિશ્ચિતતા તો રહેવાની જ, એટલે financial statement ની ઘણી items નો ફક્ત estimate જ થઈ શકે, અને તેમાં તાજામાં તાજી માહિતી પર judgement વાપરવું પડે.

ક્યાં આવે: depreciation, amortisation અને impairment losses, accruals, provisions, employee benefit obligations, bad debts, plant and machinery ની useful life અને residual value, inventory obsolescence, patent ની useful life, construction contracts પરની provisions, tax provisions.

Estimate માં ફેરફાર: સંજોગો બદલાય, નવી માહિતી મળે, વધારે અનુભવ થાય કે પછીથી કંઈક બને ત્યારે estimate ફરી કરવો પડે છે — change in accounting estimate એટલે પહેલાં આંકેલા parameters અને ચાલુ period માં ફરી આંકેલા (કે ખરેખરના) પરિણામો વચ્ચેનો ફરક; દા.ત. ₹10 lakh ના machine ની ધારેલી આવરદા obsolescence ને લીધે 10 વર્ષથી ઘટાડીને 6 વર્ષ કરવી — આવા ફેરફારને પાછલી અસર અપાતી નથી.

એકમ 1.7: Accounting Standards

P1-C1-U1.7 • મહત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 6 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 6.9% પ્રશ્નો • 5 પ્રશ્નો

વિષય 1: Accounting Standards નો પરિચય

P1-C1-U1.7-T01 • Topic 1: Introduction of Accounting Standards

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §7.1 વાંચો: accounting principles ને standardise શા માટે કરાય છે અને Accounting Standards કઈ ચાર બાબતો સંભાળે છે.

નોંધ

Standards શા માટે: financial accounting ની આખી પ્રક્રિયા બરાબર નિયંત્રિત ન હોય તો financial statements ગેરમાર્ગે દોરનારાં, એકતરફી અને વિકૃત બની જાય — financial reporting માં transparency, consistency, comparability, પૂરતી માહિતી અને ભરોસો રહે તે માટે accounting principles અને policies ને standardise કરાય છે, જેથી જુદાં જુદાં enterprises નાં financial statements સરખાવી શકાય.

Definition: Accounting Standards એટલે નિષ્ણાત accounting સંસ્થા કે સરકાર કે બીજી regulatory સંસ્થાએ બહાર પાડેલા લેખિત policy documents, જે financial statements માં accounting transactions અને events ની recognition, measurement, presentation અને disclosure ને આવરી લે છે.

ચાર બાબતો: (i) events અને transactions નું recognition, (ii) આ transactions અને events નું measurement, (iii) વાંચનારને સમજાય અને અર્થપૂર્ણ લાગે તેવી presentation, (iv) disclosure ની જરૂરિયાતો, જેથી stakeholders અને શક્ય investors સમજી-વિચારીને ધંધાકીય નિર્ણય લઈ શકે.

વિષય 2: Accounting Standards ના Objectives

P1-C1-U1.7-T02 • Topic 2: Objectives of Accounting Standards

પહેલાં વાંચો Para 7.2 ધ્યાનથી વાંચો - accounting standards જુદી જુદી accounting policies ને standardise કરીને પ્રથાઓમાં એકસૂત્રતા લાવે છે; સાથે Para 7.1 પર નજર ફેરવી લો - standards એટલે શું અને તે કઈ ચાર બાબતો સંભાળે છે (recognition, measurement, presentation, disclosure).

નોંધ

અર્થ (Para 7.1): accounting standards એટલે નિષ્ણાત accounting સંસ્થા કે સરકાર કે બીજી regulatory સંસ્થાએ બહાર પાડેલા લેખિત policy documents, જે financial statements માં accounting transactions અને events ની recognition, measurement, presentation અને disclosure ને આવરી લે છે – દરેક standard આ જ ચાર બાબતો સંભાળે છે.

Objectives (Para 7.2): આખો વિચાર accounting policies અને પ્રથાઓમાં એકસૂત્રતા લાવવાનો છે – standards જુદી જુદી accounting policies ને standardise કરે છે, જેથી (i) financial statements સરખાવી ન શકાય એવી સ્થિતિ દૂર થાય અને તેનો ભરોસો વધે, અને (ii) standard accounting policies, valuation norms અને disclosure

requirements નો એક set મળે.

અસર: standards વાજબીપણાની હદમાં રહીને financial statements બનાવવાના accounting વિકલ્પો ઓછા કરે છે, જેથી જુદાં જુદાં enterprises નાં financial statements સરખાવી શકાય; standardisation થી financial reporting માં transparency, consistency, comparability, પૂરતી માહિતી અને ભરોસો જળવાય છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- લખવાના objectives: જુદી જુદી accounting policies ને standardise કરવી, જેથી (i) financial statements સરખાવી ન શકાય એવી સ્થિતિ દૂર થાય અને તેનો ભરોસો વધે, અને (ii) standard accounting policies, valuation norms અને disclosure requirements નો એક set મળે.
- સાથે ઉમેરો: standards વાજબીપણાની હદમાં રહીને accounting ના વિકલ્પો ઓછા કરે છે, જેથી જુદાં જુદાં enterprises નાં financial statements સરખાવી શકાય.
- એક લીટીનો અર્થ: accounting standards એટલે નિષ્ણાત accounting સંસ્થા/સરકાર/regulator એ બહાર પાડેલા લેખિત policy documents, જે transactions અને events ની recognition, measurement, presentation અને disclosure ને આવરે છે.

TQ 2.1 • PYQ 2025-May [1] (b) (i) {C} • Descriptive • 2M • Pg 62 9x પુછાણું **LEVEL I**
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

વિષય 3: Accounting Standards ના Benefits અને Limitations

P1-C1-U1.7-T03 • Topic 3: Benefits and Limitations of Accounting Standards

પહેલાં વાંચો Para 7.3 ધ્યાનથી વાંચો - accounting standards ના ત્રણ benefits અને બે limitations, અને ભેગા 4-mark ના પ્રશ્ન માટે Para 7.1 માંથી accounting standards ની definition પણ.

નોંધ

ત્રણ benefits (Para 7.3): (i) alternative accounting treatments નું standardisation - treatments માં રહેલી ગૂંચવનારી વિવિધતા વાજબી હદે ઘટાડે કે સાવ દૂર કરે; (ii) વધારાની disclosures ની જરૂરિયાત - કાયદો માગે તેના કરતાં વધારે disclosure standards માગી શકે; (iii) financial statements ની comparability - એક જ દેશની જુદી જુદી companies નાં, અને અમુક હદે દુનિયાના જુદા જુદા ભાગની companies નાં પણ (અમુક હદે એટલા માટે કે દરેક દેશની સંસ્થાઓ, પરંપરાઓ અને કાયદાની system જુદી હોય છે).

બે limitations: (i) જુદાં જુદાં treatments માંથી પસંદગી કરવામાં મુશ્કેલી - અમુક accounting પ્રશ્નોના દરેક વિકલ્પ પાછળ પોતપોતાની દલીલ હોય છે; (ii) મર્યાદિત ક્ષેત્ર - accounting standards કાયદાથી ઉપર જઈ શકતાં નથી અને ચાલુ કાયદાની હદમાં રહીને જ ઘડવાં પડે છે.

True/False: 'Accounting Standards can override the statute' - FALSE, તે કદી કાયદાથી ઉપર જઈ શકતાં નથી; 'difficulty in choosing between treatments is a benefit' - FALSE, એ તો limitation છે; 'additional

disclosure requirement is a limitation' – FALSE, એ તો benefit છે.

4-mark નું માનખું: શરૂઆત definition થી કરો (recognition, measurement, presentation, disclosure પરના લેખિત policy documents), પછી ત્રણ benefits અને બે limitations લખો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- Benefits (દરેક સમજાવો): (i) alternative accounting treatments નું standardisation - ગૂંચવનારી વિવિધતા ઘટાડે કે દૂર કરે; (ii) વધારાની disclosures ની જરૂરિયાત - કાયદો માગે તેનાથી વધારે; (iii) financial statements ની comparability - companies વચ્ચે, અને અમુક હદે દેશો વચ્ચે પણ.
- Limitations: (i) જ્યાં દરેક વિકલ્પમાં દમ હોય ત્યાં treatments વચ્ચે પસંદગી કરવાની મુશ્કેલી; (ii) મર્યાદિત ક્ષેત્ર - standards કાયદાથી ઉપર જઈ શકતાં નથી અને ચાલુ કાયદાની હદમાં જ ઘડાય છે.
- True/False: 'Accounting Standards can override the statute' એ FALSE છે - તે ચાલુ કાયદાની હદમાં રહીને જ ઘડવાં પડે છે.
- આખા 4-mark ના પ્રશ્નમાં advantages અને limitations લખતાં પહેલાં definition થી શરૂ કરો (recognition, measurement, presentation, disclosure પરના લેખિત policy documents).

TQ 3.2 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 64

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 3.1 • PYQ 2006-Nov [6] (v) • Descriptive • 5M • Pg 63 5x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

TQ 3.3 • PYQ 2026-Jan [1] (b) {C} • Descriptive • 4M • Pg 65

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 4: ભારતમાં Accounting Standards ઘડવાની પ્રક્રિયા

P1-C1-U1.7-T04 • Topic 4: Process of Formulation of Accounting Standards in India

પહેલાં વાંચો Para 7.4 ધ્યાનથી વાંચો - ICAI એ 1977 માં Accounting Standards Board (ASB) રચ્યું; standard ઘડવાનાં પગલાં શીખો (ક્ષેત્ર નક્કી કરવું, study groups, draft ફેરવવો, exposure draft, comments, Council દ્વારા આખરી મંજૂરી) અને કયો set કોણ બહાર પાડે છે તે પણ.

નોંધ

ASB (Para 7.4): ICAI એ 1977 માં Accounting Standards Board રચ્યું; ASB ભારતીય standards ઘડતી વખતે IFRSs ને ધ્યાનમાં લે છે અને લાગુ પડતા કાયદા, રિવાજો, વપરાશ અને ધંધાકીય માહોલ પ્રમાણે તેમને ગોઠવે છે; તેમાં ઉદ્યોગના પ્રતિનિધિઓ (ASSOCHAM, CII, FICCI), regulators, વિદ્વાનો અને સરકારી ખાતાં હોય છે; ASB સ્વતંત્ર છે - ICAI ની Council ASB એ ઘડેલા draft standard માં ASB ને પૂછ્યા વગર ફેરફાર કરી શકતી નથી.

Standard ઘડવાનાં પગલાં: (1) ASB બહોળાં ક્ષેત્રો નક્કી કરે, (2) પ્રાથમિક drafts બનાવવા study groups રચાય (objective, scope, definitions, recognition/measurement, presentation અને disclosure), (3) ASB draft

ને તપાસે અને સુધારે, (4) draft Council ના સભ્યો અને નક્કી કરેલી બહારની સંસ્થાઓને મોકલાય - DCA, SEBI, C&AG, CBDT, SCOPE વગેરે, (5) તેમના મત જાણવા તેમની સાથે બેઠક થાય, (6) Exposure Draft આખરી કરીને બહાર પડાય અને લોકોના comments મંગાવાય, (7) ASB comments તપાસીને draft આખરી કરી Council ને મોકલે, (8) Council તેને તપાસે, જરૂર પડે તો ASB સાથે ચર્ચા કરીને ફેરફાર કરે, અને standard બહાર પડે.

કયો set કોણ બહાર પાડે: Ind AS - બધી listed companies અને NBFCs ને લાગુ, અને ₹250 crores કે તેથી વધારે net worth વાળી unlisted companies/NBFCs ને પણ; Companies (Accounting Standards) Rules, 2021 હેઠળ notify થયેલા AS (કેન્દ્ર સરકાર) - Ind AS વાળી સિવાયની companies માટે; ICAI એ નક્કી કરેલા AS - companies સિવાયના entities માટે; True/False - 'Accounting Standards for non-corporate entities in India are issued by the Central Government' એ FALSE છે, તે ICAI બહાર પાડે છે.

Ind AS ની પૂર્વભૂમિકા: ભારતે IASB નાં IFRS ને અપનાવવાને બદલે તેની સાથે CONVERGE થવાનું નક્કી કર્યું - દેશના આર્થિક માહોલને ધ્યાનમાં રાખીને, સાવ જરૂરી હોય ત્યાં જ ફેરફાર રાખીને Ind AS ને તેને અનુરૂપ IFRS સાથે મેળમાં રખાય છે; ASB = Accounting Standards Board (નહીં કે 'Accounting standardisation benchmarking').

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False: 'Accounting Standards for non-corporate entities in India are issued by the Central Government' એ FALSE છે - non-corporate entities માટેનાં standards ICAI બહાર પાડે છે; કેન્દ્ર સરકાર તો companies માટે Companies (Accounting Standards) Rules, 2021 હેઠળ AS notify કરે છે.
- ત્રણેય sets અને તે કોને લાગુ પડે તે જાણો: listed companies/NBFCs અને ₹250 crores કે વધારે net worth વાળી unlisted companies માટે Ind AS; બાકીની companies માટે notify થયેલા AS; company ન હોય તેવા entities માટે ICAI એ નક્કી કરેલા AS.
- ASB ની સલાહ-મસલતવાળી પ્રક્રિયા બરાબર understand કરો (drafts DCA/SEBI/C&AG/CBDT વગેરેને, અને લોકોના comments માટે exposure draft) અને એ પણ કે ASB સ્વતંત્ર છે - ICAI ની Council ASB ને પૂછ્યા વગર draft standard બદલી શકતી નથી.

TQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 66 5× પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 5: ભારતમાં Accounting Standards ની યાદી

P1-C1-U1.7-T05 • Topic 5: List of Accounting Standards in India

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §7.5 વાંચો: Accounting Standards Board એ બહાર પાડેલા લાગુ પડતા AS નું table અને Ind AS convergence અંગેની નોંધ.

નોંધ

લાગુ પડતા AS: Accounting Standards Board એ બહાર પાડેલા AS પાળવા જ પડે, જેથી financial statements GAAP પ્રમાણે બને — અત્યારે AS 1 થી AS 29 (વચ્ચે અમુક ખાલી), દા.ત. AS 1 Disclosure of Accounting Policies, AS 2 Valuation of Inventories, AS 3 Cash Flow Statements, AS 9 Revenue Recognition, AS 10 Property Plant and Equipment, AS 16 Borrowing Costs, AS 19 Leases, AS 22 Taxes on Income, AS 26 Intangible Assets, AS 29 Provisions, Contingent Liabilities & Contingent Assets (આખી વિગતવાર યાદી ફક્ત જાણકારી માટે છે, syllabus નો ભાગ નથી).

Ind AS: standard ઘડનારી સંસ્થા ICAI એ 2006 માં IFRS તરફ જવાની શરૂઆત કરી; ભારત સરકારે ICAI સાથે ચર્ચા કરીને IFRS ને અપનાવવાને બદલે તેની સાથે CONVERGE થવાનું નક્કી કર્યું — ભારતના આર્થિક માહોલને ધ્યાનમાં રાખીને સાવ જરૂરી હોય ત્યાં જ ફેરફાર રાખીને, Ind AS ને બને તેટલાં તેને અનુરૂપ IFRS સાથે મેળમાં રખાય છે.

પ્રકરણ 2

Accounting Process

38 વિષય • 90 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: A

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે **theory-પ્રધાન**

Level I — સ્મરણ અને સમજ	29.8%	325.5 માંથી 97 marks
Level II — ઉપયોગ અને વિશ્લેષણ	70.2%	325.5 માંથી 228.5 marks

એકમ 2.1: Accounting ની પાયાની Procedures: Journal Entries

P1-C2-U2.1 • મહત્વ B • પ્રકરણમાં Rank 2 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 21.1% પ્રશ્નો • 19 પ્રશ્નો

વિષય 1: Double Entry System

P1-C2-U2.1-T01 • Topic 1: Double Entry System

પહેલાં વાંચો Study Material નો Para 1.1 વાંચો: double entry system નો અર્થ, Luca Pacioli થી તેની શરૂઆત, અને દરેક transaction ની two-fold (debit-credit) aspect.

નોંધ

Meaning (SM): એ system “which recognises and records both the aspects of transactions” — દરેક transaction ની two-fold aspects હોય છે, debit અને credit, એટલે ઓછામાં ઓછા બે accounts અસર પામે છે; accounting ની આ એક જ scientific system છે.

Origin: 500 વર્ષથી પણ જૂની; સૌથી પહેલાં “Luca Pacioli” નામના Italian friar અને mathematician એ Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita માં તેનું વર્ણન કર્યું — double entry accounting system વર્ણવતું આ પહેલું પુસ્તક.

Standard example: furniture ખરીદતાં નવી asset (furniture) મળે છે અને સાથે જ કાં તો cash balance ઘટે છે કાં supplier સામે liability ઊભી થાય છે — બંને aspects નોંધાય છે; પૈસાનો ઉપયોગ કરતી બધી entities માટે આ system ઉપયોગી છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Definition: double entry system દરેક transaction ની બંને aspects (debit અને credit) ઓળખે છે અને નોંધે છે, એટલે ઓછામાં ઓછા બે accounts અસર પામે છે.

- accounting ની આ એક જ scientific system છે, 500 વર્ષથી પણ જૂની; સૌથી પહેલાં Luca Pacioli નામના Italian friar અને mathematician એ 'Summa de Arithmetica' માં તેનું વર્ણન કર્યું.
- Short Note માટેનું standard example: furniture ની purchase --- નવી asset (furniture) આવે છે અને સાથે કાં cash ઘટે કાં supplier સામે liability ઊભી થાય.
- આને 2.5-mark ના Short Note તરીકે 4-5 ટૂંકા મુદ્દામાં લખવા તૈયાર રહો.

TQ 1.1 • MTP 2023-May [6] (c) (i) • Short Note • 2.5M • Pg 70 5x પુછાણું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

વિષય 2: Double Entry System ના ફાયદા

P1-C2-U2.1-T02 • Topic 2: Advantages of Double Entry System

પહેલાં વાંચો Para 1.2 ધ્યાનથી વાંચો --- double entry system ના પાંચ ફાયદા; True/False માટે single entry (incomplete records) સાથેનો ફરક પણ જોઈ લો.

નોંધ

પાંચ advantages (Para 1.2): (i) trial balance ના આધારે accounting કામની accuracy ચકાસી શકાય; (ii) સમયગાળા દરમિયાન થયેલો profit કે loss વિગત સાથે જાણી શકાય; (iii) દરેક સમયગાળાના અંતે financial statements બનાવીને entity ની financial position જાણી શકાય; (iv) accounts જેટલી જરૂર હોય તેટલી વિગતે રાખી શકાય, જે control અને reporting માટે અગત્યની માહિતી આપે છે; (v) એક વર્ષનાં results આગળનાં વર્ષો સાથે સરખાવી શકાય અને ફેરફારનાં કારણો જાણી શકાય.

દરેક advantage નીકળે છે બંને aspects નોંધવામાંથી: debits હંમેશાં credits બરાબર થાય છે, એટલે ચોપડા આંકડાકીય રીતે ચકાસી શકાય, અને results, position, control અને સરખામણી માટે account-wise પૂરી વિગત મળી રહે છે.

True/False ની trap: single entry માં nominal accounts રખાતાં નથી (incomplete records માં મુખ્યત્વે cash અને personal accounts જ હોય છે); real અને nominal accounts તો double entry system માં જ રખાય છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- 5 advantages યાદ રાખો: (i) trial balance થી accuracy ચકાસાય, (ii) profit/loss વિગત સાથે જણાય, (iii) financial statements થી financial position જણાય, (iv) વિગતવાર accounts control અને reporting માં મદદ કરે, (v) results ની વર્ષવાર સરખામણી.
- 5-mark ના Descriptive જવાબમાં પાંચેય મુદ્દા એક-એક લીટીની સમજ સાથે જોઈએ.

TQ 2.1 • PYQ 2025-Jan [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 71

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Trap (True/False): 'Nominal Accounts are kept under Single Entry System' એ વિધાન FALSE છે --- single entry માં મુખ્યત્વે cash અને personal accounts જ હોય છે; nominal અને real accounts double entry માં રખાય છે.
- દરેક advantage transaction ના બંને aspects નોંધવામાંથી કેમ નીકળે છે તે કારણ સાથે સમજાવતાં આવડવું જોઈએ.

TQ 2.2 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 72 **2x પુછાયું****LEVEL I**
સમજ (Understanding)**સરળ**

TQ 2.3 • PYQ 2026-Sep [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 72

LEVEL I
સમજ (Understanding)**મધ્યમ****વિષય 3: Account**

P1-C2-U2.1-T03 • Topic 3: Account

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.3 વાંચો: cash ની increases અને decreases બે columns માં નોંધવામાંથી T-form account કેવી રીતે બને છે.

નોંધ

Account શા માટે: દરેક transaction સાથે cash balance બદલતા રહેવું અઘરું પડે — એના બદલે બધા increases એક column માં અને બધા decreases બીજા column માં નોંધાય છે; opening balance + total increases - total decreases = closing balance, જે તે item વિશે અગત્યની માહિતી આપે છે.

T form: બે columns ને account ના રૂપમાં ગોઠવાય છે, જેને “T” form કહે છે — cash (એક asset) ની increases ડાબી બાજુ, decreases જમણી બાજુ; દરેક entry સાથે number કે તારીખ લખાય છે, કારણ કે T-accounts માં ફક્ત રકમ દેખાય છે, વર્ણન નહીં.

Proper form: ડાબી અને જમણી બંને બાજુ Date • Particulars • Amount (₹) ના ખાના હોય છે; દા.ત. initial capital ₹25,00,000 થી Cash વધે (ડાબી) અને Capital વધે (જમણી); creditors ને ચૂકવેલી રોકડથી Cash ઘટે (જમણી) અને Creditors ઘટે (ડાબી).

વિષય 4: Debit and Credit

P1-C2-U2.1-T04 • Topic 4: Debit and Credit

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.4 વાંચો: બંને બાજુનાં formal નામ Dr./Cr., વિસ્તારેલું accounting equation, અને increase/decrease ની rules.

નોંધ

Meaning: કોઈ પણ account ની ડાબી બાજુની entry માટે accountants Debit (Dr.) અને જમણી બાજુની entry માટે Credit (Cr.) વાપરે છે — debit અને credit નો અર્થ સારું કે ખરાબ એવો થતો નથી; એ ફક્ત accounts ની બે બાજુ બતાવે છે.

Equation base: Assets = Liabilities + Stockholders' Equity, જ્યાં equity = contributed capital + beginning retained earnings + revenue - expenses - dividends; equation ની એક બાજુના ફેરફાર સામે બીજી બાજુ એવો જ ફેરફાર થાય છે અથવા એ જ બાજુ ઊલટો ફેરફાર થાય છે.

Rules: assets વધે તો debit, ઘટે તો credit; liabilities વધે તો credit, ઘટે તો debit; owner's capital વધે તો credit, ઘટે તો debit; expenses/purchases વધે તો debit; revenue/incomes/sales વધે તો credit.

વિષય 5: Transactions

P1-C2-U2.1-T05 • Topic 5: Transactions

પહેલાં વાંચો Para 1.5 ધ્યાનથી વાંચો --- transaction એટલે source documents થી સાબિત થતી, પૈસામાં માપી શકાય તેવી two-way ઘટના, અને તેના dual aspect ને analyse કરવાના બે approaches (accounting equation અને traditional).

નોંધ

Meaning: transaction એટલે સામાન્ય રીતે બહારની, પૈસામાં માપી શકાય તેવી ઘટના અને એક two-way process — બે parties વચ્ચે value ની આપ-લે થાય છે (દરેક party value મેળવે પણ છે અને આપે પણ છે); તેની પાછળ નક્કર documents હોવા જ જોઈએ: purchase invoices, bills, pay-slips, cash-memos, passbook વગેરે.

Dual aspect ને analyse કરવાના બે approaches: (1) Accounting Equation Approach અને (2) Traditional Approach — બંનેમાં અસર પામતાં accounts અને પસાર થતી entries એકસરખાં જ રહે છે; recording કઈ રીતે analysis કર્યું તેના પર આધાર રાખતું નથી.

Special entries (Gamma Bros પ્રકારની): salary સામે employees એ લીધેલી inventory — Dr. Salaries ₹75,000 / Cr. Purchases, COST પર (sale price ₹1,00,000 પર નહીં); machinery ની erection ની wages ₹18,000 capitalise થાય — Dr. Machinery / Cr. Bank (Wages નહીં); proprietor નો income-tax ચૂકવ્યો — Dr. Drawings / Cr. Petty Cash.

Discount ની સાંકળ: purchase list price ₹2,00,000 માંથી 10% trade discount બાદ કરી ₹1,80,000 નોંધાય (TD ચોપડામાં આવતું જ નથી); જલદી payment કરતાં: Dr. Naveen ₹1,80,000 / Cr. Bank ₹1,75,000, Cr. Discount Received ₹5,000.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- અસામાન્ય બનાવોની journal entries નો મહાવરો કરો: salary સામે employees એ લીધેલો માલ (cost કે નક્કી કરેલી કિંમતે Purchases/Sales credit, Salaries/Employees debit), asset ની erection ની wages (capitalise કરો --- Asset debit, Wages નહીં).
- માલની drawings, abnormal loss, અને capitalise કરવા પડે તેવા expenses સામે revenue expenses — આ entries નો મહાવરો કરો.
- હંમેશાં પહેલાં અસર પામતાં બે accounts અને તેમનો પ્રકાર નક્કી કરો, પછી debit/credit ની rules apply કરો, અને છેલ્લે narration સાથે entry લખો.

PQ 5.1 • RTP 2025-Sep [3] (a) • Practical • --- • Pg 73 6x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 6: Accounting Equation Approach

P1-C2-U2.1-T06 • Topic 6: Accounting Equation Approach

પહેલાં વાંચો Para 1.6 ધ્યાનથી વાંચો --- accounting equation (Assets = Liabilities + Capital), તેનું વિસ્તારેલું રૂપ Equity + Long-term Liabilities = Fixed Assets + Current Assets - Current Liabilities, અને equity ના ફેરફાર તરીકે profit ગણાવું (E1 - E0).

નોંધ

Equation: Assets = Liabilities + Capital; વિસ્તારેલું રૂપ: Equity + Long-term Liabilities = Fixed Assets + Current Assets - Current Liabilities; આ દરેક સમયે અને ગમે તેટલી transactions માટે સાચું જ રહે છે, ફક્ત accounting process માં errors હોય ત્યારે નહીં.

Profit = equity નો ફેરફાર: કોઈ પણ તારીખે $E = A - L$; Profit = $E1 - E0$ ($E_n > E_{n-1}$ એટલે profit, $E_n < E_{n-1}$ એટલે loss); Opening capital = Closing capital - profit + drawings adjustments; દા.ત. closing capital ₹35,000 - profit ₹5,000 = opening capital ₹30,000, એટલે opening assets = 12,000 + 30,000 = ₹42,000.

Missing-figure નો rule: Capital = Assets - Liabilities; કૌંસમાં આપેલી liabilities ને negative ગણો, દા.ત. Assets ₹57,00,000 અને Liabilities (₹2,80,000) હોય તો Capital ₹59,80,000.

Rearrangement check: કોઈ પણ સ્વરૂપ Assets = Liabilities + Capital માંથી algebra થી ચકાસો; Current Assets માં Cash અલગથી ઉમેરો તો એ બે વાર ગણાઈ જાય અને equation FALSE થઈ જાય.

Effect analysis: furniture ની credit purchase (+asset, +liability), services ના બદલામાં મળેલી રોકડ (+asset), employee ને નોકરીએ રાખવો કે ફક્ત purchase નો કરાર (કોઈ ફેરફાર નહીં) — પૈસામાં માપી શકાય તેવી transactions જ equation બદલે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: 'Equity + LTL - CL = FA + CA' એ વિધાન TRUE છે (એ તો Equity + LTL = FA + CA - CL નું જ બીજું સ્વરૂપ છે); આપેલું કોઈ પણ સ્વરૂપ Assets = Liabilities + Capital ની algebra થી ચકાસો.
- Trap: 'Capital + Long Term Liabilities = Fixed Assets + Current Assets + Cash - Current Liabilities' એ વિધાન FALSE છે, કારણ કે cash તો current assets માં આવી જાયું --- એ બે વાર ગણાય છે.
- કારણ આપવા તૈયાર રહો: equation દરેક સમયે અને ગમે તેટલી transactions માટે સાચું રહે છે, ફક્ત accounting errors હોય ત્યારે નહીં.

TQ 6.1 • MTP 2022-Nov S2 [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 74 3x પુછાયું **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Capital = Assets - Liabilities વાપરીને missing-figure ના દાખલાનો મહાવરો કરો; કૌંસમાં આપેલી negative liabilities ધ્યાનમાં રાખી, દા.ત. Assets ₹1,71,00,000 અને Liabilities (₹8,40,000) હોય તો Capital ₹1,79,40,000.
- મહાવરો કરો: Opening capital = Closing capital - profit; Profit = E1 - E0; પછી closing Balance Sheet ફરી બનાવો.

PQ 6.1 • MTP 2024-Aug [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 75 2x પુછાયું **LEVEL II**
ઉપયોજન (Application)

સરળ

વિષય 7: Traditional Approach

P1-C2-U2.1-T07 • Topic 7: Traditional Approach

પહેલાં વાંચો Para 1.7 ધ્યાનથી વાંચો --- accounts ના Personal (natural, artificial, representative) અને Impersonal (Real, Nominal) એવા ભાગ, અને દરેક પ્રકાર માટેના debit-credit ના golden rules.

નોંધ

Classification: Personal accounts — (a) natural (Ram, Rita), (b) artificial/legal (Government, companies, clubs, co-operative societies), (c) representative (outstanding liability, prepaid, capital, drawings); Impersonal accounts — Real (firm ની assets, દેવું નહીં: land, building, investment, fixed deposits, cash) અને Nominal (expenses, losses, gains, revenue: salary, interest paid, commission received).

Golden rules: Personal — લેનારને debit, આપનારને credit; Real — જે આવે તેને debit, જે જાય તેને credit; Nominal — expenses અને losses ને debit, incomes અને gains ને credit.

ધ્યાન રાખવાના મુદ્દા: Bank A/c અને Bank Fixed Deposit PERSONAL છે (bank એ artificial person છે), ફક્ત Cash in Hand જ Real છે; Rent Outstanding એ REPRESENTATIVE PERSONAL account છે; rent paid અને rent received બંને NOMINAL છે (expense/income); Ram ને ચૂકવેલો salary, Ram ના account માં નહીં પણ Salary A/c માં debit થાય (એ services નું payment છે, એક expense).

Balances: nominal account માં debit balance એટલે expenses/losses, credit balance એટલે incomes/gains; બધા nominal accounts નું ચોખ્ખું પરિણામ (profit કે loss) Capital account માં લઈ જવાય છે — એટલે nominal accounts કામચલાઉ હોય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- rent paid અને rent received બંને Nominal accounts છે (expense/income) --- એટલે 'rent received is a Real account' એ વિધાન FALSE છે.
- Ram ને ચૂકવેલો salary, Ram ની personal account માં નહીં પણ Salary A/c (Nominal) માં debit થાય --- એ payment services માટે છે, એટલે expense.
- Cash at Bank એ PERSONAL account છે (bank એ artificial person છે); ફક્ત Cash in Hand જ Real છે. 'Rent Outstanding' એ REPRESENTATIVE PERSONAL account છે, Nominal નહીં.
- Nominal account માં debit balance એટલે expenses/losses, gains નહીં (gains/income તો credit balance બતાવે છે).

વિષય 8: Accounts નું Modern Classification

P1-C2-U2.1-T08 · Topic 8: Modern Classification of Accounts

પહેલાં વાંચો Para 1.8 ધ્યાનથી વાંચો --- છ modern account types (Asset, Liability, Capital, Revenue, Expenditure, Withdrawal), તેમનાં normal balances, અને ક્યારે કોને debit કે credit કરવું; સાથે Illustration 6 નું dual classification table સરખાવો.

નોંધ

છ types અને તેમનાં normal balances: Asset (Dr.), Expenditure (Dr.), Withdrawal/Drawings (Dr.); Liability (Cr.), Capital (Cr.), Revenue (Cr.) — account વધે ત્યારે તેની normal balance ની બાજુએ entry થાય અને ઘટે ત્યારે સામેની બાજુએ.

Dual classification (Illustration 6): prepaid salary — personal / asset; rent outstanding અને rent received in advance — personal / liability; bad debts recovered — nominal / gain; drawings અને personal income-tax — personal / capital ઘટે (Capital - Drawings); closing inventory — real / asset; GST payable — personal / liability.

Trap: Outstanding Expenditure એ nominal નથી — traditional approach માં representative personal અને modern approach માં LIABILITY.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો · 1 પ્રશ્નો

- Trap: 'Outstanding Expenditure is a nominal account' એ વિધાન FALSE છે --- traditional approach માં એ representative personal account છે; modern approach માં એ LIABILITY છે.

- Normal balances યાદ રાખો: Assets/Expenses/Drawings = debit; Liabilities/Capital/Revenue = credit; વધારો હંમેશાં normal balance ની બાજુએ નોંધાય.
- prepaid salary (personal/asset), bad debts recovered (nominal/gain), drawings (personal/capital ઘટે) જેવી items ની dual classification નો મહાવરો કરો.

TQ 8.1 • RTP 2025-Sep [1] (b) • True/False • 2M • Pg 75

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 9: Journal

P1-C2-U2.1-T09 • Topic 9: Journal

પહેલાં વાંચો Para 1.9 ધ્યાનથી વાંચો --- transactions ને તારીખના ક્રમમાં નોંધતું book of original entry એટલે journal, તેનું five-column format, journalising ની રીત, અને compound/composite entries; Illustrations 5 અને 7 નો પૂરો મહાવરો કરો.

નોંધ

Definition: book of original (first) entry, જેમાં transactions રોજરોજ તારીખના ક્રમમાં નોંધાય છે અને કયા accounts debit-credit થાય તે narration સાથે બતાવાય છે; journal માં નોંધવું એટલે journalising; બે પ્રકાર — general journal અને specialised journal (એક જ પ્રકારની ઘણી વારંવારની transactions માટે).

Five columns: (1) Date (ઉપર વર્ષ, પછી મહિનો અને તારીખ), (2) Particulars — debit થતી account સાથે “Dr.”, credit થતી account આગળ “To”, પછી narration, (3) Ledger Folio, (4) Dr. Amount, (5) Cr. Amount; પાનાની totals “Carried forward”/“Brought forward” લખીને લઈ જવાય; compound/composite entry માં બે કે વધુ transactions ભેગી થાય — total debits અને total credits સરખાં જ હોવાં જોઈએ.

Full-settlement ની entries (Illus. 5): Arvind પાસેથી ₹2,400 ના પતાવટમાં ₹2,300 મળ્યા — Dr. Bank 2,300, Dr. Discount (Allowed) 100 / Cr. Arvind 2,400; Amrit ને ₹9,500 ના પતાવટમાં ₹9,450 ચૂકવ્યા — Dr. Amrit 9,500 / Cr. Bank 9,450, Cr. Discount (Received) 50.

આ pro-formas યાદ રાખો: માલની drawings — Dr. Drawings / Cr. Purchases, COST પર; free samples — Dr. Advertisement Expenses / Cr. Purchases; supplier ને માલ પાછો — Dr. Supplier / Cr. Purchases Returns; capital લાવ્યા — Dr. Bank / Cr. Capital; bank માંથી રોકડ ઉપાડી — Dr. Cash / Cr. Bank.

Bad debts: debtor insolvent થયો અને ₹600 સામે રૂપિયે 50 પૈસા ચૂકવે — Dr. Cash 300, Dr. Bad Debts 300 / Cr. Debtor 600; માંડી વાળેલાં દેવાં પછીથી વસૂલ થાય તો Bad Debts Recovered A/c માં credit થાય.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short Note માટેની definition: Journal એ book of original entry છે, જેમાં transactions રોજરોજ તારીખના ક્રમમાં નોંધાય છે અને કયા accounts debit-credit થાય તે narration સાથે બતાવાય છે.

- 5 columns આવડવાં જોઈએ: Date, Particulars, Ledger Folio, Dr. Amount, Cr. Amount; journal માં નોંધવું એટલે journalising; બે પ્રકાર --- general અને specialised journal.

TQ 9.1 • RTP 2023-Jun [20] (iv) • Short Note • --- • Pg 76 4x પુછાયું

LEVEL I

સ્મરણ (Remembering)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 5 પ્રશ્નો

- Discount સાથેની full-settlement entries નો મહાવરો કરો: ₹10,000 ના પતાવટમાં ₹9,000 નો cheque એટલે Discount Allowed ₹1,000 Dr.; dishonour થાય તો પહેલાં આપેલું discount પણ પાછું ચડાવવું પડે.
- માલની drawings: Purchases ને COST પર credit (sales price પર નહીં); free samples: Advertisement debit, Purchases credit.
- Closing/transfer entries નો મહાવરો કરો: Opening Inventory, Purchases, Carriage Inwards, Wages, Returns ને Trading A/c માં લઈ જાઓ; Gross Profit ગણીને P&L માં લઈ જાઓ.
- Business-purchase ની entries (assets debit, લીધેલી liabilities credit, બાકી રકમ Capital માં) અને outstanding/prepaid ના adjustments નો મહાવરો કરો.

PQ 9.1 • RTP 2022-May [3] (a) • Practical • --- • Pg 76

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.2 • MTP 2022-Nov S1 [5] (b) • Practical • 5M • Pg 78 3x પુછાયું

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.3 • MTP 2024-Apr [5] (b) (i) • Practical • 5M • Pg 79 2x પુછાયું

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.4 • RTP 2025-Jan [3] (a) • Practical • --- • Pg 81 6x પુછાયું

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.5 • RTP 2025-May [3] (a) • Practical • --- • Pg 82

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 10: Journal ના ફાયદા

P1-C2-U2.1-T10 • Topic 10: Advantages of Journal

પહેલાં વાંચો Para 1.10 ધ્યાનથી વાંચો --- double entry system માં journal રાખવાના ત્રણ ફાયદા (importance).**નોંધ**

પહેલાં frame બાંધો: double entry system માં transactions ને તારીખના ક્રમમાં નોંધવું book of original entry એટલે journal; “importance of Journal” = “advantages of Journal”.

ત્રણ advantages (Para 1.10): (i) તારીખના ક્રમમાં નોંધાયેલી transactions business ની બધી માહિતી સમયસર આપે છે; (ii) દરેક entry સાથે narration હોય છે — transaction ની ચોક્કસ સમજ, જેથી entry બરાબર સમજાય; (iii) ledger માં entries ના posting નો આધાર journal જ છે અને તેનાથી ભૂલની શક્યતા ઘટે છે.

5 marks માટે: દરેક મુદ્દો ખોલીને લખો અને ઉમેરો કે debit અને credit બંને aspects સાથે નોંધાતાં હોવાથી debits અને credits સરખાં રહે છે, જે accounts ની accuracy માં મદદ કરે છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- 3 advantages યાદ રાખો: (i) તારીખવાર record business transactions ની પૂરી માહિતી સમયસર આપે છે; (ii) દરેક entry સાથે narration હોય છે --- entry બરાબર સમજાય તે માટેની ચોક્કસ સમજ; (iii) ledger માં entries ના posting નો આધાર journal છે અને તેનાથી ભૂલની શક્યતા ઘટે છે.
- Exam ની ભાષા ધ્યાનમાં રાખો --- 'importance of Journal' અને 'advantages of Journal' એક જ વાત છે; મુદ્દા લખતાં પહેલાં એક લીટીની definition (book of original entry, double entry માં તારીખવાર record) થી જવાબ શરૂ કરો.
- 5-mark ના જવાબમાં દરેક મુદ્દો 2-3 લીટીમાં ખોલો અને ઉમેરો કે debit અને credit બંને aspects સાથે નોંધાવાથી debits અને credits સરખાં રહે છે, જે accounts ની accuracy માં મદદ કરે છે.

TQ 10.1 • PYQ 2023-Jun [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 83

LEVEL I

સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

વિષય 11: Accounting for GST

P1-C2-U2.1-T11 • Topic 11: Accounting for GST

પહેલાં વાંચો Para 1.11 ધ્યાનથી વાંચો --- intra-state supplies પર CGST/SGST અને inter-state પર IGST, Input GST (asset) સામે Output GST (liability), reversal ક્યારે થાય, ITC set-off નો ક્રમ, અને GST ની journal entries વાળાં Illustrations 8-10.

નોંધ

Framework: GST એ goods અને services ના supply પર લાગતો એક જ, destination-based consumption tax છે, જેમાં cascading (tax-on-tax) થતું નથી; intra-state supply — CGST (Centre) + SGST/UTGST (State/UT); inter-state supply — IGST (Centre), જ્યાં IGST = CGST + SGST; Input GST (purchases પર ભરેલો tax, જેની credit મળે) એ ASSET છે; Output GST (supplies પર વસૂલેલો tax) એ LIABILITY છે; purchases, expenses અને sales GST બાદ કરીને net રકમે નોંધાય છે.

Pro-forma entries: Purchase — Dr. Purchases (net) + Dr. Input CGST/SGST કે IGST / Cr. Creditor-Bank (gross); Sale — Dr. Debtor/Bank (gross) / Cr. Sales (net) + Cr. Output CGST/SGST કે IGST; ITC utilisation — Dr. Output GST A/c / Cr. Input GST A/c.

Discount નો rule: GST trade discount પછી પણ cash discount પહેલાં ગણાય; દા.ત. list ₹1,00,000 – 20% TD = ₹80,000, અને 80,000 પર CGST+SGST @6% લેખે; 5% cash discount ₹4,000 એ અલગ Discount Allowed entry છે અને તેમાં GST નું reversal થતું નથી; GST-inclusive price હોય તો value = gross × 100/112 (દા.ત. ₹44,800 નું furniture = ₹40,000 + IGST ₹4,800 @12%).

Reversals: purchases returns, drawings, free samples, supply ન ગણાતી gifts, અને આગ/ચોરીમાં ગયેલા

માલ પર INPUT GST reverse કરો (Dr. Drawings gross / Cr. Purchases + Cr. Input CGST/SGST); sales returns અને ખામીવાળા માલ પરના rebates પર OUTPUT GST reverse કરો (Dr. Sales Return + Dr. Output GST / Cr. Customer), પણ જલદી payment ની rebate પર નહીં.

ITC set-off નો ક્રમ: IGT credit — પહેલાં IGT સામે, બાકી CGST કે/અને SGST સામે ગમે તે ક્રમ કે પ્રમાણમાં; CGST credit — પહેલાં CGST પછી IGT, SGST સામે કદી નહીં; SGST credit — પહેલાં SGST પછી IGT, CGST સામે કદી નહીં.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 4 પ્રશ્નો

- Golden template: Purchases --- Dr. Purchases (trade discount બાદ કરીને) + Dr. Input CGST/SGST/IGST, Cr. Supplier (gross). Sales --- Dr. Customer (gross), Cr. Sales (net) + Cr. Output CGST/SGST/IGST.
- GST હંમેશાં trade discount પછી અને cash discount પહેલાં ગણાય; cash discount એ અલગ Discount Allowed/Received entry છે અને તેની GST પર કોઈ અસર નથી.
- Pricing ની સાંકળનો મહાવરો કરો: cost ₹20,000 + 25% markup = ₹25,000, બાદ 10% TD = ₹22,500, પછી ₹22,500 પર CGST અને SGST \@6% લેખે.
- purchase returns, drawings, free samples અને ગયેલા માલ પર Input GST reverse કરો; sales returns પર Output GST reverse કરો; ITC utilisation ની entry (Output A/c Dr. To Input A/c) નો મહાવરો કરો.

PQ 11.3 • RTP 2026-May [3] (a) (ii) • Practical • --- • Pg 87

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

સરળ

PQ 11.1 • PYQ 2024-Jun [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 84 **2x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 11.2 • PYQ 2026-Jan [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 85

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 11.4 • PYQ 2026-Sep [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 87

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

એકમ 2.2: Ledgers

P1-C2-U2.2 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 6 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 4.4% પ્રશ્નો • 4 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C2-U2.2-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો Para 2.1 અને 2.2 ધ્યાનથી વાંચો --- ledger એટલે personal, real અને nominal બધા accounts ધરાવતો ચોપડો ('principal books of account'), અને તેનું specimen T-format જેમાં દરેક બાજુ ચાર columns હોય છે.

નોંધ

Ledger (SM): “The book which contains all set of accounts (viz. personal, real and nominal accounts), is known as Ledger” — principal books of account, જેમાં દરેક account નું account-wise balance કઢાય છે; એ દરેક account ની બધી transactions ની પૂરી માહિતી આપે છે અને trial balance અને financial statements બનાવવાનો આધાર છે (એટલે True/False માં “ledger is the principal book of accounts” એ વિધાન TRUE છે).

Specimen: T-format, જેમાં debit (ડાબી) અને credit (જમણી) બાજુ હોય છે; દરેક બાજુ ચાર columns — (i) Date, (ii) Particulars, (iii) Journal Folio (જે પાના પરથી entries post થઈ તે) અને (iv) Amount (₹).

Journal સામે Ledger: આ મુદ્દાઓ પર ફરક પાડો —

Journal: book of original entry	Ledger: principal book of accounts
transactions તારીખના ક્રમમાં નોંધે છે	analytical રીતે, account-wise નોંધે છે
debit અને credit નો transaction-wise record	દરેક account નું account-wise એકત્રિત balance
દરેક entry સાથે narration હોય છે	narration નહીં; ફક્ત 'To'/'By' ની reference
ledger માં posting કરવાનો આધાર બને છે	trial balance અને financial statements નો આધાર બને છે

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Journal અને Ledger વચ્ચેનો ફરક 4-5 મુદ્દે લખતાં આવડવું જોઈએ: book of original entry સામે principal book; તારીખવાર સામે analytical ક્રમ; transaction-wise record સામે account-wise balance; journal માં narration હોય, ledger માં નહીં; trial balance ledger પરથી બને છે.
- True/False: 'A ledger is also known as the principal books of accounts' એ વિધાન TRUE છે --- કારણ: એ બધી રકમો account-wise ગોઠવે છે અને trial balance અને financial statements બનાવવાનો આધાર છે.
- Specimen આવડવું જોઈએ: દરેક બાજુ (Dr. ડાબી, Cr. જમણી) Date, Particulars, Journal Folio અને Amount ની columns હોય છે.

TQ 1.1 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 90 **2x પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Specimen of Ledger Accounts

P1-C2-U2.2-T02 • Topic 2: Specimen of Ledger Accounts

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.2 વાંચો: ledger account નું પાનાવાળું form — બે બાજુ અને દરેક બાજુ ચાર columns.

નોંધ

Form: ledger account ને બે બાજુ હોય છે — debit (ડાબી) અને credit (જમણી); દરેક બાજુ ચાર columns: (i) Date, (ii) Particulars, (iii) Journal Folio (J.F. — જે પાના પરથી entries posting માટે લેવાય તે) અને (iv) Amount (₹) — ડાબી બાજુ ઉપર “Dr.” અને જમણી બાજુ “Cr.” લખાય છે.

Usage: Particulars column માં debit બાજુ post થતી items આગળ “To” અને credit બાજુ “By” લખાય છે — આ શબ્દોનો પોતાનો કોઈ અર્થ નથી, એ ફક્ત રિવાજ મુજબ debit/credit થયેલા account તરફ ઈશારો કરે છે.

વિષય 3: Posting

P1-C2-U2.2-T03 • Topic 3: Posting

પહેલાં વાંચો Para 2.3 ધ્યાનથી વાંચો --- posting ની definition અને ledger માં entries ની posting ના ત્રણ rules, જેમાં 'To' અને 'By' નો ઉપયોગ પણ આવે છે.

નોંધ

Definition (SM): “The process of transferring the debit and credit items from journal to classified accounts in the ledger is known as posting” — journal → ledger, ledger → journal કદી નહીં (True/False ની જાણીતી trap).

Posting ના ત્રણ rules: (i) દરેક અલગ account માટે ledger માં અલગ account ખોલાય છે અને journal entries તે જ account માં post થાય છે; (ii) debit બાજુ લખાતા accounts સાથે 'To' અને credit બાજુના accounts સાથે 'By' વપરાય છે — આ શબ્દોનો કોઈ ખાસ અર્થ નથી, એ ફક્ત debit અને credit થયેલા account બતાવે છે; (iii) journal માં જે account debit થયું હોય તે ledger માં પણ debit જ થાય, પણ સામેના credit account ના reference સાથે (અને એ જ રીતે ઊલટું).

5-mark નું frame: પહેલાં ledger ની definition આપો — personal, real અને nominal બધા accounts ધરાવતા principal books of account, જે દરેક account ની પૂરી માહિતી આપે છે; પછી posting ના ત્રણ rules લખો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Posting એટલે journal માંથી debit અને credit items ledger ના classified accounts માં લઈ જવાની પ્રક્રિયા (ledger માંથી journal માં નહીં --- True/False ની જાણીતી trap).
- 3 rules સમજાવો: (i) દરેક અલગ account માટે અલગ account ખોલાય અને તેમાં જ entries post થાય; (ii) debit બાજુના accounts આગળ 'To' અને credit બાજુના આગળ 'By' (આ શબ્દોનો ખાસ અર્થ નથી); (iii) journal માં debit થયેલું account ledger માં પણ debit થાય, પણ સામેના credit account ના reference સાથે.
- 5-mark ના જવાબમાં પહેલાં principal books of account ની definition આપો (personal, real અને nominal બધા accounts ધરાવતું ledger, જે દરેક account ની પૂરી માહિતી આપે), પછી posting ના rules લખો.

TQ 3.1 • PYQ 2021-Dec [6] (b) (ii) • Descriptive • 2.5M • Pg 91 9x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 3.2 • PYQ 2026-Jan [6] (b) DESC 5 Marks • ---- • Pg 91

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 4: Balancing an Account

P1-C2-U2.2-T04 • Topic 4: Balancing an Account

પહેલાં વાંચો Para 2.4 ધ્યાનથી વાંચો --- બંને બાજુના total કરીને ફરક 'Balance c/d' તરીકે લઈ જવાની અને પછી 'Balance b/d' તરીકે નીચે લાવવાની રીત, અને કયા પ્રકારનાં accounts balance થાય છે.

નોંધ

રીત: બંને બાજુના total કરો અને મોટામાંથી નાનો બાદ કરી ફરક કાઢો; credit બાજુ મોટી હોય તો એ CREDIT balance — debit બાજુ “To Balance c/d” (carried down) લખતાં બંને બાજુ સરખી થઈ જાય, પછી credit બાજુ “By Balance b/d” (brought down) લખાય = નવા સમયગાળાનું opening balance; debit balance માં બરાબર ઊલટું (credit બાજુ By Balance c/d, debit બાજુ To Balance b/d); દા.ત. ₹1,000 નો માલ ખરીદ્યો, ₹850 ચૂકવ્યા — બાકી balance ₹150.

Nominal accounts balance થતાં નથી (True/False: “nominal accounts are balanced at year end” એ વિધાન FALSE છે) — સમયગાળાના અંતે તેમના totals Profit and Loss Account માં લઈ જવાય છે, કારણ કે એ revenues/gains કે expenses/losses છે.

Carried forward: accounting period ના અંતે Balance Sheet માં છેવટે ફક્ત personal અને real accounts નાં balances જ દેખાય છે; Capital account માં profit કે loss (nominal accounts નું ચોખ્ખું પરિણામ) નું adjustment થાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: 'Nominal accounts are balanced at the end of the year' એ વિધાન FALSE છે --- nominal accounts balance થતાં નથી; તેમના totals Profit and Loss Account માં લઈ જવાય છે.
- ફક્ત personal અને real accounts નાં balances જ carried forward થાય છે અને Balance Sheet માં દેખાય છે; nominal accounts નું ચોખ્ખું પરિણામ (profit/loss) Capital account માં adjust થાય છે.
- Mechanics બરાબર understand કરો: credit બાજુ મોટી હોય તો એ credit balance, જે debit બાજુ 'To Balance c/d' લખાય અને પછી 'By Balance b/d' તરીકે નીચે લવાય --- એટલે નવા સમયગાળાનું opening balance (debit balance માં ઊલટું).

TQ 4.1 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 92 3x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

એકમ 2.3: Trial Balance

P1-C2-U2.3 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 5 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 6.7% પ્રશ્નો • 6 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C2-U2.3-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.1 વાંચો: accounting process ના ત્રીજા તબક્કા તરીકે trial balance, અને તે મળી જાય તો શું સાબિત થાય.

નોંધ

Meaning: ledger માં posting થઈ ગયા પછી દરેક account નાં debit અને credit balances (કે બંને બાજુના totals) અલગ અલગ બતાવતું એક statement બને છે — એ જ trial balance; બંને columns ના totals સરખા આવવા જોઈએ, કારણ કે Double Entry માં debit બાજુ લખાયેલી રકમ હંમેશાં credit બાજુ લખાયેલી રકમ બરાબર જ હોય છે.

મળી જાય તો શું સાબિત થાય: મળી જવું એટલે ARITHMETIC accuracy — કામ clerical errors વગરનું છે તેવો વાજબી ભરોસો, પણ સો ટકા accuracy નો પુરાવો નહીં, કારણ કે errors of principle અને compensating errors હજી રહી શકે છે; ન મળે એટલે arithmetic error છે.

સ્વરૂપ અને સમય: trial balance એ STATEMENT છે, account નથી; સામાન્ય રીતે દર મહિને બને છે, double entry માં ગમે ત્યારે બનાવી શકાય, પણ financial statements બનાવતાં પહેલાં reporting period ના અંતે (મહિના/ત્રિમાસિક/વર્ષના અંતે) બનાવવું વધુ સારું.

વિષય 2: Trial Balance બનાવવાના Objectives

P1-C2-U2.3-T02 • Topic 2: Objectives of Preparing the Trial Balance

પહેલાં વાંચો Para 3.1 અને 3.2 ધ્યાનથી વાંચો --- accounting process ના ત્રીજા તબક્કા તરીકે trial balance (એ statement છે, account નહીં) અને તેના ત્રણ objectives.

નોંધ

Definition: trial balance બનાવવું એ accounting process નો ત્રીજો તબક્કો છે — ledger માં posting પછી ચોક્કસ તારીખે બધા ledger accounts નાં debit અને credit balances (કે totals) અલગ અલગ બતાવતું statement બને છે; એ STATEMENT છે, account નથી; ગમે ત્યારે બનાવી શકાય, પણ financial statements બનાવતાં પહેલાં reporting period ના અંતે (મહિનો/ત્રિમાસિક/વર્ષ) બનાવવું વધુ સારું.

ત્રણ objectives (Para 3.2): (i) posting અને બીજી accounting પ્રક્રિયાઓમાં arithmetical errors નથી તે નક્કી

કરી શકાય — એટલે ચોપડાની arithmetical accuracy સાબિત થાય; (ii) financial statements સામાન્ય રીતે મળી ગયેલા trial balance ના આધારે જ બને છે, નહીં તો એ true and fair ચિત્ર ન આપે; (iii) એ ledger માં શું છે તેનો સાર આપે છે — કોઈ account ની વિગત જોઈએ ત્યારે જ ledger જોવું પડે.

કેમ મળી જાય છે: Double Entry System માં accounts ની debit બાજુ લખાયેલી રકમ હંમેશાં credit બાજુની રકમ બરાબર હોય છે, એટલે total debits અને total credits સરખાં જ આવે; મળી જાય તો ચોપડા clerical errors વગરના છે તેવો વાજબી ભરોસો મળે છે.

True/False ની traps: મળી ગયેલું trial balance ફક્ત ARITHMETICAL accuracy સાબિત કરે છે, સો ટકા accuracy નહીં — errors of principle અને compensating errors હજી રહી શકે છે (એટલે “agreement is conclusive/absolute proof of accuracy” એ વિધાન FALSE); પણ “trial balance does not ensure arithmetical accuracy” પણ FALSE છે — એ તો તેનો મુખ્ય હેતુ જ છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- 3 objectives યાદ રાખો: (i) ચોપડાની arithmetical accuracy સાબિત કરે છે; (ii) financial statements સામાન્ય રીતે મળી ગયેલા trial balance પરથી જ બને છે; (iii) ledger માં શું છે તેનો સાર આપે છે.
- Definition: ચોક્કસ તારીખે બધા ledger accounts નાં debit અને credit balances (કે totals) બતાવતું statement; trial balance એ statement છે, account નહીં.

TQ 2.2 • PYQ 2006-May [6] (ii) • Short Note • 5M • Pg 95 9x પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: મળી ગયેલું trial balance ફક્ત ARITHMETICAL accuracy સાબિત કરે છે, ચોપડા accepted accounting principles પ્રમાણે છે એ નહીં --- errors of principle અને compensating errors હજી હોઈ શકે (વિધાન FALSE).
- 'Trial Balance does not ensure arithmetical accuracy' એ વિધાન FALSE છે --- arithmetical accuracy ચકાસવી એ જ તો તેનો હેતુ છે; પણ 'Trial Balance is an absolute/conclusive proof of accuracy' પણ FALSE છે.
- આ કારણ ટાંકો: double entry માં total debits હંમેશાં total credits બરાબર હોય છે, એટલે trial balance મળી જાય તો ચોપડા clerical errors વગરના છે તેવો વાજબી (પાકો નહીં) ભરોસો મળે છે.

TQ 2.1 • PYQ 2003-May [5] (viii) • True/False • 2M • Pg 94 4x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 3: Trial Balance ની મર્યાદાઓ

P1-C2-U2.3-T03 • Topic 3: Limitations of Trial Balance

પહેલાં વાંચો Para 3.3 ધ્યાનથી વાંચો --- trial balance મળી જાય તોય પકડાતી નથી એવી પાંચ પ્રકારની errors.

નોંધ

મળી જવું એ accuracy નો પાકો પુરાવો નથી — tally થાય તોય પાંચ errors પકડાતી નથી (Para 3.3): (i) transaction journal માં નોંધાઈ જ ન હોય; (ii) journal ની બંને columns માં ખોટી રકમ લખાઈ હોય; (iii) journal માં ખોટું account લખાયું હોય; (iv) entry ledger માં post થઈ જ ન હોય; (v) entry ledger માં બે વાર post થઈ હોય.

આ પણ યાદ રાખો: compensating errors (એ સામસામે કપાઈ જાય) અને errors of principle trial balance ના મળવામાં ખલેલ પાડતી નથી; journal માંથી રહી ગયેલી entry trial balance પકડી શકતું નથી.

5-mark નું frame: પહેલાં trial balance ની definition (ચોક્કસ તારીખે ledger balances નું statement, final accounts નો આધાર), પછી લખો કે મળી જવું એ પાકો પુરાવો નથી અને પાંચ પ્રકારની errors સમજાવો; છેલ્લે લખો કે તોય એ ખૂબ ઉપયોગી છે — તેના વગર financial statements બનાવવાં અઘરાં પડે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- વિધાન સાથે સંમત થાઓ અને 5 ન પકડાતી errors લખો: (i) transaction journal માં નોંધાઈ જ ન હોય; (ii) journal ની બંને columns માં ખોટી રકમ; (iii) journal માં ખોટું account; (iv) entry ledger માં post જ ન થઈ હોય; (v) entry ledger માં બે વાર post થઈ હોય.
- 5-mark ના જવાબમાં પહેલાં trial balance ની definition આપો (ચોક્કસ તારીખે ledger balances નું statement, final accounts નો આધાર), પછી લખો કે મળી જવું એ accuracy નો પાકો પુરાવો નથી અને errors ના પ્રકાર સમજાવો.
- આ પણ યાદ રાખો: compensating errors અને errors of principle trial balance ના મળવામાં ખલેલ પાડતી નથી.

TQ 3.1 • PYQ 2026-May [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 95

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 4: Trial Balance બનાવવાની રીતો

P1-C2-U2.3-T04 • Topic 4: Methods of Preparation of Trial Balance

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.4 Illustrations 1-2 સાથે વાંચો: Total, Balance અને Total-and-Balance ની રીતો.

નોંધ

Total method: દરેક ledger account ના total કરાય છે અને debit અને credit બંને બાજુના total trial balance માં લખાય છે — accounts ના total થતાં જ બનાવી શકાય, એટલે balancing નો સમય બચે; પણ એ બહુ વપરાતી નથી, કારણ કે financial statements ને ફક્ત NET balances જ જોઈએ, એટલે આ trial balance સીધું તેમના માટે વાપરી શકાતું નથી.

Balance method: દરેક ledger account balance કરાય છે અને ફક્ત એ balances જ trial balance માં લખાય છે — accountants સામાન્ય રીતે આ જ રીત વાપરે છે; financial statements ledger balances ના આધારે જ બને

છે.

Total and balance method: બંને રીતો ભેગી — દરેક head of account માટે trial balance માં ચાર amount columns હોય છે (debit total, credit total, debit balance, credit balance).

વિષય 5: Adjusted Trial Balance (Through Suspense Account)

P1-C2-U2.3-T05 • Topic 5: Adjusted Trial Balance (Through Suspense Account)

પહેલાં વાંચો Para 3.5 ધ્યાનથી વાંચો --- errors સમયસર ન મળે ત્યારે ન મળતું trial balance tally કરવા suspense account નો ઉપયોગ.

નોંધ

Rule (Para 3.5): બધા ledger balances (cash અને bank સહિત) લખ્યા પછી પણ trial balance ન મળે અને errors સમયસર ન મળે, તો debit અને credit બાજુનો ફરક Suspense Account માં લઈ જઈને તેને tally કરાય છે — એટલે “the rationale behind opening a suspense account is to tally the trial balance” એ વિધાન TRUE છે, જેથી financial statements સમયસર બની શકે.

સ્વરૂપ: Suspense A/c એ TEMPORARY account છે (permanent નહીં — True/False માં એ વિધાન False), ફક્ત આગળ વધવા માટે ખોલાય છે; errors મળી જાય અને rectify થાય એટલે એ બંધ થઈ જાય છે.

કઈ બાજુ મૂકવું: DEBIT column ઓછી પડે તો ફરક Suspense A/c માં DEBIT થાય (અને ઊલટું); દા.ત. corrected trial balance માં Dr. ₹24,405 સામે Cr. ₹25,580 હોય તો debit બાજુ balancing figure તરીકે Suspense A/c ₹1,175 લખાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- True/False: 'The rationale behind opening a suspense account is to tally the trial balance' એ વિધાન TRUE છે --- debit અને credit totals નો ફરક Suspense A/c માં લઈ જવાય છે, જેથી financial statements સમયસર બની શકે.
- Suspense account એ TEMPORARY account છે, જે errors સમયસર ન મળે ત્યારે જ ખોલાય છે; errors મળીને rectify થાય એટલે એ બંધ થઈ જાય છે.
- debit column ઓછી પડે તો ફરક Suspense A/c માં DEBIT થાય (અને ઊલટું).

વિષય 6: Trial Balance બનાવવાના Rules

P1-C2-U2.3-T06 • Topic 6: Rules of Preparing the Trial Balance

પહેલાં વાંચો Para 3.4 અને 3.6 ધ્યાનથી વાંચો --- બનાવવાની રીતો (Total, Balance, Total-and-Balance) અને balances ક્યાં મૂકવાં તેના rules: assets, expenses, losses અને drawings debit column માં; liabilities, incomes, gains અને capital credit column માં. Corrected trial balances વાળાં Illustrations 3-5 કરો.

નોંધ

ત્રણ methods (Para 3.4): (1) Total method — દરેક ledger account ની બંને બાજુના total trial balance માં લખાય; ઝડપી (balancing કરવું ન પડે) પણ બહુ વપરાતી નથી, કારણ કે financial statements ને net balances જોઈએ; (2) Balance method — દરેક ledger account નું ફક્ત balance લખાય; accountants સામાન્ય રીતે આ જ વાપરે છે, financial statements નો આધાર; (3) Total-and-Balance method — બંને ભેગી, ચાર amount columns સાથે.

ક્યાં મૂકવું તેના rules (Para 3.6): DEBIT column — બધી assets, expenses, losses અને drawings નાં balances (એટલે opening inventory, sales/returns inward, discount allowed, bad debts, carriage inward, trade receivables/customers પાસે લેણું, cash, Input CGST/SGST/IGST); CREDIT column — બધી liabilities, incomes, gains અને capital નાં balances (એટલે purchases/returns outward, discount received, interest received, bank overdraft, trade payables, bills payable, Output CGST/SGST).

Corrected-TB નો મહાવરો (Singhanian/Fintech પ્રકાર): tally થયેલું trial balance પણ ખોટું હોઈ શકે — દરેક item તપાસો અને account ના સ્વભાવ પ્રમાણે ફરી ગોઠવો: customers પાસે લેણું = asset = Dr.; purchases return = Cr. (assets બહાર જાય); trade payables અને bills payable = liability = Cr.; opening inventory = Dr.; sales return = Dr. (assets પાછી આવે); પછી columns ફરી tally કરો અને બાકી રહેતો ફરક Suspense A/c માં નાખો.

Closing inventory: સામાન્ય રીતે એની કિંમત trial balance ની બહાર નક્કી થાય છે અને એ ફક્ત adjustment item ગણાય છે (Illustration 4 માં closing inventory ₹574 એ trial balance ની item નથી) — પણ purchases પહેલેથી adjust કરેલા હોય (Adjusted Purchases method) ત્યારે એ trial balance માં જ દેખાય છે, એટલે “closing stock will never appear in the trial balance” એ વિધાન FALSE છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Trap: 'Closing stock will never appear in the Trial Balance' એ વિધાન FALSE છે --- purchases પહેલેથી adjust કરેલા હોય (Adjusted Purchases method) ત્યારે એ દેખાય છે; સામાન્ય રીતે એ બહાર adjustment item તરીકે જ રહે છે.
- ક્યાં મૂકવું તેના rules પાકા કરો: Dr. column --- assets, expenses, losses, drawings, sales returns; Cr. column --- liabilities, incomes, gains, capital, purchase returns.

TQ 6.1 • PYQ 2006-May [5] (iv) • True/False • 2M • Pg 96

LEVEL I

સમજ (Understanding)

મધ્યમ**ઉપયોગન (Application)** પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- ledger balances ની યાદી પરથી trial balance બનાવવાનો (Balance method) અને બંને columns ના total મેળવવાનો મહાવરો કરો.
- આ જાણીતી items ધ્યાનમાં રાખો: Discount Allowed/Carriage Inward Dr.; Bank Overdraft, Discount Received Cr.; Input GST accounts Dr., Output GST accounts Cr.

PQ 6.2 • RTP 2025-May [4] (a) • Practical • --- • Pg 98

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- 'corrected trial balance' ના દાખલાનો મહાવરો કરો (Mr. X / Singhanian પ્રકાર): દરેક item તપાસો, ખોટી બાજુ મુકાયેલાં balances ફરી ગોઠવો (દા.ત. purchase returns ખોટી રીતે Dr., debtors ખોટી રીતે Cr.), અને ફરી tally કરો.
- દરેક account ના સ્વભાવ પરથી વિચારો: customers પાસે લેણું = asset = Dr.; bills payable = liability = Cr.; opening inventory = Dr.; બાકી રહેતા ફરક માટે Suspense A/c વાપરો.
- આ કડી ધ્યાનમાં રાખો: trial balance ની બહાર આપેલી closing inventory એ ફક્ત adjustment છે, trial balance ની item નથી.

PQ 6.1 • PYQ 2022-May [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 97 8x પુછાયું

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

એકમ 2.4: Subsidiary Books

P1-C2-U2.4 • મહત્ત્વ A • પ્રકરણમાં Rank 3 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 20.0% પ્રશ્નો • 18 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C2-U2.4-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો Unit 4 (Subsidiary Books) નો Para 4.1 ધ્યાનથી વાંચો: books of original/prime entry એટલે શું, આઈ subsidiary books ની યાદી, તેમના ફાયદા, અને subsidiary books અને principal books વચ્ચેનો ફરક (Para 4.2).

નોંધ

Books of original/prime entry (Para 4.1): દરેક પ્રકારની transactions માટે રખાતા અલગ registers, જેમાં transactions પહેલી વાર નોંધાય છે અને તેના આધારે જ પછી ledger accounts બને છે — વધારાની journal entries કર્યા વગર; આ જ Practical System of Book-keeping (English System) છે; double entry ની rules માં કશો ફેરફાર થતો નથી.

આઈ subsidiary books: (i) Cash Book — cash અને bank ની receipts/payments; (ii) Purchases Book — જે માલનો ધંધો હોય તેની કે materials/stores ની credit purchases; (iii) Purchase Returns Book; (iv) Sales Book — જે માલનો ધંધો હોય તેનું વેચાણ; (v) Sales Returns Book; (vi) Bills Receivable Book — મળેલી promissory notes/hundies; (vii) Bills Payable Book — આપેલી notes/hundies; (viii) Journal Proper — બાકીની સાતમાં ન નોંધાય તે બધું; “book” ની જગ્યાએ “Journal” શબ્દ પણ વપરાય, અને B/R અને B/P books એ subsidiary books જ છે (journal ના વિકલ્પ).

પાંચ advantages: (a) કામ ઘણા clerks વચ્ચે વહેંચાય; (b) specialisation અને efficiency — એક જ કામ લાંબા સમય સુધી એક જ માણસને સોંપાય; (c) સમયની બચત — બધી પ્રક્રિયા સાથે સાથે ચાલે; (d) માહિતી હાથવગી — દરેક

પ્રકારની transaction એક જ જગ્યાએ; (e) ચકાસવામાં સરળતા — trial balance ન મળે ત્યારે errors શોધવી સહેલી પડે, અને errors અને frauds પર અંકુશ રહે.

Subsidiary સામે principal books (Para 4.2): transactions પહેલાં subsidiary books માં નોંધાય છે, જેથી આગળનું કામ થઈ શકે; ledger અને cash book એ principal books છે, કારણ કે trial balance અને financial statements બનાવવાની માહિતી એ જ આપે છે.

Subsidiary books	Principal books
Books of original/prime entry — transactions પહેલાં અહીં નોંધાય છે	Ledger અને Cash Books
Purchases, Sales, બંને Returns books, B/R, B/P books, Journal Proper	Ledger; simple, discount-column અને bank-discount-column cash books
તેના આધારે ledger accounts post થાય છે	trial balance અને financial statements માટે માહિતી આપે છે

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- subsidiary books ની standard યાદી યાદ રાખો: Cash Book, Purchases Book, Purchase Returns Book, Sales Book, Sales Returns Book, Bills Receivable Book, Bills Payable Book અને Journal Proper --- આ જ 5-mark ની યાદી વારંવાર પુછાય છે.
- subsidiary books ના પાંચ ફાયદા શીખી લો: કામની વહેંચણી, specialisation અને efficiency, સમયની બચત, માહિતી હાથવગી, errors/fraud ચકાસવામાં સરળતા.
- યાદ રાખો: બીજાં નામ — books of original entry / prime entry; ledger અને cash book = principal books.

TQ 1.3 • MTP 2024-Jul [6] (Or) (c) • Descriptive • 5M • Pg 103 3x પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Bills Receivable અને Bills Payable books એ subsidiary books જ છે (True) તે કારણ સાથે સમજાવતાં આવડવું જોઈએ --- એ journal ના વિકલ્પ છે.
- 5-mark ના Descriptive જવાબમાં subsidiary books નો દરેક ફાયદો એક લીટીના કારણ સાથે સમજાવો.
- આ understand કરો કે subsidiary books double entry પ્રમાણે જ ચાલે છે --- અલગ journal entries કર્યા વગર તેમાંથી જ ledger accounts post થાય છે.

TQ 1.2 • MTP 2024-Jul [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 103 2x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 1.1 • PYQ 2024-Jun [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 102 5x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 2: Subsidiary Books અને Principal Books વચ્ચેનો તફાવત

P1-C2-U2.4-T02 • Topic 2: Distinction between Subsidiary Books and Principal Books

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.2 અને તેમાંનો chart વાંચો, જે financial books of accounts નું classifying કરે છે.

નોંધ

તફાવત: subsidiary books એટલે જેમાં transactions સૌથી પહેલાં નોંધાય છે, જેથી આગળનું કામ થઈ શકે; ledger અને cash book એ principal books છે, કારણ કે trial balance અને financial statements બનાવવાની માહિતી એ જ આપે છે.

Principal Books	Subsidiary Books
Ledger	Purchase Book • Sales Book
Cash Books — simple cash book, discount column વાળું cash book, bank અને discount column વાળું cash book, petty cash book	Purchase Return Book • Sales Return Book • Bills Receivable Book • Bills Payable Book • Journal Proper

વિષય 3: Purchases Book

P1-C2-U2.4-T03 • Topic 3: Purchases Book

પહેલાં વાંચો Para 4.3 ધ્યાનથી વાંચો: Purchases Book માં ફક્ત જે માલનો ધંધો હોય તેની credit purchases જ નોંધાય છે; format (Particulars, Details, Amount columns), trade discount અને packing/freight charges નું treatment, અને Purchases A/c માં (total debit) તેમ જ suppliers ના accounts માં (credit) posting શીખી લો.

નોંધ

Scope (Para 4.3): એમાં ફક્ત જે માલનો ધંધો હોય તેની કે ધંધામાં વપરાતી materials ની CREDIT purchases જ નોંધાય છે; cash purchases Cash Book માં જાય, અને માલ/materials સિવાયની વસ્તુઓની credit purchases (office furniture, typewriter, computer) Journal Proper માં journalise થાય — અહીં કદી નહીં.

Format અને ગણતરી: Particulars column માં supplier, વસ્તુઓ અને quantities લખાય; દરેક વસ્તુની રકમ Details column માં; એક purchase ની રકમો સરવાળી, packing/બીજા charges (freight) ઉમેરી, trade discount બાદ કરી, net રકમ Amount column માં લખો — દા.ત. gross ₹72,000 માંથી 10% trade discount ₹7,200 બાદ = ₹64,800, વત્તા freight ₹150 = ₹64,950 (Illustration 2); Amount column નો total = એ સમયગાળાની કુલ credit purchases.

Posting: Amount column નો total Purchases A/c માં debit થાય; દરેક supplier (હવે trade payable) ને અલગ અલગ credit થાય — Illustration 1: Purchases A/c Dr. ₹5,022 સામે Brown & Co. ₹3,042, Paper Co. ₹1,800, Verma Bros. ₹180, એટલે total credits debit બરાબર થાય અને double entry પૂરી થાય; વસૂલેલું freight અલગથી post થાય (supplier ને Purchases A/c અને Freight A/c દ્વારા credit).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: fixed assets (furniture, computer, machinery) ની credit purchase Purchases Book માં નોંધાતી નથી --- એ Journal Proper માં જાય છે.
- Cash purchases Cash Book માં જ જાય, Purchases Book માં કદી નહીં; એમાં ફક્ત જે માલનો ધંધો હોય તેની credit purchases જ નોંધાય.

TQ 3.1 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 104

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- ગણતરીનો મહાવરો કરો: gross રકમમાંથી trade discount બાદ, પછી packing/freight charges ઉમેરો; દા.ત. purchases ₹75,800 માંથી 5% trade discount બાદ = ₹72,010 --- અડધી રકમ તરત રોકડમાં ચૂકવાય તોય આખા ₹72,010 Purchases Book માં જ આવે (credit પર ખરીદ્યું હોય ત્યારે cash payment થી book entry ના ભાગ પડતા નથી).
- દરેક supplier માટે quantity × rate ની ગણતરી સાથે Purchases Book બનાવવાનો મહાવરો કરો, trade discount બાદ કરો અને cash purchases અને asset purchases બાકાત રાખો.
- Posting આવડવું જોઈએ: amount column નો total Purchases A/c માં debit; દરેક supplier ને અલગ અલગ credit.

PQ 3.1 • PYQ 2021-Jul [5] (a) • Practical • 5M • Pg 104 **3x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 3.2 • PYQ 2025-Sep [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 105

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 4: Sales Book

P1-C2-U2.4-T04 • Topic 4: Sales Book

પહેલાં વાંચો Para 4.4 ધ્યાનથી વાંચો: Sales Book માં ફક્ત firm જે માલનો ધંધો કરે તેનું credit વેચાણ જ નોંધાય છે; તેનું format, trade discount નું treatment, અને posting (દરેક customer ને અલગ debit, total Sales A/c માં credit) શીખી લો.

નોંધ

Scope (Para 4.4): “a register specially kept to record credit sales of goods dealt in by the firm”; cash sales Cash Book માં નોંધાય, અને ધંધાના માલ સિવાયની વસ્તુઓનું credit વેચાણ (દા.ત. furniture) journalise થાય

— rules Purchases Book જેવા જ છે.

નોંધવાની રીત: Particulars column માં customer, માલ અને quantities લખાય; વસ્તુવાર રકમ Details column માં; એક sale નો સરવાળો કરી packing charges ઉમેરો અને trade discount બાદ કરો; net રકમ બહારના column માં — Illustration 3: ₹39,600 + ₹40,000 + ₹1,12,500 = ₹1,92,100 નો માસિક total (13 shirts નું cash વેચાણ અને furniture નું credit વેચાણ નોંધ સાથે બાકાત).

Posting: દરેક customer ના account માં તેની net invoice રકમ debit થાય; Sales Book નો total Sales A/c માં credit થાય — total debits એક જ credit બરાબર થાય, એટલે double entry જળવાય (Illustration 3: Sales A/c Cr. ₹1,92,100).

Sale or return: approval પર મોકલેલો માલ Sales Book માં નોંધાયો હોય તોય customer નો return નો હક ચાલુ હોય ત્યાં સુધી એ sale ગણાતું નથી — વર્ષના અંતે એ sale reverse કરો (customer ને credit), તેમાં ચડાવેલો profit કાઢી નાખો અને approve ન થયેલો માલ cost પર inventory માં લો (rectification entry: Dr. Sales/P&L Adj. profit જેટલી, Dr. Inventory cost પર, Cr. Customer invoice price જેટલી).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: Sales Book cash અને credit બંને વેચાણ માટે નથી --- cash sales Cash Book માં જાય; assets નું credit વેચાણ (દા.ત. furniture) Journal Proper માં જાય.
- સમજાવો કે Sales Book નો total Sales A/c માં credit થાય છે અને દરેક customer ના account માં debit --- એટલે double entry જળવાય છે.

TQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 107 **6x પુછાયું**

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 5 પ્રશ્નો

- Sales Book બનાવવાનો મહાવરો કરો: વસ્તુવાર quantity × rate, દરેક invoice પર trade discount બાદ, net રકમ બહારના column માં; cash sales અને assets નું વેચાણ નોંધ સાથે બાકાત રાખો.
- 4--5 mark ના formats નો મહાવરો કરો (દા.ત. Kamal & Sons, Gurgaon Engineers પ્રકાર): ઘણી invoices, જુદા જુદા trade discount rates, માસિક total.

PQ 4.5 • PYQ 2025-May [5] (b) (ii) • Practical • 2.5M • Pg 110

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

સરળ

PQ 4.1 • PYQ 2020-Nov [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 107

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.2 • RTP 2023-Jun [10] • Practical • --- • Pg 108

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.3 • PYQ 2023-Jun [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 109

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.4 • RTP 2025-Jan [4] (a) • Practical • --- • Pg 110 **2x પુછાયું**

LEVEL II

ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- 'sale or return' ના કિસ્સા બરાબર કરો: approval પર મોકલેલો માલ approve થાય કે return ની મુદત પૂરી થાય ત્યારે જ sale ગણાય; વર્ષના અંતે approve ન થયેલો માલ sales માંથી કાઢી cost પર inventory માં લેવો પડે.
- Balance sheet ની તારીખે return નો હક ચાલુ હોય ત્યારે Sales Book, customer accounts અને closing inventory વચ્ચેની કડી ધ્યાનમાં રાખો.

વિષય 5: Sales Return Books or Returns Inward Book

P1-C2-U2.4-T05 • Topic 5: Sales Return Books or Returns Inward Book

પહેલાં વાંચો Para 4.5 ધ્યાનથી વાંચો: customers પાછો મોકલે તે માલની નોંધ, customers ને અપાતી credit note, અને posting (total Returns Inward A/c માં debit, દરેક customer ને અલગ credit).

નોંધ

Scope (Para 4.5): customers વારંવાર માલ પાછો મોકલતા હોય ત્યાં એ returns Sales Returns Book કે Returns Inward Book માં નોંધાય છે; rules અને entries Sales Book જેવાં જ — quantity × rate માંથી મૂળ sale ના જ rate પર trade discount બાદ (SM નું example: 6 copies @ ₹7 = ₹42 માંથી 10% બાદ = ₹37.80); એમાં ફક્ત credit પર વેચાયેલા માલનાં returns જ આવે — રોકડ પાછી આપી હોય તો એ Cash Book ની transaction છે.

Credit note: customers પાસેથી માલ પાછો આવે અને સ્વીકારાય ત્યારે તે customer ને CREDIT note અપાય છે, જેમાં તેના account માં કેટલી રકમ credit થશે તે લખેલું હોય છે (debit notes purchase returns ની વાત છે, આ book ની નહીં).

Posting: sales returns થી sales ઘટે છે, એટલે total Sales A/c માં debit કરી શકાય, પણ સામાન્ય રીતે અલગ Returns Inward A/c ખોલીને તેમાં total debit કરાય છે; માલ પાછો મોકલનાર customers ને તેમની રકમ પ્રમાણે અલગ અલગ credit થાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: માલ પાછો આવતાં જ પૈસા પાછા આપી દેવાય તો એ transaction Cash Book માં નોંધાય, Sales Return Book માં નહીં (એટલે 'ત્યાં નહીં નોંધાય' એ વિધાન True).
- Documents ની trap: Sales Return Book નો આધાર CREDIT note છે (જે customer ને અપાય) --- debit notes purchase returns સાથે સંબંધિત છે, એટલે 'debit notes are used to prepare Sales Return Book' એ વિધાન False છે.

TQ 5.1 • PYQ 2006-Nov [5] (ii) • True/False • 2M • Pg 111

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 5.2 • MTP 2025-Jan S2 [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 112 **9x પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- quantity × rate માંથી trade discount (મૂળ sale ના જ rate પર) બાદ કરીને Sales Return Book બનાવવાનો અને posting નો મહાવરો કરો: total Returns Inward A/c માં debit, દરેક customer ને credit.
- યાદ રાખો: એમાં ફક્ત રોજિંદા ધંધામાં credit પર વેચાયેલા માલનાં returns જ નોંધાય છે.

PQ 5.1 • PYQ 2025-Jan [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 112

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)**મધ્યમ****વિશ્લેષણ (Analysis)** મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- sale-or-return ના દાખલાનો મહાવરો કરો: દરેક customer ને અલગ અલગ analyse કરો --- મુદતમાં પાછો આવેલો માલ, રાખી લીધેલો/approve થયેલો માલ, અને સમયગાળાના અંતે જેની મુદત પૂરી નથી થઈ તે માલ; Sales માં adjustment કરો અને approve ન થયેલો માલ inventory માં cost પર મૂકો.

વિષય 6: Purchase Returns or Returns Outward Book

P1-C2-U2.4-T06 • Topic 6: Purchase Returns or Returns Outward Book

પહેલાં વાંચો Para 4.6 ધ્યાનથી વાંચો: suppliers ને પાછો મોકલેલા માલની નોંધ, supplier ને અપાતી debit note, અને posting (દરેક supplier ને અલગ debit, total Returns Outward/Purchase Returns A/c માં credit) --- Illustrations 4 અને 5 જુઓ.

નોંધ

Scope (Para 4.6): ખરીદેલો માલ કે material suppliers ને પાછો મોકલાય તેની નોંધ સહેલાઈથી અહીં થાય છે (returns ઓછાં હોય તો journal ચાલે); rules અને entries Purchases Book જેવાં જ — quantity × rate માંથી મૂળ purchase ના rate પર trade discount બાદ (SM નું example: fan ₹200 માંથી 10% બાદ = ₹180).

Debit note: માલ પાછો મોકલનાર firm supplier ને DEBIT note આપે છે, જેમાં supplier ના account માં કેટલી રકમ debit થાય છે તે લખેલું હોય; સામે supplier જરૂરી credit note આપે છે.

Posting: book માં જેનું નામ હોય તે દરેક supplier ને debit થાય (માલ તેને મળ્યો છે); total credit થાય — એ Purchases A/c માં જઈ શકે, પણ વ્યવહારમાં અલગ Purchase Returns કે Returns Outward A/c માં credit થાય છે: “By Sundries as per Returns Outward Book” (Illustration 4: suppliers Dr. ₹180 અને ₹100; Returns Outward A/c Cr. ₹280).

શું બાકાત (Illustration 5): CASH માં ખરીદેલા માલનું return અને જેનો ધંધો નથી તેવી assets નું return (દા.ત. ખામીવાળું computer ₹35,000 B & Co. ને પાછું) Purchase Returns Book માં નોંધાતાં નથી — એમાં ફક્ત sarees ના credit-purchase returns ₹5,000 + ₹13,000 = ₹18,000 જ આવે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- True/False ની trap: Purchase Returns Book નો total Purchase Returns A/c ની CREDIT બાજુ post થાય છે (suppliers ના accounts debit થાય), એટલે 'posted to the debit side' એ વિધાન False છે.

- Documents નો ક્રમ આવડવો જોઈએ: માલ પાછો મોકલનાર firm supplier ને debit note આપે; supplier credit note આપે.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- Standard RTP/MTP format નો મહાવરો કરો (Alpha & Co./Sampat & Co. પ્રકાર): તારીખ, debit note number, supplier નું નામ, રકમ; પછી ledger માં post કરો --- દરેક supplier નું A/c debit, Purchase Returns A/c માં total credit.
- આ બાકાત રાખવાનો મહાવરો કરો: CASH માં ખરીદેલા માલનાં returns અને assets નાં returns (દા.ત. ખામીવાળું computer/furniture, જેનો ધંધો નથી) Purchase Returns Book માં નોંધાતાં નથી.
- રકમ આ રીતે ગણો: quantity × rate માંથી મૂળ purchase ની rate પર trade discount બાદ.

PQ 6.1 • RTP 2022-Nov [4] (a) • Practical • --- • Pg 113

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 6.2 • MTP 2023-Apr [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 114 **3x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 6.3 • PYQ 2026-May [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 114

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 7: Importance of Journal

P1-C2-U2.4-T07 • Topic 7: Importance of Journal

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.7 વાંચો: journal proper ની બાકી રહેલી ભૂમિકા અને તેની સાત પ્રકારની entries.

નોંધ

બાકી રહેલી ભૂમિકા: cash transactions cash book માં, માલની credit purchases/sales purchases/sales books માં, returns return books માં, bills bill books માં જાય — જે transaction માટે કોઈ ખાસ book જ ન હોય, તે journal (proper) માં નોંધાય છે.

સાત પ્રકારની entries: (i) opening entries — નવા વર્ષના ચોપડા શરૂ થાય ત્યારે assets/liabilities નાં opening balances; (ii) closing entries — વર્ષના અંતે nominal accounts P&L માં લઈ જવા; (iii) rectification entries; (iv) transfer entries — એક account માંથી બીજામાં રકમ ખસેડવી; (v) adjusting entries — outstanding expenses, prepaid expenses, interest on capital, depreciation; (vi) bills ની dishonour ની entries; (vii) પરચૂરણ — ધંધાના માલ સિવાયની વસ્તુઓની credit purchase (દા.ત. furniture/machinery), invoice આપ્યા પછી customers ને અપાતાં allowances/charges, અને અલગ bill books ન રખાતાં હોય ત્યાં promissory notes લેવી કે આપવી.

એકમ 2.5: Cash Book

P1-C2-U2.5 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 4 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 10.0% પ્રશ્નો • 9 પ્રશ્નો

વિષય 1: Cash Book -- A Subsidiary Book and a Principal Book

P1-C2-U2.5-T01 • Topic 1: Cash Book -- A Subsidiary Book and a Principal Book

પહેલાં વાંચો Para 5.1 ધ્યાનથી વાંચો: Cash Book કેમ book of original entry (subsidiary book) છે અને સાથે સાથે Cash A/c અને Bank A/c નું કામ પણ કરે છે, જેમનાં balances સીધાં trial balance માં જાય છે (principal book).

નોંધ

બેવડું સ્વરૂપ (SM, Para 5.1): “Cash transactions are straightaway recorded in the Cash Book and on the basis of such a record, ledger accounts are prepared. Therefore, the Cash Book is a subsidiary book. But the Cash Book itself serves as the cash account and the bank account; the balances are entered in the trial balance directly. The Cash Book, therefore, is part of the ledger also.”

Standard બે લીટીનો જવાબ (True, કારણ સાથે): (1) subsidiary — એ book of original entry છે, જેમાં cash transactions પહેલી વાર નોંધાય છે; (2) principal — એ પોતે જ Cash A/c અને Bank A/c નું કામ કરે છે અને તેનાં balances સીધાં trial balance માં જાય છે, એટલે એ ledger નો ભાગ છે; એટલે Cash Book subsidiary book પણ છે અને principal book પણ.

સામે: મુખ્ય Cash Book ઉપરાંત સામાન્ય રીતે રખાતું Petty Cash Book તો ફક્ત subsidiary book જ છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- કારણ સાથે True લખવા તૈયાર રહો: cash transactions પહેલી વાર Cash Book માં નોંધાય છે (એટલે subsidiary), પણ એ પોતે જ cash અને bank accounts નું કામ કરે છે અને તેનાં balances સીધાં trial balance માં જાય છે (એટલે principal/ledger નો ભાગ).
- 2-mark નું standard કારણ બે વાક્યમાં ગોઠવો: 'book of original entry' + 'serves as ledger account of cash and bank' --- આ જ વિધાન અનેક attempts માં ફરી ફરી પુછાયું છે (2021-Jul, 2026-May).
- Petty Cash Book સામે સરખાવો, જે ફક્ત subsidiary book જ છે.

TQ 1.1 • PYQ 2021-Jul [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 118 **3x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 1.2 • PYQ 2026-May [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 119

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Cash Book ના પ્રકાર

P1-C2-U2.5-T02 • Topic 2: Kinds of Cash Book

પહેલાં વાંચો Para 5.2 ધ્યાનથી વાંચો: Simple, Two-column અને Three-column Cash Books; cash, bank અને discount columns ની balancing rules; contra entries ('C' લખાય); મળેલા, endorse થયેલા અને dishonour થયેલા cheques નું treatment; સાથે imprest petty cash format (Illustration 4).

નોંધ

ત્રણ પ્રકાર (Para 5.2): (i) Simple Cash Book — દરેક બાજુ એક amount column, receipts ડાબી બાજુ, payments જમણી બાજુ, સામાન્ય account ની જેમ balance થાય; (ii) Two-column — cash સાથે discount columns અથવા cash સાથે bank columns; (iii) Three-column — cash, bank અને discount columns; Petty Cash Book વધારાનું અને ફક્ત subsidiary છે; discount columns માં ફક્ત CASH discount જ લખાય — trade discount તો ચોપડામાં ક્યાંય બતાવાતું જ નથી.

Balancing ની rules: cash column માં હંમેશાં debit balance જ આવે (હાથ પરની રોકડ કરતાં વધારે payments થાય નહીં); bank column માં credit balance આવી શકે — એટલે overdraft, જ્યાં credit બાજુનો total મોટો હોય અને ફરક DEBIT બાજુ “To Balance c/d” તરીકે લખાય; discount columns કદી balance થતાં નથી, ફક્ત total થાય છે — debit બાજુનો total = discount allowed, જે Discount A/c માં debit; credit બાજુનો total = discount received, જે Discount A/c માં credit (એ ફક્ત memorandum columns છે).

Contra entries — L.F. માં “C” લખો: bank માં રોકડ ભરી: bank column debit બાજુ + cash column credit બાજુ; office માટે bank માંથી રોકડ ઉપાડી: bank column credit બાજુ + cash column debit બાજુ (rule: લેનાર Dr., આપનાર Cr.); આગળ કોઈ posting કરવાનું રહેતું નથી; પહેલાં cash column માં નોંધેલો cheque પછી bank માં ભરાય તો એ bank માં મોકલેલી રોકડ ગણાય.

Cheque નું treatment: customer નો cheque dishonour થાય — party ના નામે bank column માં CREDIT બાજુ લખો; firm નો પોતાનો cheque રજૂ થતાં ન ચૂકવાય — bank column માં debit બાજુ; endorse કરેલો cheque — મળે ત્યારે debit બાજુ અને endorsement વખતે credit બાજુ (Cash Book ની બંને બાજુ; એ જ દિવસે endorse થાય તો entry ની જરૂર નથી); Illustration 5 માં opening bank overdraft ₹500 credit બાજુ આવે છે.

Credit/debit card નું વેચાણ (Para 5.5): seller માટે એ cash sales બરાબર જ છે — entry 1: Dr. Bank A/c / Cr. Sales A/c; bank commission (1% થી 4%, એક selling expense) માટે entry 2: Dr. Commission A/c / Cr. Bank A/c — Illustration 5: card sales ₹2,800 + ₹3,200 પર 1% લેખે ₹60 commission.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- True/False ની traps: cash column માં કદી credit balance ન આવે (હાથ પરની રોકડ કરતાં વધારે payments થાય નહીં), પણ bank column માં આવે (overdraft); discount columns કદી balance થતાં નથી --- ફક્ત total થઈને Discount Allowed/Received A/c માં જાય છે.
- Trade discount discount column માં (કે ચોપડામાં ક્યાંય) નોંધાતું નથી --- triple-column cash book માં ફક્ત CASH discount જ દેખાય છે.

- Endorse થયેલા cheques: cash book માં પહેલાં નોંધેલો cheque પછી બીજા party ને endorse થાય, તો એ Cash Book ની બંને બાજુ લખવો પડે (મળે ત્યારે receipt બાજુ, endorsement વખતે payment બાજુ).

TQ 2.1 • PYQ 2021-Dec [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 119	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.2 • PYQ 2025-May [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 119 4x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.3 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 120	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- Triple Column Cash Book આખું બનાવવાનો મહાવરો કરો: opening balances (bank overdraft credit બાજુ), ભરવા/ઉપાડવાની contra entries પર 'C' નિશાની, memorandum columns માં cash discount allowed/received, bank column માં (credit બાજુ) cheque dishonour, અને bank મારફતનું debit/credit card વેચાણ તેની commission સાથે.
- imprest system પ્રમાણે Petty Cash Book નો મહાવરો કરો — analysis columns (conveyance, cartage, stationery, postage, wages, sundries) સાથે, balancing અને imprest પાછું ભરવા માટેનું reimbursement.
- Balancing નો મહાવરો: cash અને bank columns balance થાય; discount columns ફક્ત total થાય --- totals Discount A/c માં post થાય (debit બાજુનો total = discount allowed, credit બાજુનો total = discount received).

PQ 2.1 • RTP 2022-May [4] (a) • Practical • --- • Pg 120 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 2.2 • PYQ 2023-Dec [5] (c) • Practical • 5M • Pg 122 10x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ

વિષય 3: Cash Book ની Entries નું Posting

P1-C2-U2.5-T03 • Topic 3: Posting the Cash Book Entries

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.3 વાંચો: cash book ની debit અને credit બાજુના columns ledger માં કેવી રીતે post થાય છે અને discount columns નું શું કરવું.

નોંધ

Columns નું સ્વરૂપ: cash book ના cash columns એ ખરેખર Cash Account છે અને bank column એ Bank Account, એટલે તેમની અલગ ledger posting કરવાની જરૂર નથી; discount columns ફક્ત memorandum columns છે, જે કુલ discount allowed અને કુલ discount received બતાવે છે.

Posting નો rule: cash book ની DEBIT બાજુ (receipts) પરથી જુદાં જુદાં accounts ને તેમની રકમ પ્રમાણે credit

કરો, જેમાં discount allowed પણ આવે (દા.ત. Warsi પાસેથી cash ₹450 + discount ₹35, જે Warsi ના account માં “By Cash ₹450 / By Discount ₹35” કે “By Sundries ₹485” લખાય); CREDIT બાજુ (payments) પરથી particulars column માં લખેલાં accounts ને debit કરો, જેમાં discount received પણ આવે (“To Bank ₹330 / To Discount ₹20” કે “To Sundries ₹350”).

Discount ના totals: debit બાજુના discount column નો total Discount Account માં DEBIT થાય (discount allowed); credit બાજુના discount column નો total Discount Account માં CREDIT થાય (discount received).

વિષય 4: Petty Cash Book

P1-C2-U2.5-T04 • Topic 4: Petty Cash Book

પહેલાં વાંચો Para 5.4 ધ્યાનથી વાંચો: Petty Cash Book શા માટે, imprest system (નક્કી કરેલી રકમ, ખરેખર ચૂકવાયેલી રકમ જેટલું સમયાંતરે reimbursement), તેના ફાયદા, અને expense heads ને debit અને Petty Cash A/c ને credit કરતી journal entry થી posting.

નોંધ

શા માટે (Para 5.4): firm એક “Petty Cashier” રાખે છે, જેને નાની ચુકવણીઓ (telegrams, taxi fare, cartage, postage — ધારો કે ₹200 થી ઓછી) સોંપાય છે, જેથી મુખ્ય cash book નકામું ભારે ન થાય અને મુખ્ય cashier પર બોજ ન પડે; analytical book માં એક જ receipts column હોય (રોકડ ફક્ત મુખ્ય cashier પાસેથી જ આવે) અને દરેક પ્રકારની ચુકવણી માટે analysis columns (conveyance, cartage, stationery, postage, wages, sundries).

Imprest system: સમયગાળા (અઠવાડિયું/પખવાડિયું) ની શરૂઆતમાં petty cashier ને નક્કી કરેલી ચોક્કસ રકમ સોંપાય છે અને અંતે તેણે કરેલી ચુકવણી જેટલું reimbursement મળે છે, એટલે નવા સમયગાળાની શરૂઆતમાં તેની પાસે ફરી એટલી જ રકમ હોય; reimbursement ફક્ત VOUCHERS સાથેના કુલ payments ના statement સામે અને ખરેખર ચૂકવાયેલી રકમ પૂરતું જ મળે.

સાવચેતી: નક્કી કરેલી રકમ ટૂંકા સમયની સંભવિત નાની ચુકવણી માટે પૂરતી હોવી જોઈએ; vouchers ક્રમમાં ફાઈલ કરવાં; યોગ્ય મંજૂરી વગર કોઈ payment નહીં; નક્કી કરેલી મર્યાદાથી મોટી ચુકવણી ફક્ત મુખ્ય cashier જ કરે; petty cashier ને reimbursement સિવાય બીજી કોઈ રોકડ મળે નહીં.

ત્રણ ફાયદા: (i) chief cashier નો સમય બચે; (ii) cash book લખવામાં અને ledger માં posting કરવામાં મહેનત બચે; (iii) નાની ચુકવણી પર અંકુશ રહે.

Posting અને balance નું સ્વરૂપ: રોકડ સોંપાય ત્યારે Petty Cash A/c debit થાય (Dr. Petty Cash / Cr. Cash) અને સમયાંતરે કુલ payments થી credit થાય; expense heads ને કાં તો column ના totals પરથી સીધા debit કરાય કાં એક જ journal entry થી (Illustration 4: Dr. Conveyance ₹6.50, Cartage ₹9.50, Stationery ₹6, Postage ₹12, Wages ₹6, Repairs ₹15, General Expenses ₹5 / Cr. Petty Cash ₹60); petty cashier ના હાથમાં રહેલું balance એ ASSET છે, જે balance sheet માં cash balance ના ભાગ તરીકે બતાવાય છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Definition: Petty Cash Book એટલે petty cashier નક્કી કરેલા imprest માંથી થતી નાની ચુકવણી (postage, cartage, conveyance વગેરે) નોંધવા માટે રાખે તે ચોપડો.
- ત્રણ ફાયદા યાદ રાખો: (i) chief cashier નો સમય બચે, (ii) cash book લખવામાં અને ledger posting માં મહેનત બચે, (iii) નાની ચુકવણી પર અંકુશ --- 3--5 marks માં પુછાય છે.
- યાદ રાખો: સાવચેતી — ચુકવણી ફક્ત vouchers સામે, મંજૂરી જરૂરી, અને petty cashier ને reimbursement સિવાય રોકડ મળે નહીં.

TQ 4.1 • PYQ 2022-May [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 124

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)**સરળ****સમજ (Understanding)** કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની traps: petty cash એ expense નથી --- petty cash book નું balance ASSET છે (petty cashier ના હાથમાં રહેલી રોકડ, જે balance sheet માં cash ના ભાગ તરીકે દેખાય).
- Imprest system સમજાવો: સમયગાળાની શરૂઆતમાં નક્કી કરેલી રકમ અગાઉથી અપાય છે અને ફક્ત voucher વાળી ખરેખરની ચુકવણી જેટલું જ reimbursement મળે છે, જેથી રકમ પાછી પૂરી થઈ જાય.

TQ 4.2 • MTP 2024-Jul [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 125 **3x પુછાયું****LEVEL I**
સમજ (Understanding)**સરળ****વિષય 5: Credit/Debit Cards થી થતા વેચાણની Entries**

P1-C2-U2.5-T05 • Topic 5: Entries for Sale Through Credit/Debit Cards

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી**પહેલાં વાંચો** \$5.5 વાંચો: card થી વેચાણની પ્રક્રિયા અને seller ના ચોપડામાં થતી બે journal entries.**નોંધ**

પ્રક્રિયા: customer ની credibility (income નાં સાધનો) તપાસ્યા પછી credit card અપાય છે, જ્યારે bank માં account હોય તેવા customer ને debit card અપાય છે (ATM cards પણ debit card તરીકે ચાલે); seller દિવસની card slips પોતાની bank માં જમા કરાવે, જે seller ના account માં credit અને card આપનારી bank/company ને debit કરે છે; card આપનારી bank દરેક transaction પર 1% થી 4% commission લે છે, જે તરત seller ના bank account માં debit થાય છે; debit card થી holder ના account માં તરત debit થાય, જ્યારે credit card વાળો દર મહિને પૂરી કે અંશતઃ ચુકવણી કરે (પૂરી ન કરે તો interest).

Accounting: seller ની દૃષ્ટિએ card નું વેચાણ એ CASH sale બરાબર છે અને bank commission એ selling expense છે — entries: (1) Dr. Bank A/c / Cr. Sales A/c (credit/debit card થી થયેલું વેચાણ); (2) Dr.

Commission A/c / Cr. Bank A/c (bank એ લીધેલું commission).

એકમ 2.6: Rectification of Errors

P1-C2-U2.6 • મહત્ત્વ B • પ્રકરણમાં Rank 1 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 37.8% પ્રશ્નો • 34 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C2-U2.6-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.1 વાંચો: errors એટલે શું અને તેના દાખલા — ખોટી entry, subsidiary books નું ખોટું casting, cash-book નું ખોટું casting.

નોંધ

Errors: transactions નોંધવાની પ્રક્રિયામાં રકમ અને accounts ની અજાણતાં થતી ભૂલ — છોડી દેવાની કે ખોટું કરવાની; એ financial data ભેગી કરતી વખતે કે નોંધતી વખતે થાય છે, અને તેનું કારણ ગણતરીની ભૂલ, accounting policies લગાડવામાં ભૂલ, હકીકત ખોટી સમજવી, કે ધ્યાન ચૂકી જવું હોય છે (જાણીબૂઝીને કરેલી ભૂલ એ fraud છે, error નહીં).

Trial balance સાથેની કડી: trial balance ન મળે તો errors છે જ અને તેમનું rectification કરવું પડે; પણ કેટલીક errors trial balance ને અસર જ કરતી નથી, છતાં profit કે loss, assets અને liabilities નક્કી કરવામાં અસર કરી શકે છે.

દાખલા: ખોટી entry (credit purchases ₹17,270 ને Purchases Day Book માં ₹17,720 લખાયા), subsidiary books નું ખોટું casting (credit sales ₹1,75,700 નો total ₹1,76,700 થઈને post થયો), અને cash book માં ખોટા casting થી ખોટું balance c/d.

વિષય 2: Errors ના તબક્કા

P1-C2-U2.6-T02 • Topic 2: Stages of Errors

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.2 વાંચો: accounting process ના ચારેય તબક્કે કઈ errors થઈ શકે અને તેમાંથી નીકળતી ચાર મુખ્ય categories.

નોંધ

ચાર તબક્કા: (i) journal માં નોંધતી વખતે — errors of principle, omission, commission; (ii) ledger માં posting વખતે — omission (આંશિક/પૂરી) અને commission (ખોટું account, ખોટી બાજુ, ખોટી રકમ); (iii) ledger accounts balance કરતી વખતે — ખોટો total, ખોટું balancing; (iv) trial balance બનાવતી વખતે — omission, અને commission (ખોટું account, ખોટી રકમ, ખોટી બાજુ લેવી).

ચાર મુખ્ય categories: આના આધારે errors ને Errors of Principle, Errors of Omission, Errors of Commission અને Compensating Errors એમ વહેંચાય છે.

વિષય 3: Errors ના પ્રકાર

P1-C2-U2.6-T03 · Topic 3: Types of Errors

પહેલાં વાંચો Paras 6.1--6.3 ધ્યાનથી વાંચો: errors ની ચાર categories --- errors of principle, errors of omission (પૂરી/આંશિક), errors of commission અને compensating errors --- સાથે trial balance ને અસર કરે અને ન કરે એવી બે રીતની વહેંચણી.

નોંધ

Errors of principle (SM): “When a transaction is recorded in contravention of accounting principles, like treating the purchase of an asset as an expense, it is an error of principle” — દા.ત. computer ખરીદતી office expenses account debit કરી દેવું, કે revenue expense ને capital expenditure ગણવું (કે ઊલટું), કે fixed asset ના વેચાણને સામાન્ય sale ગણવું; તોય trial balance મળી જ જાય છે, કારણ કે રકમ બાજુ તો સાચી જ છે, ફક્ત account ખોટું છે.

Clerical errors — ત્રણ પ્રકાર: (i) **Omission** — transaction આખી કે અંશતઃ રહી જાય (પૂરી: subsidiary book માં entry જ ન થાય; આંશિક: ledger માં posting રહી જાય); (ii) **Commission** — રકમ ખોટા account માં post થાય, ખોટી બાજુ લખાય, totals ખોટા થાય (subsidiary book નું under/over-casting) કે ખોટું balance કઢાય; (iii) **Compensating** — errors ની અસર સામસામે કપાઈ જાય, એટલે trial balance મળી જ જાય (દા.ત. A પાસેથી આવેલા ₹10 તેના account માં credit ન થયા અને સામે sales book નો total ₹10 વધારે થયો).

Trial balance ને અસર કરતી errors: subsidiary books નું ખોટું casting; account નું ખોટું balancing; રકમનું ખોટી બાજુ posting; ખોટી રકમનું posting; રકમ કે subsidiary book ના totals post કરવાનું જ રહી જવું; trial balance માં cash book નાં balances કે કોઈ account નું balance લખવાનું રહી જવું; balance ખોટા column માં લખવું; trial balance નો total ખોટો કરવો.

Trial balance ને અસર ન કરતી errors: subsidiary book માં entry જ ન કરવી (પૂરી omission); subsidiary book માં ખોટી રકમે entry કરવી; બાજુ સાચી પણ ખોટા account માં posting (A ને debit થવાની રકમ B ને debit); આ ઉપરાંત errors of principle અને compensating errors, જેમાં પણ trial balance મળી જ જાય છે.

વર્ગીકરણનો મહાવરો: subsidiary book માં ખોટી રકમ → commission, TB મળી જાય; day-book નું under/over-cast → commission, TB ન મળે; transaction નોંધાઈ જ ન હોય → પૂરી omission, TB મળી જાય;

asset ની purchase expenses માં debit (furniture ને General Expenses માં) → principle, TB મળી જાય; ખોટી બાજુ posting કે ખોટું balancing → commission, TB ન મળે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 7 પ્રશ્નો

- Definitions અને True/False ની traps: compensating errors એટલે જેની અસર સામસામે કપાઈ જાય, એટલે trial balance મળી જ જાય ('will disagree' કહેતું વિધાન False છે).
- ખોટા account માં posting, ખોટી બાજુ posting, ખોટા totals કે ખોટું balancing = errors of COMMISSION, errors of principle નહીં (આ વિધાન વારંવાર False તરીકે પુછાય છે).
- Error of principle એટલે accounting principles વિરુદ્ધ નોંધ, દા.ત. furniture ની purchase General Expenses A/c માં debit --- એ error of PRINCIPLE છે, omission નહીં; trial balance તોય મળી જાય છે.
- subsidiary book નું under/over-casting એ error of commission જ છે (True) અને એ trial balance ને અસર કરે જ છે.

TQ 3.2 • PYQ 2019-Jun [1] (a) (ii) • True/False • 2M • Pg 131	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.5 • PYQ 2023-Jun [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 132	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.7 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 133 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.8 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 133	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.1 • PYQ 2018-May [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 130 10× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.3 • RTP 2020-May [1] (iii) • True/False • --- • Pg 131 2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ
TQ 3.4 • PYQ 2020-Nov [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 131	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- 5--6 errors ની ભેળસેળ યાદીનું omission / commission / principle માં classifying કરવાનો મહાવરો કરો (MTP પ્રકાર): subsidiary book માં ખોટી રકમ → commission; transaction નોંધાઈ જ ન હોય → પૂરી omission; asset ની purchase ને expense ગણવું (કે capital સામે revenue ની ગરબડ) → principle.
- દરેક error માટે બીજી બાજુ પણ analyse કરો: એ trial balance ના મળવાને અસર કરે છે કે નહીં? SM ની યાદી યાદ રાખો --- casting/posting/balancing ની errors અસર કરે છે; પૂરી omission, subsidiary book માં ખોટી રકમ, અને સાચી બાજુએ ખોટા account માં posting અસર કરતી નથી.

TQ 3.6 • MTP 2023-Nov [6] (c) • Descriptive • 5M • Pg 132 6× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
--	---------------------------------	-------

વિષય 4: Errors શોધવાનાં પગલાં

P1-C2-U2.6-T04 • Topic 4: Steps to Locate Errors

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.4 વાંચો: trial balance ન મળે ત્યારે શોધવાનાં આઠ પગલાંનો ક્રમ.

નોંધ

પગલાં (i)–(iv): trial balance ની બંને columns ફરી સરવાળો (અને trade receivables ની યાદી જેવી તેમાંથી બનેલી યાદીઓ પણ ફરી તપાસો); cash અને bank નાં balances લેવાયાં છે કે નહીં તે જુઓ; ચોક્કસ ફરક કાઢો — એટલા જ ફરક જેટલું કોઈ balance રહી ગયું હોઈ શકે, અને ફરકને અડધો કરો — અડધા જેટલું balance ખોટા column માં હોઈ શકે; પછી ledger accounts ફરી balance કરો.

પગલાં (v)–(viii): subsidiary books નાં castings ફરી તપાસો (ખાસ કરીને ફરક ₹1, ₹100 જેવો હોય ત્યારે); ફરક બહુ મોટો હોય તો accounts નાં balances આગલા સમયગાળા સાથે સરખાવો અને મોટા ફેરફાર ઝીણવટથી તપાસો (દા.ત. Sales ₹32,53,000 સામે ગયા વર્ષે ₹36,45,000); ફરક જેટલી કે અડધા ફરક જેટલી postings તપાસો (એ રહી ગઈ હોય કે ખોટી બાજુ થઈ હોય); તોય ન મળે તો opening entry સહિત બધી entries પૂરેપૂરી તપાસો, અને શરૂઆત nominal accounts થી કરવી સારી.

વિષય 5: Rectification of Errors

P1-C2-U2.6-T05 • Topic 5: Rectification of Errors

પહેલાં વાંચો Paras 6.5.1–6.5.3 ધ્યાનથી વાંચો: rectification ના ત્રણ તબક્કા --- trial balance પહેલાં (one-sided errors account માં statement થી, two-sided journal entries થી), trial balance પછી Suspense Account વાપરીને, અને પછીના સમયગાળામાં P&L Adjustment A/c દ્વારા.

નોંધ

ત્રણ તબક્કા (Para 6.5): ઉપર લખીને કદી સુધારો ન કરો — rectification આ રીતે: (a) trial balance પહેલાં: one-sided errors (અને જ્યાં પૂરી entry શક્ય ન હોય તેવી ઘણાં accounts વાળી errors) જે તે account માં rectification નું STATEMENT લખીને સુધારાય છે (દા.ત. Purchases A/c ની debit બાજુ “To Undercasting of Purchases Book ₹100”), જ્યારે two-sided errors માટે સામાન્ય journal entries થાય; (b) trial balance પછી પણ final accounts પહેલાં: દરેક error પૂરી journal entry થી સુધારાય છે અને ન જડતી બાજુ Suspense A/c માં જાય; (c) પછીના સમયગાળામાં: P&L Adjustment A/c દ્વારા — એટલે ‘બધી errors માટે journal entries જોઈએ’ કે ‘બધી errors Suspense માંથી જ જાય’ એ બેમાંથી એકેય સાચું નથી.

Suspense Account: ફરકને Suspense A/c માં નાખીને trial balance કૃત્રિમ રીતે મેળવાય છે — credit column debit કરતાં મોટી હોય તો એ debit થાય, અને ઊલટું; એટલે તેનું opening balance trial balance ના ફરક જેટલું જ

હોય; બધી rectification પછી Suspense બંધ થઈ જવું જોઈએ — તેમાં balance રહે તો હજી errors પકડાઈ નથી એમ સાબિત થાય (Mr. W & H / Mr. A પ્રકાર).

પાકા rules: ખોટી બાજુ posting → બમણી રકમથી સુધારો (Ram ને credit ને બદલે ₹200 debit થયા → “By posting on the wrong side ₹400”; ₹200 નું sale Singh & Co. ને credit → Dr. Singh & Co. ₹400 / Cr. Suspense); ખોટી રકમ → ફરક જેટલી રકમથી સુધારો (₹51 ને ₹15 લખ્યા → Dr. ₹36); day-book ની casting ની error → one-sided, એટલે account માં statement થી કે Suspense થી (sales book ₹100 ઓછું: Dr. Suspense / Cr. Sales ₹100); discount column નો total post ન થયો હોય → Dr. Discount A/c / Cr. Suspense.

જાણીતી pro-forma entries: asset ની purchase Purchases Book માંથી ગઈ: Dr. Furniture(Asset) / Cr. Purchases; જૂની machinery નું વેચાણ Sales Book માંથી: Dr. Sales / Cr. Machinery; Ram પાસેથી purchase Sales Book માં નોંધાઈ: Dr. Purchases અને Dr. Sales / Cr. Ram (બેવડી અસર); credit sale Purchases Book માંથી (Ramesh ₹120): Dr. Ramesh ₹240 / Cr. Purchases ₹120, Cr. Sales ₹120; Kamal પાસેથી મળેલી રકમ Krishan ને credit: Dr. Krishan / Cr. Kamal; drawings expenses માં debit: Dr. Drawings / Cr. Trade Expenses; customer નું return Sales Day Book માં: Dr. Sales અને Dr. Sales Returns / Cr. Suspense.

પછીના વર્ષે rectification (Para 6.5.3): પછીના વર્ષે nominal accounts સામાન્ય accounts દ્વારા સુધારીએ તો એ વર્ષનું P&L ખોટું પડે, એટલે expenses/incomes ને લગતી બધી રકમ “Profit and Loss Adjustment Account” (Prior Period Items) માંથી પસાર થાય — એટલે આગળના સમયગાળાની errors/omissions ને લીધે ચાલુ સમયગાળામાં ઊભી થતી મોટી income કે expenses, જે અલગ બતાવાય છે અને ચાલુ વર્ષનો profit કાઢ્યા પછી charge થાય છે; capitalise થતી items પર depreciation લાગે (scooter ₹3,000 conveyance માં debit થયું → Dr. Motor Vehicles ₹2,700, એટલે ₹3,000 માંથી 10% depreciation બાદ / Cr. P&L Adjustment); P&L Adjustment A/c અને Suspense A/c નાં closing balances Capital A/c માં લઈ જવાય છે (Mr. Roy પ્રકાર).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False ની traps: trial balance પછી બધી errors Suspense A/c માંથી સુધારાતી નથી --- two-sided errors માટે સામાન્ય journal entries જ થાય; અને 'all errors are rectified by journal entries' પણ False છે, કારણ કે trial balance પહેલાં પકડાયેલી one-sided errors તો એ જ account માં statement લખીને સુધારાય છે.
- આ કારણ સમજો: Suspense A/c નું opening balance trial balance ના ફરક જેટલું કેમ હોય, અને પછીના વર્ષે nominal accounts નું rectification P&L Adjustment A/c (Prior Period Items) માંથી કેમ થાય — જેથી ચાલુ વર્ષનો profit ખોટો ન પડે.

TQ 5.1 • PYQ 2022-Nov [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 134 **2x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

TQ 5.2 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 134 **2x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 5 પ્રશ્નો

PQ 5.4 • RTP 2023-Dec [3] (a) • Practical • --- • Pg 139 **3x પુછાયું**

LEVEL II

મધ્યમ

	ઉપયોજન (Application)	
PQ 5.17 • MTP 2025-Apr S1 [5] (a) • Practical • 5M • Pg 159	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 5.19 • MTP 2025-Aug S1 [5] (a) • Practical • 5M • Pg 163	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 5.9 • PYQ 2021-Jul [2] (a) • Practical • 10M • Pg 147 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 5.24 • PYQ 2026-Sep [2] (b) • Practical • 10M • Pg 173	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 19 પ્રશ્નો

- આ જાણીતી patterns પાકા કરો: purchase/sale ખોટા day book માંથી ગઈ હોય (Purchases અને Sales બંને પર બેવડી અસર); returns Sales Day Book માં નોંધાયાં હોય; ખોટી બાજુ posting (બમણી રકમથી સુધારો); ખોટી રકમ (ફરક જેટલી રકમથી સુધારો); day-book ની casting ની errors (one-sided, Suspense થી).
- આખા 10--12 mark ના પ્રશ્નોનો મહાવરો કરો: Suspense A/c સાથેની rectification entries, મૂળ ફરક શોધવા Suspense A/c બનાવવું, અને capitalise થયેલી items પર depreciation સાથે P&L Adjustment A/c દ્વારા આવતા વર્ષના સુધારા (Mr. Roy/Miss Daisy પ્રકાર).
- entry લખતાં પહેલાં દરેક item નું વર્ગીકરણ કરો: errors of principle profit બદલે છે પણ trial balance ને નહીં; casting ની errors ફક્ત trial balance ને જ અસર કરે છે.
- ખોટી બાજુએ items મુકાયેલું trial balance ફરી બરાબર બનાવવાનો મહાવરો પણ કરો (2025-Aug MTP પ્રકાર).

PQ 5.1 • PYQ 2018-May [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 135 3x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.3 • PYQ 2018-Nov [2] (a) • Practical • 5M • Pg 137 5x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.5 • PYQ 2019-Jun [1] (c) • Practical • 4M • Pg 140	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.7 • PYQ 2020-Nov [5] (a) • Practical • 5M • Pg 144 4x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.10 • PYQ 2021-Dec [5] (a) • Practical • 5M • Pg 149 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.13 • RTP 2023-Dec [4] (b) • Practical • --- • Pg 153 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.14 • MTP 2024-Jun [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 155 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.16 • PYQ 2024-Sep [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 158	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.21 • RTP 2025-Sep [4] (b) • Practical • --- • Pg 167	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 5.2 • PYQ 2018-May [6] (b) • Practical • 10M • Pg 136	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 5.6 • PYQ 2019-Nov [2] (b) • Practical • 10M • Pg 141	LEVEL II	અધરું

	વિશ્લેષણ (Analysis)	
PQ 5.8 • PYQ 2021-Jan [2] (a) • Practical • 10M • Pg 145 4× પુછાણું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.11 • RTP 2022-May [4] (b) • Practical • ---- • Pg 150	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.12 • MTP 2023-May [2] (a) • Practical • 10M • Pg 151 2× પુછાણું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.15 • PYQ 2024-Jun [2] (a) • Practical • 12M • Pg 156	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.18 • PYQ 2025-May [2] (a) • Practical • 10M • Pg 160 5× પુછાણું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.20 • PYQ 2025-Sep [2] (b) • Practical • 12M • Pg 164 2× પુછાણું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.22 • PYQ 2026-Jan [2] (a) • Practical • 12M • Pg 168	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 5.23 • PYQ 2026-May [2] (b) • Practical • 10M • Pg 171	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું

પ્રકરણ 3

Bank Reconciliation Statement

7 વિષય • 29 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: B

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે લગભગ આખું problem-solving

Level I — સ્મરણ અને સમજ

3.9%

178 માંથી 7 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

96.1%

178 માંથી 171 marks

વિષય 1: Introduction

P1-C3-U3-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો ICAI Study Material ની Introduction અને Bank Pass Book વાળા sections વાંચો: bank કર્મ services આપે છે, pass book/bank statement એટલે શું, અને customer ની cash book અને bank ના ચોપડામાં balance નો પ્રકાર કઈ રીતે અલગ પડે છે.

નોંધ

Bank જે services આપે છે: (i) નાની charge — જેને discount કહે છે — લઈને promissory notes/hundies discount કરી આપે છે, (ii) સારા customers ને overdraft આપે છે, (iii) loans આપે છે (working capital, term loan), (iv) dividend warrants અને securities પરનું interest વસૂલ કરી આપે છે, (v) standing instructions પ્રમાણે insurance premium, rent વગેરે ચૂકવે છે, (vi) shares, debentures અને government securities ખરીદે-વેચે છે, (vii) ઓછા ખર્ચે નાણાં મોકલી આપે છે, (viii) security કે guarantee આપે છે, (ix) letters of credit અને travellers' cheques issue કરે છે, (x) international banking — currency exchange, cross-country payments, export-import credit.

Bank pass book (SM): “Bank pass book is merely a copy of the customer's account in the books of a bank” — entries ની જાણ customer ને કરતા રહેવાની bank ની આ રીત છે; customer એ entries ચકાસવી અને ભૂલ હોય તો જણાવવી; વર્ષના અંતે bank પાસેથી stamp અને સહી વાળું balance નું certificate લેવું જોઈએ.

Pass book balance નો પ્રકાર: Cr. balance as per pass book = customer એ કરેલી deposit; Dr. balance as per pass book = overdraft (customer એ bank ને ચૂકવવાનું છે).

Mirror relationship: pass book નું debit balance એટલે cash book નું credit balance, અને ઊલટું પણ એમ જ — કારણ કે business bank ને debtor/trade receivable ગણે છે જ્યારે bank business ને creditor/trade payable ગણે છે; એટલે Dr. cash book balance = bank માં નાણાં (favourable), જ્યારે overdraft એ cash book પ્રમાણે Cr. balance અને pass book પ્રમાણે Dr. balance છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- આ સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: cash book નું debit balance એટલે bank માં નાણાં (favourable), જ્યારે overdraft cash book માં credit balance તરીકે અને pass book માં DEBIT balance તરીકે દેખાય છે --- classic True/False trap.
- Mirror relationship પકડી લો: business bank ને debtor ગણો છે, bank customer ને creditor ગણો છે, એટલે cash book અને pass book ના balances સરખા પણ પ્રકારમાં ઊલટા હોય છે.
- યાદ રાખો: pass book એ bank ના ચોપડામાં customer ના account ની નકલ જ છે; Cr. balance per pass book = deposit, Dr. balance per pass book = overdraft.

TQ 1.1 • RTP 2025-May [1] (c) • True/False • 2M • Pg 178

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Background

P1-C3-U3-T02 • Topic 2: Background

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2 વાંચો: bank/cash entries માં ચેડાં કરીને થયેલાં frauds ના કારણે reconciliation internal control નો ભાગ કઈ રીતે બન્યું.

નોંધ

Reconcile શા માટે: ઘણાં corporate frauds bank statements કે cash book ની entries માં ચેડાં કરીને થયાં છે (દા.ત. stakeholders ને ગેરમાર્ગે દોરવા ખોટું bank balance બતાવવું) — એટલે management જે internal control રાખે છે તેમાં bank અને cash balances નું reconciliation અગત્યનો ભાગ બની ગયું; તે fraud પકડે છે અને financial statement ની ભૂલો અટકાવવામાં મદદ કરે છે.

કેટલી વાર: સામાન્ય accounting procedure ના ભાગરૂપે reconciliation નિયમિત સમયે — દર મહિને કે દર quarter — કરવામાં આવે છે; કેટલી વાર કરવું તે મોટે ભાગે organisation ના કદ અને transactions ની સંખ્યા પર આધાર રાખે છે.

વિષય 3: Bank Pass Book

P1-C3-U3-T03 • Topic 3: Bank Pass Book

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3 વાંચો: pass book નું સ્વરૂપ અને form, અને cash book સામે તેના balance નો ઊલટો પ્રકાર.

નોંધ

Meaning: bank pass book એ bank ના ચોપડામાં customer ના account ની નકલ જ છે — bank સમયાંતરે statements મોકલે છે કે pass book આપે છે જેમાં બધી deposits અને withdrawals નોંધાય છે, જેથી customer ને પોતાના account ની entries ની જાણ રહે; customer એ entries ચકાસવી અને ભૂલ હોય તો તરત bank ને જણાવવી (હવે statements Net Banking/ATM passbook printers પરથી પણ મળે છે).

Form: columns — Transaction Period/Date • Particulars • Cheque No. • Withdrawals Dr.(₹) • Deposits Cr.(₹) • Balance Dr. or Cr.; વર્ષના અંતે business houses એ bank પાસેથી balance બતાવતું stamp અને સહી વાળું certificate પણ લેવું જોઈએ.

ઊલટો પ્રકાર: credit balance as per pass book = customer ની deposit, debit balance as per pass book = overdraft; pass book નું debit balance એટલે cash book પ્રમાણે credit balance, અને ઊલટું પણ એમ જ — કારણ કે enterprise bank ને debtor ગણે છે જ્યારે bank enterprise ને creditor ગણે છે.

વિષય 4: Bank Reconciliation Statement

P1-C3-U3-T04 • Topic 4: Bank Reconciliation Statement

પહેલાં વાંચો Chapter નું Section 4 ધ્યાનથી વાંચો: reconciliation એટલે શું, બે records (cash book નું bank column સામે pass book/bank statement) અને BRS નો હેતુ --- તે ફરકનાં કારણો reconcile કરે છે, ચોપડા માટે bank balance જાતે ગણી આપતું નથી.

નોંધ

બે records: દરેક banking transaction બે જગ્યાએ નોંધાય છે — cash book નું bank column (customer ના ચોપડા) અને bank statement/pass book (bank ના ચોપડા); એટલે બંને balances સરખા પણ પ્રકારમાં ઊલટા હોવા જોઈએ (₹1,00,000 ની deposit → cash book ની Dr. side, pass book માં Cr. entry) પણ ખરેખર timing, bank પોતે કરેલા transactions અને ભૂલોના કારણે તે અલગ પડે છે.

BRS (SM): એ statement જે “the bank balance as per cash book with the balance as per the pass book by showing all the causes of difference” reconcile કરે છે — તેનો હેતુ ફરકનાં કારણો સમજાવવાનો/reconcile કરવાનો છે, ફક્ત bank balance કાઢવાનો નથી.

સ્વરૂપ: BRS ફક્ત એક statement છે, કોઈ account કે double-entry system નો ભાગ નથી; reconciliation બંને દિશામાં થઈ શકે — cash book પરથી pass book balance કાઢો કે pass book પરથી cash book balance.

કામ કરવાની રીત: દરેક item ને timing difference (cheque issue થયો પણ present ન થયો, cheque deposit થયો પણ clear ન થયો), bank પોતે કરેલું transaction, કે error — એમ વર્હેયો; બીજા ચોપડાના balance પર કઈ દિશામાં અસર થાય તે નક્કી કરો, પછી starting balance માં add/subtract કરો; opening balances પણ જુદા હોય તો unticked items ને opening balance અને closing balance ના reconciliation વચ્ચે વર્હેયો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False વિધાનો કારણ સાથે સાબિત કરવા તૈયાર રહો: BRS cash book અને pass book ની balances વચ્ચેના ફરકનાં કારણો સમજાવવા/reconcile કરવા બનાવાય છે, ફક્ત 'to arrive at the bank balance' માટે નહીં.
- બંને balances સરખા પણ ઊલટા કેમ હોવા જોઈએ (એક જ transactions બે જગ્યાએ નોંધાય છે) અને ખરેખર કેમ અલગ પડે છે તે સમજાવો.
- BRS એ statement છે, account કે double-entry system નો ભાગ નથી — એ જાણી લો.

TQ 4.1 • RTP 2024-Sep [1] (c) • True/False • --- • Pg 179 6x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)**સરળ****વિશ્લેષણ (Analysis)** મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Dr. balance as per cash book થી શરૂ થતા આખા BRS problems નો મહાવરો કરો (દા.ત. ₹37,25,000 વાળા questions), અને add/subtract નક્કી કરતાં પહેલાં દરેક item નું classifying કરો — timing difference, bank-originated entry, કે error.
- ધ્યાન રાખો: cheques issue થયા પણ present ન થયા, cheques deposit થયા પણ clear ન થયા, અને ફક્ત એક જ ચોપડામાં નોંધાયેલી items; દરેક item ની બીજા ચોપડાના balance પર કઈ દિશામાં અસર થાય તે કાઢો.

PQ 4.1 • PYQ 2026-May [5] (a) (Or) (ii) • Practical • 5M • Pg 179

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)**મધ્યમ****વિષય 5: Bank Reconciliation Statement નું Importance**

P1-C3-U3-T05 • Topic 5: Importance of Bank Reconciliation Statement

પહેલાં વાંચો Section 5 શીખી લો: internal control ના tool તરીકે BRS ના salient features/importance અને ફરકનાં ત્રણ કારણો --- timing, bank પોતે કરેલા transactions, અને errors --- સાથે દરેક item ની standard યાદી.

નોંધ

Internal control: cash flows ના internal control માટે BRS ખૂબ અગત્યનું tool છે — cash book કે pass book માં જાણીજોઈને કે અજાણતાં થયેલી errors, frauds અને irregularities પકડવામાં તે મદદ કરે છે, જેથી accountants નોંધ રાખવામાં કાળજી રાખે છે.

પાંચ salient features: (i) cash book કે pass book માં થયેલી કોઈ પણ errors બહાર લાવે છે; (ii) cheques ના clearance માં થયેલો બિનજરૂરી વિલંબ દેખાડી દે છે; (iii) નિયમિત reconciliation ઉત્પાદિત અટકાવે છે (જે cashiers રોકડ cash book માં નોંધીને deposit જ ન કરતા તે ફક્ત reconciliation ન થતું હોવાથી જ બચી ગયા); (iv) uncleared funds ગણતરીમાં લઈને ખરી bank position કાઢવામાં મદદ કરે છે; (v) વર્ષના બધા financial transactions નું accounting થયું છે તેની ખાતરી કરે છે.

ફરકનાં ત્રણ કારણો: (1) Timing — એક જ transaction બે જુદા સમયે નોંધાય (cash book માં cheque issue/deposit વખતે નોંધાય, pass book માં ફક્ત presentation/collection વખતે); (2) bank પોતે જાણ કર્યા વગર

કરેલા transactions — interest allowed/charged, bank charges, standing instructions પ્રમાણે direct payments, customers એ સીધી કરેલી deposits, વસૂલ થયેલાં interest/dividends અને bills, discount કરાવેલા bill નું dishonour; (3) bank કે customer ની errors — entry રહી જવી, ખોટી રકમ, ખોટી side, ખોટું totalling/balancing, બીજી party નું transaction નોંધાઈ જવું.

Items ની દિશા: cash book > pass book — cheques deposit થયા પણ clear ન થયા, bank એ charge કરેલાં interest અને expenses, bank એ કરેલી direct payments, discount કરાવેલા bill નું dishonour; cash book < pass book — cheques issue થયા પણ present ન થયા, bank એ આપેલું interest, વસૂલ થયેલાં interest/dividends, customer એ સીધી bank માં કરેલી payment, bank એ વસૂલ કરેલાં bills.

Timing table નો તર્ક: issue/deposit થયેલા cheques પહેલાં cash book માં આવે છે (pass book માં ફક્ત presentation કે collection વખતે); bank charges, interest, direct payments/collections અને dishonours પહેલાં pass book માં આવે છે — customer તો pass book ની entry ધ્યાનમાં આવે ત્યારે જ તે નોંધે છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short note માટે salient features ગોખી લો: (i) cash book/pass book ની errors બહાર લાવે, (ii) cheques ની clearance માં બિનજરૂરી વિલંબ દેખાડે, (iii) નિયમિત reconciliation staff ની ઉચાપત અટકાવે, (iv) ખરી bank position બતાવે, (v) બધા transactions નો હિસાબ થયો છે તેની ખાતરી કરે --- 'importance of BRS to an industrial unit' માટે આ જ મુખ્ય points છે.
- ફરકનાં ત્રણ મુખ્ય કારણો શીખી લો: timing differences, bank એ જાણ કર્યા વગર કરેલા transactions (interest, charges, direct payments/receipts), અને errors.

TQ 5.2 • RTP 2025-Jan [18] (iv) • Short Note • --- • Pg 181 5× પુછાણું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- 5-mark ની 'causes of difference' જવાબ માટે આટલું ગણાવીને ટૂંકમાં સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: cheques issue થયા પણ present ન થયા, cheques deposit થયા પણ clear ન થયા, bank એ આપેલું/charge કરેલું interest, bank charges, standing instructions પ્રમાણે bank એ કરેલી direct payments, customers ની direct deposits, bank એ વસૂલ કરેલાં dividends/bills, discount કરાવેલાં bills નું dishonour, અને errors.
- દરેક કારણ માટે કયો ચોપડો પહેલાં નોંધે છે અને ફરક કેમ પડે છે તે સમજાવો (SM નું timing table વાપરો).

TQ 5.1 • MTP 2024-Jul [6] (c) • Distinguish Between • 5M • Pg 181 4× પુછાણું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 6: Cash Book Balance ને Pass Book Balance સાથે Reconcile કરવાની રીત

P1-C3-U3-T06 • Topic 6: Procedure for Reconciling the Cash Book Balance with the Pass Book Balance

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6 વાંચો: ચાર શક્ય starting balances, અને કારણો આપ્યાં હોય કે ન આપ્યાં હોય ત્યારે add/subtract નો તર્ક.

નોંધ

ચાર starting points: Dr. balance as per cash book (= deposits/bank માંની રોકડ = Cr. balance as per pass book) કે Cr. balance as per cash book (= overdraft = Dr. balance as per pass book) — reconciliation આ ચારમાંથી કોઈ પણ balance થી શરૂ થઈ શકે; problems માં cash book adjust કરીને કે કર્યા વગર, અને કારણો આપીને કે આપ્યા વગર પુછાય છે.

કારણો આપ્યાં હોય ત્યારે: કોઈ કારણને લીધે બીજા ચોપડાનું balance વધારે થતું હોય તો રકમ ADD કરો; ઓછું થતું હોય તો SUBTRACT — દા.ત. Dr. cash book balance થી શરૂ કરો ત્યારે deposit થયેલો પણ હજી clear ન થયેલો cheque pass book નું balance ઓછું કરે છે, એટલે તેને બાદ કરો; Dr. cash book balance થી શરૂ કરતાં છેલ્લો આંકડો positive આવે તો તે Cr. balance as per pass book છે, negative આવે તો Dr. balance as per pass book.

કારણો ન આપ્યાં હોય ત્યારે: cash book ની debit entries ને pass book ની credit entries સાથે સરખાવો અને ઊલટું પણ એમ જ — જે entries unticked (ન મળતી) રહે તે જ ફરકનાં કારણો છે; opening balances મળે છે કે નહીં તે પણ ચકાસો, નહીં તો unticked items ને opening balance અને closing balance ની reconciliation વચ્ચે વહેંચો.

વિષય 7: Bank Reconciliation ની Methods

P1-C3-U3-T07 • Topic 7: Methods of Bank Reconciliation

પહેલાં વાંચો Section 7 પાકું કરો: cash book adjust કર્યા વગરનું BRS (ચારમાંથી કોઈ પણ balance થી શરૂ કરીને, add/subtract table વાપરીને) અને adjusted/amended cash book બનાવ્યા પછીનું BRS, સાથે 'Balance' અને 'Plus & Minus' બંને રજૂઆત.

નોંધ

બે methods: (1) adjusted cash book બનાવ્યા વગરનું BRS — ચારમાંથી કોઈ પણ balance (Dr./Cr. as per cash book, Dr./Cr. as per pass book) થી શરૂ કરો અને add/subtract table apply કરો; (2) adjusted/amended cash book બનાવ્યા પછીનું BRS; બંનેને 'Balance' form માં કે columnar 'Plus & Minus' form માં રજૂ કરી શકાય (બંને column ની totals મળી જાય છે).

Dr. (favourable) cash book balance થી: ADD — cheques issue થયા પણ present ન થયા, customer એ સીધા deposit કરેલા cheques, સીધાં મળેલાં income/interest/dividends અને bank એ વસૂલ કરેલાં bills, cash book કે pass book માં ખોટું credit, Dr. side નું undercast, Cr. side નું overcast; SUBTRACT — cheques deposit થયા પણ clear ન થયા, bank એ ચૂકવેલાં expenses/bank charges/locker rent, overdraft પર charge થયેલું interest, dishonours, ખોટાં debits, Dr. side નું overcast, Cr. side નું undercast — Cr. (overdraft) cash

book કે Dr. pass book થી શરૂ કરો ત્યારે દરેક નિશાની ઊલટી થાય છે; Cr. pass book થી શરૂ કરતાં Cr. cash book વાળાં columns જ લાગુ પડે.

જવાબની નિશાની: Dr. cash book balance થી શરૂ કરતાં છેલ્લો આંકડો positive = favourable Cr. balance as per pass book, negative = unfavourable Dr. (overdraft) balance as per pass book; Cr. cash book થી શરૂ કરતાં positive = Dr. (overdraft) per pass book.

Adjusted cash book: cash book માં બધી errors (ખોટી રકમ, entry બે વાર post થવી, over/undercasting, ખોટું balance b/d) અને રહી ગયેલી entries (bank charges, debit થયેલું interest, direct receipts/payments, cheques/bills નું dishonour) સુધારો; BRS માં ફક્ત timing differences (cheques issue થયા પણ present ન થયા, deposit થયા પણ clear ન થયા) અને bank/pass book ની errors જ લઈ જાઓ — cash book માં adjust કરેલી items ફરી BRS માં લેવાની નથી, અને pass book ની errors cash book માં કદી adjust થતી નથી.

ક્યારે ફરજિયાત: વચ્ચેના મહિનાઓ માટે cash book adjust કરવું optional છે, પણ નાણાકીય વર્ષના અંતે ચોપડા બંધ કરતી વખતે કરવું જ પડે, જેથી balance sheet માં સાચું bank balance આવે; પછી BRS સુધારેલા (adjusted) cash book balance થી શરૂ થાય છે.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 9 પ્રશ્નો

- Balance per cash book કે per pass book થી શરૂ થતા standard 4/5-mark BRS format નો મહાવરો કરો, અને ચારેય starting balances (Dr./Cr. cash book, Dr./Cr. pass book) માટે add/subtract table લગાડો.
- નિશાનીનો તર્ક ઘૂંટી નાખો: Dr. cash book balance થી --- add cheques issue થયા પણ present ન થયા, વસૂલ થયેલાં interest/dividends, direct deposits; subtract cheques deposit થયા પણ clear ન થયા, bank charges, direct payments, dishonours.
- યાદ રાખો: Dr. cash book થી positive જવાબ = Cr. (favourable) pass book balance; negative જવાબ = Dr. (overdraft) pass book balance.

PQ 7.1 • RTP 2018-May [5] • Practical • ---- • Pg 182 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.6 • PYQ 2021-Jan [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 189 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.8 • PYQ 2021-Jul [2] (b) • Practical • 5M • Pg 192 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.10 • MTP 2021-Nov [1] (c) • Practical • 4M • Pg 194 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.12 • PYQ 2022-May [2] (c) • Practical • 5M • Pg 196 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.14 • PYQ 2023-Jun [2] (b) • Practical • 5M • Pg 198	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.16 • PYQ 2024-Jun [5] (b) (ii) • Practical • 5M • Pg 201	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 7.24 • PYQ 2026-SEP 5 (a) (i) • Practical • 5M • Pg 214	LEVEL II	મધ્યમ

	ઉપયોજન (Application)	
PQ 7.20 • PYQ 2025-Jan [2] (b) • Practical • 10M • Pg 206	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 15 પ્રશ્નો

- Overdraft વાળા અને pass book વાળા questions નો મહાવરો કરો (10-mark PYQ pattern): overdraft per cash book કે Dr. balance per pass book હોય તો દરેક add/subtract ઊલટાઈ જાય છે --- examiner ની આ સૌથી સામાન્ય twist છે.
- Amended cash book વાળા problems કરો: cash book ની errors અને રહી ગયેલી entries (bank charges, interest, dishonours, direct receipts, બે વાર post થયેલી entries, undercasting, ખોટું balance b/d) સુધારો, પછી BRS માં ફક્ત timing differences અને bank ની errors જ લઈ જાઓ.
- Tricky items સંભાળો: cheque નોંધાયો પણ deposit ન થયો, bank એ બીજા customer નું ખોટું debit/credit કર્યું, out-of-date cheques, cheques ના batch માંથી અમુક જ present થયા; ઊલટું કામ પણ કરો --- pass book balance પરથી cash book balance કાઢવો.

PQ 7.3 • PYQ 2018-Nov [4] (b) • Practical • 10M • Pg 185 2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.7 • RTP 2021-May [5] • Practical • --- • Pg 190 2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.13 • RTP 2022-May [5] • Practical • --- • Pg 197	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.15 • PYQ 2023-Dec [2] (a) • Practical • 8M • Pg 199 3× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.22 • PYQ 2025-Sep [5] (a) (i) • Practical • 5M • Pg 211	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.23 • PYQ 2026-Jan [5] (a) (i) • Practical • 5M • Pg 212	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 7.2 • PYQ 2018-May [6] (a) • Practical • 10M • Pg 184 2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.4 • PYQ 2019-Nov [2] (a) • Practical • 10M • Pg 186 9× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.5 • PYQ 2020-Nov [2] (a) • Practical • 10M • Pg 188	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.9 • PYQ 2022-Nov [2] (a) • Practical • 15M • Pg 192 5× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.11 • PYQ 2021-Dec [2] (c) • Practical • 10M • Pg 195 3× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.17 • MTP 2024-Jul [5] (a) • Practical • 10M • Pg 202 2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.18 • MTP 2024-Aug [2] (b) • Practical • 10M • Pg 203 2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 7.19 • PYQ 2024-Sep [2] (a) • Practical • 10M • Pg 204	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું

PQ 7.21 • PYQ 2025-May [2] (b) • Practical • 10M • Pg 209 5x પુછાણું

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

પ્રકરણ 4

Inventories

6 વિષય • 23 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: A

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે **theory-પ્રધાન**

Level I — સ્મરણ અને સમજ	26.2%	93.5 માંથી 24.5 marks
Level II — ઉપયોજન અને વિશ્લેષણ	73.8%	93.5 માંથી 69 marks

વિષય 1: અર્થ

P1-C4-U4-T01 • Topic 1: Meaning

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1 વાંચો: inventory ની ત્રણ-ભાગની definition અને trading, manufacturing તેમજ construction concerns માટે inventory માં શું શું આવે.

નોંધ

Definition: inventory એટલે એવી assets જે (i) ordinary course of business માં વેચાણ માટે રાખી હોય, અથવા (ii) એવા વેચાણ માટે production ની પ્રક્રિયામાં હોય, અથવા (iii) વેચાણ માટેના goods કે services બનાવવામાં વપરાવાની હોય — જેમાં maintenance supplies અને consumables પણ આવે, પણ machinery spares, servicing equipment અને standby equipment નહીં.

ધંધા પ્રમાણે types: trading concern — જે સ્વરૂપમાં ખરીદ્યા હોય એ જ સ્વરૂપમાં ફરી વેચવાના products, ઉપરાંત supplies (wrapping paper, cartons, stationery); manufacturing concern — raw material, work-in-process, finished products, સાથે maintenance supplies, consumables, loose tools અને spare parts; construction business — બંધાઈ રહેલા projects; EXCLUDED છે એવા machinery spares/servicing/standby equipment જે ફક્ત કોઈ એક fixed asset સાથે જ વપરાય અને જેનો ઉપયોગ અનિયમિત રહેવાનો હોય — તે fixed assets તરીકે ગણાય.

Year-end માં કેમ જરૂરી: દરેક entity એ closing inventory (raw material, WIP, finished goods, consumables) નક્કી કરવું જ પડે — તેની કિંમત Trading Account ની credit side અને Balance Sheet ની asset side પર મુકાય છે, એટલે final accounts બનાવતાં પહેલાં accountant ને એ ખબર હોવી જોઈએ.

વિષય 2: Inventory Valuation

P1-C4-U4-T02 • Topic 2: Inventory Valuation

પહેલાં વાંચો Inventories chapter નો Section 2 વાંચો: income determination માટે inventory valuation કેમ અગત્યનું છે (COGS = Opening inventory + Purchases + Direct expenses – Closing inventory), financial position, liquidity analysis અને statutory compliance.

નોંધ

Income determination: Cost of goods sold = Opening inventory + Purchases + Direct expenses – Closing inventory; inventory ની કોઈ પણ ભૂલની અસર net income પર હંમેશાં COGS દ્વારા જ આવે છે — closing inventory વધારે હોય તો COGS ઘટે અને profit વધે.

Over/under-statement નું table: closing inventory overstated → net income OVERSTATED; closing inventory understated → income understated; opening inventory overstated → income understated; opening inventory understated → income overstated.

Valuation કેમ અગત્યનું: (i) Determination of true income — સમયગાળાની revenue સામે COGS મુકાય; (ii) Ascertainment of financial position — inventory એ current asset છે, કિંમત ખોટી હોય તો balance sheet સાચી સ્થિતિ ન બતાવે (slow/non-moving stock એની મુખ્ય નિશાની); (iii) Liquidity analysis — inventory net working capital નો ભાગ છે અને bankers જે current ratio જુએ છે તેના પર મોટી અસર કરે છે; (iv) Statutory compliance — Schedule III, Companies Act 2013 અને Accounting Standards પ્રમાણે accounting policies/cost formula અને raw materials, WIP, finished goods, stock-in-trade, stores, spares અને loose tools માં વહેંચેલી કુલ carrying amount ની disclosure કરવી પડે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False પ્રશ્નો માટે over/under-statement નું table પાકું કરો: closing inventory overstated → net income OVERSTATED (એટલે 'overstated closing inventory understates income' એ False); opening inventory overstated → income understated.
- COGS દ્વારા કારણ સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: closing inventory વધારે હોય તો cost of goods sold ઘટે અને profit વધે --- કોઈ પણ misstatement ની અસર COGS દ્વારા જ આવે છે.
- સાચું valuation કેમ જરૂરી છે તે સમજાવો: true income, balance sheet ની સાચી સ્થિતિ, અને current-ratio/liquidity analysis.

TQ 2.1 • RTP 2025-Jan [1] (iv) • True/False • ---- • Pg 218 2x પુછાવું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Inventory Valuation નો આધાર

P1-C4-U4-T03 • Topic 3: Basis of Inventory Valuation

પહેલાં વાંચો Section 3 વાંચો: cost કે net realizable value — બેમાંથી જે ઓછું હોય તેના પર valuation (Principle of Conservatism), cost ના ભાગ (purchase cost, conversion cost, other costs), cost માંથી બાકાત રહેતી ચાર બાબતો, અને NRV નો અર્થ.

નોંધ

આધાર: inventories ની કિંમત cost કે net realizable value — બેમાંથી જે LOWER હોય તે લેવાય — Principle of Conservatism: selling price cost થી નીચે જાય તો એ loss તરત જ ગણી લેવાનો, gains ફક્ત realise થાય ત્યારે જ; write-down સામાન્ય રીતે item-by-item ધોરણે થાય (groups ફક્ત interchangeable items માટે).

Cost (AS): એટલે costs of purchase + costs of conversion + inventories ને અત્યારના location અને condition સુધી લાવવામાં થયેલા other costs; purchase cost = ભાવ (non-recoverable duties/taxes સહિત) + freight inwards + directly attributable expenditure, બાદ trade discounts, rebates અને duty drawbacks — recoverable GST credit બાદ જાય (100 units @ ₹100 + 18% GST → cost ₹10,000, ₹11,800 નહીં); conversion = direct labour + fixed અને variable production overheads ની systematic allocation; interest/borrowing costs સામાન્ય રીતે બાદ, ફક્ત લાંબા production વાળા goods સિવાય (wine, rice, timber).

Cost માંથી બાકાત ચાર બાબતો: (a) wasted materials, labour કે overheads ના abnormal amounts (normal wastage તો ગણાય જ); (b) storage costs, સિવાય કે આગળના production stage પહેલાં એ production process માં જરૂરી હોય (wine ના fermentation નો storage એ cost છે, finished-goods warehouse નું ભાડું નહીં); (c) location/condition માં ફાળો ન આપતા administrative overheads; (d) selling and distribution costs.

NRV (SM): “the estimated selling price in the ordinary course of business less the estimated costs of completion and the estimated costs necessary to make the sale”; WIP માટે હજુ થવાના conversion costs પણ બાદ કરો; raw materials માટે સામાન્ય રીતે replacement cost ને NRV ગણવામાં આવે છે; દરેક balance sheet date એ આ તપાસ કરવાની હોય છે.

Adjusted-profit નો મહાવરો: scrutiny ની દરેક બાબતમાં net profit ફરી ગણતાં પહેલાં બેવડી અસર જુઓ — purchases/COGS પર પણ અને closing inventory પર પણ (દા.ત. purchases માં ભૂલથી ચડેલું capital expenditure, March માં invoice થયેલો પણ stock માંથી બાકાત રહેલો માલ, goods in transit, free samples, sales તરીકે ખોટી રીતે નોંધાયેલો goods on approval).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 4 પ્રશ્નો

- True/False ના પાકા મુદ્દા: inventories ની કિંમત cost કે NRV — બેમાંથી જે LOWER હોય તે (ક્યારેય higher નહીં) --- આધાર છે Principle of Conservatism (prudence).

- Cost of inventories માં આવે ALL costs of purchase + costs of conversion + inventories ને અત્યારના location અને condition સુધી લાવવાના other costs; recoverable taxes (GST credit), trade discounts અને rebates બાદ થાય છે.
- Exclusions યાદ રાખો અને કારણ આપતાં આવડવું જોઈએ: finished goods નું warehouse/storage બાદ inventory cost નથી જ (સિવાય કે storage production process માં જરૂરી હોય, દા.ત. wine); ઉપરાંત abnormal wastage, general administrative overheads અને selling & distribution costs પણ બાકાત.
- NRV = estimated selling price બાદ estimated costs of completion અને costs necessary to make the sale; raw materials માટે સામાન્ય રીતે replacement cost લેવાય છે.

TQ 3.1 • PYQ 2021-Jul [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 219	4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.2 • MTP 2024-Jul [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 219	5× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.3 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 219	2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.4 • PYQ 2026-May [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 220	2× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Adjusted-net-profit ના દાખલાનો મહાવરો કરો: ખોટી રીતે capitalise થયેલી બાબતો, goods in transit, નહીં નોંધાયેલી purchases અને ખોટી કિંમતે મુકાયેલા stock માટે purchases/closing inventory સુધારીને profit ફરી ગણો (5-mark PYQ pattern).
- દરેક ભૂલ માટે ₹15,00,000 જેવા આંકડાનો net profit સુધારતાં પહેલાં બેવડી અસર જુઓ --- closing inventory ની કિંમત પર પણ અને purchases/COGS પર પણ.

PQ 3.1 • PYQ 2026-May [5] (a) (i) • Practical • 5M • Pg 220

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

વિષય 4: Inventory Record Systems

P1-C4-U4-T04 • Topic 4: Inventory Record Systems

પહેલાં વાંચો Section 4 શીખો: Periodic (physical) Inventory System સામે Perpetual Inventory System --- દરેક COGS/closing inventory કેવી રીતે નક્કી કરે છે, અને 7-point distinction table.

નોંધ

Periodic (physical) inventory system: કોઈ એક તારીખે હાથ પર પડેલી બધી items ની ખરેખર ગણતરી/માપ/વજન કરીને inventory નક્કી કરે છે; $COGS = \text{Opening inventory} + \text{Purchases} - \text{Closing inventory}$ (બાકી રહેતો આંકડો); સહેલી અને સસ્તી, નાના enterprises ને માફક આવે, પણ ધંધો બંધ રાખવો પડે, ચોરી/નુકસાન COGS માં છુપાઈ જાય અને inventory control થઈ શકે નહીં.

Perpetual inventory system: inventory ledger માં દરેક receipt અને issue પછી balance સતત નોંધાય છે;

cost of goods issued સીધો નક્કી થાય છે અને closing inventory એ બાકી રહેતો/balancing આંકડો છે; તો પણ physical inventory ને નોંધાયેલા balances સામે ચકાસવું જોઈએ; periodic ની મર્યાદાઓ દૂર કરે છે પણ મોંઘી પડે છે; બંને systems એકબીજાના પૂરક છે, વિરોધી નથી.

Physical verification પર આધારિત	Book records પર આધારિત
કોઈ એક તારીખે inventory અને COGS ની માહિતી	Inventory અને cost of sales ની સતત માહિતી
Inventory નક્કી કરે; COGS બાકી રહેતો આંકડો	COGS સીધો નક્કી કરે; inventory balancing આંકડો
COGS માં માલનું નુકસાન સામેલ (stock માં ન હોય તે વેચાયું ગણાય)	Closing inventory માં નુકસાન સામેલ (ન વેચાયેલું બધું stock માં ગણાય)
Inventory control શક્ય નથી	Inventory control થઈ શકે છે
સહેલી અને ઓછી ખર્ચાળ	વધુ ખર્ચાળ રીત
ગણતરી માટે ધંધો બંધ રાખવો પડે	Operations ને અસર કર્યા વગર inventory નક્કી થાય

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True: periodic inventory system કોઈ એક તારીખે ખરેખર physical count કરીને inventory નક્કી કરે છે; COGS બાકી રહેતો આંકડો છે (Opening + Purchases – ગણેલું Closing).
- Perpetual system માં inventory ledger દ્વારા દરેક receipt અને issue પછી balance નોંધાય છે; COGS સીધો નક્કી થાય અને closing inventory એ balancing આંકડો.
- 5-mark ના distinction પ્રશ્ન માટે આખું table શીખો: basis (physical verification સામે book records), માહિતી (અમુક તારીખે સામે સતત), બાકી રહેતો આંકડો (COGS સામે closing stock), ખોવાયેલા માલનું treatment, inventory control ફક્ત perpetual માં જ શક્ય, cost (સસ્તી/સહેલી સામે મોંઘી), અને ધંધો બંધ રાખવાનું ફક્ત periodic માટે.

TQ 4.1 • PYQ 2022-Nov [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 221 **3x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 4.2 • PYQ 2024-Sep [6] (b) • Distinguish Between • 5M • Pg 222 **6x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 5: Inventory નો Cost નક્કી કરવાની Formulae/Methods

P1-C4-U4-T05 • Topic 5: Formulae/Methods to Determine Cost of Inventory

પહેલાં વાંચો Section 5 વાંચો: historical cost formulas --- Specific Identification, FIFO, LIFO, Simple અને Weighted Average Price --- અને non-historical methods (Adjusted Selling Price/retail method, Standard Cost), તેમની assumptions સાથે.

નોંધ

મુખ્ય methods: historical cost — Specific Identification (જે items સામાન્ય રીતે interchangeable ન હોય અને કિંમતી હોય તેના માટે, દા.ત. મોંઘાં medical equipment; દરેક ઓળખેલા lot નો actual cost), FIFO અને Weighted Average Price (બંને Accounting Standards માં માન્ય), LIFO અને Simple Average (પસંદ નહીં/માન્ય નહીં); non-historical — Adjusted Selling Price (retail) અને Standard Cost (જ્યાં ભાવ વારંવાર બદલાય ત્યાં, દા.ત. crude oil).

FIFO સામે LIFO: FIFO માં ધારી લેવાય છે કે પહેલા આવેલા lots પહેલા issue થાય, એટલે closing inventory છેલ્લા consignments નું અને છેલ્લા ભાવે રહે (આ ફક્ત cost-flow assumption છે, physical flow નહીં); LIFO issues પર છેલ્લા costs ચડાવે છે (matching current cost with current revenue), એટલે closing inventory સૌથી જૂના ભાવે રહે — LIFO “is based on an irrational assumption”, periodic અને perpetual records માં જુદાં પરિણામ આપે છે, અને Accounting Standards માં માન્ય નથી.

Inflation ની સમજ: ભાવ વધતા હોય ત્યારે FIFO માં cost of goods sold સૌથી LOWEST આવે (issues જૂના, સસ્તા ભાવે) અને closing inventory તેમજ profit સૌથી વધારે આવે; LIFO માં ઊલટું (500 @ ₹50 પછી 500 @ ₹60, issue 500: FIFO stock ₹30,000, LIFO ₹25,000, simple average ₹27,500).

Average price methods: Simple average = ભાવનો સરવાળો ÷ ભાવની સંખ્યા (quantities ગણતરીમાં નહીં; ફક્ત periodic માં); **Weighted average:** rate = total cost of goods available for sale ÷ total units available; closing inventory = હાથ પરની units × WAP; perpetual records માં દર નવી purchase પછી NEW average rate ગણવો પડે અને પછીનું issue એ જ ભાવે મુકાય; periodic records માં આખા સમયગાળાનો એક જ average.

Stores ledger નો મહાવરો: receipts-issues-balance ના columns બનાવો અને દરેક issue ને પસંદ કરેલા formula થી value કરો, દા.ત. purchases 100 @ ₹30 અને 200 @ ₹40, issues 250 units, બાકી 50 units: FIFO closing stock 50 @ ₹40 = ₹2,000; weighted average (બીજી purchase પછી rate ₹38) = 50 @ ₹38 = ₹1,900.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 2 પ્રશ્નો

- FIFO સામે LIFO ના Short Note મુદ્દા: FIFO માં પહેલા આવેલા lots પહેલા issue થાય એટલે closing inventory છેલ્લા ભાવે; LIFO issues પર છેલ્લા costs ચડાવે એટલે closing inventory સૌથી જૂના ભાવે; LIFO irrational assumption પર ઊભું છે અને Accounting Standards માં માન્ય નથી.
- Cost નક્કી કરવાની મુખ્ય methods: Specific Identification, FIFO, Weighted Average Price (માન્ય); LIFO અને Simple Average (પસંદ નહીં/માન્ય નહીં); non-historical: Adjusted Selling Price અને Standard Cost.
- Adjusted Selling Price (retail) method: cost = inventory ની selling value બાદ gross margin ની યોગ્ય ટકાવારી; retail માં જ્યાં દરેક વસ્તુનો cost સહેલાઈથી ન મળે ત્યાં વપરાય છે.

TQ 5.1 • MTP 2023-May [6] (c) (iv) • Short Note • 2.5M • Pg 223

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

TQ 5.2 • MTP 2024-Aug [6] (c) • Short Note • 5M • Pg 223 4x પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False માટે inflation ની સમજ: ભાવ વધતા હોય ત્યારે FIFO માં cost of goods sold સૌથી LOWEST આવે (issues જૂના, સસ્તા ભાવે) અને closing inventory અને profit સૌથી વધારે; LIFO માં ઊલટું.

TQ 5.3 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 224

LEVEL I
સમજ (Understanding)**મધ્યમ****ઉપયોગન (Application)** પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- તારીખવાર opening inventory, purchases અને issues પરથી FIFO (અને weighted average) નું stores/stock ledger બનાવવાનો મહાવરો કરો --- દા.ત. 100 units @ ₹15, 300 @ ₹18, issues 250 units --- અને closing inventory સાચી રીતે value કરો.
- Weighted average (perpetual) માં દર નવી purchase પછી average rate ફરી ગણો: total cost of goods available ÷ total units available.

PQ 5.1 • PYQ 2025-Jan [5] (Or) (b) (i) • Practical • 5M • Pg 224 **5x પુછાયું****LEVEL II**
ઉપયોગન (Application)**મધ્યમ****વિષય 6: Inventories Taking**

P1-C4-U4-T06 • Topic 6: Inventories Taking

પહેલાં વાંચો Section 6 પાકો કરો: year-end પહેલાં કે પછી લીધેલા physical count ને પાછળ/આગળ લઈ જવો (purchases, GP margin થી cost પર sales, returns ની adjustment), સાથે goods on sale-or-return, goods on consignment અને slow-moving/damaged items નું NRV પર treatment.

નોંધ

Roll-back (count year-end પછી): Stock at year-end = Stock on count date - વચગાળામાં થયેલી purchases (ફક્ત ખરેખર મળેલો માલ) + વચગાળાનો cost of sales ($\text{Net sales} \times 100 / (100 + \text{markup on cost})$) + sales returns at cost; દા.ત. ₹7,85,000 - ₹1,53,000 + ₹2,50,000 $\times 100 / 125$ = ₹8,32,000; **margin નું conversion:** 33.33% on cost = 25% on sales, 25% on cost = 20% on sales.

Count year-end પહેલાં (દા.ત. 30th June માટે 23rd June): દિશા ઊલટી કરો — ગણેલા stock માં વચગાળાની purchases (અને goods in transit) ADD કરો અને એ ગાળાનો cost of sales DEDUCT કરો.

GP થી inventory કાઢવી: Closing inventory = Opening stock + Purchases + Manufacturing expenses - Cost of goods sold (Sales - Gross profit); selling, administrative અને financial expenses inventory cost માંથી EXCLUDED; પહેલાં abnormal items અલગ કાઢો — તેમને sales માંથી બાદ કરો અને opening stock ને written-down value પર લો, normal GP rate ફક્ત normal sales પર જ લગાડો.

Sale-or-return અને consignment: approval બાકી હોય એવો customers પાસેનો માલ sales ગણાય જ નહીં — તેને cost પર ($\text{selling value} \times 100 / (100 + \text{markup})$) સામેલ કરો અને sales માંથી કાઢી નાખો; consignment

inward stock consignor નું છે (consignee એ બાદ કરવાનું); consignor પોતાનું ન વેચાયેલું consignment-outward stock cost પર સામેલ કરે.

NRV ના adjustments: બહુ જૂનાં/slow-moving items અને customers એ પાછા ઠેલેલા માલને cost નહીં પણ ધારેલી realizable value પર લેવાય (cost ₹11,250 ને ₹5,250 પર લીધું; પૂરથી મોડા પડેલા માલનો cost ₹15,500, NRV ₹12,500) — છેવટે દરેક adjustment cost કે NRV, જે ઓછું હોય તેની સામે ચકાસાય છે.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 4 પ્રશ્નો

- Roll-back નું format મહાવરો કરો: Stock on count date – year-end પછીની purchases + year-end પછીનો cost of sales (Sales $\times$ 100/(100+markup)) $\pm$ returns = Stock at year-end; margins ધ્યાનથી convert કરો (33.33% on cost = 25% on sales).
- Adjusted selling price ની ગણતરી: GP rate = Gross margin $\div$ (Sales + closing inventory at selling price); cost of closing stock = stock ની selling price બાદ GP rate.
- Closing inventory આ રીતે કાઢો: Opening stock + Purchases + Manufacturing expenses – COGS (sales બાદ GP); selling, administrative અને financial expenses inventory cost માંથી બાકાત રાખો.

PQ 6.8 • PYQ 2021-Jul [2] (c) • Practical • 5M • Pg 236 3× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 6.10 • PYQ 2025-Sep [6] (b) • Practical • 5M • Pg 238 6× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 6.11 • PYQ 2026-Sep [5] (a) (Or) (ii) • Practical • 5M • Pg 239	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 6.7 • MTP 2025-Jan S2 [2] (a) • Practical • 10M • Pg 235 9× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 7 પ્રશ્નો

- Multi-adjustment દાખલા કરો: goods sent on approval (approval ન મળ્યું હોય તે cost પર સામેલ, sales માંથી કાઢો), consignment inward stock (consignor નું --- બાદ; consignment outward નું ન વેચાયેલું stock --- cost પર સામેલ), goods in transit, અને NRV સુધી written down થયેલા abnormal/slow-moving items.
- Adjusted-profit ના પ્રશ્નોમાં (₹5,75,000/₹32,00,000 pattern), net profit ફરી ગણતરી પહેલાં scrutiny ની દરેક બાબતની બેવડી અસર જુઓ — purchases/sales પર અને closing stock પર.
- Count date year-end પહેલાં આવે ત્યારે (દા.ત. 30th June માટે 23rd June), દિશા ઊલટી કરો: વચગાળાની purchases ઉમેરો અને એ ગાળાનો cost of sales બાદ કરો.

PQ 6.1 • PYQ 2019-Jun [6] (c) • Practical • 5M • Pg 227 3× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 6.2 • PYQ 2023-Jun [2] (c) • Practical • 5M • Pg 228 3× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 6.3 • RTP 2023-Dec [6] • Practical • ---- • Pg 229 5× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ

PQ 6.5 • PYQ 2024-Jun [5] (a) • Practical • 5M • Pg 231 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 6.6 • PYQ 2024-Sep [5] (a) • Practical • 5M • Pg 233 4x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 6.9 • PYQ 2025-May [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 237 4x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 6.4 • MTP 2024-May [2] (a) • Practical • 10M • Pg 230 4x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું

પ્રકરણ 5

Depreciation and Amortisation

9 વિષય • 40 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: B

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — સ્મરણ અને સમજ

12.9%

224 માંથી 29 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

87.1%

224 માંથી 195 marks

વિષય 1: પરિચય

P1-C5-U5-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો Chapter 5 (Depreciation and Amortisation) નો 'Introduction' section વાંચો: depreciation નો concept, Schedule II (Companies Act, 2013) ની definition, asset ની value ઘટવાનાં કારણો, component-wise depreciation અને depreciation આપવાના ચાર objectives.

નોંધ

Schedule II (Companies Act, 2013): “Depreciation is the systematic allocation of the depreciable amount of an asset over its useful life” — depreciable amount = cost (કે cost ની જગ્યાએ મૂકેલી revalued amount) બાદ residual value; useful life = asset ઉપયોગ માટે available રહેશે એવો ધારેલો સમયગાળો, અથવા તેમાંથી મળનારા production કે એવા જ units ની સંખ્યા.

Value ઘટવાનાં કારણો: (1) ઉપયોગથી wear and tear, (2) efflux of time (વપરાય નહીં તોય), (3) technological કે બીજા ફેરફારોથી obsolescence, (4) market value ઘટે, (5) depletion (mines અને natural reserves); depreciation ત્યારથી શરૂ થાય જ્યારે asset ઉપયોગ માટે AVAILABLE હોય, ફક્ત વપરાય ત્યારથી નહીં — એટલે નવરું પડેલું asset depreciate ન થાય એ વાત ખોટી છે, પણ land (indefinite life) પર depreciation ન લાગે.

Nature: non-cash operating expense છે અને profit સામેનો charge છે — રોકડ બહાર જતી નથી, છતાં loss વાળા વર્ષમાં પણ આપવું જ પડે; matching principle પ્રમાણે: expired cost (depreciation) P&L માં, unexpired cost (WDV) Balance Sheet માં; આ charge કરવાથી વહેંચી શકાય એવો profit ઘટે છે, એટલે replacement માટે પૈસા બચેલા રહે છે.

Component depreciation: જે part ની cost આખી item ની total cost સામે મોટી હોય AND જેની useful life કે method અલગ હોય, તેનું depreciation અલગથી ગણવું પડે (aircraft: airframe, engines, interiors); સરખી life અને method વાળા parts ભેગા કરી શકાય.

ચાર objectives: (1) સાચું income measurement, (2) સાચી position બતાવતું statement — asset unexpired cost પર બતાવાય, (3) replacement માટે પૈસા, (4) production ની સાચી cost નક્કી કરવી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 4 પ્રશ્નો

- True/False માટે કારણ આપતાં આવડવું જોઈએ: depreciation એ NON-CASH expense છે (રોકડ બહાર જતી નથી), પણ તે operating expense છે અને profit સામેનો charge છે --- loss વાળા વર્ષમાં પણ આપવું જ પડે, કારણ કે તે use/efflux of time માંથી આવે છે, profitability માંથી નહીં.
- સમજાવો કે land કેમ depreciable asset નથી: તેની useful life indefinite છે અને ઉપયોગથી કે સમય જવાથી તેની value ઘટતી નથી.
- Definition પરથી કારણ આપો: depreciation એટલે depreciable amount (cost બાદ residual value) નું useful life પર systematic allocation, અને તે matching principle પ્રમાણે ચાલે છે --- expired cost P&L માં, unexpired cost (WDV) Balance Sheet માં.
- Reasoning માટે આટલું યાદ રાખો: depreciation ત્યારથી શરૂ થાય જ્યારે asset ઉપયોગ માટે AVAILABLE હોય, ખરેખર વપરાય ત્યારથી નહીં; obsolescence અને wear-and-tear તો વાપર્યા વગર પણ થાય છે.

TQ 1.1 • PYQ 2018-Nov [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 243	4x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.3 • PYQ 2025-Sep [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 243	3x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.4 • RTP 2025-Sep [1] (e) • True/False • 2M • Pg 244		LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 1.2 • PYQ 2023-Dec [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 243		LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

વિષય 2: Depreciation ની Measurement ના Factors

P1-C5-U5-T02 • Topic 2: Factors in the Measurement of Depreciation

પહેલાં વાંચો 'Factors in the Measurement of Depreciation' section ધ્યાનથી વાંચો: cost of asset, estimated useful life, estimated residual/scrap value, depreciable amount અને Property, Plant and Equipment ની cost ના elements — directly attributable costs અને શેનો સમાવેશ નથી થતો તે.

નોંધ

ત્રણ factors: (1) cost of asset — જેમાં installation, commissioning અને trial-run expenses આવે, (2) estimated useful life (સમયમાં કે production units માં), (3) useful life ના અંતે estimated scrap/residual value (નજીવી હોય તો nil ગણવી).

Depreciable amount: historical cost (કે revalued amount) બાદ estimated residual value; ઇ.ત. machinery ₹1,10,000 – residual ₹10,000 = ₹1,00,000, 5 વર્ષ માટે → depreciation ₹20,000 p.a.

Cost of PPE: purchase price (non-refundable import duties અને purchase taxes સાથે, trade discounts અને rebates બાદ કર્યા પછી) + asset ને intended use માટેની જગ્યા અને condition સુધી લાવવાની directly attributable costs + dismantling, removal અને site-restoration costs નો initial estimate.

Directly attributable (capitalise કરવાની): (a) acquisition/construction માંથી સીધા ઊભા થતા employee benefits, (b) site preparation, (c) initial delivery and handling, (d) installation and assembly, (e) test samples વેચીને મળેલી રકમ બાદ કરીને testing costs, (f) professional fees (દલ.ત. engineers).

Capitalise NOT થાય: નવી facility ની opening/inauguration costs, નવું product બજારમાં મૂકવાની cost (advertisement/promotion), નવા location કે customer class ની cost (staff training સહિત), administration અને general overheads, relocation costs; asset intended use માટે તૈયાર થઈ ગયા પછી, તે નવરું પડ્યું હોય કે ઓછું વપરાતું હોય તોય વધારાની કોઈ cost capitalise ન થાય — હા, major repair/addition થી life કે capacity વધે તો વાત જુદી.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Depreciation ગણવાના 3 factors યાદ કરો: (1) cost of asset (installation, commissioning, trial run સાથે), (2) estimated useful life (સમયમાં કે production units માં), (3) useful life ના અંતે estimated scrap/residual value.
- Definition: Depreciable amount = historical cost (કે revalued amount) બાદ estimated residual value; Useful life = વાપરવાનો ધારેલો સમયગાળો અથવા ધારેલા production units ની સંખ્યા.
- Cost of PPE = purchase price (non-refundable duties/taxes સાથે, trade discounts બાદ) + directly attributable costs + dismantling/site- restoration costs નો initial estimate.

TQ 2.1 • PYQ 2020-Nov [6] (c) • Descriptive • 5M • Pg 244 2x પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Directly attributable costs ના પાંચ examples આપતાં આવડવા જોઈએ: acquisition/construction માંથી employee benefits, site preparation, initial delivery and handling, installation and assembly, testing costs (test samples ના વેચાણ બાદ), professional fees (દલ.ત. engineers).
- શું capitalise NOT થાય તે સમજાવો: inauguration/opening costs, નવું product મૂકવાની cost (advertisement), નવા location/customer class ની cost (staff training), administration અને general overheads, relocation costs.

TQ 2.2 • PYQ 2022-Nov [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 245 2x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 3: Depreciation આપવાની Methods

P1-C5-U5-T03 • Topic 3: Methods for Providing Depreciation

પહેલાં વાંચો છએ methods ધ્યાનથી જુઓ --- Straight Line, Reducing/Diminishing Balance (WDV), Sum of Years' Digits, Machine Hour, Production Units અને Depletion --- તેમના formulas, assumptions, merits/demerits અને Illustrations 1--6.

નોંધ

SLM (Fixed Instalment): Depreciation = (Cost of asset – Scrap value) ÷ Useful life; Rate = SLM depreciation ÷ Cost × 100; દર વર્ષે સરખો charge, કારણ કે utility સરખી ધારી છે; સહેલી રીત, leases અને plant માટે સાચી; વર્ષના ભાગ પૂરતું વપરાય તો એટલા પ્રમાણમાં charge કરો (asset 1 July એ લીધું, ₹15,00,000 પર 10% → 6 મહિનાનો charge ₹75,000).

WDV / Reducing (Diminishing) Balance: opening WDV પર fixed percentage; Rate = $[1 - \sqrt[n]{\text{Residual value} \div \text{Cost}}] \times 100$; વર્ષે વર્ષે charge ઘટે છે અને asset જૂનું થતાં repairs વધે છે, એટલે depreciation + repairs મળીને દર વર્ષે લગભગ સરખો બોજ આવે છે; asset ની value ક્યારેય પૂરેપૂરી ખતમ થતી નથી; Income-tax Rules માં આ જ રીત કહી છે (power generation/distribution undertakings સિવાય).

Sum of Years' Digits (accelerated): depreciation = (Cost – Scrap) × ચાલુ વર્ષ સહિતની બાકી life ÷ $[n(n+1) \div 2]$; 10 વર્ષની life માટે કુલ digits = 55, એટલે year 1 = 10/55, year 2 = 9/55 — શરૂઆતનાં વર્ષોમાં વધારે charge; એ reducing balance વાળા વિચારનું જ એક રૂપ છે.

Machine Hour, Production Units, Depletion: hour rate = (Cost – Scrap) ÷ કુલ estimated machine hours, વર્ષનો charge = કામ કરેલા hours × rate — આ SLM નું જ કલાક પ્રમાણનું રૂપ છે, જેને Schedule II extra-shift depreciation દ્વારા સ્વીકારે છે; Production Units = Depreciable amount × સમયગાળાનું production ÷ estimated total production; Depletion (mines/quarries) rate = cost ÷ estimated total quantity, charge = કાઢેલો જથ્થો × rate (quarry lease ₹1,00,00,000, 2,00,000 tonnes → 2,000 tonnes = ₹1,00,000).

Pro-forma entries (બે રીત): (i) asset cost પર રાખો — Dr. Depreciation / Cr. Provision for Depreciation (Accumulated Depreciation); (ii) Dr. Depreciation / Cr. Asset; બંનેમાં છેલ્લે Dr. Profit and Loss / Cr. Depreciation કરીને બંધ કરો.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 2 પ્રશ્નો

- Machine Hour Rate method: કલાક દીઠ depreciation = (Cost – Scrap)/Total estimated machine hours; વર્ષનો charge = કામ કરેલા hours × rate; આ SLM નું જ રૂપ છે, ફક્ત વર્ષને બદલે કલાક પ્રમાણે ગણાય; Schedule II તેને extra shift depreciation દ્વારા સ્વીકારે છે.
- Formulas: SLM depreciation = (Cost – Scrap)/Useful life; WDV rate = $[1 - \sqrt[n]{\text{Residual}/\text{Cost}}] \times 100$; SYD fraction = બાકી life (ચાલુ વર્ષ સહિત)/ $[n(n+1)/2]$; Depletion = (Quantity extracted/Total estimated quantity) × cost.

TQ 3.4 • RTP 2024-Sep [18] (iv) • Short Note • --- • Pg 247 **5x પુછાયું****LEVEL I**
સ્મરણ (Remembering)**સરળ**

TQ 3.5 • RTP 2026-May [18] (4) • Short Note • --- • Pg 247

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)**સરળ****સમજ (Understanding)** કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: SYD accelerated method જ છે --- શરૂઆતનાં વર્ષોમાં વધારે depreciation, પછીનાં વર્ષોમાં ઓછું (accelerated methods શરૂઆતમાં ઓછું આપે છે એવું વિધાન FALSE છે).

- Diminishing Balance Method સમજાવો: opening WDV પર fixed percentage; વર્ષે વર્ષે charge ઘટે; asset ની value ક્યારેય પૂરી ખતમ ન થાય; જ્યાં જૂનું થતાં repairs વધે ત્યાં વપરાય.
- WDV થી કુલ બોજ કેમ સરખો રહે તે કારણ આપો: repairs/maintenance વધે તેમ depreciation ઘટે, એટલે depreciation + repairs દર વર્ષે લગભગ સરખું રહે (આ વિધાન TRUE છે).

TQ 3.1 • PYQ 2023-Dec [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 245	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.2 • PYQ 2023-Dec [1] (b) (ii) {C} • Descriptive • 1M • Pg 246	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.3 • MTP 2024-Apr [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 246 6x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- Leases પર Annuity method નો મહાવરો કરો: depreciation = cost × annuity factor; દર વર્ષે opening balance પર interest credit થાય.
- Mines/quarries માટે Depletion method નો મહાવરો કરો: tonne દીઠ rate = cost/total estimated deposit; depreciation = કાઢેલા tonnes × rate (દા.ત. ₹2,00,00,000 lease, 4,00,000 tonnes).
- SLM/WDV સાથે Machinery A/c નો મહાવરો કરો --- purchase/erection ની તારીખથી વર્ષના ભાગનું depreciation અને વર્ષની વચ્ચે obsolete machine નું વેચાણ પણ સાથે.

PQ 3.2 • RTP 2025-Sep [7] • Practical • --- • Pg 250	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 3.1 • MTP 2022-Nov [2] S2 (a) • Practical • 10M • Pg 248 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું

વિષય 4: Property, Plant and Equipment ના Sale/Disposal પરનો Profit કે Loss

P1-C5-U5-T04 • Topic 4: Profit or Loss on The Sale/Disposal of Property, Plant and Equipment

પહેલાં વાંચો PPE ના sale પરની profit/loss વાળો section અને Illustrations 7--9 ધ્યાનથી જુઓ: sale ની તારીખ સુધીનું depreciation charge કરવું, WDV કાઢવી, P&L માં transfer, અને બે રીતે રજૂઆત --- Provision for Depreciation Account સાથે અને વગર, ઉપરાંત Machinery Disposal Account.

નોંધ

Rule: sale વાળા વર્ષમાં asset જેટલો સમય વપરાયું તેટલા સમયનું depreciation charge કરો; profit/loss = sale proceeds (કે insurance claim) – sale ની તારીખની WDV, જે P&L માં જાય; disposal પરનો gain એ capital profit છે અને P&L માં credit થાય, તે revenue/turnover નો ભાગ નથી.

Worked logic (SM): book value 1-1-2022 ₹50,00,000, બાદ 6 મહિનાનું depreciation @10% ₹2,50,000 → WDV 1-7-2022 ₹47,50,000; ₹32,00,000 માં વેચાયું → loss ₹15,50,000 P&L માં.

Provision for Depreciation વાળી રીત: Machinery A/c original cost પર જ રહે; વેચાણ વખતે — cost Machinery Disposal A/c માં transfer કરો, accumulated depreciation transfer કરો (Dr. Provision for Depreciation / Cr. Machinery Disposal), sale proceeds credit કરો; Disposal A/c નું balance = profit/loss જે P&L માં જાય.

Working-note ની શિસ્ત: machine પ્રમાણે cost, દર વર્ષનું depreciation અને WDV ગણો; second-hand machines નું erection/installation અને repair/reconditioning capitalise કરો (Illus. 9: ₹3,00,000 + ₹60,000 repairs + ₹40,000 installation = ₹4,00,000 cost); વર્ષની વચ્ચે લીધેલા કે વેચેલા assets પર ચોક્કસ મહિનાનું પ્રમાણસર depreciation આપો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False: capital asset ની sale પરનો gain revenue/turnover માં NOT ઉમેરાય --- એ capital profit છે અને અલગથી P&L માં credit થાય, operating revenue થી જુદો.
- Disposal ની logic આવડવી જોઈએ: sale વાળા વર્ષમાં જેટલો સમય વપરાયું તેટલાનું depreciation charge કરો, sale ની તારીખની WDV સાથે sale proceeds/insurance claim સરખાવીને profit કે loss કાઢો, જે P&L માં જાય.

TQ 4.1 • PYQ 2023-Dec [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 251

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 14 પ્રશ્નો

- Machinery Account પાકું કરો --- વર્ષની વચ્ચે purchase, erection/installation cost capitalise, વર્ષની વચ્ચે આખા કે ભાગના machine નું વેચાણ, અને SLM કે WDV પર depreciation --- working notes માં હંમેશાં machine પ્રમાણે WDV ગણો.
- Provision for Depreciation Account વાળી રીતનો મહાવરો કરો: Machinery A/c cost પર જ રહે; વેચાણ વખતે cost Machinery Disposal A/c માં transfer, accumulated depreciation transfer, sale proceeds credit, balance = profit/loss.
- Insurance-claim વાળા disposals નો મહાવરો કરો (truck/bus નાશ પામે, claim full settlement માં મળે) અને એ જ તારીખે replacement purchase.
- સામાન્ય twists ધ્યાનમાં રાખો: opening balance depreciation બાદ કરેલું જ હોય (પાછળ જઈને cost કાઢો), second-hand machine માં repair/recondition cost capitalise થાય, અને ચોક્કસ મહિનાનું પ્રમાણસર depreciation.

PQ 4.1 • PYQ 2019-Nov [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 252

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.3 • PYQ 2021-Jul [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 254 **3x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.4 • PYQ 2021-Dec [2] (b) • Practical • 5M • Pg 255

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.9 • PYQ 2023-Dec [5] (b) • Practical • 5M • Pg 264

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 4.12 • PYQ 2025-May [5] (a) • Practical • 5M • Pg 268	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.13 • PYQ 2026-Jan [2] (b) • Practical • 8M • Pg 269	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.2 • PYQ 2021-Jan [2] (b) • Practical • 10M • Pg 253 5x પુછાતું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.5 • PYQ 2022-May [2] (a) • Practical • 10M • Pg 256 3x પુછાતું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.6 • MTP 2022-May [2] (b) • Practical • 10M • Pg 258	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.7 • MTP 2022-Nov S1 [2] (a) • Practical • 10M • Pg 260	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.8 • PYQ 2023-Jun [2] (a) • Practical • 10M • Pg 262	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.10 • MTP 2024-Aug [2] (a) • Practical • 10M • Pg 265	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.11 • MTP 2024-Dec S1 [2] (b) • Practical • 10M • Pg 266	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.14 • PYQ 2026-May [2] (a) • Practical • 10M • Pg 271	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિષય 5: Depreciation ની Method માં ફેરફાર

P1-C5-U5-T05 • Topic 5: Change in the Method of Depreciation

પહેલાં વાંચો 'Change in the Method of Depreciation' section અને Illustration 10 ધ્યાનથી જુઓ: method માં ફેરફાર એ change in accounting estimate છે અને prospectively લાગુ પડે --- ફેરફારની તારીખથી WDV પર નવી method/rate પ્રમાણે depreciation ગણો (પાછળનું ફરી ગણવાનું નહીં).

નોંધ

Rule: દરેક financial year-end એ method ની review તો કરવી જ; future economic benefits ની consumption નો ધારેલો pattern ઘણો બદલાયો હોય તો method બદલો; આ ફેરફાર એ change in accounting ESTIMATE છે — ફેરફારની તારીખથી WDV પર prospectively લાગુ પડે, અને તેની અસર આંકડામાં ગણીને disclose કરવી (પાછળનું ફરી ગણવાનું નહીં).

Drill: changeover ની તારીખ સુધી જૂની method પ્રમાણે machine-wise WDV બનાવો, પછી એ WDV પર નવી method/rate પ્રમાણે depreciation ગણો; જ્યાં બાકીની useful life આપી હોય ત્યાં નવું વાર્ષિક depreciation = (ફેરફારની તારીખની WDV – scrap, હોય તો) ÷ બાકીની useful life.

SM example: machine ₹10,50,000, residual ₹50,000, life 10 years; 2 વર્ષ SLM = ₹2,00,000, WDV ₹8,50,000; હવે WDV @25% પર જાઓ → 3જા વર્ષનું depreciation ₹2,12,500 (SLM ચાલુ રાખ્યું હોત તો ₹1,00,000) — પુછાય ત્યારે આ ફરક આંકડામાં બતાવો (Illustration 10 નો pattern).

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 7 પ્રશ્નો

- Standard problem નો મહાવરો કરો: જૂની method (સામાન્ય રીતે SLM કે WDV) પ્રમાણે ફેરફારની તારીખ સુધી machine-wise WDV બનાવો, પછી એ WDV પર બાકીની life માટે નવી method/rate prospectively apply કરો.
- Method ના ફેરફાર સાથે વર્ષની વચ્ચેનું વેચાણ પણ જોડો: વેચેલા machine પર sale ની તારીખ સુધી depreciation ગણો, profit/loss કાઢો, પછી બાકીનાં machines માટે method બદલો.
- Changeover વખતે બાકીની useful life આપી હોય (દા.ત. WDV થી SLM), તો નવું વાર્ષિક depreciation = ફેરફારની તારીખની WDV ÷ બાકીની useful life (scrap હોય તો બાદ કરીને).
- દરેક machine માટે ચોખ્ખી working notes લખો (cost, દર વર્ષનું depreciation, WDV) --- examiners step marks આપે છે; પુછાય ત્યાં adjust કરવાના depreciation નો ફરક પણ આંકડામાં બતાવો.

PQ 5.2 • PYQ 2022-Nov [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 275	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 5.4 • PYQ 2024-Jun [2] (b) • Practical • 8M • Pg 278 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 5.5 • PYQ 2024-Sep [5] (b) • Practical • 5M • Pg 280 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 5.1 • PYQ 2019-Jun [2] (b) • Practical • 10M • Pg 273 4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 5.3 • MTP 2023-Nov [2] (b) • Practical • 10M • Pg 277 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 5.6 • PYQ 2025-Jan [2] (a) • Practical • 10M • Pg 281	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 5.7 • RTP 2025-Jan [7] • Practical • --- • Pg 283 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિષય 6: Property, Plant and Equipment ની Estimated Useful Life ની Revision

P1-C5-U5-T06 • Topic 6: Revision of the Estimated Useful Life of Property, Plant and Equipment

પહેલાં વાંચો 'Revision of the Estimated Useful Life' section અને Illustration 11 ધ્યાનથી જુઓ: દરેક year-end એ useful life અને residual value ની review થાય છે; revision થાય ત્યારે બાકીની WDV (residual value બાદ) revised બાકીની useful life પર વહેંચાય છે.

નોંધ

Rule: દરેક financial year-end એ residual value અને useful life ની review તો કરવી જ; ધારણા બદલાઈ હોય તો તેને change in accounting estimate તરીકે લો — WDV (બાકીની depreciable amount) REVISED બાકીની useful life પર prospectively charge થાય; પાછલાં વર્ષોનું depreciation ક્યારેય ફરી ગણાતું નથી.

Formula: revised depreciation = (revision ની તારીખની WDV – residual value) ÷ revised બાકીની useful life.

Illustration 11: machine ₹6,00,000, SLM, 10 વર્ષની life, residual nil; 3 વર્ષ પછી depreciation ₹1,80,000, WDV ₹4,20,000; બાકીની life 7 થી ઘટાડીને 5 વર્ષ થઈ → 4મા વર્ષથી depreciation = ₹4,20,000 ÷ 5 = ₹84,000 p.a.; multi-machine tables માં અસર પામેલા machine ની life બદલતાં પહેલાં દરેક machine નું accumulated depreciation અને WDV ગણો.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Drill નો મહાવરો કરો: અત્યાર સુધી charge થયેલું depreciation → revision ની તારીખની WDV → નવું depreciation = (WDV – residual value)/revised બાકીની life, prospectively લાગુ.
- Multi-machine tables સંભાળો (જુદી purchase તારીખો, lives, scrap values): અસર પામેલા machine(s) ની life બદલતાં પહેલાં દરેક machine નું accumulated SLM depreciation અને WDV ગણો.
- યાદ રાખો: આ change in accounting estimate છે --- retrospective adjustment નહીં, પાછલાં વર્ષોનું depreciation ફરી ગણાતું નથી.

PQ 6.1 • PYQ 2025-Sep [2] (a) • Practical • 8M • Pg 285 2x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 7: Property, Plant and Equipment નું Revaluation

P1-C5-U5-T07 • Topic 7: Revaluation of Property, Plant and Equipment

પહેલાં વાંચો 'Revaluation of PPE' section અને Illustration 12 ધ્યાનથી જુઓ: revaluation model, upward/downward revaluation ને Revaluation Surplus માં કે P&L માં લેવાની રીત, reversal ના rules, અને revalued amount પર બાકીની useful life માટે depreciation.

નોંધ

Model: જે asset ની fair value ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય તેને revalued amount માંથી પછીનું accumulated depreciation અને impairment બાદ કરીને carry કરી શકાય; યોગ્ય સમયાંતરે revalue કરો; PPE ની એક item revalue કરો તો આખો CLASS revalue કરવો પડે; revaluation એ accounting policy ની પસંદગી છે, ફરજિયાત નથી.

Increase: Revaluation Surplus credit કરો (equity માં જમા થાય) — EXCEPT એટલું કે એ જ asset નો પહેલાં P&L માં charge થયેલો decrease જેટલો ભાગ reverse થતો હોય, તેટલું P&L માં લો.

Decrease: P&L માં charge કરો — EXCEPT એ જ asset માટે surplus માં credit balance પડ્યું હોય તેટલું Revaluation Surplus માં debit કરો; વધારાનો ઘટાડો જ P&L માં જાય (દર વર્ષે થતાં revaluations માટે આ ચાવી છે).

Revaluation પછીનું Depreciation (Illus. 12): cost ₹12,00,000, SLM 10 years; 3 વર્ષ પછી WDV ₹8,40,000; ₹60,000 થી ઊંચું revalue થયું → depreciable amount ₹9,00,000, revised બાકીનાં 9 years પર →

₹1,00,000 p.a.

Surplus નું શું કરવું: derecognition વખતે Revaluation Surplus સીધું Retained Earnings માં transfer કરી શકાય, અથવા upward revaluation પરનું વધારાનું depreciation દર વર્ષે transfer કરી શકાય — પણ Profit or Loss માંથી ક્યારેય નહીં.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- મહાવરો કરો: revaluation ની તારીખની $WDV \pm \text{revaluation amount} = \text{નવી depreciable amount}$; પછીનું depreciation = નવી amount $\div$ revised બાકીની useful life (દા.ત. ₹10,00,000 SLM 10 years, 4 વર્ષ પછી ₹40,000 ઊંચું revalue).
- Increase/decrease ની rules apply કરો: upward revaluation $\rightarrow$ Revaluation Surplus credit (પહેલાંના P&L decrease નું reversal હોય તો $\rightarrow$ P&L credit); downward $\rightarrow$ P&L debit (એ જ asset માટે પહેલાંનું surplus હોય તેટલું $\rightarrow$ Revaluation Surplus debit).
- પહેલેથી પડેલા Revaluation Surplus balance સામે દર વર્ષે થતાં revaluations નો મહાવરો કરો --- ઘટાડો પહેલાં એ asset ના surplus સામે સરભર થાય, વધારાનો જ P&L માં જાય.
- ધ્યાન રાખો: PPE ની એક item revalue થાય તો આખો class revalue કરવો પડે; revaluation એ accounting policy ની પસંદગી છે, ફરજિયાત નથી.

PQ 7.1 • PYQ 2018-Nov [1] (c) {C} • Practical • 4M • Pg 288 **8x પુછાવું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 7.2 • MTP 2023-Apr [2] (a) • Practical • 5M • Pg 289

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 7.3 • PYQ 2026-Sep [2] (a) • Practical • 10M • Pg 290

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

વિષય 8: Intangible Assets

P1-C5-U5-T08 • Topic 8: Intangible Assets

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §8 વાંચો: intangible assets ની definition અને examples, recognition ની ચાર conditions, અલગથી acquisition ની cost અને derecognition.

નોંધ

Definition: intangible asset એટલે identifiable non-monetary asset, જેને physical substance નથી, અને જે goods કે services ની production કે supply માટે, બીજાને ભાડે આપવા માટે, કે administrative purposes માટે રખાય છે — દા.ત. streaming/broadcasting rights, airport landing slots, patents, trademarks,

copyrights, distribution rights, long-term customer contracts, customer data, purchased goodwill, computer software; intangibles ને લીધે entity તેની tangible assets કરતાં પણ વધારે કીમતી બની શકે છે (Air India ની મોકાના landing slots).

Recognition અને cost: ત્યારે જ recognise થાય જ્યારે (i) identifiable હોય — entity બીજા assets ની benefits છોડ્યા વગર તેના ચોક્કસ future economic benefits ભાડે આપી, વેચી, બદલી કે વહેંચી શકે, (ii) enterprise તેના પર CONTROL રાખી શકે (benefits લે અને બીજાને access થી રોકે), (iii) future economic benefits probable હોય, અને (iv) cost ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય; અલગથી ખરીદેલા intangible ની cost = purchase price + non-recoverable import duties/taxes + directly attributable expenditure (દા.ત. legal fees) - trade discounts and rebates.

Derecognition અને ફરક: disposal વખતે કે future economic benefits ની આશા ન રહે ત્યારે derecognise થાય — gain/loss = net disposal proceeds - carrying amount, જે P&L માં લેવાય; tangibles (જે ધારેલા ઉપયોગ પ્રમાણે life પર depreciate થાય) થી જુદું, intangibles amortise થાય છે — useful life 10 years થી વધારે નહીં એવું ધારી લેવાય, સિવાય કે તેની સામે પુરાવો હોય; જોકે કેટલાંક (purchased goodwill) ની life indefinite પણ હોઈ શકે.

વિષય 9: Amortisation

P1-C5-U5-T09 • Topic 9: Amortisation

પહેલાં વાંચો 'Intangible Assets' અને 'Amortisation' sections ધ્યાનથી વાંચો: intangible assets ની definition, recognition conditions, અને amortisation એટલે intangible ની depreciable amount નું useful life પર systematic allocation (Illustrations 13--14).

નોંધ

Amortisation (SM): “the systematic allocation of the depreciable amount of an intangible asset over its useful life” — એટલે કે intangible નું depreciation; asset ઉપયોગ માટે available થાય ત્યારથી શરૂ થાય; intangible asset એટલે physical substance વગરની identifiable non-monetary asset, જે goods કે services ની production/supply માટે, બીજાને ભાડે આપવા માટે કે administrative purposes માટે રખાય છે.

Examples: patents, trademarks, copyrights, computer software, purchased goodwill, streaming and broadcasting rights, airport landing rights/slots, theatrical distribution rights, long-term customer contracts અને customer data.

Recognition conditions: (i) identifiable હોય (benefits અલગ પાડી શકાય), (ii) enterprise તેના પર control રાખે (benefits લે અને બીજાને access થી રોકે), (iii) future economic benefits probable હોય, (iv) cost ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય; cost = purchase price + non-recoverable duties/taxes + directly attributable expenditure (દા.ત. legal fees), બાદ trade discounts.

Presumptions: useful life 10 years થી વધારે NOT હોય એવું ધારી લેવાય, સિવાય કે તેની સામે પુરાવો હોય

(contractual rights 10 years થી લાંબા હોય → એટલા લાંબા સમય પર amortise કરો); residual value ZERO ધારી લેવાય, સિવાય કે ખરીદવાની third-party commitment હોય કે active market હોય; consumption pattern ભરોસાપાત્ર રીતે નક્કી ન થાય તો straight-line વાપરો; દરેક year-end એ period અને method ની review કરો.

Illustrations 13-14: patent ની cost ₹28,00,000 + ₹2,00,000 legal/registration = ₹30,00,000, 10 years → ₹3,00,000 p.a. (registration વાળા અડધા વર્ષ માટે ₹1,50,000); streaming rights ₹18,00,000, 10 years માટે; year 3 પછી life ઘટાડીને બીજાં 5 વર્ષ → carrying amount ₹12,60,000 ÷ 5 = ₹2,52,000 p.a.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Amortisation સમજાવો: intangible asset નું depreciation --- intangible ની depreciable amount (cost બાદ residual value) નું તેની useful life પર systematic allocation, જે asset ઉપયોગ માટે available થાય ત્યારથી શરૂ થાય.
- લખવા જેવી key presumptions: useful life 10 years થી વધારે નહીં એવું ધારી લેવાય, સિવાય કે તેની સામે પુરાવો હોય; residual value NIL ધારી લેવાય, સિવાય કે third-party purchase commitment હોય કે active market હોય.
- Consumption pattern ભરોસાપાત્ર રીતે નક્કી ન થઈ શકે તો straight-line method વાપરો; દરેક year-end એ amortisation નો period અને method review કરો.
- જવાબમાં intangibles ના examples આપો: patents, trademarks, copyrights, computer software, streaming/broadcasting rights, landing slots, purchased goodwill.

TQ 9.1 • PYQ 2021-Dec [1] (c) (ii) {C} • Descriptive • 4M • Pg 291

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

પ્રકરણ 6

Bills of Exchange and Promissory Notes

19 વિષય • 23 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: C

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે **theory-પ્રધાન**

Level I — સ્મરણ અને સમજ

32.0%

62.5 માંથી 20 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

68.0%

62.5 માંથી 42.5 marks

વિષય 1: Bills of Exchange

P1-C6-U6-T01 • Topic 1: Bills of Exchange

પહેલાં વાંચો Chapter 6 ની Section 1 વાંચો: bill of exchange ની definition (લખાણમાં અપાયેલો unconditional order), તેની આઠ characteristics, ત્રણ parties, endorsement અને foreign bills of exchange (જે ત્રણ નકલમાં લખાય છે).

નોંધ

Definition (SM): “instrument in writing containing an unconditional order signed by the maker directing certain person to pay a certain sum of money only to or to the order of a certain person or to the bearer of the instrument”; આ order એ જ instrument ના મુખ પર લખીને accept કરવામાં આવે ત્યારે જ તે valid bill બને છે.

આઠ characteristics: (1) લખાણમાં હોય, (2) તારીખ હોય, (3) ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાનો order હોય, (4) unconditional હોય, (5) ચોક્કસ વ્યક્તિને, તેના order પર કે bearer ને payable હોય, (6) જેને order અપાયો છે તેણે payment માટે accept કર્યો હોય, (7) બરાબર stamp લાગેલો હોય (demand પર payable bills સિવાય), (8) દેશના legal currency માં payable હોય.

ત્રણ parties: drawer (order આપે છે — creditor/seller), drawee જે સહી કરતાં જ acceptor બની જાય છે, અને payee (જેને payment મળે છે); drawer અને payee એક જ વ્યક્તિ હોઈ શકે છે; bill cheque ની જેમ જ endorsement થી બીજાને આપી શકાય છે.

Liability: primary liability acceptor ની છે; તે ન ચૂકવે તો holder આગળના કોઈ પણ endorser પાસેથી કે drawer પાસેથી વસૂલ કરી શકે છે.

Foreign bill: એક દેશમાં draw થાય અને બીજા દેશમાં payable હોય તે (Sec. 12, Negotiable Instruments Act: જે inland નથી તે બધા foreign); સામાન્ય રીતે TRIPPLICATE એટલે કે ત્રણ નકલમાં draw થાય છે અને દરેક નકલ અલગથી મોકલાય છે — એક નકલ પર payment થતાં બાકીની નકલો નકામી થઈ જાય છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- લખી શકાય એવી definition: 'an instrument in writing containing an unconditional order, signed by the maker, directing a certain person to pay a certain sum of money only to, or to the order of, a certain person or to the bearer of the instrument'.
- Parties: Drawer (order આપે છે, સામાન્ય રીતે creditor/seller), Drawee/Acceptor (જેના પર bill draw થાય છે; સહી કરતાં acceptor બને છે), Payee (જેને payment મળે છે); drawer અને payee એક જ વ્યક્તિ હોઈ શકે.
- Characteristics ગણાવો: લખાણમાં, તારીખ સાથે, ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાનો order, unconditional, ચોક્કસ વ્યક્તિ/order/bearer ને payable, drawee એ accept કરેલો, બરાબર stamp લાગેલો (demand bills સિવાય), legal currency માં payable.
- Primary liability acceptor ની છે; તે default કરે તો holder આગળના endorser પાસેથી કે drawer પાસેથી વસૂલી શકે છે.

TQ 1.1 • MTP 2025-Jan S2 [6] (b) (i) • Short Note • 2.5M • Pg 295 10× પુછાણું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

વિષય 2: Promissory Notes

P1-C6-U6-T02 • Topic 2: Promissory Notes

પહેલાં વાંચો Section 2 વાંચો: promissory note ની definition (maker ની સહી સાથેનું unconditional undertaking), તેની અગિયાર characteristics અને specimen format.

નોંધ

Definition (SM): “an instrument in writing, not being a bank note or currency note containing an unconditional undertaking signed by the maker to pay a certain sum of money only to or to the order of a certain person”; RBI Act ની Section 31(2) મુજબ promissory note bearer ને payable બનાવી શકાતી નથી.

Essentials (11 characteristics ટૂંકમાં): લખાણમાં હોય; ચૂકવવાનું સ્પષ્ટ PROMISE હોય — દેવાની માત્ર કબૂલાત note નથી; unconditional હોય — “I promise to pay ₹50,000 as soon as I can” ચાલે નહીં; રકમ certain હોય — “₹50,000 plus all fine” ચાલે નહીં; maker અને payee બંને certain હોય; maker ની સહી હોય; બરાબર stamp લાગેલો હોય; legal currency માં payable હોય; bearer ને payable ન હોય.

શું નથી: તે bank note કે currency note નથી, અને તેમાં acceptance ની જરૂર જ પડતી નથી — debtor પોતે જ તે બનાવે છે અને સહી કરે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ની trap: promissory note bearer ને payable બનાવી શકાતી નથી --- RBI Act ની Section 31(2) તેની મનાઈ કરે છે (એટલે 'payable to bearer' વાળું વિધાન FALSE છે).

- Essentials કારણ સાથે સમજાવો: સ્પષ્ટ unconditional promise (દેવાની માત્ર કબૂલાત note નથી; 'as soon as I can' conditional છે), certain રકમ, certain maker અને payee, સહી અને stamp.
- શું નથી તે યાદ રાખો: તે bank note કે currency note નથી, અને તેમાં acceptance ની જરૂર પડતી નથી (debtor પોતે જ બનાવે છે).

TQ 2.1 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 295 3x પુછાયું LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Bill of Exchange અને Promissory Note વચ્ચેનો તફાવત

P1-C6-U6-T03 • Topic 3: Differences - Bill of Exchange and Promissory Note

પહેલાં વાંચો Section 3 નું comparison table ધ્યાનથી જુઓ: order સામે promise, parties ની સંખ્યા, કોણ ચૂકવે, કોણ draw કરે, drawer અને payee એક જ હોઈ શકે કે નહીં, liability નો પ્રકાર, conditional acceptance, notice of dishonour અને noting/protest.

નોંધ

મુખ્ય ફરક: bill માં creditor નો drawee ને ચૂકવવાનો ORDER હોય છે; note માં debtor નું પોતાનું ચૂકવવાનું PROMISE હોય છે — બાકીના બધા ફરક આમાંથી જ નીકળે છે.

Bill of Exchange	Promissory Note
ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાનો order હોય છે	ફક્ત ચૂકવવાનું promise હોય છે
સામાન્ય રીતે 3 parties: drawer, drawee, payee	2 parties: maker અને payee
Creditor draw કરે છે; acceptor ચૂકવે છે	Debtor બનાવે છે; maker ચૂકવે છે
Drawer અને payee એક જ વ્યક્તિ હોઈ શકે	Maker અને payee એક જ વ્યક્તિ ન હોઈ શકે
Drawer ની liability secondary અને conditional (ફક્ત acceptor default કરે તો)	Maker ની liability primary અને absolute
Conditionally accept થઈ શકે; notice of dishonour આપવી પડે	Conditionally બની ન શકે; notice of dishonour જરૂરી નથી
Dishonour થાય તો noting અને protest કરાવવું પડે	Noting અને protest જરૂરી નથી

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False: bill માં --- drawer અને payee એક જ વ્યક્તિ હોઈ શકે; promissory note માં --- maker અને payee એક ન હોઈ શકે (વિધાન ઊલટાવીને પુછાય એ સામાન્ય trap છે: કયા instrument માં parties એક હોઈ શકે તે ધ્યાનથી વાંચો).

- TRUE વિધાન જેને સાબિત કરવાનું છે: bill ACCEPTOR ચૂકવે છે જ્યારે promissory note MAKER ચૂકવે છે; bill creditor draw કરે છે, note debtor બનાવે છે.
- Liability નો ફરક સમજાવો: bill માં drawer ની liability secondary અને conditional છે; note માં maker ની liability primary અને absolute છે.
- કારણ તરીકે આપવાના બીજા ફરક: bill માં order હોય (3 parties), note માં promise (2 parties); notice of dishonour અને noting/protest ફક્ત bills માટે જ જરૂરી; conditionally accept ફક્ત bill જ થઈ શકે.

TQ 3.1 • PYQ 2019-Nov [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 296 3x પુછાયું LEVEL I સમજ (Understanding) સરળ

TQ 3.2 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 296 2x પુછાયું LEVEL I સમજ (Understanding) સરળ

વિષય 4: Bills of Exchange અને Promissory Notes નો Record

P1-C6-U6-T04 • Topic 4: Record of Bills of Exchange and Promissory Notes

પહેલાં વાંચો Section 4 વાંચો: Bills Receivable (asset) સામે Bills Payable (liability), bill મળે ત્યારની journal entries, holder ની ત્રણ options (retain, endorse, discount) અને દરેક option માં honour તથા dishonour.

નોંધ

Classification: promissory note કે accepted bill મેળવનાર party ને asset થાય — Bills Receivable (Dr. Bills Receivable / Cr. Drawee or Maker); note આપનાર કે bill accept કરનાર party ને liability થાય — Bills Payable.

Holder ના ત્રણ options: (i) maturity સુધી retain કરે — વચ્ચે કોઈ entry નહીં; honour થાય ત્યારે Dr. Bank / Cr. Bills Receivable; (ii) creditor Z ને endorse કરે — Dr. Z / Cr. Bills Receivable, અને honour વખતે કોઈ entry નહીં; (iii) bank માં discount કરાવે — Dr. Bank (હાથમાં આવેલી net રકમ), Dr. Discount / Cr. Bills Receivable, અને honour વખતે કોઈ entry નહીં.

Dishonour: હંમેશાં drawee/maker ને debit કરો (તે ફરી liable થાય છે); credit કોને કરવું તે bill ક્યાં પડ્યું હતું તેના પર આધાર રાખે છે — retain કર્યું હોય તો Bills Receivable, endorse કર્યું હોય તો creditor નું ખાતું, discount કરાવ્યું હોય તો Bank.

Endorsement થી discharge: પોતાની acceptance, હાથમાં પડેલી બીજી party ની acceptance endorse કરીને પતાવવી — Dr. Bills Payable / Cr. Bills Receivable (Katrak એ Patel ને આપેલી ₹5,000 ની acceptance, Mody ની acceptance આપીને પતાવી); ખાતાં નક્કી કરતાં પહેલાં હંમેશાં ચકાસો કે તમે કોના ચોપડા લખો છો.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Holder ના ત્રણ options નો મહાવરો કરો: retain (maturity સુધી કોઈ entry નહીં), endorse (Dr Endorsee, Cr Bills Receivable), discount (net રકમથી Dr Bank, Dr Discount, Cr Bills Receivable).

- Dishonour ની entries: હંમેશાં drawee ને debit; credit Bills Receivable (retain કર્યું હોય), creditor (endorse કર્યું હોય) કે Bank (discount કરાવ્યું હોય).
- પોતાની acceptance બીજી party ની acceptance endorse કરીને પતાવવાનો મહાવરો કરો: Dr Bills Payable, Cr Bills Receivable (દા.ત. Katrak એ Patel નું bill Mody ની acceptance આપીને પતાવ્યું).
- Narration ચોક્કસ લખો અને drawer તથા drawee ના ચોપડા અલગ-અલગ રાખો --- મોટા ભાગના questions માં ફક્ત એક જ party ના ચોપડામાં journal entries પુછાય છે.

વિષય 5: Term of a Bill

P1-C6-U6-T05 • Topic 5: Term of a Bill

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5 વાંચો: bill ની મુદત કેટલી હોય અને after-sight તથા after-date bills માં term ક્યારથી ગણવાનું શરૂ થાય.

નોંધ

Term: bill of exchange ની મુદત ગમે તેટલી હોઈ શકે, પણ સામાન્ય રીતે bill ની તારીખથી 90 દિવસથી વધારે હોતી નથી; bill AFTER SIGHT draw થયું હોય તો term “sighting” ની તારીખથી એટલે કે bill accept થાય ત્યારથી ગણાય, જ્યારે AFTER DATE draw થયેલા bill માં term bill draw કર્યાની તારીખથી ગણાય.

વિષય 6: Expiry / Due Date of a Bill

P1-C6-U6-T06 • Topic 6: Expiry / Due Date of a Bill

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6 (સાથે §7 Days of Grace) વાંચો: bill ની મુદત કઈ તારીખે પૂરી થાય.

નોંધ

Due date: જે તારીખે bill ની મુદત પૂરી થાય તેને “Expiry/Due Date of the bill” કહેવાય છે; demand સિવાય બીજી કોઈ રીતે payable હોય તેવા દરેક instrument ને તેની ઉપર ત્રણ days of grace મળે છે.

વિષય 7: Days of Grace

P1-C6-U6-T07 • Topic 7: Days of Grace

પહેલાં વાંચો Sections 5--10 વાંચો: bill નો term, expiry/due date, ત્રણ days of grace, date of maturity અને bills at sight સામે bills after date.

નોંધ

Rule (SM): “Every instrument payable otherwise than on demand is entitled to three days of grace”; date of maturity = expiry/due date + 3 days of grace.

Grace ન મળે તેવા exceptions: જે instruments on demand, at sight કે on presentment payable લખાયાં હોય તે grace days વગર જ mature થાય છે (“at sight” અને “presentment” એટલે on demand); પણ ચોક્કસ તારીખે payable bill એ time instrument છે અને તેને 3 દિવસ મળે જ છે.

Bill at sight સામે bill after date: at sight — payment નો કોઈ સમય લખ્યો ન હોય, ગમે ત્યારે રજૂ કરતાં on demand payable, grace નહીં; after date — time instrument (નક્કી કરેલી મુદત પછી, ચોક્કસ દિવસે, after sight, કે ચોક્કસ બનનારી ઘટના પર payable) જેમાં grace days ઉમેરાય છે; cheque હંમેશાં on demand હોય છે અને કદી time instrument બનતું નથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- કારણ સાથેનો rule: demand સિવાય બીજી રીતે payable દરેક instrument ને ત્રણ days of grace મળે છે; maturity date = due/expiry date + 3 days of grace.
- True/False ની trap: ચોક્કસ તારીખે payable bill ને પણ days of grace મળે છે --- grace days ફક્ત on demand/at sight/on presentment payable instruments માટે જ બાદ થાય છે (એટલે 'specific due date માં grace days ન મળે' એ વિધાન FALSE છે).
- Bill at sight (સમય લખ્યો ન હોય, on demand payable, grace days નહીં) અને bill after date/after sight (time instrument, grace days ઉમેરાય) વચ્ચેનો ફરક સ્પષ્ટ કરો.

TQ 7.1 • PYQ 2022-May [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 297

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 8: Date of Maturity of Bill

P1-C6-U6-T08 • Topic 8: Date of Maturity of Bill

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §8 વાંચો: due date વતી ત્રણ days of grace, અને તેના exceptions.

નોંધ

Maturity: expiry/due date માં ત્રણ days of grace ઉમેરતાં જે તારીખ આવે તે date of maturity — દરેક promissory note કે bill of exchange જે દિવસે payable લખાયું હોય તેના ત્રીજા દિવસે mature થાય છે, સિવાય કે તે (i) on demand, (ii) at sight, કે (iii) on presentment payable લખાયું હોય (આ ત્રણમાં grace days મળતા

નથી).

વિષય 9: Bill at Sight

P1-C6-U6-T09 • Topic 9: Bill at Sight

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §9 વાંચો: જે instruments માં payment નો સમય લખ્યો ન હોય તેવાં demand instruments.

નોંધ

Bill at sight: જે instrument માં payment નો કોઈ સમય લખ્યો જ ન હોય તે; note/bill on demand payable ત્યારે ગણાય જ્યારે કોઈ સમય નક્કી ન હોય અથવા તે on demand, at sight કે on presentment payable લખાયું હોય (“at sight” અને “presentment” એટલે on demand) — maturity ગણવા માટે તેમાં days of grace ઉમેરાતા નથી, અને આજું instrument ગમે ત્યારે payment માટે રજૂ કરી શકાય છે; cheque હંમેશાં on demand payable હોય છે.

વિષય 10: Bill after Date

P1-C6-U6-T10 • Topic 10: Bill after Date

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §10 વાંચો: time instruments અને after sight નો અર્થ; સાથે stale cheque ની નોંધ.

નોંધ

Bill after date: જે instrument માં payment નો સમય લખેલો હોય તે — note/bill time instrument ત્યારે કહેવાય જ્યારે તે (a) નક્કી કરેલી મુદત પછી, (b) ચોક્કસ દિવસે, (c) after sight, કે (d) ચોક્કસ બનનારી ઘટના બને ત્યારે payable હોય; “after sight” એટલે promissory note માં sight માટે રજૂ થયા પછી, અને bill of exchange માં acceptance પછી અથવા non-acceptance માટે noting/protest પછી.

Cheque: cheque time instrument બની ન શકે કારણ કે તે હંમેશાં on demand payable છે — તે post-dated હોઈ શકે, અને તેની validity તેની તારીખથી 90 દિવસની હોય છે, ત્યાર પછી તે void “Stale Cheque” બની જાય છે જેને bank honour કરતી નથી.

વિષય 11: Bill ની Due Date કેવી રીતે ગણવી

P1-C6-U6-T11 • Topic 11: How to Calculate Due Date of a Bill

પહેલાં વાંચો Section 11 નું due date ગણવાનું table ધ્યાનથી જુઓ: ચોક્કસ દિવસે payable bills, નક્કી કરેલા મહિના પછી payable, નક્કી કરેલા દિવસો પછી payable (bill ની તારીખ બાદ કરીને) અને holiday ના નિયમો; યાદ રાખો કે 'after sight' acceptance થી ગણાય અને 'after date' bill draw કર્યાની તારીખથી.

નોંધ

ગણતરીનું table: (a) ચોક્કસ તારીખે payable → એ જ તારીખ due date; (b) date પછી નક્કી કરેલા મહિને → એ મહિનાની એ જ તારીખે term પૂરો થાય, અને એવી તારીખ ન હોય તો મહિનાનો છેલ્લો દિવસ (31 Jan એ સહી થયેલું 3 મહિનાનું bill → grace સાથે 3 May એ due); (c) date પછી નક્કી કરેલા દિવસે → bill ની તારીખ બાદ કરીને દિવસો ઉમેરો.

Holiday ના નિયમો: due date જાહેર રજાના દિવસે આવે → તેની આગળનો કામકાજનો દિવસ due date ગણાય; અચાનક આવેલી emergency રજા → પછીનો દિવસ.

After sight સાથે after date: AFTER SIGHT bill નો term acceptance ની તારીખથી શરૂ થાય છે, AFTER DATE bill નો term bill draw કર્યાની તારીખથી — દા.ત. 1.1.2022 નું 3 મહિના after sight નું bill 6.1.2022 એ accept થયું, તો 9.4.2022 એ mature થાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- કારણ સાથે જણાવવાના holiday ના નિયમો: due date જાહેર રજાએ આવે → તેની આગળનો કામકાજનો દિવસ (એટલે 'next working day' એ જવાબ FALSE છે); અચાનક/emergency રજા → પછીનો દિવસ.
- મહિનાનો નિયમ: જે મહિને term પૂરો થાય તેની એ જ તારીખ; એવી તારીખ ન હોય તો એ મહિનાનો છેલ્લો દિવસ (31 Jan નું 3 મહિનાનું bill → grace સાથે 3 May એ due).
- Red-Ink interest (average due date ના સંદર્ભમાં True/False): bill ની due date ખાતું બંધ કરવાની તારીખ પછી આવે ત્યારે due date થી closing date સુધીનું interest લાલ શાહીમાં લખાય છે અને બાદ કરાય છે --- question માં કઈ દિશા લખી છે તે બરાબર તપાસો.

TQ 11.2 • RTP 2025-Jan [1] (vi) • True/False • --- • Pg 297

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 11.1 • MTP 2023-Dec [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 297

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

વિષય 12: Noting Charges

P1-C6-U6-T12 • Topic 12: Noting Charges

પહેલાં વાંચો Section 12 વાંચો: dishonour ની હકીકત અને કારણ નક્કી કરવામાં Notary Public ની ભૂમિકા, તેની fee એટલે noting charges, અને dishonour માટે જવાબદાર party પાસેથી તેની વસૂલાત — સાથે bill retain, endorse કે

discount કરેલું હોય ત્યારની entries.

નોંધ

Short Note: dishonour ની હકીકત અને કારણ નક્કી કરવા માટે bill Notary Public ને અપાય છે, જે તેને payment માટે રજૂ કરે છે અને dishonour થાય તો કારણ સાથે તેની નોંધ કરીને bill પાછું આપે છે; તેની નાની fee ને NOTING CHARGES કહે છે, જે dishonour માટે જવાબદાર party (drawee) પાસેથી વસૂલ થાય છે.

Entries (bill ₹1,000, charges ₹10): retain કરેલું હોય — Dr. Y (drawee) 1,010 / Cr. Bills Receivable 1,000, Cr. Bank 10; Z ને endorse કરેલું હોય અને charges Z એ ચૂકવ્યા હોય — Dr. Y 1,010 / Cr. Z 1,010; discount કરાવેલું હોય — Dr. Y 1,010 / Cr. Bank 1,010; drawee ને હંમેશાં bill ની રકમ વત્તા noting charges થી debit કરાય છે.

Cheque આપીને bill પાછું લેવું: પછી endorsee ને ચૂકવી દેવાય ત્યારે Dr. Endorsee / Cr. Bank — Katrak: Gupta નું endorse કરેલું ₹4,000 નું bill dishonour થયું, Mehta એ ₹20 noting charges ચૂકવ્યા → Dr. Gupta 4,020 / Cr. Mehta 4,020, પછી Dr. Mehta 4,020 / Cr. Bank 4,020.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short Note ના મુદ્દા: dishonour થાય ત્યારે bill Notary Public ને અપાય છે, જે તેને રજૂ કરે છે, dishonour ની હકીકત અને કારણની નોંધ કરે છે અને નાની fee લે છે જેને noting charges કહે છે; આ રકમ dishonour માટે જવાબદાર party (drawee) પાસેથી વસૂલ થાય છે.

TQ 12.1 • RTP 2022-May [20] (i) • Short Note • ---- • Pg 298 4x પુછાયું

LEVEL I

સ્મરણ (Remembering)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Entries: drawee ને હંમેશાં bill ની રકમ વત્તા noting charges થી debit કરો; credit Bills Receivable / endorsee / Bank માંથી કોને કરવું તે bill કોની પાસે હતું અને charges કોણે ચૂકવ્યા તેના પર આધાર રાખે છે.
- Endorse કરેલા bill નો case મહાવરો કરો: endorsee noting charges ચૂકવે → Dr Drawee (રકમ + charges), Cr Endorsee; પછી cheque આપીને bill પાછું લેવાય તો Dr Endorsee, Cr Bank.
- GST સહિતની sale value વાળા discounted bill ના dishonour નો મહાવરો કરો (દા.ત. goods ₹25,000 + IGST 18%, બે bills, એક noting charges સાથે dishonour) --- dishonour થતાં આખી રકમ વત્તા charges drawee ના ખાતે પાછા ચઢે છે.

PQ 12.1 • RTP 2025-Jan [8] • Practical • ---- • Pg 298 3x પુછાયું

LEVEL II

ઉપયોગન (Application)

અઘરું

વિષય 13: Renewal of Bill

P1-C6-U6-T13 • Topic 13: Renewal of Bill

પહેલાં વાંચો Section 13 વાંચો: જૂનું bill cancel કરવું, વધારેલી મુદતનું interest, અને નવા bill ની રકમના ત્રણ cases (કંઈ ન ચૂકવે / interest રોકડમાં ચૂકવે / part payment કરે), સાથે Illustration 2.

નોંધ

Short Note: acceptor ચૂકવી ન શકે ત્યારે મુદત વધારવાનું કહે છે અને તેના બદલામાં વધારેલી મુદતનું interest ભોગવવા તૈયાર થાય છે (જૂના bill ની maturity થી ધારેલી settlement તારીખ સુધીનું); જૂનું bill cancel થાય છે — entries બરાબર dishonour જેવી જ — અને નવું bill draw થાય છે.

નવા bill ની રકમ: (i) drawee કંઈ ન ચૂકવે → મૂળ રકમ + વધારેલી મુદતનું interest; (ii) drawee interest રોકડમાં ચૂકવે → ફક્ત મૂળ રકમ; (iii) drawee part payment કરે → બાકી રહેલી રકમ + એ બાકી રકમ પરનું વધારેલી મુદતનું interest.

Entry નો ક્રમ (drawer ના ચોપડા): Dr. Drawee / Cr. Bills Receivable (જૂનું bill cancel); Dr. Drawee / Cr. Interest; પછી Dr. Bills Receivable (નવું bill) અને Dr. Cash (interest કે part payment મળ્યું હોય તે) / Cr. Drawee; drawee ના ચોપડામાં આનું ઊલટું — Bills Payable, Interest અને Cash સાથે.

Illustration 2: Pritam નું ₹1,06,000 નું ત્રણ મહિનાનું bill 2 મહિના માટે renew થયું, interest 9% p.a. = ₹1,590 તરત રોકડમાં ચૂકવાયું → નવું bill ફક્ત ₹1,06,000 નું, જે due date એ ચૂકવાયું.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short Note: renewal એટલે drawee ની વિનંતીથી જૂનું bill cancel કરીને વધારેલી મુદત માટે નવું bill draw કરવું, જેમાં જૂના bill ની maturity થી ધારેલી settlement સુધીનું interest ઉમેરાય છે; accommodation bill (જે વેપાર માટે નહીં પણ નાણાં ઊભાં કરવા draw થાય છે) સાથે તેનો ફરક ધ્યાનમાં રાખો.
- નવા bill ની રકમ: (i) drawee કંઈ ન ચૂકવે → જૂની રકમ + interest; (ii) interest રોકડમાં ચૂકવે → ફક્ત જૂની રકમ; (iii) part payment કરે → બાકી રકમ + એ બાકી રકમ પરનું interest.

TQ 13.1 • MTP 2024-Apr [6] (Or) (b) • Short Note • 5M • Pg 300

LEVEL I

સ્મરણ (Remembering)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- મહાવરો કરવાનો entry ક્રમ: જૂનું bill cancel કરો (Dr Drawee, Cr Bills Receivable; drawee ના ચોપડામાં આનું ઊલટું B/P સાથે), interest ની entry કરો (drawer ના ચોપડામાં Dr Drawee / Cr Interest), પછી બાકી રકમ + interest નું નવું bill draw કરો.
- Discount કરાવેલા કે collection માટે મોકલેલા bill ના renewal નો મહાવરો કરો: આવા bill ના renewal કે dishonour વખતે પહેલાં Bank / Bills for Collection મારફતે ઊલટી entry કરો, પછી નવું bill draw કરો.
- Consolidation જેવા problems નો મહાવરો કરો (જુદી-જુદી તારીખ અને usance વાળાં ઘણાં bills ની જગ્યાએ એક નવું bill), જેમાં દરેક bill નું interest તેની maturity થી settlement date સુધી ગણવાનું હોય છે.

PQ 13.2 • MTP 2023-Nov [3] (b) • Practical • 5M • Pg 302

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 13.1 • PYQ 2021-Dec [3] (a) • Practical • 10M • Pg 300

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

વિષય 14: Retirement of Bills of Exchange & Rebate

P1-C6-U6-T14 • Topic 14: Retirement of Bills of Exchange & Rebate

પહેલાં વાંચો Section 14 અને Illustration 3 વાંચો: retirement એટલે acceptor maturity પહેલાં ચૂકવી દે અને વહેલા payment બદલ rebate/discount મેળવે; rebate acceptor ની income છે અને payee નો expense.

નોંધ

Short Note: acceptor પાસે maturity ના ઘણા વખત પહેલાં નાણાં પડ્યાં હોય તો તે payee ને વહેલું ચૂકવી દે છે અને બાકી રહેલા સમય માટે rebate/interest/discount મેળવે છે; $\text{rebate} = \text{bill ની રકમ} \times \text{દર} \times \text{બાકી રહેલા મહિના} \div 12$.

ફાયદો કોને: rebate એ acceptor (drawee) ની INCOME છે અને payee (drawer) નો EXPENSE — તે વહેલા payment નું વળતર છે, એટલે “discount on retirement is a gain for the drawee” એ વિધાન TRUE છે.

Entries: drawer — Dr. Bank (net), Dr. Rebate on Bills (અથવા Interest/Discount) / Cr. Bills Receivable; acceptor — Dr. Bills Payable / Cr. Bank (net), Cr. Rebate Income (Interest/Discount).

Illustration 3: Bhavika પોતાની ₹5,00,000 ની acceptance maturity ના એક મહિના પહેલાં 12% p.a. rebate થી retire કરે છે → rebate ₹5,000, bank ₹4,95,000; મિશ્ર problems માં rebate ફક્ત બાકી રહેલા સમય માટે આપેલા દરે ગણો.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short Note: acceptor પાસે maturity પહેલાં નાણાં હોય તો તે વહેલું ચૂકવે છે અને બાકી રહેલા સમયનું rebate (interest/discount) મેળવે છે; $\text{rebate} = \text{bill ની રકમ} \times \text{દર} \times \text{બાકી મહિના} / 12$.

TQ 14.2 • RTP 2026-May [18] (5) • Short Note • 2.5M • Pg 304 9× પુછાયું

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False: 'discount at the time of retirement is a gain for the drawee' --- TRUE; rebate drawee/acceptor ની income છે અને payee/drawer નો expense (વહેલા payment નું વળતર).

TQ 14.1 • RTP 2026-May [1] (f) • True/False • ---- • Pg 304 13× પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Drawer ની entry: Dr Bank (net), Dr Rebate/Discount, Cr Bills Receivable; drawee ની entry: Dr Bills Payable, Cr Bank (net), Cr Rebate/Discount Income.
- એવા મિશ્ર problems નો મહાવરો કરો જેમાં કેટલાંક bills rebate સાથે retire થાય અને બીજાં maturity એ ચૂકવાય કે renew થાય --- rebate ફક્ત બાકી રહેલા સમય માટે આપેલા દરે ગણો.

વિષય 15: Insolvency

P1-C6-U6-T15 • Topic 15: Insolvency

પહેલાં વાંચો Section 15 અને Illustrations 7--8 વાંચો: insolvency થાય ત્યારે acceptance dishonour થયેલી ગણાય છે; estate માંથી મળેલી રકમ નોંધાય છે અને બાકીની bad debts તરીકે માંડી વળાય છે (drawee ન ચૂકવાયેલી રકમ Deficiency Account માં credit કરે છે).

નોંધ

નિયમ: insolvency એટલે drawee પોતાની liabilities ચૂકવી શકતો નથી, એટલે તેની acceptances DISHONOUR થયેલી ગણાય — પહેલાં dishonour ની entry કરો: Dr. Drawee / Cr. Bills Receivable (પોતાની પાસે હોય તો), Cr. Bank (discount કરાવ્યું હોય તો), Cr. Endorsee (endorse કર્યું હોય તો).

વસૂલાત અને write-off: estate માંથી રૂપિયે x પૈસા મળે ત્યારે — Dr. Bank (મળેલી રકમ), Dr. Bad Debts (બાકી રકમ) / Cr. Drawee; વસૂલાત અને bad debts ચોકસાઈથી ગણવા માટે પહેલાં insolvent નું personal account બનાવો.

Drawee ના ચોપડા: તે છેવટે જે રકમ ચૂકવી શકતો નથી તે DEFICIENCY ACCOUNT માં credit થાય છે — Dr. Drawer / Cr. Bank (રૂપિયે જેટલા પૈસા ચૂકવ્યા), Cr. Deficiency A/c.

Illustration 8 ની સાંકળ: Rita નું ₹1,00,000 નું bill ₹99,000 માં discount થયું; renewal વખતે ₹50,000 રોકડ + interest ₹1,500 (બાકી ₹50,000 પર 12% p.a. લેખે 3 મહિના) મળ્યા અને ₹50,000 નું નવું bill draw થયું; Rita insolvent થઈ → dishonour ની entry, પછી 40% લેખે ₹20,000 વસૂલ અને ₹30,000 Bad Debts.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો - 5 પ્રશ્નો

- પાકી કરવાની standard સાંકળ: bill draw કરો → bank માં discount → renewal ની વિનંતી (થોડી રોકડ + આપેલા દરે interest + બાકી રકમનું નવું bill) → drawee insolvent → dishonour ની entry → રૂપિયે x પૈસા વસૂલ → બાકી રકમ bad debts તરીકે માંડી વાળો.
- Insolvency વખતે પહેલાં dishonour ની entry કરો (Dr Drawee; discount કરાવ્યું હોય તો Cr Bank, પોતાની પાસે હોય તો Cr Bills Receivable), પછી વસૂલ થયેલા ભાગથી Dr Bank અને બાકી રકમથી Dr Bad Debts.
- Renewal નું interest બાકી રહેલી રકમ પર વધારેલી મુદત માટે ગણાય છે (દા.ત. ન ચૂકવાયેલા ભાગ પર 12% p.a. લેખે 3 મહિના) --- નવું bill draw કરતાં પહેલાં તે drawee ના ખાતે ઉમેરો.
- વસૂલાત અને bad debts ચોકસાઈથી ગણવા insolvent નું personal account બનાવો; drawee ના ચોપડામાં ન ચૂકવાયેલી રકમ Deficiency Account માં credit થાય છે.

PQ 15.1 • PYQ 2019-Jun [3] (b) • Practical • 5M • Pg 305 4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 15.2 • RTP 2023-Dec [8] • Practical • --- • Pg 306 9x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 15.3 • RTP 2024-Sep [8] • Practical • --- • Pg 307 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 15.4 • PYQ 2025-Jan [5] (b) (i) • Practical • 5M • Pg 309	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 15.5 • PYQ 2025-Sep [5] (a) (Or) (ii) • Practical • 5M • Pg 310	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ

વિષય 16: Accommodation Bills

P1-C6-U6-T16 • Topic 16: Accommodation Bills

પહેલાં વાંચો Section 16 અને Illustrations 9--10 વાંચો: વેપાર માટે નહીં પણ પરસ્પર નાણાં ઊભાં કરવા draw થતાં bills --- proceeds અને discounting charges નક્કી કરેલા પ્રમાણમાં વહેંચાય છે, અને due date એ parties વચ્ચે નાણાંની આપ-લે થાય છે.

નોંધ

Concept: trade bills ખરેખરી માલની ખરીદ-વેચાણને finance કરે છે; accommodation bills એ જ પદ્ધતિનો ઉપયોગ ફક્ત એક કે બંને parties માટે નાણાં ઊભાં કરવા કરે છે — bill discount કરાવીને મળેલી રકમ સમજૂતી પ્રમાણે વહેંચાય છે; entries સામાન્ય bills જેવી જ, ઉપરાંત parties વચ્ચેની રકમની આપ-લે અને વહેંચાયેલો discount.

વહેંચણીનો સિદ્ધાંત: discounting charges એ જ પ્રમાણમાં parties એ ભોગવવા પડે જે પ્રમાણમાં discount થયેલી રકમ વહેંચાઈ હોય; due date એ acceptor બીજી party નો હિસ્સો મેળવીને bill ચૂકવે છે.

Due date એ નાણાં ન આવે તો: drawer પોતાનો હિસ્સો ન મોકલી શકે તો drawee તેના પર બીજું bill draw કરીને discount કરાવે છે અને પહેલું bill ચૂકવે છે; આ બીજા discount ની વહેંચણી મોકલેલી રકમ અને પહેલા bill માંથી દરેકને મળેલા લાભના પ્રમાણમાં થાય છે.

Illustration 10: X નું Y પરનું ₹30,000 નું bill ₹28,800 માં discount થયું, Y ને ₹9,600 મોકલાયા (Y ને ₹400 discount હિસ્સા સહિત ₹10,000 debit = એક તૃતીયાંશ); નાણાં ન આવતાં Y એ ₹42,000 નું bill draw કરી ₹40,110 માં discount કરાવ્યું અને ₹6,740 મોકલ્યા; X insolvent થયો, estate રૂપિયે 50 પૈસા ચૂકવે છે — X ન ચૂકવાયેલા ₹14,000 Deficiency A/c માં credit કરે છે, Y ₹14,000 Bad Debts તરીકે માંડી વાળે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Trade bill સામે accommodation bill: trade bill પાછળ ખરેખરે માલનું વેચાણ હોય છે (consideration હોય છે); accommodation bill કોઈ વેપારી transaction વગર એક કે બંને parties માટે નાણાં ઊભાં કરવા draw થાય છે; accounting entries એકસરખી જ, ઉપરાંત નાણાંની આપ-લે અને વહેંચાયેલા discount ની entries.

- વર્હેચણીનો સિદ્ધાંત સમજાવો: discounting charges એ જ પ્રમાણમાં parties ભોગવે છે જે પ્રમાણમાં discount થયેલી રકમ વર્હેચાય છે.

TQ 16.1 • RTP 2023-Jun [20] (ii) • Short Note • --- • Pg 312 5× પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 2 પ્રશ્નો

- પરસ્પર accommodation ના problems પર કામ કરો: bill discount થયું (અસરકારક discount દર નોંધો), મળેલી રકમની વર્હેચણી (દા.ત. drawer પોતાનો હિસ્સો રાખીને બાકીની મોકલે) અને દરેક party ના ખાતામાં મુદ્દલ + પ્રમાણસર discount ની નોંધ.
- Due date એ નાણાં ન આવે તે twist સંભાળો: drawer પોતાનો હિસ્સો મોકલી શકતો નથી, એટલે drawee (કે drawer) બીજું bill draw કરે છે જે discount કરાવીને પહેલું bill ચૂકવાય છે; બીજા discount ની વર્હેચણી દરેક party ને મળેલા લાભના પ્રમાણમાં કરો; આપેલું હોય ત્યાં insolvency અને આંશિક વસૂલાત સુધી લઈ જાઓ (દા.ત. T/J નું ₹1,80,000 નું bill ₹1,72,800 માં discount, ₹57,600 મોકલ્યા = એક તૃતીયાંશ હિસ્સો).

PQ 16.1 • PYQ 2025-May [5] (b) (i) • Practical • 2.5M • Pg 313 2× પુછાયું

LEVEL II

વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

PQ 16.2 • PYQ 2026-Jan [5] (a) (Or) (ii) • Practical • 5M • Pg 314 7× પુછાયું

LEVEL II

વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

વિષય 17: Bills of Collection

P1-C6-U6-T17 • Topic 17: Bills of Collection

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §17 વાંચો: સાચવણી અને maturity એ વસૂલાત માટે bank ને મોકલેલાં bills, અને તેની ત્રણ journal entries.

નોંધ

અર્થ: bill રાખનાર સલામતી માટે bill પોતાની bank ને મોકલી શકે છે, સૂચના સાથે કે તેને maturity સુધી સાચવે અને એ તારીખે વસૂલ કરે — આને “Bill sent for collection” કહે છે, discounting નહીં, કારણ કે bank રકમ ખરેખર વસૂલ થાય ત્યારે જ ગ્રાહકના ખાતે credit કરે છે.

Entries: મોકલતી વખતે — Dr. Bills for Collection A/c / Cr. Bills Receivable A/c; વસૂલ થાય ત્યારે — Dr. Bank A/c / Cr. Bills for Collection A/c; dishonour થાય ત્યારે — Dr. Drawee's A/c (જેની પાસેથી bill મળ્યું હતું) / Cr. Bills for Collection A/c.

વિષય 18: Bills Receivable and Bills Payable Books

P1-C6-U6-T18 • Topic 18: Bills Receivable and Bills Payable Books

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §18 વાંચો: bills ના day books અને તેમના ruled forms.

નોંધ

સ્વરૂપ: bills receivable અને bills payable books એ journals (Day Books) છે જેમાં B/R અને B/P ની વિગતો તારીખના ક્રમમાં નોંધાય છે — bill ના વ્યવહાર ઘણા હોય ત્યારે આ સગવડભર્યું છે; individual debtors/creditors ના ખાતામાં posting આ Day Books માંથી થાય છે, અને મળેલાં કે accept કરેલાં bills ના સમયાંતરે TOTALS અનુક્રમે Bills Receivable A/c અને Bills Payable A/c માં post થાય છે.

ઉપયોગ અને form: જુદી-જુદી તારીખે due થતાં બાકી bills ની સ્થિતિ પર નજર રાખવા અને dishonour નાં કારણ શોધવા આ ઉપયોગી છે; B/R Book ના columns — મલ્યાની તારીખ, voucher no., કોની પાસેથી મળ્યું, acceptor, bill ની તારીખ, due date, payment નું સ્થળ, રકમ, L.F., નિકાલની રીત; B/P Book ના columns — acceptance ની તારીખ, drawer, payee, bill ની તારીખ, due date, payment નું સ્થળ, રકમ.

વિષય 19: Integrated Problems

P1-C6-U6-T19 • Topic 19: Integrated Problems

પહેલાં વાંચો Bill ની બધી entries સાથે મળીને ફરી જુઓ --- થોડી રોકડ અને interest સાથે renewal, noting charges સાથે endorse કરેલા bill નું dishonour, discount આપીને retirement, અને બીજાની acceptance endorse કરીને discharge --- જે બધું Illustration 4 (Katrak જેવા questions) માં ભેગું આવે છે.

નોંધ

Katrak (i) — પોતાની acceptance નું renewal: Basu ને આપેલી ₹2,500 ની acceptance ₹1,000 રોકડ + ₹50 interest સાથેના નવા bill થી પતાવી: Dr. Bills Payable 2,500, Dr. Interest 50 / Cr. Cash 1,000, Cr. Bills Payable 1,550.

Katrak (ii) — endorse કરેલું bill dishonour: Gupta ની ₹4,000 ની acceptance, જે Mehta ને endorse કરેલી હતી, dishonour થઈ અને Mehta એ ₹20 noting charges ચૂકવ્યા: Dr. Gupta 4,020 / Cr. Mehta 4,020; cheque આપીને bill પાછું લીધું: Dr. Mehta 4,020 / Cr. Bank 4,020.

Katrak (iii)-(iv): Dalal ₹2,000 નું bill ₹10 discount થી retire કરે છે — Dr. Bank 1,990, Dr. Discount 10 / Cr. Bills Receivable 2,000; Patel ને આપેલી ₹5,000 ની acceptance, Mody ની acceptance endorse કરીને પતાવી — Dr. Bills Payable 5,000 / Cr. Bills Receivable 5,000.

રીત: દરેક transaction માં પહેલાં નક્કી કરો કે (a) તમે કોના ચોપડા લખો છો અને (b) bill ક્યાં પડ્યું છે — પોતાની પાસે, endorse કરેલું કે discount કરાવેલું — પછી જ credit નું ખાતું પસંદ કરો; defaulting drawee ના debit માં noting charges હંમેશાં ઉમેરો અને renew થયેલા bill ની રકમમાં interest સામેલ કરો.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- એક જ party ના ચોપડામાં Katrak જેવી ચાર classic entries પાકી કરો: (1) પોતાની acceptance થોડી રોકડ + interest સહિતના નવા bill થી પતાવવી; (2) endorse કરેલું bill dishonour, noting charges endorsee એ ચૂકવ્યા, પછી cheque આપીને પાછું લેવું; (3) drawee bill discount આપીને retire કરે; (4) પોતાનું bills payable, હાથમાં પડેલું bill receivable endorse કરીને પતાવવું.
- દરેક transaction માટે પહેલાં નક્કી કરો કે તમે કયા ચોપડા લખો છો અને bill ક્યાં છે (પોતાની પાસે / endorse / discount), પછી જ credit નું ખાતું પસંદ કરો.
- Defaulting drawee ના debit માં noting charges હંમેશાં ઉમેરો અને renew થયેલા bill ની રકમમાં interest સામેલ કરો.

PQ 19.1 • PYQ 2023-Jun [3] (b) • Practical • 5M • Pg 316

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

પ્રકરણ 7

Preparation of Final Accounts of Sole Proprietors

15 વિષય • 32 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: B

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — સ્મરણ અને સમજ

8.0%

174 માંથી 14 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

92.0%

174 માંથી 160 marks

એકમ 7.1: Non-Manufacturing Entities ની Final Accounts

P1-C7-U7.1 • મહત્વ B • પ્રકરણમાં Rank 1 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 78.1% પ્રશ્નો • 25 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C7-U7.1-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો Unit નો §1.1 વાંચો: non-manufacturing (trading) entities ની financial statements અને Income Statement સામે Position Statement નો comparison chart.

નોંધ

Non-manufacturing entities: એવી trading entities જે goods ના form કે તેના ઉપયોગમાં ફેરફાર કર્યા વગર નફા માટે goods ની ખરીદી અને વેચાણ કરે છે — goods ને મૂળ સ્વરૂપમાં જ વેચે છે; વર્ષના અંતે income અને financial position જાણવા financial statements બનાવે છે.

બે level નું માળખું: Income Statement = Trading A/c (Gross Profit/Loss) + Profit & Loss A/c (Net Profit/Loss); Position Statement = Balance Sheet, જે ચોક્કસ તારીખે assets, liabilities અને capital ની position બતાવે છે.

Income Statement	Position Statement
વર્ષની કમાયેલી income માંથી બધા expenses બાદ કરીને net profit/loss બતાવે છે	ચોક્કસ તારીખે assets અને liabilities ની position બતાવે છે
Trading A/c અને Profit & Loss A/c માં વહેંચાયેલું છે	Balance Sheet ઉપરાંત વધારાનાં statements (cash

flow, changes in equity) બનાવી શકાય — non-corporate entities માટે ફરજિયાત નથી

વિષય 2: Final Accounts ની તૈયારી

P1-C7-U7.1-T02 • Topic 2: Preparation of Final Accounts

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.2 વાંચો: Trading A/c, P&L A/c અને Balance Sheet બનાવતાં પહેલાં accounting period નો data ભેગો કરવાના મૂળ principles.

નોંધ

Function: final accounts એ performance અને financial position સાચી અને વાજબી રીતે બતાવવાં જોઈએ; મૂળ principles — capital અને revenue receipts/payments અલગ પાડો, એક period ની income અને expenses બીજા period થી અલગ રાખો, items ને અગત્યના heads નીચે ભેગા કરો.

ધ્યાન રાખવાની બાબતો: (a) proprietor ની personal income/expenditure ને business થી અલગ રાખો, (b) capital અને revenue નો ભેદ રાખો અને accrue થયેલા ન ચૂકવાયેલા expenses ની provision ગયા વર્ષના જ ધોરણે કરો, (c) બધી material information જાહેર કરો (દા.ત. labour charges માં bonus, મોટા inventory write-offs), (d) ફક્ત ચાલુ period ના transactions નોંધો.

વિષય 3: Trading Account

P1-C7-U7.1-T03 • Topic 3: Trading Account

પહેલાં વાંચો ICAI Study Material નો Section 1.3 (Trading Account) ધ્યાનથી વાંચો: cost of goods sold ની ગણતરી, Trading Account નું format, એક એક item (opening inventory, purchases અને returns, carriage inwards, wages, sales અને sales returns, closing inventory) અને closing entries.

નોંધ

Purpose (SM 1.3): Gross Profit એટલે selling price અને વેચાયેલા goods ના cost વચ્ચેનો ફરક; તે Trading Account બનાવીને કઢાય છે, અને balance આ રીતે transfer થાય — Trading A/c Dr To Profit and Loss A/c (gross profit) કે P&L A/c Dr To Trading A/c (gross loss).

Format: Dr — opening stock, purchases માંથી returns outward બાદ, direct expenses (freight & carriage inwards, customs & insurance, wages, gas/water/fuel, factory expenses, royalty on production); Cr — sales માંથી returns inward બાદ, closing stock; balancing figure = gross profit c/d (કે

credit બાજુ gross loss).

Formulas: $\text{COGS} = \text{Opening Stock} + \text{Net Purchases} + \text{Direct Expenses} - \text{Closing Stock}$; $\text{GP} = \text{Net Sales} - \text{COGS}$; direct expenses નો rule — goods ને હાલની જગ્યાએ અને હાલની સ્થિતિમાં લાવવાના expenses જ Trading A/c માં debit કરો (freight on purchases, cartage, octroi, godown wages); fixed asset પરનું freight કે wages asset ની cost માં ઉમેરાય, Trading A/c માં debit ન થાય.

Closing stock: entry — Closing Inventory A/c Dr To Trading A/c (અથવા To Purchases A/c); cost કે net realisable value, બેમાંથી જે ઓછું હોય તે ભાવે મૂકો (consignment agents પાસેનો માલ અને goods sent on approval પણ ગણો); closing stock જો Trial Balance માં જ દેખાતું હોય તો તે Purchases સામે adjust થઈ ગયું છે, એટલે Trading A/c માં નહીં લખો — ફક્ત Balance Sheet માં આવે.

Closing entries: (1) Trading A/c Dr To Opening Inventory / Purchases / Wages / Freight on Purchases; (2) Sales A/c Dr અને Closing Inventory A/c Dr To Trading A/c; returns પહેલાં net કરી લો (Purchases Return A/c Dr To Purchases; Sales A/c Dr To Sales Return); invoice વગર આવેલો માલ — Purchases debit, supplier credit.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- કારણ સાથે સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: Closing Stock જો Trial Balance માં હોય તો તે Purchases સામે adjust થઈ ગયું છે, એટલે Trading Account માં નહીં આવે અને ફક્ત Balance Sheet માં જ દેખાશે (True --- આ T/F ફરી ફરી પુછાયો છે).
- Direct expenses નો rule સમજાવો: goods ને હાલની જગ્યાએ અને હાલની સ્થિતિમાં લાવવાના costs જ (freight/carriage inwards, octroi, godown wages) Trading A/c માં debit થાય; fixed asset પરનું freight કે wages તો capitalise થાય.

TQ 3.1 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 323 7× પુછાયું **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Trading A/c ની format નો મહાવરો કરો: Dr --- opening stock, purchases માંથી returns outward બાદ, direct expenses; Cr --- sales માંથી returns inward બાદ, closing stock; gross profit એ balancing figure તરીકે P&L માં જાય.
- $\text{COGS} = \text{Opening Stock} + \text{Net Purchases} + \text{Direct Expenses} - \text{Closing Stock}$ અને $\text{GP} = \text{Sales} - \text{COGS}$ નો મહાવરો કરો; ઊલટું પણ કરો (દા.ત. COGS અને sales આપ્યા હોય તો GP અને GP ratio કાઢો).
- Balances ની યાદીમાંથી Trading A/c બનાવવા જેવા 4--5 mark ના નાના problems નો મહાવરો કરો (opening inventory, purchases, carriage inwards, wages, sales, બંને returns, closing inventory).

PQ 3.1 • PYQ 2018-Nov [3] (b) • Practical • 5M • Pg 323

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 4: Profit and Loss Account

P1-C7-U7.1-T04 • Topic 4: Profit and Loss Account

પહેલાં વાંચો Section 1.4 (Profit and Loss Account) ધ્યાનથી વાંચો: expenses નું વર્ગીકરણ (management, maintenance, selling and distribution, financial, abnormal losses), closing entries, અને drawings, income tax, trade સામે cash discount, rebate, bad debts અને bad debts recovered ની ખાસ treatment.

નોંધ

Scheme (SM 1.4): Cr બાજુ gross profit b/d થી શરૂઆત (gross loss હોય તો Dr બાજુ); expenses ને function પ્રમાણે વહેંચીને debit — management (salaries, office rent/rates, printing, postage, insurance, audit and legal fees), maintenance (repairs, office assets નું depreciation), selling & distribution (advertisement, godown rent, carriage outward, bad debts, provision for bad debts, commission), financial (bank charges, interest on loans, discount allowed) અને abnormal losses (loss on sale of asset, loss by fire); credit બાજુ બીજી income (discount/commission received), non-trading income (bank interest, ભાડે આપેલી મિલકતનું rent, dividends) અને abnormal gains; balance = net profit (P&L A/c Dr To Capital A/c) કે net loss (Capital A/c Dr To P&L A/c).

ફક્ત nominal accounts: expenses, losses, incomes અને gains Trading/P&L A/c માં જાય; personal અને real accounts Balance Sheet માં જાય; drawings અને sole proprietor નો income tax એ firm ની expenses નથી — Capital A/c ને debit કરો (Capital A/c Dr To Drawings; Capital A/c Dr To Income Tax A/c).

Trade discount સામે cash discount: trade discount ત્યારે અપાય જ્યારે order અમુક રકમથી ઓછો ન હોય, તે invoice માંથી બાદ થાય અને ફક્ત net રકમ જ નોંધાય — P&L માં કદી debit ન થાય; cash discount એ નક્કી તારીખ પહેલાં ઝડપી payment કરવા બદલની છૂટ છે અને તે નોંધાય જ છે — discount allowed debit, discount received P&L માં credit; **Rebate:** customer ની એક period ની purchases નક્કી કરેલા આંકડે પહોંચે ત્યારે અપાતી છૂટ (₹5,100 ની purchases પર 4% = ₹204), જે ફક્ત વર્ષના અંતે નોંધાય: Rebate A/c Dr To Customer, પછી P&L A/c Dr To Rebate A/c.

Bad debts: Bad Debts A/c Dr To Customer's A/c, પછી P&L A/c Dr To Bad Debts (provision હોય તો Provision for Bad Debts A/c Dr); પછીથી વસૂલ થયેલી રકમ એ gain છે, તે Bad Debts Recovered A/c માં credit થઈને P&L ના Cr માં જાય — ચૂકવનાર party ને કદી credit ન કરો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- Trade discount એ business કારણોસર (જેમ કે bulk orders) LIST PRICE માંથી અપાતી કપાત છે; CASH discount ઝડપી payment માટે છે --- T/F ની trap બંને definitions ભેળવી દે છે, એટલે બંને બરાબર યાદ રાખો.
- ફક્ત nominal accounts (expenses, losses, incomes, gains) Trading/P&L A/c માં જાય; personal અને real accounts Balance Sheet માં જાય (એટલે 'all personal & real accounts are recorded in P&L' એ વિધાન False છે).
- Provision for bad debts એ Profit and Loss A/c માં debit થાય અને Balance Sheet માં Sundry Debtors માંથી બાદ થાય --- તે Sundry Debtors Account માં debit ન થાય.

- Prior period items ને ચાલુ વર્ષના statement of profit and loss માં અલગ બતાવવાં જ પડે, જેથી ચાલુ profit પર તેમની અસર દેખાય.

TQ 4.1 • PYQ 2019-Nov [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 324	2x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.2 • PYQ 2021-Dec [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 325	5x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.3 • RTP 2023-Jun [1] (i) • True/False • --- • Pg 325	2x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Income received in advance ની ગણતરીનો મહાવરો કરો (magazine subscriptions): વર્ષની income = opening advance + મળેલી રકમ – closing advance; advance નું balance liabilities માં જાય.
- આપેલા balances માંથી closing entries સાથે P&L A/c બનાવવાનો મહાવરો કરો અને net profit/net loss ને Capital A/c માં transfer કરો.

PQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [5] (b) • Practical • 5M • Pg 325	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
---	----------------------------------	-------

વિષય 5: કેટલાંક Adjustments અને તેમનાં Treatments

P1-C7-U7.1-T05 • Topic 5: Certain Adjustments and their Treatments

પહેલાં વાંચો Section 1.4 નો Adjustments વાળો ભાગ ધ્યાનથી વાંચો (outstanding/prepaid expenses, accrued income, income received in advance, provisions for doubtful debts, discount અને depreciation) અને સાથે Section 1.5 (abnormal loss by fire, goods sent on approval, વેચાણ સિવાયના ઉપયોગમાં લીધેલો માલ, manager's commission on profit).

નોંધ

Period ના adjustments: outstanding expense — Expense A/c Dr To Outstanding Expense A/c (P&L માં expense માં ઉમેરો, liability બતાવો); prepaid — Prepaid Expense A/c Dr To Expense A/c (બાદ કરો, asset બતાવો); accrued income — Accrued Income A/c Dr To Income A/c (ઉમેરો, asset); income received in advance — Income A/c Dr To Income Received in Advance A/c (બાદ કરો, liability); magazine subscriptions: વર્ષની income = receipts + opening advance – closing advance; આ બધી entries આવતા વર્ષે reverse થાય છે.

Provisions: P&L A/c Dr To Provision for Bad and Doubtful Debts; પહેલાં bad debts ને ચાલુ provision સામે માંડી વાળો, પછી balance ને debtors ના જરૂરી % સુધી વધારો — P&L નો charge = માંડી વાળેલા bad debts + closing provision – opening provision; provision for discount on debtors એ provision for doubtful debts બાદ કર્યા પછી ગણાય છે, કારણ કે discount ફક્ત good debtors ને જ અપાય છે; બંને Balance Sheet માં

trade receivables માંથી બાદ થાય, અને provision for depreciation જે તે asset માંથી.

Abnormal loss by fire (SM 1.5): પૂરા cost થી Loss by Fire A/c Dr To Purchases/Trading A/c; પછી Insurance Company's A/c Dr (મંજૂર થયેલો claim) અને P&L A/c Dr (જેટલું વળતર ન મળે તે) To Loss by Fire A/c; claim મળે નહીં ત્યાં સુધી તે assets બાજુ દેખાય (goods ₹6,000, claim ₹4,500 → P&L ₹1,500 સહન કરે).

Goods on approval: શરૂઆતમાં ખરી credit sales તરીકે નોંધાય; વર્ષના અંતે approve ન થયેલું વેચાણ invoice price થી reverse કરો (Sales A/c Dr To Trade Receivables A/c) અને માલ COST ભાવે closing stock માં લો (Stock on Approval A/c Dr To Trading A/c); **વેચાણ સિવાયના ઉપયોગમાં લીધેલો માલ:** Purchases A/c credit કરો અને ઉપયોગ પ્રમાણે Drawings (personal use), Donation, Free Samples/Advertisement, Building કે Plant & Machinery (construction), અથવા Repairs & Maintenance debit કરો.

Manager's commission on profit: commission લીધા પહેલાં = Profit × Rate/100; commission લીધા પછી = Profit before commission × Rate/(100 + Rate) — દા.ત. ₹1,00,000 પર 10% commission લીધા પછી = ₹1,00,000 × 10/110 ≈ ₹9,091; entry Commission A/c Dr To Commission Payable A/c — commission P&L માં debit થાય, Commission Payable liabilities બાજુ બતાવાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- Approval પર વેચેલો માલ શરૂઆતમાં credit sales તરીકે નોંધાય જ છે; વર્ષના અંતે approve ન થયેલું વેચાણ reverse થાય (Sales A/c Dr To Trade Receivables) અને માલ cost ભાવે closing stock માં આવે --- T/F માટે આ બે entry વાળી logic પાકી કરો.
- ગયા વર્ષના outstanding salaries એ તે વર્ષની liability છે; ચાલુ વર્ષે ચૂકવવાઈ ગયા હોય તો ચાલુ વર્ષના Balance Sheet માં ન દેખાય --- True/False નો જવાબ આપતાં પહેલાં કારણ બરાબર વિચારો.
- Provision for discount on debtors એ provision for doubtful debts બાદ કર્યા પછી જ ગણાય છે, કારણ કે discount ફક્ત ચૂકવનારા good debtors ને જ અપાય છે.

TQ 5.2 • RTP 2025-Jan [1] (iii) • True/False • --- • Pg 327

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 5.1 • MTP 2023-Dec [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 326 **2x પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

TQ 5.3 • RTP 2025-Sep [1] (d) • True/False • 2M • Pg 327

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- વર્ષની વચ્ચે ફેરફાર થયો હોય તેવી expense ગણતરીનો મહાવરો કરો (દા.ત. અમુક તારીખથી પગારવધારો, અડધા પગારે નવા માણસો/trainees): સાચો P&L charge, ખરેખર થયેલી ચુકવણી અને Balance Sheet માટે outstanding/prepaid balance કાઢો.
- Manager's commission ના formulas નો મહાવરો કરો: commission પહેલાં = Profit × r/100; commission પછી = Profit × r/(100 + r), સાથે journal entry (Commission A/c Dr To Commission Payable A/c).

વિષય 6: Balance Sheet

P1-C7-U7.1-T06 • Topic 6: Balance Sheet

પહેલાં વાંચો Section 1.6 (Balance Sheet) ધ્યાનથી વાંચો: definition અને characteristics, assets અને liabilities ને liquidity કે permanence પ્રમાણે ગોઠવવાની રીત, current/fixed/intangible assets અને current/long-term liabilities માં વર્ગીકરણ, અને capital account ની રજૂઆત (net profit ઉમેરો, drawings બાદ કરો).

નોંધ

Definition (SM): “a statement which sets out the assets and liabilities of a firm or an institution as at a certain date” — એક જ transaction થાય એટલે assets કે liabilities બદલાઈ જાય, એટલે તે ફક્ત તે ચોક્કસ સમયે જ સાચું હોય છે (“as at” નું આ જ મહત્ત્વ).

Characteristics: (i) ચોક્કસ તારીખે બને છે, કોઈ period માટે નહીં; (ii) P&L A/c બન્યા પછી જ બને છે — બંને મળીને Final Accounts કહેવાય (Balance Sheet એ account નથી, તેની બાજુઓ Dr અને Cr નથી); (iii) બંને બાજુના totals સરખા જ આવવા જોઈએ, કારણ કે capital હંમેશાં assets માંથી liabilities બાદ કરતાં જેટલું આવે તેટલું જ હોય — totals જુદા આવે એટલે ક્યાંક ભૂલ છે.

Marshalling અને classification: assets ને liquidity પ્રમાણે ગોઠવો (પહેલાં cash, છેલ્લે land & building) કે permanence પ્રમાણે (ઊલટા ક્રમમાં); liabilities ને ચુકવણીની ઉતાવળ પ્રમાણે; current assets એક વર્ષમાં cash માં ફેરવાય તેવી હોય (cash, bank, trade receivables, inventories), fixed/long-term assets સતત વપરાશ માટે હોય (machinery, building, long-term investments), intangible assets ને ભૌતિક અસ્તિત્વ ન હોય (patents, copyrights); current liabilities એક વર્ષમાં પતે (creditors, bills payable), long-term liabilities એક વર્ષ પછી (term loans).

Capital વિભાગ અને grouping: Capital balance + Net Profit (કે – Net Loss) – Drawings, જેમાં drawings માં ઉપાડેલી રોકડ, personal use માટે લીધેલો માલ (Drawings A/c Dr To Purchases A/c — cost ભાવે, Capital કે P&L મારફતે કદી નહીં) અને ભરેલો income tax આવે; સામાન્ય groups — capital, long-term loans, short-term loans, current liabilities, tangible fixed assets સામેની provisions, intangibles, investments, current assets.

રજૂઆતના મુદ્દા: provisions for doubtful debts અને for discount એ કુલ book debts માંથી બાદ થાય, અને provision for depreciation જે તે asset ના cost માંથી; staff ની વફાદારી કે આવડત જેવી અદૃશ્ય તાકાત (human resources) assets તરીકે બતાવી ન શકાય; અગાઉથી ચૂકવેલો પગાર એ asset છે (રોકડ prepayment માં ફેરવાઈ), expense નથી; ગયા વર્ષના outstanding salaries liability તરીકે ત્યારે જ દેખાય જો Balance Sheet ની તારીખે હજી ચૂકવાયા ન હોય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- Drawings (ઉપાડેલી રોકડ કે માલ) એ capital માં ઘટાડો છે અને Capital/Drawings A/c માં debit થાય --- P&L નો expense કદી નહીં; personal use માટે લીધેલો માલ PURCHASES A/c માં credit થાય, Capital A/c માં નહીં.
- Human resources ને assets તરીકે બતાવાતાં નથી --- તેમનું money માં measurement થઈ શકતું નથી (money measurement concept).
- અગાઉથી ચૂકવેલો પગાર expense નથી, પણ સાચું કારણ એ છે કે તે asset છે (payment થી રોકડ prepaid asset માં ફેરવાય છે) --- T/F માં આપેલું કારણ 'neither reduces assets nor increases liabilities' ખોટું છે, કારણ કે રોકડ તો ઘટે જ છે.
- ગયા વર્ષના outstanding salaries liability તરીકે ત્યારે જ દેખાય જો હજુ ચૂકવાયા ન હોય; liability નું accrual અને તેની ચુકવણી — બંને વચ્ચેનો ફરક સમજો.

TQ 6.1 • RTP 2018-May [1] (g) • True/False • --- • Pg 328 3× પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 6.2 • RTP 2025-May [1] (i) • True/False • --- • Pg 329 3× પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 6.3 • MTP 2023-Nov [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 329 5× પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 6.1 • PYQ 2026-Jan [4] (b) • Practical • 10M • Pg 329

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Adjustments સાથે balances ની યાદીમાંથી આખું Balance Sheet બનાવતાં પાકું કરો: depreciation, માંડી વાળેલા bad debts, provisions for doubtful debts અને discount, outstanding/prepaid items, closing stock.
- Capital વિભાગની ગોઠવણીનો મહાવરો કરો: Opening capital + Net profit – Drawings (ઉપાડેલો માલ અને income tax સહિત) અને fixed assets, investments, current assets, current liabilities અને provisions નીચે grouping.

વિષય 7: Accounting Procedure નો ક્રમ એટલે કે Accounting Cycle

P1-C7-U7.1-T07 • Topic 7: Sequence of Accounting Procedure or the Accounting Cycle

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.7 વાંચો, જેમાં accounting process નાં પાંચ steps ક્રમમાં આપ્યાં છે.

નોંધ

Accounting cycle: (i) transactions ને journalise કરો → (ii) ledger માં posting કરો → (iii) આંકડાકીય ચોક્કસાઈ તપાસવા trial balance કાઢો → (iv) તે period નાં Trading અને P&L A/c (income statement) બનાવો → (v)

period ના અંતે financial position બતાવવા Balance Sheet બનાવો.

વિષય 8: Opening Entry

P1-C7-U7.1-T08 · Topic 8: Opening Entry

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.8 અને Illustration 8 વાંચો: ગયા વર્ષનાં closing balances ને નવા વર્ષની પહેલી entry તરીકે journalise કરવાં અને તેનું posting કરવું.

નોંધ

Opening entry: નવા વર્ષની પહેલી journal entry માં ગયા વર્ષનાં assets અને liabilities નાં closing balances (છેલ્લા Balance Sheet પ્રમાણે) opening balances તરીકે નોંધાય — Dr. all assets / Cr. all liabilities and Capital A/c (“Being the balances brought forward”).

Posting: દરેક asset account debit બાજુ “To Balance b/d” થી ખૂલે અને દરેક liability/capital account credit બાજુ “By Balance b/d” થી — આ રીતે વર્ષની શરૂઆતમાં જ બધાં asset અને liability accounts ખૂલી જાય છે.

વિષય 9: Provisions and Reserves

P1-C7-U7.1-T09 · Topic 9: Provisions and Reserves

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.9 અને Illustration 14 વાંચો: provision, reserve અને reserve fund ની definitions અને charge સામે appropriation નો ફરક.

નોંધ

Provision: “any amount written off or retained by way of providing for depreciation, renewal or diminution in the value of assets or retained by way of providing for any known liability of which the amount cannot be determined with substantial accuracy” — એવી liability જેનું માપ ફક્ત મોટા અંદાજથી જ નીકળે; દા.ત. provision for doubtful debts, હજી આકારણી બાકી હોય તેવા taxes, મંજૂર થઈ શકે પણ રકમ નક્કી ન હોય તેવા claims.

Reserve: earnings, receipts કે બીજા surplus (capital કે revenue) નો એ ભાગ જે management depreciation/diminution કે known liability સિવાયના સામાન્ય કે ચોક્કસ હેતુ માટે અલગ કાઢે; પ્રકાર — capital

reserves અને revenue reserves; જરૂર કરતાં વધારે કરેલી provisions ને reserves ગણવામાં આવે છે.

મુખ્ય ફરક: provisions એ profits સામેનો charge છે, જ્યારે reserves એ profits ની appropriation છે; **Reserve Fund:** reserve ની રકમ business ની બહાર સહેલાઈથી વેચી શકાય તેવી securities માં રોકવામાં આવે (દા.ત. government securities).

વિષય 10: Financial Statements ની મર્યાદાઓ

P1-C7-U7.1-T10 • Topic 10: Limitations of Financial Statements

પહેલાં વાંચો Section 1.10 (Limitations of Financial Statements) ધ્યાનથી વાંચો --- financial statements ને મૂલવતી વખતે, ખાસ કરીને જુદી જુદી companies ને સરખાવતી વખતે, યાદ રાખવાની પાંચ મુખ્ય મર્યાદાઓ.

નોંધ

પાંચ મુખ્ય મર્યાદાઓ (SM 1.10): (a) Historical cost — statements માં transaction થયું ત્યારના money value વપરાય છે, પછીના ફેરફારો ગણાતા નથી (1980 માં ₹15,000 માં બંધાયેલું મકાન 2022 માં ₹30,00,000 માં બંધાયેલા મકાન જેટલો જ રહેવાનો લાભ આપે છે, છતાં મૂળ cost થી જ દેખાય છે); (b) અદૃશ્ય તાકાત અને નબળાઈ — દા.ત. staff ની વફાદારી અને આવડત Balance Sheet માં બતાવી ન શકાય; (c) સતત ચાલતો ધંધો અને વર્ષવાર accounts — going concern ની ધારણાને લીધે non-revenue expenditure ને લાભ મળેલાં વર્ષોમાં અંદાજે વહેંચવું પડે છે, એટલે accounts તદ્દન સાચાં હોતાં નથી; (d) જુદી જુદી accounting policies — દા.ત. pensions/gratuities માટે દર વર્ષે fund કરવું કે ફક્ત ખરેખર થયેલી ચુકવણી નોંધવી, અથવા intangible assets માંડી વાળવાં કે નહીં અને કઈ રીતે; (e) staff અને જાહેર કલ્યાણ માટે જુદી જુદી management policies.

Comparability: એક જ company ને ઘણાં વર્ષો સુધી તપાસવી હોય ત્યારે આ મર્યાદાઓ ઓછી નડે છે; પણ એક જ period માટે જુદી જુદી companies ને સરખાવતી ગેરમાર્ગે દોરી શકે, સિવાય કે બંનેએ એક જ system અને basis of accounting વાપર્યું હોય — એટલે financial statements પરથી inter-industry comparison ત્યારે જ કરો જ્યારે બીજો કોઈ રસ્તો શક્ય ન હોય; historical cost હજુ પણ સ્વીકૃત basis છે, કારણ કે money ની કિંમત સતત ઘટતી હોય ત્યારે વારંવાર revaluation કરવું મોંઘું અને અવ્યવહારુ છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- 4-mark જવાબ માટે પાંચેય મર્યાદાઓ ચર્ચવા તૈયાર રહો: (a) historical cost basis money ની કિંમતના ફેરફારો ગણતું નથી (1980 વાળા મકાનનો દાખલો), (b) staff ની વફાદારી જેવી અદૃશ્ય તાકાત/નબળાઈ બતાવાતી નથી, (c) going concern ને લીધે expenditure ને વર્ષોમાં અંદાજે વહેંચવું પડે છે, (d) જુદી જુદી accounting policies (દા.ત. pension funding, intangibles write-off) comparability બગાડે છે, (e) જુદી જુદી management policies.
- સમજાવો કે એક જ system અને basis of accounting ન વપરાયું હોય તો inter-company comparison શા માટે ગેરમાર્ગે દોરે છે.

વિષય 11: Integrated Problems

P1-C7-U7.1-T11 • Topic 11: Integrated Problems

પહેલાં વાંચો Unit 1 ના અંતે આપેલી, Sections 1.3--1.6 ને ભેગી કરતી મોટી illustrations પૂરી કરો --- trial balance કે balances ની યાદીમાંથી ઘણાં adjustments સાથે Trading and Profit & Loss Account અને Balance Sheet બનાવવાનાં.

નોંધ

કામનો ક્રમ: trial balance કે balances ની યાદીમાંથી Trading A/c → P&L A/c → Balance Sheet બનાવો (Illustrations 9, 10 અને 12); દરેક adjustment ની બેવડી અસર આપો — એક Trading/P&L માં અને એક Balance Sheet માં — adjustments પહેલાં rough working sheets પર લખો, અને Balance Sheet ની બંને બાજુ મળે છે કે નહીં તે તપાસો.

Standard adjustment set (Illustration 12 — Gavaskar Viswanath & Co.): closing stock; આપેલા દરે depreciation, પણ પહેલાં ભૂલો સુધારો (steel table cost ભાવે વેચ્યું પણ તેની રકમ ભૂલથી Sales A/c માં credit થઈ; typewriter ની ₹40,000 ની ખરીદી ભૂલથી Purchases માં debit થઈ — તે કાઢીને capitalise કરો, પછી જ depreciation); બે મહિનાનું outstanding godown rent; loan લીધો તે તારીખથી @ 12% p.a. લેખે accrued interest on loan; sundry debtors ના 5% લેખે provision for bad debts.

Exam ના variants: Balance Sheet પહેલાં ખોટી બનાવેલી P&L સુધારો (Illustration 7 — ભુલાયેલા outstanding expenses debit કરો, prepaid insurance credit કરો અને revised net profit મેળવો); ગયા વર્ષના Balance Sheet પરથી opening entry પાડો (assets Dr; trade payables, overdraft, provision for doubtful debts અને capital Cr — Illustrations 8 અને 11); Input CGST/SGST ને Output liability સામે વાપરીને GST ના balances પતાવો અને વપરાયા વગરની input credit Balance Sheet માં asset તરીકે લઈ જાઓ (Illustrations 9 અને 10 ના working notes).

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 10 પ્રશ્નો

PQ 11.3 • RTP 2018-May [12] • Practical • --- • Pg 338 5× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 11.1 • PYQ 2019-Jun [4] (b) • Practical • 10M • Pg 334 4× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 11.2 • PYQ 2025-May [4] (b) • Practical • 10M • Pg 336 4× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 11.4 • PYQ 2021-Jul [4] (a) • Practical • 10M • Pg 341 3× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 11.5 • RTP 2022-May [13] • Practical • --- • Pg 343	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 11.6 • PYQ 2024-Sep [3] (a) • Practical • 10M • Pg 346	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

PQ 11.7 • RTP 2024-Sep [9] • Practical • --- • Pg 350 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 11.8 • PYQ 2025-Jan [3] (a) • Practical • 15M • Pg 353 13x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 11.9 • PYQ 2026-May [4] (b) • Practical • 10M • Pg 357	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 11.10 • PYQ 2026-Sep [4] (b) • Practical • 10M • Pg 360	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખો 10--15 mark નો final accounts નો problem પાકો કરો: trial balance/balances ની યાદીમાંથી working notes સાથે Trading A/c, P&L A/c અને Balance Sheet બનાવો અને બંને બાજુ મેળવો.
- Standard adjustment set નો મહાવરો કરો: closing stock, depreciation (વર્ષ દરમિયાનના ઉમેરા સહિત, સમય પ્રમાણે વહેંચીને), વધારાના bad debts + provision for doubtful debts + provision for discount on debtors, outstanding/prepaid expenses અને accrued/advance income, goods on approval, માલના drawings, insurance claim સાથે abnormal loss, અને manager's commission on profit.
- Exam માં આવેલા variants નો મહાવરો કરો: પહેલાં ખોટું બનેલું trial balance ફરી લખવું, નવા ધંધાના transactions ના વર્ણન પરથી accounts ઊભાં કરવાં (capital લાવ્યા, bank loan, asset ની ખરીદી), અને statements બનાવતાં પહેલાં ખૂટતા આંકડા કાઢવા.

એકમ 7.2: Manufacturing Entities ના Final Accounts

P1-C7-U7.2 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 2 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 21.9% પ્રશ્નો • 7 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C7-U7.2-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો Unit નો §2.1 વાંચો: manufacturing entities Trading A/c, P&L A/c અને Balance Sheet પહેલાં અલગ Manufacturing Account શા માટે બનાવે છે.

નોંધ

Manufacturing Account: manufacturing entities Trading A/c, P&L A/c અને Balance Sheet ઉપરાંત final accounts ના ભાગરૂપે આ પણ બનાવે છે — હેતુ એ કે finished goods નો manufacturing cost નક્કી થાય અને manufacturing કામગીરી કેટલી કિફાયતી છે તે જોવાય; પછી આ cost Trading A/c માં transfer થાય છે.

Trading A/c સામે: Trading A/c Gross Profit બતાવે છે, જ્યારે Manufacturing A/c direct expenses સહિતનો cost of goods sold બતાવે છે; Manufacturing A/c raw materials અને work-in-progress સાથે કામ પાડે છે,

જ્યારે Trading A/c ફક્ત finished goods સાથે.

વિષય 2: Purpose

P1-C7-U7.2-T02 • Topic 2: Purpose

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.2 વાંચો, જેમાં Manufacturing Account નાં ત્રણ functions આપ્યાં છે.

નોંધ

Functions: (1) finished products બનાવવાનો કુલ cost, તેના ઘટકો પ્રમાણે વહેંચીને બતાવે છે — તેમાં materials નો cost, manufacturing wages અને manufacture માટે સીધા કે આડકતરા થયેલા expenses debit થાય છે; (2) factory cost ની વિગત આપે છે, financial books ને cost records સાથે મેળવવામાં અને એક period ની બીજા સાથે સરખામણી કરવામાં મદદ કરે છે; (3) output ને Trading A/c માં market price થી લઈ જવાય તો manufacture પરનો profit/loss દેખાય છે, અને production-linked bonus નક્કી કરવામાં પણ વાપરી શકાય.

વિષય 3: Manufacturing Costs

P1-C7-U7.2-T03 • Topic 3: Manufacturing Costs

પહેલાં વાંચો Section 2.3 (Manufacturing Costs) ધ્યાનથી વાંચો: raw material consumed, direct manufacturing wages, direct manufacturing expenses અને manufacturing overheads માં વર્ગીકરણ, સાથે by-products નો અર્થ અને treatment.

નોંધ

Cost નું માળખું (SM 2.3): Raw Material Consumed + Direct Manufacturing Wages + Direct Manufacturing Expenses = Direct (prime) Manufacturing Cost; તેમાં Indirect Manufacturing Expenses / Manufacturing Overhead ઉમેરો = Total Manufacturing Cost; **Formula:** Raw Material Consumed = Opening inventory of Raw Materials + Purchases – Closing inventory of Raw Materials.

Direct સામે indirect: direct manufacturing expenses એટલે કોઈ ચોક્કસ product માટે થયેલા, material કે wages સિવાયના costs — દા.ત. licence/technology ની royalties અને plant નાં hire charges, જો તે બનેલા units પર આધારિત હોય તો (તે production સાથે સીધા બદલાય છે); Overhead = Indirect Material (repairs માટેનો stores નો માલ, નાનાં tools, fuel, lubricating oil) + Indirect Wages (maintenance wages, holding pay) + Indirect Expenses (training, plant & machinery અને factory shed નું depreciation અને insurance).

By-products: એક જ raw materials માંથી, એક જ process માં, વધારાના expense વગર નીકળતી આડપેદાશ (ખાંડના ઉત્પાદનમાં molasses, ડેરીમાં છાશ); તેમની કિંમત સામાન્ય રીતે નજીવી હોય છે, એટલે જ્યાં cost અલગ ઓળખી ન શકાય ત્યાં તેમને NET REALISABLE VALUE થી મૂકવામાં આવે છે; સાચું treatment — વેચાણની રકમ MANUFACTURING Account માં credit કરો (Trading Account માં નહીં, કે ફક્ત other operating income માં પણ નહીં), જેથી main product બનાવવાનો cost ઘટે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- By-product ના વેચાણની રકમ MANUFACTURING Account માં credit થાય છે (Trading Account માં નહીં), જેથી main product બનાવવાનો cost ઘટે --- આ જ T/F પુછાયો છે; ધ્યાન રાખો કે by-products ને net realisable value થી મૂકવામાં આવે છે.
- Direct અને indirect manufacturing expenses સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: બનેલા units પર આધારિત royalty કે hire charges એ DIRECT છે; repairs, plant/factory shed નું depreciation, insurance, indirect material/wages મળીને OVERHEAD બને છે.
- યાદ રાખો: Raw Material Consumed = Opening inventory of RM + Purchases – Closing inventory of RM, અને માળખું — prime cost (RM + direct wages + direct expenses) વત્તી overheads = total manufacturing cost.

TQ 3.1 • MTP 2023-May [1] (a) (iii) [C] • True/False • 2M • Pg 366 4x પુછાયું **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 4: Manufacturing Account ની રચના

P1-C7-U7.2-T04 • Topic 4: Design of A Manufacturing Account

પહેલાં વાંચો Section 2.4 (Design of a Manufacturing Account) ધ્યાનથી વાંચો: quantity અને value columns વાળું format, prime cost અને factory cost, WIP નું treatment, finished goods નો cost Trading Account માં transfer કરવો, અને ખૂટતી quantities/figures કાઢવા અંગેની tutorial notes.

નોંધ

Format (SM 2.4): કોઈ એક નક્કી design નથી, પણ quantity અને value ના columns રાખો; Dr — raw material consumed, direct wages, direct expenses (= Prime cost), factory overheads (royalty, hire charges, repairs & maintenance, depreciation) (= Factory cost), opening Work-in-Process; Cr — net realisable value થી by-products, closing Work-in-Process, અને balancing transfer By Trading A/c — cost of finished goods; Trading A/c આ cost of production (સાથે opening finished goods) ને debit કરી, સામે sales અને closing finished goods મૂકીને gross profit કાઢે છે.

Tutorial notes: quantity columns વાપરો જેથી બંને બાજુ મળે — units sold = opening finished goods + units manufactured – closing finished goods; Manufacturing A/c માં ફક્ત raw-material ની quantities અને WIP ની values આવે, Trading A/c માં ફક્ત finished-goods ની quantities; ઊલટી સૂચના ન હોય તો sales

FIFO basis પર ધારો, એટલે કે closing inventory બને ત્યાં સુધી વર્ષ દરમિયાન બનેલા માલનું જ હોય.

Unit પ્રમાણેની ગણતરી (Illustration 2 — Mr. Vimal): દરેક rate નો આધાર ધ્યાનથી વાંચો — direct wages નો કરાર બનેલા દરેક unit પર @ ₹0.80 વત્તી closing WIP ના દરેક unit પર @ ₹0.40 ($5,00,000 \times 0.80 + 12,000 \times 0.40 = ₹4,04,800$); machine નાં hire charges બનેલા unit દીઠ @ ₹0.60 એ direct expense છે, જ્યારે factory shed નું ભાડું અને repairs & maintenance એ indirect expenses છે.

ખૂટતા આંકડાના problems: credit purchases ને Creditors A/c ના balancing figure તરીકે કાઢો (To Bank + To Balance c/d – By Balance b/d), તેને Raw Material A/c માં post કરો અને raw material consumed કે closing stock માટે તે balance કરો, પછી Manufacturing A/c થી Trading A/c સુધી પૂરું કરો; office ની વસ્તુઓ Manufacturing A/c માંથી કાઢી નાખો અને P&L માં લો (office labour wages, વીજળીનો office ભાગ, ગ્રાહકોને પહોંચાડવાના delivery charges), પણ fuel charges અને freight inwards ને direct expenses જ રાખો; Remember — unrecorded machinery પરનું રહી ગયેલું depreciation.

આખા manufacturer's final accounts (Illustration 3 — Mr. White): ત્રણ inventories વાળા trial balance માંથી Manufacturing, Trading, P&L A/c અને Balance Sheet બનાવો — સહિયારા expenses ને factory અને office વચ્ચે વહેંચો (રોકેલી જગ્યા પ્રમાણે rent 3/4 : 1/4, lighting 2/3 : 1/3), scrap ના વેચાણને Manufacturing A/c માં credit કરો, outstanding wages (Manufacturing) અને outstanding salaries (P&L) ઉમેરો, plant નું depreciation Manufacturing માં અને office furniture નું P&L માં લો, provision for doubtful debts માં જરૂરી રકમ કરતાં જે ઘટે તેટલું જ charge કરો, અને ત્રણેય closing stocks (raw materials, WIP, finished goods) Balance Sheet માં લઈ જાઓ.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 5 પ્રશ્નો

- Manufacturing A/c બનાવવાનો મહાવરો કરો: Dr --- opening WIP, raw materials consumed, direct wages, direct expenses (unit પ્રમાણેનાં hire charges/royalty), factory overheads; Cr --- NRV થી by-products, closing WIP, અને Trading A/c માં transfer થતો cost of finished goods.
- Unit પ્રમાણેની ગણતરીનો મહાવરો કરો: બનેલા unit દીઠ direct wages @ ₹x વત્તી closing WIP ના unit દીઠ ઓછો દર, બનેલા unit દીઠ hire charges --- rate નો આધાર ધ્યાનથી વાંચો, અને બંને બાજુ મળે છે કે નહીં તે ચકાસવા quantity columns વાપરો.

PQ 4.1 • PYQ 2019-Nov [5] (b) • Practical • 5M • Pg 367	5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.5 • PYQ 2024-Jun [5] (b) (i) • Practical • 5M • Pg 376	4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.6 • PYQ 2025-Sep [5] (b) • Practical • 5M • Pg 377		LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.3 • PYQ 2021-Dec [5] (b) • Practical • 15M • Pg 371	3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અધરું
PQ 4.4 • PYQ 2022-May [5] • Practical • 20M • Pg 373		LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Raw Material A/c, Creditors A/c, Manufacturing A/c અને Trading A/c ને જોડતા ખૂટતા આંકડાના problems કરો: Creditors A/c માંથી credit purchases કાઢો, consumption માટે Raw Material A/c balance કરો, પછી Manufacturing અને Trading A/cs પૂરાં કરો.
- જોડાણ ધ્યાનમાં રાખો: Manufacturing A/c નો cost of production એ Trading A/c નું debit બને છે; બીજું ન લખ્યું હોય તો closing finished-goods valuation માટે FIFO ધારો.

PQ 4.2 • PYQ 2020-Nov [5] (c) • Practical • 10M • Pg 368 2x પુછાયું

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)**અઘરું****સંશ્લેષણ (Synthesis)** આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખા 15--20 mark ના manufacturer's final accounts પાકા કરો: ત્રણ inventories (raw materials, WIP, finished goods) અને scrap ના વેચાણ વાળા trial balance માંથી Manufacturing, Trading, P&L A/c અને Balance Sheet.
- Expenses ને factory (Manufacturing A/c) અને office (P&L A/c) વચ્ચે વહેંચવાનો મહાવરો કરો --- rent, power, depreciation --- સાથે રોજિંદા adjustments (closing stocks, outstanding wages, provisions) છેક સુધી.

પ્રકરણ 8

Financial Statements of Non-Profit Organisations

5 વિષય • 36 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: A

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — સ્મરણ અને સમજ

7.4%

243 માંથી 18 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

92.6%

243 માંથી 225 marks

વિષય 1: પરિચય

P1-C8-U8-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1 Introduction વાંચો: non-profit organisation નું સ્વરૂપ અને તે કયા final accounts બનાવે છે.

નોંધ

Non-profit organisation: એક legal accounting entity જે sole proprietor, partners કે shareholders માટે નહીં પણ આખા સમાજના લાભ માટે ચાલે છે — મુખ્ય હેતુ સમાજ/members ને service આપવાનો; દા.ત. public hospitals, public educational institutions, clubs, temples, churches.

Final accounts: સમયગાળાની કામગીરી બતાવવા Receipts and Payments Account અને Income and Expenditure Account, અને સમયગાળાના અંતે financial position બતાવવા Balance Sheet.

Terminology: Income and Expenditure A/c એ P&L A/c જેવું જ છે, પણ expenditure કરતાં income વધારે હોય તો = SURPLUS અને income કરતાં expenditure વધારે હોય તો = DEFICIT; કુલ cash receipts અને payments Receipts and Payments Account મારફતે બતાવાય છે.

વિષય 2: Receipts and Payments Account નું સ્વરૂપ

P1-C8-U8-T02 • Topic 2: Nature of Receipts and Payments Account

પહેલાં વાંચો ICAI Study Material નો Section 2 'Nature of Receipts and Payments Account' વાંચો: cash book ના summary તરીકે તેની features, તેની limitations, અને (Section 4.1 માંથી) Sports Fund જેવા special funds માટેનું fund accounting.

નોંધ

Meaning (SM): “A Receipts and Payments Account is a summary of the cash book” — તેમાં date column હોતું નથી; receipts ડાબી બાજુ, payments જમણી બાજુ, cash book ની જેમ જ; hospitals, clubs, societies, temples, churches વગેરે વાપરે છે એવું સાદું account.

Cash basis, accrual નહીં (SM): “receipts and payments account is not based on the accrual system of book keeping as it records all the receipts and payments whether capital or revenue, pertaining to the current, previous or future periods.”

Features: (a) cash અને bank transactions નો summary — બધા receipts (capital હોય કે revenue) debit, બધા payments credit; (b) opening cash અને bank balances થી શરૂ થઈ closing balances પર પૂરું થાય; (c) સામાન્ય રીતે double entry system નો ભાગ નથી; (d) તેની balance હંમેશાં debit જ હોય, કેમ કે તે cash in hand અને cash at bank ની બનેલી છે.

Limitations: તેમાંથી સમયગાળાનો surplus કે deficit કાઢી શકાતો નથી — તે ફક્ત cash/bank position બતાવે છે, બધી non-cash items (outstanding/advance subscriptions, depreciation) બહાર રહી જાય છે અને capital સાથે revenue તેમજ ભૂતકાળ/ભવિષ્યની સાથે ચાલુ સમયગાળાની items ભેગી થઈ જાય છે; ફક્ત આટલું જ બનાવવું એ સાવ સાદી સંસ્થાઓને જ ચાલે, જેની પાસે cash સિવાય કોઈ assets ન હોય અને કોઈ liabilities ન હોય.

Fund accounting (4.1): કોઈ ખાસ હેતુ માટે ભેગી થયેલી રકમ (દા.ત. Sports Fund, match ની donations અને ticket ની આવક) એ fund માં credit થાય અને તેને લગતા expenses એ જ fund માં liabilities બાજુ debit થાય — Income and Expenditure Account માં કદી નહીં; fund માં હોય તેના કરતાં વધારે થયેલો expense જ I&E માં debit થાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • ૩ પ્રશ્નો

- આટલું સાબિત કરતાં આવડવું જોઈએ: R&P Account એ cash/bank transactions નો summary છે (cash basis), accrual નહીં --- તે ભૂતકાળ, ચાલુ અને ભવિષ્યના બધા receipts અને payments નોંધે છે, પછી તે capital હોય કે revenue.
- True/False ની trap: 'R&P Account highlights total income and expenditure' --- False; તે ફક્ત cash receipts અને payments બતાવે છે; non-cash items બહાર રહી જતાં હોવાથી તેમાંથી surplus/deficit મળી શકતો નથી.
- True/False ની trap: Sports Fund (specific fund) હોય તો sports-event ની expenses એ Fund માં જ charge થાય, Income and Expenditure Account માં કદી નહીં --- True (fund accounting).
- યાદ રાખો: તે opening cash/bank balances થી શરૂ થાય છે, closing balances પર પૂરું થાય છે અને તેની balance હંમેશાં debit જ હોય છે.

TQ 2.1 • MTP 2024-Apr [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 382	5x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.2 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 383		LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.3 • MTP 2024-Dec [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 383	3x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 2.1 • PYQ 2019-Nov [4] (b) • Practical • 10M • Pg 383 2x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- ઊલટા problem નો મહાવરો કરો: આપેલા Income and Expenditure Account અને Balance Sheets પરથી accruals (outstanding/advance subscriptions, prepaid અને outstanding expenses) કાઢી નાખીને અને capital receipts/payments ઉમેરીને પાછા R&P Account પર જાઓ.
- Subscription Account ને ledger તરીકે બરાબર શીખો: બંને બાજુ opening/closing outstanding અને advance balances મૂકીને મળેલી cash subscriptions કાઢો.
- Interlinkages ધ્યાનમાં રાખો: I&E માં આવતાં depreciation અને non-cash items કાઢી નાખવાં પડે; asset ની ખરીદી અને fund receipts ફક્ત R&P માં જ આવે.

વિષય 3: Income and Expenditure Account

P1-C8-U8-T03 • Topic 3: Income and Expenditure Account

પહેલાં વાંચો Section 3 ધ્યાનથી વાંચો: Income and Expenditure Account ની features, R&P Account થી તેનો ફરક, income ના મુખ્ય sources (subscriptions, donations, entrance fees, life membership) અને R&P Account પરથી I&E Account બનાવવાની step-by-step રીત (3.3).

નોંધ

Nature: NPO માટે આ Profit and Loss Account જેવું જ છે, accrual principle પર બને છે — ફક્ત ચાલુ સમયગાળાની revenue items; Surplus = expenditure કરતાં income વધારે, Deficit = income કરતાં expenditure વધારે; depreciation જેવી non-cash items આવે, બધી capital items બહાર રહે, opening balance હોય નહીં; Companies Act 2013 ની u/s 8 હેઠળ registered NPOs Schedule III મુજબ I&E અને Balance Sheet બનાવે છે.

Income ના મુખ્ય sources (3.1): subscriptions, સામાન્ય donations, membership/entrance fees (રકમ વાજબી હોય કે bye-laws મુજબ હોય તો), local authorities પાસેથી મળતી recurring grants, investments માંથી મળતી income; કોઈ ખાસ activity ના receipts (match tickets નું વેચાણ) એ activity ના expenditure માંથી બાદ કરીને ફક્ત net જ બતાવાય; capital receipts Capital Fund માં કે special fund માં credit થાય (fund accounting), fixed asset ના વેચાણની રકમ asset account માં; life membership fee એ capital receipt છે (non-recurring) અને સીધી Capital Fund માં ઉમેરાય; અલગ trading activity નો trading profit consolidation વખતે I&E માં transfer થાય.

Receipts and Payments Account	Income and Expenditure Account
Cash receipts અને payments નો વર્ગીકૃત summary,	સમયગાળાનું ફક્ત revenue expenditure (Dr) અને

capital હોય કે revenue	revenue income (Cr)
Cash basis — ચાલુ, આગળના કે પછીના સમયગાળાની items પણ આવે	Accrual basis — મળી કે ચૂકવાઈ ન હોય પણ due થઈ ગઈ હોય તે રકમ પણ આવે
Opening cash/bank balances થી શરૂ થાય; balance હંમેશાં debit	Opening balance નહીં; balancing figure એ surplus કે deficit
Non-cash items બહાર રહે; surplus/deficit કાઢી ન શકાય	Non-cash items (depreciation) આવે; surplus/deficit બતાવે

R&P → I&E ની રીત (3.3): (i) opening Balance Sheet બનાવીને opening Capital/Accumulated Fund કાઢો (assets – liabilities); (ii) જે incomes/expenses માં accrual કે outstanding ની adjustments જોઈએ તેના ledger accounts ખોલો અને સમયગાળાની રકમ I&E માં transfer કરો; (iii) જેમાં adjustment ન હોય તે items સીધી R&P માંથી I&E માં લખો; (iv) capital receipts/payments asset કે liability accounts માં લખો — asset ના વેચાણ પરનો capital profit/loss જ I&E માં આવે; (v) I&E ની balance Capital Fund માં transfer કરો; (vi) બાકી રહેલી balances માંથી Balance Sheet બનાવો.

Subscription working: વર્ષની income = મળેલી cash + અંતે outstanding – શરૂમાં outstanding + આ વર્ષ માટે ગયા વર્ષે મળેલી advance – આવતા વર્ષ માટે આ વર્ષે મળેલી advance; દા.ત. ₹42,000 મળ્યા (તેમાં ગયા વર્ષના ₹1,600 અને આવતા વર્ષના ₹600), ₹3,000 હજુ બાકી → I&E માં ₹42,800 credit થાય; છેલ્લે બાકી રહેલી outstanding subscription એ asset છે અને advance માં મળેલી subscription એ liability.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 4 પ્રશ્નો

- સમજાવો: I&E Account એ NPO માટેનું P&L છે, accrual basis પર; ફક્ત ચાલુ વર્ષની revenue items આવે; Surplus = income વધારે, Deficit = expenditure વધારે.
- True/False ની traps: કોઈ vocation કરતાં લોકો net income I&E/Receipts & Expenditure Account થી કાઢે છે, P&L થી નહીં; Life Membership Fee એ capital receipt છે (non-recurring) અને Capital Fund માં ઉમેરાય --- એટલે તેને 'revenue receipt' કહેવું False છે.
- Society ની અલગ trading activity નો trading profit I&E માં transfer થાય જ છે; additional information ની adjustments બે જગ્યાએ આવે (double entry), એક જગ્યાએ નહીં.

TQ 3.1 • RTP 2023-Jun [1] (vii) • True/False • --- • Pg 386 7× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.2 • RTP 2023-Dec [1] (ix) • True/False • --- • Pg 386	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.3 • PYQ 2025-May [1] (a) {C} • True/False • 4M • Pg 386 4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.4 • PYQ 2026-May [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 387	LEVEL I	મધ્યમ

સમજ (Understanding)

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 7 પ્રશ્નો

- Subscription working નો મહાવરો કરો: મળેલી cash $\pm$ outstanding (opening/closing) $\pm$ advance (opening/closing) = વર્ષની income.
- R&P $\rightarrow$ I&E conversion નો મહાવરો કરો: capital items કાઢી નાખો, outstanding/prepaid expenses અને incomes નું adjustment કરો, depreciation charge કરો, ખાસ activity ની income તેના fund સામે net કરો.
- Revenue હેતુ માટેની donations એ income છે; specific donations fund accounts માં જાય; fixed assets ના વેચાણ પરનો profit/loss જ I&E માં આવે.

PQ 3.4 • MTP 2024-Dec S1 [4] (a) • Practical • 8M • Pg 394 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 3.5 • RTP 2026-Jan [10] • Practical • 8M • Pg 396	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 3.7 • PYQ 2026-May [5] (b) • Practical • 5M • Pg 402	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 3.1 • PYQ 2018-Nov [5] (a) • Practical • 10M • Pg 387 4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 3.2 • PYQ 2019-Jun [5] (b) • Practical • 10M • Pg 389 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 3.3 • PYQ 2021-Jan [4] (b) • Practical • 10M • Pg 392 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 3.6 • RTP 2026-May [10] • Practical • --- • Pg 399	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- બે તારીખના balances પરથી આખાં R&P અને I&E Accounts સાથે બનાવતાં શીખો (club કે doctor's practice) --- સામાન્ય રીતે 8-10 marks ના પ્રશ્નો.
- Opening Balance Sheet બનાવીને opening Capital Fund કાઢો, જેમાં accrued incomes અને outstanding expenses પણ લેવાનાં.
- Cash basis પર ચાલતા professionals (Dr. Deku જેવા) માટે borrowings પરનું interest, depreciation અને outstanding items પૂરેપૂરાં સંભાળતાં આવડવું જોઈએ.

વિષય 4: Balance Sheet

P1-C8-U8-T04 • Topic 4: Balance Sheet

પહેલાં વાંચો Section 4 ધ્યાનથી વાંચો: Capital Fund/Accumulated Fund, special items નું treatment (4.1 --- donations, entrance fees, subscriptions, life membership, legacy, endowment fund) અને 4.2 માં આપેલાં preparation નાં steps.

નોંધ

Capital Fund: “the excess of total assets over total outside liabilities is known as Capital Fund” — તે members ની legacies, special donations, entrance fees અને ભેગા થયેલા surpluses માંથી બને છે; members એ કંઈ આપ્યું ન હોય તો તેને “Accumulated Fund” કહેવાય; વર્ષનો surplus આગળથી લાવેલા fund માં ઉમેરાય (deficit બાદ થાય).

Special items (4.1): specific donation, legacy (વસિયતનામા હેઠળ મળેલી), entrance/admission fee અને life membership fee → liabilities બાજુ capitalise કરો (Capital Fund માં કે special fund માં ઉમેરો; પ્રશ્નમાં બીજું કહ્યું હોય તો એ મુજબ); સામાન્ય donations અને જૂનાં છાપાંનું વેચાણ → I&E માં income; endowment fund — તેમાંથી મળતી income એ fund માં ઉમેરાય અને તેના expenses એ fund માંથી બાદ થાય, liabilities બાજુ જ; જૂના fixed asset નું વેચાણ — capital receipt, ફક્ત વેચાણ પરનો profit/loss I&E માં આવે; honorarium — employee ન હોય એવી વ્યક્તિને service બદલ અપાતી ચુકવણી, એ revenue expense છે.

“Fund” સામે “Account”: ખાસ હેતુ માટે ભેગી થયેલી રકમ invest કરી હોય ત્યારે જ ખરા અર્થમાં Fund શબ્દ વપરાય (Scholarship Fund, Prize Fund) — આવાં investments અને accrued income અલગ બતાવવાં પડે; invest ન કરી હોય તો “Account” શબ્દ વધુ બરાબર (Building Account, Tournament Account); life-member ની એકસામટી રકમ માટે બીજા વિકલ્પો પણ છે — (1) મરણ સુધી રાખી મૂકવી, (2) દર વર્ષે normal subscription જેટલી I&E માં લઈ જવી, કે (3) ધારેલા આયુષ્ય પર ફેલાવવી.

Preparation ની steps (4.2): opening Capital Fund = opening assets – opening liabilities, જેમાં prepaid expenses અને accrued incomes ને assets ગણો અને outstanding expenses અને advance incomes ને liabilities ગણો; closing cash/bank R&P Account માંથી આવે (bank overdraft → liabilities બાજુ); fixed assets: opening balance + purchases – sales – depreciation = closing balance; opening liabilities માં વધ-ઘટ પ્રમાણે adjustment કરો.

Standard workings: ફક્ત OUTSTANDING subscriptions એ current asset છે અને advance subscriptions એ liability (ચાલુ વર્ષની મળેલી subscriptions એ income છે, asset નહીં); I&E માં charge થતા consumables (sports material, medicines, foodstuff) = opening stock + purchases (creditors account મારફતે કાઢેલી) – closing stock; entrance fees/donations નો capitalise કરવાનો ભાગ (આપેલા % પ્રમાણે) સીધો Capital Fund માં અને બાકીનો I&E માં.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- Capital Fund = total assets માંથી total OUTSIDE liabilities બાદ કરતાં જે વધે તે; members એ કંઈ ન આપ્યું હોય તો તેને Accumulated Fund કહેવાય --- True/False માં આ વારંવાર પુછાય છે.
- True/False ની trap: ચાલુ વર્ષ માટે RECEIVED subscriptions એ વસૂલ થયેલી income છે --- current asset નહીં; ફક્ત OUTSTANDING subscriptions જ asset છે (advance subscriptions એ liability).
- Capital સામે revenue: entrance fees, legacies, life membership, specific donations → capitalise; સામાન્ય donations, recurring grants → income.

TQ 4.1 • MTP 2023-May [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 404	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.2 • MTP 2024-Jul [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 404 3x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 4.3 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 404	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 12 પ્રશ્નો

- Consumable stores ની workings નો મહાવરો કરો (sports material): opening stock + purchases (creditors account માં રહેતો) – closing stock = વપરાયેલી રકમ, જે I&E માં charge થાય.
- Fixed assets આગળ ચલાવો: opening balance + additions – sales – depreciation = closing balance.

PQ 4.11 • RTP 2024-Sep [10] • Practical • --- • Pg 433 9x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.15 • PYQ 2025-Sep [4] (b) • Practical • 8M • Pg 442	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.17 • PYQ 2026-Sep [5] (b) • Practical • 5M • Pg 448	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.2 • PYQ 2022-May [4] (a) • Practical • 10M • Pg 408	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.4 • MTP 2022-Nov S1 [5] (a) • Practical • 15M • Pg 413	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.5 • PYQ 2023-Jun [4] (a) • Practical • 15M • Pg 417 4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.7 • RTP 2023-Dec [16] • Practical • --- • Pg 422 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.8 • PYQ 2024-Jun [3] (a) • Practical • 12M • Pg 425	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.9 • MTP 2024-Aug [3] (a) • Practical • 15M • Pg 428 4x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.10 • PYQ 2024-Sep [4] (b) • Practical • 10M • Pg 430 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.13 • RTP 2025-Jan [10] • Practical • --- • Pg 437 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 4.14 • PYQ 2025-May [3] (a) • Practical • 12M • Pg 440	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 5 પ્રશ્નો

- ઊલટા પ્રશ્નો કરો: I&E Account અને additional information પરથી R&P Account અને opening/closing Balance Sheets પાછા બનાવો --- દરેક adjustment બંને જગ્યાએ ક્યાં જાય છે તે ધ્યાનમાં રાખો.
- Interlinkages: surplus/deficit Capital Fund માં જાય; specific fund ની incomes અને expenses (tournament, prize, building) I&E માં ગયા વગર liabilities બાજુ એ fund માં જ adjust થાય.

- Pass book સામે cash book ની balances, વર્ષના અમુક ભાગ પૂરતું depreciation અને entrance fee ની capitalisation ની આપેલા ટકા સંભાળતાં આવડવું જોઈએ.

PQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [5] (c) • Practical • 10M • Pg 406	2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 4.3 • PYQ 2022-Nov [4] (b) • Practical • 10M • Pg 411	2× પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 4.6 • PYQ 2023-Dec [2] (b) • Practical • 12M • Pg 419		LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 4.12 • PYQ 2025-Jan [5] (a) • Practical • 10M • Pg 434		LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું
PQ 4.16 • PYQ 2026-Jan [3] (a) • Practical • 10M • Pg 445		LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- 10-15 marks ની આખી chain બરાબર શીખો: આપેલા R&P Account પરથી opening Capital Fund → I&E Account → closing Balance Sheet.
- રોજિંદાં adjustments નો મહાવરો કરો: બંને છેડે outstanding/advance subscriptions, prepaid અને outstanding expenses, depreciation, earmarked investments અને accrued interest વાળા funds, capitalise કરેલી entrance fees/legacies.

વિષય 5: Educational Institution

P1-C8-U8-T05 • Topic 5: Educational Institution

પહેલાં વાંચો Section 5 'Educational Institutions' ધ્યાનથી વાંચો: finance ની sources (donations, fees, Government grants ની ચાર પ્રકાર) અને અમુક ખાસ items નું treatment --- લોકો પાસેથી મળતાં donations, capitation/admission fees, laboratory અને library deposits, અને term fees નો ઉપયોગ.

નોંધ

Finance ના ત્રણ sources (5.1): (1) લોકો પાસેથી મળતાં donations; (2) fees — annual tuition fees, term fees, admission fees, laboratory fees વગેરે; (3) Government grants — ચાર પ્રકારની: Maintenance Grant, Equipment Grant, Building Grant અને વખતોવખત મંજૂર થતી બીજી grants.

Grants: Maintenance Grant recurring છે અને આખા વર્ષ દરમિયાન હપ્તે-હપ્તે મળે છે — એ I&E ની revenue income; Equipment અને Building grants capitalise થાય; grant-in-aid School Code મુજબ staff ના પગાર, rent-taxes-insurance, repairs, prizes, audit fees વગેરેમાં વાપરી શકાય; મોટા ભાગની સંસ્થાઓ Societies Registration Act 1860 હેઠળ Societies છે અને બધી financial year પાળે છે.

Specific items (5.2): લોકો પાસેથી મળતાં donations recurring કે non-recurring હેતુ માટે હોઈ શકે, cash માં કે વસ્તુ રૂપે (land and building, shares, furniture); capitation/admission fees સંસ્થા ચલાવતી Parent Body ઉઘરાવે છે (હવે આવી વસૂલાત સામે સખત વિરોધ છે અને તેની મનાઈ છે); students પાસેથી લેવાતી laboratory અને

library deposits student છેલ્લે સંસ્થા છોડે ત્યાં સુધી સંસ્થા પાસે રહે છે — એ પાછી આપવાની હોય છે, એટલે Balance Sheet માં liabilities બાજુ બતાવાય છે.

Term fees: receipts અને expenditures નું અલગ account રાખવામાં આવે છે અને surplus આવતા વર્ષે લઈ જવાય છે; તે medical inspection, school magazine, examination expenses, tournaments, sports and games, newspapers, excursions, prizes, scouting, school band જેવી co-curricular પ્રવૃત્તિઓમાં વાપરી શકાય.

Exam pattern (Illustration 13 — Republic College): tuition અને બીજી fees (વત્તી backward-class scholars માટે Government પાસેથી મળવાપાત્ર fees), revenue Government grants અને net seminar/consultancy/hostel/mess receipts એ income છે; students ની security deposits, Provident Fund, Research અને Building Funds liabilities બાજુ આવે અને તેમનાં earmarked investments assets તરીકે અલગ બતાવાય; stores નો profit sales પરના net profit % થી ગણાય; surplus Capital Fund માં ઉમેરાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- True/False: students પાસેથી લીધેલી laboratory અને library deposits student જાય ત્યારે પાછી આપવાની હોય છે, એટલે Balance Sheet માં liabilities બાજુ બતાવાય --- True.
- Grants નો ફરક: maintenance grant એ recurring income; equipment અને building grants capitalise થાય.
- Finance ના ત્રણ sources યાદ રાખો: લોકો પાસેથી donations, fees (tuition, term, admission, laboratory) અને Government grants.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 5.1 • PYQ 2020-Nov [4] (b) • Practical • 10M • Pg 449

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Balances ની યાદી પરથી college નું I&E Account અને Balance Sheet બનાવતાં બરાબર શીખો: tuition/admission fees એ income, students પાસેથી લીધેલી security deposits એ liability, અને Capital Fund માં surplus ઉમેરેલો.
- આવા પ્રશ્નોમાં આવતાં adjustments નો મહાવરો કરો: outstanding tuition fees, prepaid expenses, buildings/equipment પરનું depreciation, વર્ષ દરમિયાન મળેલી grants.
- Funds (building fund, scholarship fund) અને તેમનાં earmarked investments Capital Fund થી અલગ બતાવો.

પ્રકરણ 9

Accounts from Incomplete Records

4 વિષય • 23 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: C

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે લગભગ આખું problem-solving

Level I — સ્મરણ અને સમજ

0.0%

165 માંથી 0 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

100.0%

165 માંથી 165 marks

વિષય 1: Introduction

P1-C9-U9-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો ICAI Study Material નો Section 1 'Introduction' અને Section 2 'Types of Single Entry System' વાંચો --- incomplete records એટલે શું, કેમ ઊભા થાય છે, single entry system ની features અને તેના ત્રણ types (pure, simple, quasi).

નોંધ

Meaning (SM): “There is no such formal system as Single-Entry System as the accounts can only be prepared using Double Entry System” — single entry ખરેખર તો incomplete કે improper records ની system છે: અમુક transactions ના બંને aspects લખાય, અમુકના ફક્ત એક, અમુકના એકેય નહીં; સામાન્ય રીતે ફક્ત cash receipts/payments અને personal accounts (receivables, payables, capital) જ રખાય છે.

Records કેમ incomplete રહે છે: accounting ની જાણકારી ન હોય, ધંધો એટલો નાનો હોય કે આટલો સમય/મહેનત પોસાય નહીં, આગ જેવા અકસ્માતમાં records નાશ પામે, અથવા કોઈ જરૂરી આંકડો ખબર જ ન હોય અને તેને balancing figure તરીકે કાઢવો પડે (દા.ત. inventory બગડી કે નાશ પામી હોય).

Single Entry System ની પાંચ features: (1) recording ની inaccurate, unscientific અને unsystematic રીત; (2) સામાન્ય રીતે real અને nominal accounts નો record જ નહીં — મોટે ભાગે ફક્ત cash transactions અને personal accounts; (3) cash book માં ધંધાના અને માલિકના personal transactions ભેગા થઈ જાય છે; (4) કોઈ uniformity નહીં — દરેક firm ની સગવડ પ્રમાણે system જુદી; (5) profit ફક્ત હાથ પરની માહિતી પરથી કાઢેલો અંદાજ છે, એટલે સાચો profit અને financial position નક્કી થઈ શકતા નથી.

ત્રણ types (Sec 2): pure single entry — ફક્ત personal accounts (cash/bank, sales કે purchases ની કોઈ માહિતી નહીં; ફક્ત કાગળ પર જ છે); simple single entry — personal accounts + cash book; quasi single entry — personal accounts + cash book + થોડા subsidiary books (Sales book, Purchases book, Bills book; discounts personal accounts માં લખાય) — double entry ના વિકલ્પ તરીકે સામાન્ય રીતે આ જ type વપરાય છે.

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Short note માટે Single Entry System ની પાંચ Features યાદ કરી લો: (1) inaccurate, unscientific અને unsystematic રીત; (2) સામાન્ય રીતે real અને nominal accounts નહીં --- ફક્ત cash transactions અને personal accounts નોંધાય; (3) cash book માં ધંધાના અને માલિકના personal transactions ભેગા થાય; (4) કોઈ uniformity નહીં --- દરેક firm પ્રમાણે system જુદી; (5) profit ફક્ત અંદાજ છે, એટલે સાચો profit અને financial position નક્કી થઈ શકતા નથી.
- ત્રણ types પણ remember કરો: pure single entry (ફક્ત personal accounts), simple single entry (personal accounts + cash book), quasi single entry (personal accounts + cash book + થોડા subsidiary books).
- ધ્યાન રાખો: 'single entry' ખરેખર તો incomplete records ની system છે --- accounts બરાબર તો ફક્ત double entry થી જ તૈયાર થઈ શકે.

TQ 1.1 • RTP 2025-May [18] (iv) • Short Note • ---- • Pg 454

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)**સરળ****વિષય 2: Single Entry System ના Types**

P1-C9-U9-T02 • Topic 2: Types of Single Entry System

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી**પહેલાં વાંચો** Unit નો §2 વાંચો: single entry system ના ત્રણ types, M/s Small shop અને t-shirt shop ના examples સાથે.**નોંધ****Pure single entry:** ફક્ત personal accounts જ રખાય છે — cash અને bank balances, sales, purchases વગેરેની કોઈ માહિતી નહીં; ફક્ત કાગળ પર જ છે, કોઈ practical application નથી.**Simple single entry:** ફક્ત personal accounts અને cash book રખાય છે; cash book માંથી posting ફક્ત personal accounts માં જ થાય, અને debtors પાસેથી મળેલી કે creditors ને ચૂકવેલી cash issue કરેલા કે મળેલા bills પર જ નોંધી લેવાય છે.**Quasi single entry:** personal accounts, cash book અને થોડા subsidiary books (Sales book, Purchases book, Bills book) રખાય છે; discounts નો અલગ record નહીં, તે personal accounts માં જ લખાય, અને wages, rent, rates જેવા expenses ની માહિતી છૂટીછવાઈ હોય — double entry ના વિકલ્પ તરીકે સામાન્ય રીતે આ જ રીત વપરાય છે.**વિષય 3: Capital Comparison થી Profit કેવી રીતે કાઢવો**

P1-C9-U9-T03 • Topic 3: Ascertainment of Profit by Capital Comparison

પહેલાં વાંચો Section 3 ધ્યાનથી વાંચો: Net Worth/Statement of Affairs ની રીત --- profit નું formula, બે તારીખે

Statements of Affairs બનાવવી (3.3), અને Statement of Affairs તથા Balance Sheet વચ્ચેનો તફાવત (3.2).

નોંધ

Net Worth / Statement of Affairs ની રીત — Formula: Profit = Closing capital + Drawings – Fresh capital introduced – Opening capital; અથવા profit એ Capital Account ની balancing figure છે (Dr: drawings, closing balance c/d; Cr: opening balance b/d, additional capital, net profit).

Statement of Affairs: Capital = Assets – Liabilities, બંને તારીખે બનાવવી; આંકડા ક્યાંથી લેવા — cash માટે cash book, bank માટે bank pass book, debtors/creditors માટે personal ledger, inventory ની ખરેખર ગણતરી અને valuation કરીને, fixed assets ની યાદી બનાવીને વાજબી depreciation બાદ written-down value પર લેવાં.

Statement of Affairs	Balance Sheet
થોડું double/થોડું single entry; અંદાજ, ધારણા અને યાદદાસ્ત પર ચાલે	પૂરેપૂરું double entry; દરેક item ledger અને documents થી ચકાસી શકાય
Capital ફક્ત balancing figure છે — assets અને liabilities સરખા હોય એ જરૂરી નથી	Capital ledger ના Capital A/c માંથી; બંને બાજુ હંમેશાં સરખી
રહી ગયેલી assets/liabilities શોધવી બહુ અઘરી	કશું રહી જ ન શકે; એક item ખૂટે તો sheet મળે નહીં
Assets ની કિંમત મન ફાવે તેમ; valuation ની રીત જણાવાતી નથી	Scientific valuation — cost માંથી depreciation બાદ; ફેરફાર જણાવાય છે
હેતુ: opening અને closing capital ના આંકડા કાઢવા	હેતુ: ચોક્કસ તારીખે financial position બતાવવી

Comparison પહેલાંની Adjustments: “?” લખેલી closing assets પહેલાં કાઢો (દા.ત. opening building પર 2.5% અને furniture પર 10% depreciation લગાવીને closing values મેળવો); proprietor ની matured LIC ની રકમ ઘંઘામાં રહેવા દીધી હોય તો એ fresh capital (બાદ કરો); દર મહિને ધરખર્ચ માટે ઉપાડેલી રકમ (₹2,000 p.m. × 12) drawings તરીકે પાછી ઉમેરો; એ જ રીતે accrued interest, bad debts/provisions સંભાળો, અને એક વર્ષથી લાંબા ગાળા માટે drawings અને interest proportionately apply કરો.

Income-Tax-Officer pattern (Illustration 5): બંને તારીખે assets/liabilities પરથી capitals કાઢો, પછી એ ગાળાની income = closing capital + ધરખર્ચનાં drawings (₹4,000 × 24 months) – opening capital; જાહેર કરેલી income સાથે સરખાવો — જે વધારો આવે તે suppressed income છે અને એ ITO ના contention ને ટેકો આપે છે.

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • ૩ પ્રશ્નો

- આ formula પાડું કરો: Profit = Closing capital + Drawings – Fresh capital introduced – Opening capital; અથવા profit ને Capital Account ની balancing figure તરીકે કાઢો.
- Multi-step problems નો મહાવરો કરો: પહેલાં બંને તારીખે Statements of Affairs બનાવો (Capital = Assets – Liabilities), જેમાં અમુક assets '?' હોય અને કાઢવી પડે --- દા.ત. opening values પર depreciation લગાવીને closing building/furniture.
- Income-Tax-Officer pattern (undisclosed income) પર કામ કરો: બે વર્ષના capitals સરખાવો, drawings/ઘરખર્ચના expenses, assets માં થયેલા ઉમેરા અને fresh capital ને adjust કરીને દરેક વર્ષની સાચી income નો અંદાજ કાઢો.
- Comparison પહેલાંનાં adjustments ધ્યાનમાં રાખો: depreciation, accrued interest, bad debts/provisions, અને એક વર્ષથી લાંબા ગાળા (દા.ત. 15-month accounts) --- drawings અને interest proportionately apply કરો.

PQ 3.2 • MTP 2024-Jul [5] (b) • Practical • 5M • Pg 457

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

PQ 3.3 • PYQ 2025-Jan [4] (b) • Practical • 5M • Pg 459

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

મધ્યમ

PQ 3.1 • PYQ 2022-Nov [3] (b) • Practical • 10M • Pg 455

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

વિષય 4: પૂરી Accounting Information મેળવવાની Techniques

P1-C9-U9-T04 • Topic 4: Techniques of Obtaining Complete Accounting Information

પહેલાં વાંચો Section 4 ધ્યાનથી વાંચો: conversion method --- Cash and Bank Summary (4.2), sales અને purchase ledgers નું analysis proforma Total Debtors, Total Creditors અને Bills Receivable/Payable Accounts સાથે (4.3), business expenses અને drawings વચ્ચેનો ફરક (4.4), અને આ બધામાંથી final accounts બનાવવા.

નોંધ

Conversion method (4.1): ફક્ત capital comparison કરતાં આ રીત સારી — assets, liabilities અને capital ના opening balances થી ledger શરૂ કરો (opening Statement of Affairs), cash book અને દરેક subsidiary book માંથી બાકી રહેલા aspects નું posting કરીને double entry પૂરી કરો, Trial Balance બનાવો, પછી Trading and P&L Account અને Balance Sheet તૈયાર કરો; cash ની ન ઓળખાયેલી આવક કે ઘટ Capital Account માં જાય (fresh capital credit, drawings debit).

Cash and Bank Summary (4.2): બધી cash/bank receipts અને payments ને મુખ્ય heads હેઠળ table માં ગોઠવો, બંને બાજુ મેળવો અને closing balances reconcile કરો; debit બાજુ ઓછી પડે એટલે કોઈ receipt ખૂટે છે — સામાન્ય રીતે CASH SALES — અને credit બાજુ ઓછી પડે એટલે કોઈ payment ખૂટે છે, જે balancing figure તરીકે લેવાય.

Total Debtors / Creditors / Bills accounts (4.3): Total Debtors — Dr: opening balance, credit sales, bills/cheques dishonoured, interest; Cr: cash/bank received, discount allowed, B/R received, sales returns, bad debts, closing balance; Total Creditors — Dr: cash/bank paid, discount received,

purchase returns, B/P accepted, B/R endorsed, closing balance; Cr: opening balance, credit purchases, B/P dishonoured; કોઈ પણ એક ખૂટતો આંકડો (credit sales, credit purchases, bad debts, cash received...) balancing figure તરીકે નીકળી આવે છે; endorse અને dishonour થયેલા bills બે accounts ને અસર કરે છે, અને debtor-creditor ledger ની transfers માટે contra entries જોઈએ.

Shortcut — credit purchases: creditors ને ચૂકવેલી cash (bills payable પરની સહિત) + closing creditors અને B/P – opening creditors અને B/P; **drawings સામે business expenses (4.4):** drawings માં આવે — સહિયારા rent/electricity/telephone માંથી ઘરનો હિસ્સો (વાજબી રીતે વહેંચો), proprietor નું LIC premium, ઘરખર્ચના expenses, ધંધાની cash માંથી અપાયેલી private loans/gifts, અંગત વપરાશ માટે લીધેલો માલ; fresh capital માં આવે — LIC ની maturity ની રકમ, private investments પરનું interest/dividend જે ધંધામાં લાવ્યા હોય, અને private funds માંથી ચૂકવેલા business expenses/creditors (Dr expense કે asset, Cr Capital).

આખા question ની chain: opening Statement of Affairs → Cash and Bank Summary → Total Debtors, Total Creditors, B/R અને B/P accounts → Trading and P&L Account → closing Balance Sheet; ખૂટતી sales, purchases કે closing/lost stock ને gross profit % (દા.ત. sales પર GP 25%) અથવા credit-period ratios (1.5 months નું credit $\Rightarrow$ closing debtors = credit sales $\times$ 1.5 $\div$ 12) અને cash-to-credit sales ની પ્રમાણથી કાઢો; શરૂથી છેક સુધીનાં adjustments — depreciation, outstanding/prepaid expenses, provision for doubtful debts, તૂટક ગાળાનું loans પરનું interest; partnership વાળા variants માં net profit ને નક્કી કરેલા ratio માં partners' capital accounts દ્વારા વહેંચો અને closing Balance Sheet સાથે મેળવો.

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 15 પ્રશ્નો

PQ 4.11 • MTP 2024-Dec S1 [3] (b) • Practical • 8M • Pg 486	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.12 • MTP 2024-Dec S1 [5] (b) • Practical • 5M • Pg 489 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.17 • RTP 2026-May [11] PQ • Practical • ---- • Pg 500	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.1 • PYQ 2018-Nov [3] (a) • Practical • 15M • Pg 461	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.2 • PYQ 2019-Nov [4] (b) • Practical • 10M • Pg 464 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.3 • PYQ 2020-Nov [2] (b) • Practical • 10M • Pg 467	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.4 • PYQ 2021-Jan [2] (b) • Practical • 10M • Pg 469	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.5 • PYQ 2021-Jul [3] (b) • Practical • 10M • Pg 472	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.7 • PYQ 2022-May [3] (a) • Practical • 12M • Pg 477	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું
PQ 4.8 • MTP 2024-May [4] (b) • Practical • 10M • Pg 480 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોગન (Application)	અઘરું

PQ 4.9 • PYQ 2024-Jun [4] (b) • Practical • 8M • Pg 483 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.13 • RTP 2025-Jan [11] • Practical • --- • Pg 490	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.14 • PYQ 2025-Sep [3] (a) • Practical • 12M • Pg 494	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.18 • PYQ 2026-May [3] (b) • Practical • 10M • Pg 503	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.19 • PYQ 2026-Sep [3] (a) • Practical • 10M • Pg 506	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 4 પ્રશ્નો

- એક ખૂટતો આંકડો balancing figure તરીકે કાઢવાનો મહાવરો કરો: Total Debtors/Total Creditors Accounts માંથી credit sales/credit purchases; Debtors Account માંથી bad debts (cash received, discounts, B/R, returns આપેલા હોય ત્યારે); Cash and Bank Summary માંથી cash sales.
- Ratio પરથી કાઢવાનો મહાવરો કરો: debtors નો credit period → credit sales (દા.ત. 1.5 months નું credit એટલે closing debtors = credit sales ના 1.5/12), cash-to-credit sales નું પ્રમાણ, અને sales ના નક્કી % તરીકે gross profit લઈને Trading Account પૂરું કરો કે lost stock/ખૂટતી inventory શોધો.
- Discount allowed/received, dishonour થયેલા bills અને endorse થયેલા bills ધ્યાનમાં રાખો --- દરેક બે accounts ને અસર કરે છે; debtors અને creditors ledgers વચ્ચેના transfers માટે contra entries જોઈએ.

PQ 4.6 • PYQ 2021-Dec [6] (e) • Practical • 5M • Pg 476	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 4.10 • PYQ 2024-Sep [5] (Or) (b) (ii) • Practical • 5M • Pg 485	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 4.15 • RTP 2025-Sep [11] • Practical • --- • Pg 497 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
PQ 4.16 • PYQ 2026-Jan [5] (b) • Practical • 5M • Pg 499	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખું 10-16 mark નું conversion question પાકું કરો: opening Statement of Affairs → Cash/Bank Summary → Total Debtors, Total Creditors, Bills accounts → Trading and P&L Account → closing Balance Sheet.
- Standard adjustments નો શરૂથી છેક સુધી મહાવરો કરો: depreciation, outstanding/prepaid expenses, provision for doubtful debts, drawings (અંગત વપરાશ માટે લીધેલો માલ અને private funds માંથી ચૂકવેલા expenses જે capital માં credit થાય તે સહિત), અને sales કે purchases શોધવા માટે gross-profit-percentage ની ગણતરી.
- Partnership વાળા variants (Stevie & Alicia type) માં છેલ્લે નક્કી કરેલા ratio માં profit વહેંચો અને partners' capital accounts બનાવો; હંમેશાં closing Balance Sheet સાથે મેળવો.

પ્રકરણ 10

Partnership and LLP Accounts

46 વિષય • 82 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: C

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — સ્મરણ અને સમજ

11.1%

574 માંથી 64 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

88.9%

574 માંથી 510 marks

એકમ 10.1: Partnership Accounts નો પરિચય

P1-C10-U10.1 • મહત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 1 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 23.2% પ્રશ્નો • 19 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction: Partnership શા માટે?

P1-C10-U10.1-T01 • Topic 1: Introduction: Why Partnership?

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો Unit નો §1.1 વાંચો: sole proprietor એકલો પહોંચી ન વળે ત્યારે સાધનો ભેગાં કરવાનું કારણ.

નોંધ

Partnership શા માટે: આજના business ની financial અને managerial જરૂરિયાતો sole proprietor એકલો સંભાળી ન શકે, એટલે બે કે વધારે વ્યક્તિ પોતાનાં financial અને non-financial સાધનો ભેગાં કરીને business ચલાવે છે — પછીના units માં firm ના final accounts અને partner ના admission, retirement અને death આવે છે.

વિષય 2: Partnership ની Definition અને Features

P1-C10-U10.1-T02 • Topic 2: Definition and Features of Partnership

પહેલાં વાંચો Study Material ના Sec 1.2 માં Indian Partnership Act, 1932 ના Section 4 ની partnership ની definition અને partnership નાં features (agreement, business, sharing of profit, mutual agency, minor as partner, number of partners) વાંચો.

નોંધ

Sec 4, Indian Partnership Act, 1932 (SM): “Partnership is the relation between persons who have agreed to share the profit of a business carried on by all or any of them acting for all.”

છ features: (a) agreement — contract થી ઊભી થાય છે, status થી નહીં (HUF ની જેમ નહીં); લખેલો deed જરૂરી નથી (Sec 5); (b) business — દરેક trade, occupation અને profession આવી જાય (Sec 2(b)); (c) sharing of profit — Sec 4 માં LOSSES વહેંચવાનું ફરજિયાત નથી, એટલે loss-sharing clause જરૂરી નથી; (d) mutual agency — business બધા કે તેમાંનો કોઈ પણ બધા વતી ચલાવે, partners એકબીજાના principals અને agents છે; (e) minor — ફક્ત PROFITS માં હિસ્સો લઈ શકે, losses વહેંચવા ન પડે (losses major partners PSR માં ભોગવે); (f) number of partners — ઓછામાં ઓછા 2, વધુમાં વધુ 50 (Rule 10, Companies (Incorporation) Rules, 2014, Sec 464, Companies Act, 2013 હેઠળ).

મુખ્ય તારણ: business દરેક partner ચલાવે એ જરૂરી નથી (mutual agency પૂરતું છે); PSR agreement થી નક્કી થાય છે અને capital ratio થી સ્વતંત્ર છે — agreement ન હોય તો profits EQUALLY વહેંચાય, capital ratio માં કદી નહીં.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False સાબિત કરતાં આવડવું જોઈએ: business બધા કે તેમાંનો કોઈ પણ partner બધા વતી ચલાવી શકે (mutual agency) --- દરેક partner એ ચલાવવું જરૂરી નથી.
- Profit sharing ratio અને capital contribution ratio એકસરખા કેમ હોવા જરૂરી નથી તે સમજાવો --- PSR agreement થી નક્કી થાય છે; agreement ન હોય તો profits EQUALLY વહેંચાય, capital ratio માં નહીં.
- દરેક feature પાછળનું કારણ જાણો: partnership contract થી બને છે (HUF ની જેમ status થી નહીં), Sec 4 પ્રમાણે losses વહેંચવા જરૂરી નથી, અને minor ને ફક્ત profits માં દાખલ કરી શકાય.
- મર્યાદા કારણ સાથે યાદ રાખો: ઓછામાં ઓછા 2 partners, વધુમાં વધુ 50 (Companies Act, 2013 ની Sec 464 હેઠળ Companies (Incorporation) Rules, 2014 નો Rule 10).

TQ 2.1 • PYQ 2005-Nov [5] (xi) • True/False • 2M • Pg 510 **3x પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 2.2 • PYQ 2025-Sep [1] (a) (iii) {C} • True/False • 2M • Pg 511

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Limited Liability Partnership

P1-C10-U10.1-T03 • Topic 3: Limited Liability Partnership

પહેલાં વાંચો Study Material નો Sec 1.3 ભણો: LLP અને small LLP ની definition (LLP Act, 2008, 2021 માં સુધારેલો), LLP નું nature, designated partners (Sec 7), તેમની liabilities, liability ની મર્યાદા અને financial disclosures.

નોંધ

Definition (Sec 2, LLP Act, 2008): LLP એટલે “a partnership formed and registered under this Act”; LLP

agreement એ partners વચ્ચેનો (કે LLP અને partners વચ્ચેનો) લખેલો કરાર છે જે પરસ્પર rights અને duties નક્કી કરે છે. **Small LLP (2021 Amendment):** contribution $\leq$ ₹25 lakh (₹5 crore સુધી નક્કી થઈ શકે) AND Statement of Accounts and Solvency પ્રમાણે ગયા વર્ષનું turnover $\leq$ ₹40 lakh (₹50 crore સુધી નક્કી થઈ શકે).

Nature: body corporate, પોતાના partners થી SEPARATE legal entity, perpetual succession; partners બદલાય તોય તેનું અસ્તિત્વ, rights કે liabilities પર અસર થતી નથી; Indian Partnership Act, 1932 LLP ને apply થતો નથી (Sec 1.3.3).

Partners: કોઈ પણ individual કે body corporate; individual ગેરલાયક ઠરે જો તે unsound mind નો હોય, undischarged insolvent હોય, કે insolvency application pending હોય; ઓછામાં ઓછા 2 partners — સંખ્યા 2 થી નીચે જાય અને 6 મહિનાથી વધારે business ચાલુ રહે તો એકલો partner (જાણ હોવા છતાં) એ ગાળાની obligations માટે personally liable થાય છે.

Designated partners (Sec 7): ઓછામાં ઓછા બે, જે INDIVIDUALS હોય, તેમાંથી ઓછામાં ઓછો એક India માં resident હોય (આગલા વર્ષમાં ≥ 120 દિવસ રહ્યો હોય); પહેલાં consent લેવું પડે અને appointment ના 30 દિવસમાં વિગતો Registrar પાસે file કરવી પડે; Act હેઠળનાં બધાં acts/compliances (documents, returns, statements file કરવા) માટે તેઓ જવાબદાર છે અને contravention બદલ LLP પર લાગતી બધી penalties માટે liable છે.

Liability અને disclosures: LLP ની obligations ફક્ત તેની પોતાની છે અને LLP ની property માંથી જ ચૂકવાય; ફક્ત partner હોવાથી કોઈ personally liable થતો નથી; creditors ને છેતરવાના ઇરાદે partners વર્તે ત્યાં liability UNLIMITED; ચોપડા double entry માં cash કે accrual basis પર, વર્ષ પૂરું થયાના 6 મહિનામાં Statement of Account and Solvency designated partners ની સહી સાથે Registrar પાસે file કરવું; audit નક્કી કર્યા મુજબ (અમુક classes ને મુક્તિ મળી શકે).

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Short notes માટે યાદ કરો: દરેક LLP માં ઓછામાં ઓછા 2 designated partners individuals હોવા જોઈએ, તેમાંથી એક India માં resident હોય (આગલા વર્ષમાં India માં 120 દિવસથી ઓછું નહીં); પહેલાં consent અને 30 દિવસમાં Registrar પાસે filing.
- Designated partners ની liabilities: LLP Act હેઠળનાં બધાં acts/compliances (documents, returns, statements file કરવા) માટે જવાબદાર અને contravention બદલ LLP પર લાગતી બધી penalties માટે liable.
- LLP અને partners ની liability કેટલી: LLP ની obligations ફક્ત LLP ની property માંથી ચૂકવાય; ફક્ત partner હોવાથી કોઈ personally liable નહીં; fraud હોય તો liability unlimited.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 4 પ્રશ્નો

- LLP નું NATURE સમજાવો: body corporate, partners થી separate legal entity, perpetual succession, partners બદલાય તોય તેના અસ્તિત્વ પર અસર નહીં.
- જાણીતો True/False trap: LLP પર Indian Partnership Act, 1932 લાગુ પડતો નથી --- તેના પર LLP Act, 2008 લાગુ પડે છે (Sec 1.3.3: 1932 નો Act લાગુ ન પડવા અંગે).
- Agreement ન હોય તો partners profits EQUALLY વહેંચે, capital contribution ratio માં નહીં --- કાયદાકીય કારણ તૈયાર રાખો.

- કોણ partner બની શકે (individual કે body corporate) અને કોણ ન બની શકે (unsound mind, undischarged insolvent, insolvency application pending) તે જાણો.

TQ 3.1 • PYQ 2019-Jun [1] (a) (v) • True/False • 2M • Pg 511	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.3 • MTP 2024-Jun [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 512 2x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.4 • PYQ 2025-May [1] (a) {C} • True/False • 4M • Pg 513	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 3.2 • PYQ 2022-May [4] (b) DESC 5 Marks • --- • Pg 511	LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

વિષય 4: સામાન્ય Partnership Firm અને LLP વચ્ચેનો ફરક

P1-C10-U10.1-T04 • Topic 4: Distinction Between an Ordinary Partnership Firm and An LLP

પહેલાં વાંચો Study Material ના Sec 1.4 માં આપેલો સામાન્ય partnership firm અને LLP વચ્ચેનો tabular ફરક શીખો (14 points of difference).

નોંધ

Sec 1.4 (14 bases; table: LLP vs ordinary firm): બીજા bases — LLP registration ની કાયદેસર પ્રક્રિયાથી બને, firm ફક્ત agreement થી; LLP ના નામમાં 'LLP' suffix ફરજિયાત, firm નું નામ ગમે તે; compliances માટે ફક્ત designated partners જવાબદાર, firm માં બધા partners.

Regulating Act: LLP Act, 2008	Indian Partnership Act, 1932
Body corporate — separate legal entity; assets પોતાના નામે ધરાવે	Separate legal entity નહીં; firm ના assets partners સંયુક્ત રીતે ધરાવે
Perpetual succession — partner ના death/insanity/retirement/insolvency ની અસર નહીં	Perpetual succession નહીં; આવા બનાવોથી અસ્તિત્વ પર અસર થાય
Liability નક્કી કરેલા contribution પૂરતી (ફક્ત wilful fraud માં unlimited)	Liability unlimited — partners ની personal assets સુધી પહોંચે
Partner પોતાના acts થી LLP ને બાંધે, બીજા partners ને નહીં	દરેક partner firm ને અને બીજા partners ને પણ બાંધે
Registration ફરજિયાત; ઓછામાં ઓછા 2, વધુમાં વધુ કોઈ મર્યાદા નહીં; ≥2 designated partners	Registration મરજિયાત (ફક્ત registered firm દાવો કરી શકે); વધુમાં વધુ 50 partners
Foreign nationals partners બની શકે; minor ને	Foreign nationals ન બની શકે; minor ને partners ની

benefits માં દાખલ કરી શકાતો નથી

સંમતિથી benefits માં દાખલ કરી શકાય

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Exam માં પુછાય તે જ bases પર ફરક લખતાં આવડવું જોઈએ: લાગુ પડતો કાયદો (LLP Act, 2008 vs Indian Partnership Act, 1932), perpetual succession (partners ની death/insolvency ની LLP પર અસર નહીં), assets ની માલિકી (separate legal entity તરીકે LLP પોતે assets ધરાવે; firm માં partners સંયુક્ત રીતે), અને liability (નક્કી કરેલા contribution પૂરતી vs unlimited).
- Principal-agent સંબંધનો ફરક સમજાવો: firm માં દરેક partner firm ને અને બીજા partners ને પણ બાંધે છે; LLP માં partner ફક્ત LLP ને બાંધે છે, સાથી partners ને નહીં.
- આટલું પણ ફરી જુઓ: registration (LLP માટે ફરજિયાત, firm માટે મરજિયાત), વધુમાં વધુ partners (મર્યાદા નહીં vs 50), designated partners, foreign nationals અને minors.

વિશ્લેષણ (Analysis) છૂટું પાડીને સરખાવો • 1 પ્રશ્નો

TQ 4.1 • PYQ 2022-Nov [4] (b) • Descriptive • 5M • Pg 513

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)**અધરું**

વિષય 5: Partnership Deed ની મુખ્ય Clauses

P1-C10-U10.1-T05 • Topic 5: Main Clauses in A Partnership Deed

પહેલાં વાંચો Sec 1.5 ભણો: Partnership Deed ની 14 સામાન્ય clauses અને — સૌથી અગત્યનું — partnership deed ન હોય ત્યારે Indian Partnership Act, 1932 હેઠળ લાગુ પડતા નિયમો.

નોંધ

14 સામાન્ય clauses: (1) firm અને partners નાં નામ; (2) શરૂઆત અને મુદત; (3) દરેક partner નું capital; (4) કેટલા drawings લઈ શકાય અને ક્યારે; (5) interest on capital, partner ની loan પરના અને drawings પરના દર; (6) profit/loss sharing ratio; (7) partner ની salary; (8) પરસ્પર rights અને duties માં ફેરફાર; (9) constitution બદલાય ત્યારે goodwill ની કિંમત કાઢવાની રીત; (10) retirement ની પ્રક્રિયા અને લેણાંની ચુકવણી; (11) મરનાર partner ના executors નાં લેણાં નક્કી કરી ચૂકવવાં; (12) partner ના insolvency થી થતી losses નું treatment; (13) ઝઘડા પતાવવાની પ્રક્રિયા; (14) accounts બનાવવા અને audit કરાવવા.

Deed ન હોય ત્યારેના નિયમો (Act લાગુ પડે): કોઈ partner ને salary નહીં; interest on capital નહીં; interest on drawings નહીં; partner એ firm ને આપેલી LOAN પર interest @6% p.a.; profits અને losses EQUALLY વહેંચાય (capital ratio માં નહીં) — deed માં clause હોય તો તે આ default નિયમો કરતાં ઉપર ગણાય.

Registration: firm નું registration ફરજિયાત નથી, પણ registration ન હોય તો partners/firm કાયદેસર પગલાં લઈ શકતાં નથી.

ખોટી કે રહી ગયેલી appropriation નું Adjustment: દરેક partner ને કેટલું credit થઈ ગયું છે અને કેટલું મળવું જોઈએ તે કાઢો, વધારાનું ઊલટાવો (વસૂલ થયેલી રકમથી divisible profit વધે, જે PSR માં પાછું credit થાય), અને ચોખ્ખી અસર માટે capital/current A/cs દ્વારા ફક્ત એક જ entry કરો — દા.ત. interest 10% ને બદલે 12% લેખે credit થયું હોય (A:B:C = 2:3:5, capitals 15L:30L:60L): Dr. C's Current A/c ₹15,000, Cr. A ₹12,000, Cr. B ₹3,000.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 4 પ્રશ્નો

- Deed ન હોય ત્યારેના default નિયમો કારણ સાથે યાદ રાખો: partner ને salary નહીં, interest on capital નહીં, interest on drawings નહીં, partner એ firm ને આપેલી LOAN પર interest @ 6% p.a., અને profits/losses EQUALLY વહેંચાય.
- વારંવાર પુછાતી True/False traps: 'profits shared in capital ratio without agreement' એ FALSE (સરખા ભાગે વહેંચાય); 'interest on partner's loan @ 6% when no deed' એ TRUE; 'a partnership firm cannot own assets' ફક્ત સામાન્ય firm માટે TRUE (separate legal entity નથી) --- assets partners સંયુક્ત રીતે ધરાવે છે.
- Partnership agreement ન હોય ત્યારેના નિયમો section ના આધાર સાથે ગણાવતો 5-mark descriptive જવાબ તૈયાર રાખો.

TQ 5.1 • PYQ 2005-May [5] (viii) • True/False • 2M • Pg 514	13× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 5.2 • PYQ 2018-May [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 515	3× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 5.3 • PYQ 2019-Nov [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 515	4× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 5.4 • PYQ 2021-Jan [6] (b) • Descriptive • 5M • Pg 515		LEVEL I સમજ (Understanding)	મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Deed ની provisions apply કરીને disputes/appropriations ની numerical નો મહાવરો કરો: partner ને salary, fixed capitals પર interest, અને બાકીના profit ની વહેંચણી.
- Appropriations (દા.ત. ખોટા દરે interest) રહી ગઈ હોય કે ખોટી નોંધાઈ હોય ત્યારની adjustment/rectification entries નો મહાવરો કરો --- દરેક partner પર ચોખ્ખી અસર કાઢીને capital/current accounts દ્વારા એક જ adjusting journal entry કરો.

PQ 5.1 • PYQ 2021-Dec [3] (c) • Practical • 5M • Pg 516	7× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
---	------------	----------------------------------	-------

વિષય 6: Partners ની Powers

P1-C10-U10.1-T06 • Topic 6: Powers of Partners

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.6 વાંચો: trading firm ના partner ની implied powers અને જે acts માટે એકલો partner firm ને બાંધી શકતો નથી તે.

નોંધ

Implied powers (trading firm): ઊલટી જાહેર નોટિસ ન હોય ત્યાં સુધી partner ના contracts firm ને બાંધે છે — (a) goods ખરીદવા અને વેચવા, (b) payments લેવા અને માન્ય receipts આપવા, (c) firm ના નામે cheques લખવા અને bills of exchange અને promissory notes draw/accept/endorse કરવા, (d) inventories-in-trade ગીરવે મૂકીને કે મૂક્યા વગર નાણાં ઉછીનાં લેવાં, (e) firm ના business માટે નોકર રાખવા.

Implied power નથી (બધા partners ની સંમતિ જોઈએ): firm નો ઝઘડો arbitration માં મૂકવો, partner ના નામે bank account ખોલવું, કોઈ claim માં સમાધાન કરવું કે જતું કરવું, firm વતી કરેલો દાવો પાછો ખેંચવો, firm સામેના દાવામાં liability ની admission આપવી, firm ની immovable property વેચાતી લેવી, firm વતી બીજી partnership માં જોડાવું; rights, duties અને powers પરસ્પર સંમતિથી બદલી શકાય છે.

વિષય 7: Accounts

P1-C10-U10.1-T07 • Topic 7: Accounts

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.7 વાંચો: partnership ના accounts sole proprietorship કરતાં ફક્ત capital અને drawings accounts માં જ કેવી રીતે જુદા પડે છે.

નોંધ

Firm ના accounts: Partnership Act કોઈ format નક્કી કરતો નથી, એટલે accounts પાયાના નિયમો પ્રમાણે જ બને છે; sole proprietorship કરતાં ફક્ત એટલો ફરક કે એક Capital Account ને બદલે જેટલા partners તેટલા Capital Accounts હોય છે, અને દરેકમાં તે partner એ લાવેલું capital credit થાય છે.

Drawings: partner ઘરખર્ચ માટે લઈ જાય તે રકમ તેના Capital A/c માં કે અલગ Drawings A/c માં debit થાય છે (જેને ઘણી વાર Current A/c કહે છે); Drawings A/c ચોખ્ખો આંકડો કાઢવા Capital A/c માં લઈ જઈ શકાય, પણ ઘણી વાર અલગ જ રહે છે — એટલે firm ના trial balance માં Capital અને Drawings બંને accounts દેખાઈ શકે.

વિષય 8: Profit and Loss Appropriation

P1-C10-U10.1-T08 • Topic 8: Profit and Loss Appropriation

પહેલાં વાંચો Sec 1.8 ભણો: Profit and Loss Appropriation Account બનાવવું (salary, commission, interest on capital અને drawings, reserve માં transfer, બાકીની વહેંચણી) અને guarantee of minimum profit માટે Sec 1.9.3.

નોંધ

રીત: net profit P&L A/c માંથી P&L Appropriation A/c ના credit માં લઈ જવાય; partners ની salary/commission અને interest on capital debit કરો (Dr. P&L Appropriation A/c, Cr. Partner's Capital/Current A/c), interest on drawings credit કરો, જરૂર હોય તો reserve માં transfer કરો, પછી બાકીનું PSR માં વહેંચો; DRAWINGS પોતે Appropriation A/c માં કદી આવતાં નથી.

Deed ન હોય તો: પહેલાં partner ની loan પર interest @6% profit માંથી બાદ થાય, પછી salary નહીં, interest on capital/drawings નહીં, અને બાકીનું સરખા ભાગે — દા.ત. profit ₹50,600 માંથી loan interest ₹600 ($₹20,000 \times 6\% \times 6/12$) બાદ કરતાં ₹50,000 એટલે ₹25,000 : ₹25,000.

Guarantee of minimum profit (Sec 1.9.3): guarantee મળેલા partner નો સામાન્ય હિસ્સો $\geq$ guaranteed રકમ હોય તો રાબેતા મુજબ વહેંચો; ઓછો હોય તો તેને minimum મળે અને ખૂટતી રકમ (a) બાકીના એક partner, (b) બે કે બધા partners નક્કી કરેલા ratio માં, કે (c) બાકીના partners પોતાના MUTUAL PSR માં ભોગવે — પ્રશ્નમાં કંઈ ન કહ્યું હોય તો બોજો બાકીના partners પર mutual PSR માં પડે.

Interest on capital સાથેની guarantee: પહેલાં Appropriation A/c માં interest on capital (અને salary) ચડાવો, પછી બાકી રહેલા profit માંથી guarantee મળેલા partner નો હિસ્સો કાઢો, guarantee સાથે સરખાવો, અને ખૂટતી રકમ guarantee આપનાર partner(s) ના હિસ્સામાં debit કરો — નવો partner દા.ત. 1/6th share માટે દાખલ થાય અને તેને minimum ની guarantee હોય ત્યાં પણ આ જ રીત, ખૂટતી રકમ જૂના partners સામે adjust થાય.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- રાબેતાનો format મહાવરો કરો: Net profit b/d, તેમાંથી appropriations બાદ (partner ની salary, interest on capital), interest on drawings ઉમેરો, પછી બાકીનો profit PSR માં વહેંચો; remember કે drawings પોતે Appropriation Account માં કદી આવતાં નથી.
- Guaranteed-minimum-profit ના દાખલા પાકા કરો: guarantee મળેલા partner નો સામાન્ય હિસ્સો ઓછો પડે તો ખૂટતી રકમ (a) firm, (b) guarantee આપનાર એક partner, કે (c) બાકીના partners નક્કી કરેલા કે mutual PSR માં ભોગવે --- ત્રણેય હિસ્સા Appropriation Account ના રૂપમાં મહાવરો કરો.
- આપેલા દરે (દા.ત. 5% p.a.) interest on capital સાથેની guarantee નો મહાવરો કરો --- interest ચડાવ્યા પછી guarantee મળેલા partner નો હિસ્સો કાઢો, પછી ખૂટતી રકમ guarantor ને ચડાવો.
- 1/6th share માટે partner ના admission સાથે guaranteed profit વાળા દાખલા કરો --- કુલ profit ના 1/6 ને guaranteed આંકડા સાથે સરખાવો અને ખૂટતી રકમ જૂના partners સામે adjust કરો.

PQ 8.1 • PYQ 2005-May [4] (b) • Practical • 8M • Pg 518 **5x પુછાયું****LEVEL II**
ઉપયોગન (Application)**મધ્યમ**PQ 8.2 • PYQ 2023-Jun [4] (b) • Practical • 5M • Pg 519 **2x પુછાયું****LEVEL II**
ઉપયોગન (Application)**મધ્યમ**

PQ 8.3 • PYQ 2023-Dec [4] (b) • Practical • 5M • Pg 520

LEVEL II**મધ્યમ**

વિષય 9: Fixed and Fluctuating Capital

P1-C10-U10.1-T09 · Topic 9: Fixed and Fluctuating Capital

પહેલાં વાંચો Sec 1.9 ભણો: fixed capital method (capital + current accounts) vs fluctuating capital method, interest on capital અને drawings (product method), effective capital ratio અને capital ratio માં profit ની વહેંચણી.

નોંધ

બે methods: FIXED — capital A/c partner એ લાવેલી રકમ પર સ્થિર રહે; interest, salary, profit નો હિસ્સો અને drawings CURRENT A/c માંથી પસાર થાય; interest on capital ફક્ત capital A/c ના balance પર ગણાય (current A/c પર કદી નહીં). FLUCTUATING — current A/c હોય જ નહીં, બધી વસ્તુ capital A/c માંથી પસાર થાય, એટલે balance સતત બદલાય. **કડી:** fluctuating capital balance = fixed capital + current A/c balance.

Interest on capital: agreement હોય તો જ મળે, અને ફક્ત profits માંથી જ; opening balance પર આખા વર્ષનું અને વર્ષ દરમિયાન ઉમેરાયેલી/ઉપાડેલી રકમ પર પ્રમાણસર — **product method:** $\Sigma(\text{રકમ} \times \text{બાકી રહેલા મહિના}) \times \text{rate}/100 \times 1/12$; net LOSS હોય તો interest નહીં; profit ઓછો પડે ($<$ કુલ interest) તો profit capital ratio માં વહેંચો.

Interest on drawings: અસમાન drawings — product method ($\Sigma \text{રકમ} \times \text{વર્ષ પૂરું થવાને બાકી મહિના, એક મહિનાના દરે interest}$); તારીખ ન આપી હોય — કુલ drawings પર 6 મહિના; દર મહિને સરખા drawings — દરેક મહિનાની શરૂઆતમાં હોય તો $6\frac{1}{2}$ મહિના, અંતે હોય તો $5\frac{1}{2}$; quarterly drawings — દરેક quarter ની શરૂઆતમાં હોય તો કુલ $\times \text{rate} \times 7.5/12$, અંતે હોય તો $\times 4.5/12$; entry: Dr. Partner's Capital (કે Current) A/c, Cr. P&L Appropriation A/c.

Capital ratio (Sec 1.9.4): જ્યાં profits capital ratio માં વહેંચાય — fixed capitals હોય તો ratio સીધો મળી જાય; fluctuating capitals માં ઉમેરા/ઉપાડ હોય તો દરેક partner નું મહિનાવાર weighted-average (effective) capital કાઢવું પડે; પછી capital અને current A/cs બંને બનાવો (fixed method માં salary, interest on capital/drawings current A/cs માંથી), અને net profit ની ભૂલો સુધાર્યા પછી P&L Appropriation A/c અને સુધારેલું Balance Sheet બનાવો.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો · 3 પ્રશ્નો

- વર્ષ દરમિયાન ઉમેરા/ઉપાડ હોય ત્યારે product method (રકમ $\times$ મહિના $\times$ rate/12) થી interest on capital નો મહાવરો કરો; fixed capital method માં interest ફક્ત capital account ના balance પર ગણાય, current account પર નહીં.
- Interest on drawings નો મહાવરો કરો: અસમાન drawings માટે product method; તારીખ ન આપી હોય તો સરેરાશ 6 મહિના; મહિનાની શરૂઆતમાં drawings હોય તો 6.5 મહિના, અંતે હોય તો 5.5 મહિના; quarter ની શરૂઆતમાં 7.5/12, અંતે 4.5/12.

- Profits effective capital ની ratio માં વહેંચાતા હોય ત્યારે મહિનાવાર effective capital કાઢવાનો મહાવરો કરો, પછી capital અને current accounts બનાવો (fixed method માં salary, interest on capital/drawings current accounts માં credit/debit થાય).

PQ 9.3 • PYQ 2025-Jan [3] (b) • Practical • 5M • Pg 527	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 9.4 • RTP 2025-Jan [12] (a) • Practical • --- • Pg 528 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 9.1 • MTP 2022-Mar [4] (a) • Practical • 20M • Pg 521 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- ઊલટી ગણતરીવાળા દાખલા કરો: profit ની વહેંચણી અને drawings પછી નાં closing capitals આપ્યાં હોય ત્યાંથી opening capitals પાછાં કાઢો, પછી રહી ગયેલું interest on capital/drawings ફરી ગણો અને એક જ adjustment entry કરો --- દરેક partner પરની ચોખ્ખી અસર શોધો.
- કડી ધ્યાનમાં રાખો: profit ખોટી રીતે PSR માં વહેંચાયો હોય અને ખરેખર પહેલાં interest તરીકે જવાનું હોય --- ત્યાં સુધારાનો ratio PSR કરતાં જુદો પડે છે.

PQ 9.2 • RTP 2023-Jun [13] • Practical • --- • Pg 526 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	મધ્યમ
--	---------------------------------	-------

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Trial balance/balance sheet માંથી આખું કામ કરતાં શીખો: ભૂલો સુધારીને સાચો net profit કાઢો, P&L Appropriation Account બનાવો, partners નાં capital અને current accounts બંને બનાવો, અને સુધારેલું Balance Sheet બનાવો.
- યાદ રાખો: fluctuating capital balance = fixed capital + current account balance; દરેક method માં interest, salary, profit નો હિસ્સો અને drawings સાચા account માં બતાવો.

એકમ 10.2: Partnership Accounts માં Goodwill નું Treatment

P1-C10-U10.2 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 6 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 11.0% પ્રશ્નો • 9 પ્રશ્નો

વિષય 1: Goodwill

P1-C10-U10.2-T01 • Topic 1: Goodwill

પહેલાં વાંચો Sec 2.1 ભણો: goodwill નો અર્થ (normal કરતાં વધારે profits અપાવતી શાખની કિંમત), તેને અસર કરતાં પરિબળો, અને Accounting Standard નું વલણ કે ફક્ત PURCHASED goodwill જ ચોપડે ચડે, self-generated goodwill capital accounts દ્વારા માંડી વળાય કે adjust થાય.

નોંધ

અર્થ (SM): “Goodwill is the value of reputation of a firm in respect of profits expected in future over and above the normal rate of profits.” — એટલે જૂના ગ્રાહકો જૂની જગ્યાએ પાછા આવશે તેની સંભાવના; આ INTANGIBLE asset છે (fictitious નહીં): દેખાય કે અડાય નહીં છતાં સાવ સાચી, જેની પૈસામાં કિંમત છે અને વેચી શકાય છે.

Valuation ક્યારે જરૂરી: (a) partners વચ્ચેનો PSR બદલાય; (b) નવો partner દાખલ થાય; (c) partner retire થાય કે મરણ પામે; (d) business dissolve થાય કે વેચાય. **પરિબળો:** માલની ગુણવત્તા, માલિકોની અંગત શાખ, જગ્યા, લગભગ એકાધિકાર જેવા હક (દા.ત. main agency), trademarks અને patents, વહીવટી કુશળતા, ખર્ચ ઘટાડતું R&D, કાચા માલના ખાસ contracts.

AS નું વલણ: intangible ત્યારે જ recognise થાય જ્યારે તે identifiable હોય (અલગ વેચી શકાય), ભવિષ્યના economic benefits મળવાની શક્યતા હોય, અને cost ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાય — અંદરથી ઊભું થયેલું (inherent) goodwill આમાંની એકેય શરત પૂરી કરતું નથી, એટલે ફક્ત PURCHASED goodwill જ ચોપડે ચડે (નાણાં કે નાણાંની કિંમતમાં consideration ચૂકવ્યું હોય, દા.ત. ₹2,50,000 ની net assets માટે ₹3,00,000 ચૂકવતાં ₹50,000 goodwill).

Reconstitution વખતે: admission, retirement/death કે PSR માં ફેરફાર વખતે goodwill account કદી ઊભું કરાતું નથી — નક્કી થયેલું goodwill partners નાં capital accounts દ્વારા adjust થાય છે; purchased goodwill અમુક ગાળામાં માંડી વળાય છે (amortise), અને reconstitution વખતે ચોપડે goodwill account પડ્યું હોય તો તે તરત માંડી વળાય છે — inherent હોય કે purchased.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False trap: 'Goodwill is a fictitious asset' એ FALSE --- goodwill INTANGIBLE asset છે (સાચી, વેચી શકાય એવી કિંમતવાળી), જ્યારે fictitious assets ની કોઈ realisable value હોતી નથી.
- True/False trap: goodwill fixed instalment method થી 'depreciate' થતું નથી --- intangible હોવાથી purchased goodwill અમુક ગાળામાં AMORTISE થાય છે એટલે માંડી વળાય છે; depreciation tangible fixed assets પર લાગે છે.
- અંદરથી ઊભું થયેલું (inherent) goodwill કેમ recognise થતું નથી તે સમજાવતાં આવડવું જોઈએ: identifiable નથી, ભવિષ્યના benefits નક્કી નથી, cost ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાતી નથી --- એટલે reconstitution વખતે goodwill partners નાં capital accounts દ્વારા જ adjust થાય, ચોપડે કદી ઊભું ન કરાય.

TQ 1.1 • PYQ 2001-Nov [5] • True/False • 2M • Pg 535 **5x પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 1.2 • PYQ 2006-May [5] (x) • True/False • 2M • Pg 535

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Goodwill Valuation ની Methods

P1-C10-U10.2-T02 • Topic 2: Methods for Goodwill Valuation

પહેલાં વાંચો Sec 2.2 ભણો: valuation ની ત્રણ આધાર --- average profit (simple/weighted), super profit (number

of years' purchase, annuity, capitalisation of super profit) અને capitalisation of average profit --- તેમના formulae સાથે, અને weighted average ક્યારે વધારે સારો ગણાય તે.

નોંધ

Average profit નો આધાર: Goodwill = Average profit × No. of years' purchase; profits માં ચોખ્ખો ચડતો/ઊતરતો trend દેખાય ત્યારે WEIGHTED average વાપરો (છેલ્લા વર્ષને સૌથી વધારે weight — ભવિષ્યનું વધારે સાચું ચિત્ર), નહીં તો simple average; પહેલાં જૂના profits ને ભવિષ્યના અપેક્ષિત ફેરફારો, rectifications અને abnormal items માટે adjust કરો.

Super profit નો આધાર: Super profit = Average maintainable profit – Normal profit; Normal profit = Normal Rate of Return (NRR) × Capital employed; **Years' purchase:** Goodwill = Super profit × No. of years' purchase (દા.ત. capital ₹4,50,000, average profit ₹92,500, NRR 15% ⇒ super profit ₹25,000; 3 years' purchase ⇒ goodwill ₹75,000).

Annuity method: Goodwill = Super profit × annuity (present-value) factor — years'-purchase માં પૈસાની time value ગણાતી નથી એ ખામી આ રીતે દૂર થાય છે (દા.ત. ₹3,000 super profit, 5 વર્ષ @15%: $3,000 \times 3.3522 = ₹10,056.60$, ₹15,000 નહીં).

Capitalisation નો આધાર: AVERAGE profit પરથી — Goodwill = Normal capital – Actual capital, જ્યાં Normal capital = Average profit ÷ NRR અને Actual capital employed = Total assets – outside liabilities (દા.ત. $60,000 \div 12\% = ₹5,00,000$ માંથી net assets ₹4,10,000 બાદ ⇒ goodwill ₹90,000); SUPER profit પરથી — Goodwill = Super profit ÷ NRR (દા.ત. $17,000 \div 12\%$).

Maintainable profit નું adjustment: average કાઢતાં પહેલાં જરૂર હોય ત્યાં partner ની remuneration અને interest on capital employed બાદ કરો (દા.ત. average ₹2,70,000 માંથી ₹6,50,000 પર 12% લેખે interest ₹78,000 અને salaries ₹72,000 બાદ ⇒ adjusted profit ₹1,20,000) — અહીંનો કોઈ પણ ફેરફાર super profit અને એટલે goodwill સુધી પહોંચે છે.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો - 6 પ્રશ્નો

- Formulae નો મહાવરો કરો: Super Profit = Average Maintainable Profit – Normal Profit; Normal Profit = NRR x Capital Employed; Goodwill = Super Profit x No. of years' purchase; Annuity method: Goodwill = Super Profit x annuity factor.
- Capitalisation methods: average profit પરથી --- Goodwill = (Average Profit/NRR) – Capital Employed (Net Assets = Total Assets – External Liabilities); super profit પરથી --- Goodwill = Super Profit/NRR. બંને એક જ data પર મહાવરો કરો.
- Valuation પહેલાં average maintainable profit adjust કરો: બીજે નોકરી કરે તો મળે તેટલી proprietor ની remuneration બાદ કરો, abnormal losses પાછી ઉમેરો, abnormal gains કાઢી નાખો; આખું હોય તો market interest rate માં risk-return rate ઉમેરીને NRR કાઢો.

- Profits માં ચોખ્ખો ચડતો/ઊતરતો trend હોય ત્યારે weighted average profit વાપરો (છેલ્લા વર્ષને સૌથી વધારે weight); નહીં તો simple average.

PQ 2.1 • RTP 2019-Nov [14] (a) • Practical • --- • Pg 535	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 2.2 • PYQ 2022-May [3] (Or) (c) (ii) • Practical • 5M • Pg 536 3x પુછાણું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 2.3 • PYQ 2022-Nov [5] (b) • Practical • 5M • Pg 537 8x પુછાણું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 2.4 • RTP 2023-Jun [14] • Practical • --- • Pg 538 5x પુછાણું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 2.5 • RTP 2025-Jan [12] (b) • Practical • --- • Pg 539	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 6.1 • PYQ 2026-Sep [3] (b) • Practical • 10M • Pg 540	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Balance Sheet થી શરૂ થતી multi-step દાખલા કરો: પહેલાં capital employed કાઢો (assets માંથી outside liabilities બાદ), જૂના profits ને rectifications માટે adjust કરો (capital expenditure revenue માં ચડાવ્યું હોય, stock વધારે/ઓછું valued હોય, abnormal items), પછી જ માગેલી method થી goodwill ની valuation કરો.
- કડીઓ ધ્યાનમાં રાખો: depreciation policy બદલાય કે adjusted average profit કાઢતાં પહેલાં partner ની salary/interest બાદ થાય તો super profit બદલાય અને એટલે goodwill પણ બદલાય.

વિષય 3: Goodwill ની Valuation ની જરૂર

P1-C10-U10.2-T03 • Topic 3: Need for Valuation of Goodwill

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.3 વાંચો: partnership ના હક્કમાં ફેરફાર થાય ત્યારે goodwill ની valuation કેમ કરવી પડે.

નોંધ

જરૂર શા માટે: partners ના હાલના સંબંધમાં ફેરફાર થાય ત્યારે અમુક partners ભવિષ્યનો profit જતો કરે છે અને બીજા ફાયદો મેળવે છે — ફાયદો મેળવનારે goodwill ની કિંમતના પ્રમાણમાં જતું કરનારને વળતર આપવું પડે; આવું adjustment નવા partner ની admission, profit sharing ratio ના ફેરફાર, partner ની retirement કે death અને partnership ની dissolution વખતે આવે છે.

વિષય 4: Partner ના Admission વખતે Goodwill ની Valuation

P1-C10-U10.2-T04 • Topic 4: Valuation of Goodwill in Case of Admission of a Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.4 Nigam-Dhameja-Ghosh ની profit sharing દાખલા સાથે વાંચો: sacrificing ratio માં goodwill દ્વારા જૂના partners ને વળતર.

નોંધ

Admission નો મુખ્ય પ્રશ્ન: નવો partner profits માં હિસ્સો મેળવે છે અને જૂના partners ગુમાવે છે — profits વધે તોય એ વધારાનો profit બધાની ભેગી મહેનતથી આવે છે, એટલે જતા કરેલા હિસ્સા બદલ જૂના partners વળતરના હક્કદાર છે; આ વળતર goodwill દ્વારા પતાવાય છે.

Sacrificing ratio: goodwill જૂના partners ને તેમના ભોગ બદલ વળતર આપે છે, એટલે તે profit sacrificing ratio (Old share - New share) માં તેમને credit થાય છે; નવા partner નો હિસ્સો જૂના partners જૂના profit sharing ratio માં જતો કરે (sacrificing ratio = old ratio) અથવા નવો ratio ખાસ નક્કી થયો હોય તો જુદા પ્રમાણમાં.

વિષય 5: નવા Partner ના Admission વખતે Goodwill નું Accounting Treatment

P1-C10-U10.2-T05 • Topic 5: Accounting Treatment of Goodwill in Case of Admission of a New Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.5 Examples 1-4 સાથે વાંચો: purchased vs inherent goodwill અને sacrificing ratio માં premium ની entries.

નોંધ

ફક્ત purchased goodwill જ નોંધાય: નાણાં કે નાણાંની કિંમતમાં consideration ચૂકવાયું હોય ત્યારે જ goodwill ચોપડે નોંધાય; admission વખતે goodwill ચોપડે ઊભું કરી શકાય નહીં — આવનાર partner જે premium લાવે તે ભોગ આપનાર જૂના partners ને profit sacrificing ratio માં credit થાય (Old ratio - New ratio; ધન ફરક = sacrifice, ઋણ = gain).

Premium રોકડમાં લાવે: Dr. Bank/Cash A/c (capital + premium) / Cr. જૂના partners નાં Capital A/cs (premium sacrificing ratio માં) અને Cr. નવા partner નું Capital A/c (capital); premium હાલના partners ને ખાનગીમાં ચૂકવાયું હોય તો firm ના ચોપડે કોઈ entry નહીં.

Premium ન લાવે: તોય inherent goodwill ચોપડે ઊભું ન કરાય — capital accounts દ્વારા adjust કરો: Dr. નવા partner નું Capital A/c તેના goodwill ના હિસ્સાથી / Cr. ભોગ આપનાર partners નાં Capital A/cs sacrificing ratio માં; ફક્ત નવા partner નો હિસ્સો આપ્યો હોય તો જૂના partners પોતાના જૂના profit sharing ratio માં ભોગ આપે છે.

વિષય 6: Profit Sharing Ratio બદલાય ત્યારે Goodwill નું Accounting Treatment

P1-C10-U10.2-T06 • Topic 6: Accounting Treatment of Goodwill in Case of Change in Profit Sharing Ratio

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.6 Illustrations 7-8 સાથે વાંચો: ફાયદો મેળવનાર partner capital accounts દ્વારા ભોગ આપનારને વળતર આપે છે.

નોંધ

Treatment: profit sharing ratio બદલાય ત્યારે goodwill ની કિંમત નક્કી કરીને profit sacrificing ratio ના આધારે partners નાં capital accounts દ્વારા adjust કરાય છે — Dr. ફાયદો મેળવનાર partner નું Capital A/c / Cr. ભોગ આપનાર partner નું Capital A/c (gain નો ભાગ $\times$ goodwill) થી; દા.ત. સરખા ભાગે વહેંચતા A, B, C હવે 4:3:2 કરે અને goodwill ₹90,000 — A ને $1/9$ ફાયદો અને C ને $1/9$ નુકસાન, એટલે Dr. A's Capital ₹10,000 / Cr. C's Capital ₹10,000.

વિષય 7: Partner ના Retirement કે Death વખતે Goodwill નું Accounting Treatment

P1-C10-U10.2-T07 • Topic 7: Accounting Treatment of Goodwill in Case of Retirement or Death of a Partner

પહેલાં વાંચો Sec 2.7 ભણો (Sec 2.4--2.5 પાયા તરીકે): retirement/death વખતે ચાલુ રહેતા partners જનાર partner ને તેના goodwill ના હિસ્સાનું વળતર પોતાના GAINING ratio માં આપે છે; goodwill ની valuation retirement/death ની તારીખે થાય અને goodwill account ઊભું કર્યા વગર capital accounts દ્વારા adjust થાય.

નોંધ

નિયમ (Sec 2.7): retirement વખતે ચાલુ રહેતા partners ને PSR માં GAIN થાય છે, એટલે તેઓ retire થતા partner ને તેના goodwill નો હિસ્સો GAINING ratio માં ચૂકવે છે (gain = new share - old share); death વખતે પણ એ જ રીતે ચાલુ રહેતા partners મરનારના વારસોને મળવાપાત્ર હિસ્સો ભોગવે છે; goodwill ની valuation retirement/death ની તારીખે થાય અને capital accounts દ્વારા adjust થાય — goodwill account ઊભું કરાતું નથી.

Pro-forma entry: Dr. ચાલુ રહેતા partners નાં Capital A/cs (gaining ratio) / Cr. Retire થતા (કે મરનાર) partner નું Capital A/c તેના goodwill ના હિસ્સાથી — દા.ત. સરખા ભાગે વહેંચતા A, B, C, goodwill ₹90,000, C retire થાય: Dr. A ₹15,000, Dr. B ₹15,000, Cr. C ₹30,000; નવો ratio જુદો હોય (Antoo 3:4:3 માંથી retire થાય, B અને C સરખા ભાગે ચાલુ રહે) તો gains partner દીઠ ગણાય (new - old: B $1/2 - 4/10 = 1/10$, C $1/2 - 3/10 = 2/10$) અને goodwill 1:2 માં debit થાય.

Multi-stage દાખલા માટે તપાસ: ચોપડે પહેલેથી પડેલું goodwill adjustment કરતાં પહેલાં તરત માંડી વળાય છે (જૂના ratio માં); દરેક પછીના reconstitution વખતે ફક્ત goodwill ની કિંમતમાં થયેલો ફેરફાર જ તે તબક્કાના

sacrificing/gaining ratio માં adjust કરો; ફાયદો મેળવનારને કરેલા કુલ debits જનાર/ભોગ આપનાર partner ને આપેલા credit જેટલા જ થવા જોઈએ, અને છેલ્લા Balance Sheet માં goodwill asset તરીકે કદી દેખાવું ન જોઈએ.

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Adjustment entry પાકી કરો: ફાયદો મેળવનાર partners નાં capital A/cs Dr. (gaining ratio માં = new share - old share) To retire થતા/મરનાર partner નું capital A/c તેના goodwill ના હિસ્સાથી; ચોપડે પડેલું goodwill પહેલાં જૂના ratio માં માંડી વાળવું પડે.
- Firm નું બંધારણ એકથી વધારે વાર બદલાય એવા દાખલા કરો (દા.ત. P પહેલાં Q ને પછી R ને લે, અને દરેક તારીખે goodwill ની ફરી valuation થાય): દરેક તબક્કે sacrificing/gaining ratios કાઢો અને goodwill ની કિંમતમાં થયેલો ફેરફાર જ capital accounts દ્વારા adjust કરો.
- દરેક તબક્કે સામસામે મેળવો: ફાયદો મેળવનારના કુલ debits ભોગ આપનાર/જનાર partner ના credit જેટલા જ હોવા જોઈએ; છેલ્લા Balance Sheet માં goodwill asset તરીકે કદી ન દેખાય.

PQ 7.1 • PYQ 2025-Sep [3] (b) • Practical • 8M • Pg 542

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

એકમ 10.3: નવા Partner નું Admission

P1-C10-U10.3 • મહત્ત્વ C • પ્રકરણમાં Rank 3 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 17.1% પ્રશ્નો • 14 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C10-U10.3-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.1 વાંચો: નવા partner ના admission ની તારીખે updated balance sheet કેમ જોઈએ.

નોંધ

Admission શા માટે: નવો partner firm ના ફાયદા માટે લેવાય છે — કાં તો partnership capital વધારવા, કાં તો firm નું management મજબૂત કરવા.

Admission વખતની entries: admission ની તારીખે assets ની કિંમતમાં થયેલા વધારા/ઘટાડા, ચોપડે નહીં નોંધાયેલી કે ન ચૂકવાયેલી liabilities, અને ઊભા થયેલા પણ નહીં નોંધાયેલા બધા profits/losses ચોપડે લાવો, જેથી જૂના partners નાં Capital A/cs સાચા આંકડા બતાવે અને પછીના profits/losses આપોઆપ આવનાર partner અને જૂના partners વચ્ચે વહેંચાય; goodwill ની પણ valuation કરીને ચોપડે લાવવાનું હોય છે (Unit 2 નું treatment પ્રમાણે).

વિષય 2: Revaluation Account or Profit and Loss Adjustment Account

P1-C10-U10.3-T02 • Topic 2: Revaluation Account or Profit and Loss Adjustment Account

પહેલાં વાંચો Sec 3.2 ભણો: admission વખતે Revaluation Account (જેને Profit and Loss Adjustment Account પણ કહે છે) નો હેતુ અને entries, સુધારેલી કિંમતો બતાવવાની ન હોય ત્યારનું Memorandum Revaluation Account, અને બંને વચ્ચેનો ફરક.

નોંધ

હેતુ: admission વખતે Revaluation Account દ્વારા assets ની ફરી valuation અને liabilities ની ફરી ચકાસણી થાય છે — જેને Profit and Loss Adjustment Account પણ કહે છે — જેથી Balance Sheet updated થાય અને જૂના partners નાં capitals ઊભા થયેલા profits/losses બતાવે; assets માં ઘટાડો અને liabilities માં વધારો બધું debit કરો, assets માં વધારો અને liabilities માં ઘટાડો બધું credit કરો; balance (profit/loss) જૂના partners ને જૂના PSR માં જાય (બધા partners ને નવા ratio માં કદી નહીં), અને assets/liabilities નવા Balance Sheet માં સુધારેલા આંકડે દેખાય.

Pro-forma entries: Dr. Revaluation A/c / Cr. Assets (ઘટાડો) અને Cr. Liabilities (વધારો); Dr. Assets (વધારો) અને Dr. Liabilities (ઘટાડો) / Cr. Revaluation A/c; profit હોય: Dr. Revaluation A/c / Cr. જૂના partners નાં Capital A/cs (જૂનો ratio); loss હોય: Dr. જૂના partners નાં Capital A/cs / Cr. Revaluation A/c.

Memorandum Revaluation A/c (સુધારેલી કિંમતો બતાવવાની ન હોય): બે ભાગ — પહેલો ભાગ revaluation રાબેતા મુજબ નોંધે (assets/liabilities ના ledger માં ફેરફાર નહીં), પરિણામ જૂના partners ને જૂના ratio માં; બીજો ભાગ પહેલા ભાગની entries ઊલટાવે જેથી book values એવી ને એવી રહે, અને તેનું પરિણામ નવા સહિત બધા partners ને નવા ratio માં જાય; પહેલા ભાગમાં profit હોય તો બીજા ભાગમાં એટલી જ loss થાય જ (અને ઊલટું પણ).

Revaluation vs Memorandum: Revaluation A/c — assets/liabilities સુધારેલા આંકડે દેખાય, એક જ account, ચોખ્ખું પરિણામ જૂના partners ને જૂના ratio માં; Memorandum — નવા Balance Sheet માં જૂના જ આંકડા રહે, બે ભાગ, પહેલો ભાગ જૂના partners ને (જૂનો ratio) અને ઊલટાવતો બીજો ભાગ બધા partners ને (નવો ratio); અથવા આ ફેરફારો સીધા જ જૂની book values પર capital A/cs દ્વારા adjust કરી શકાય.

આખા દાખલાનો મહાવરો: રાબેતાનાં adjustments — assets માં appreciation/depreciation, provision for doubtful debts, outstanding કે નહીં નોંધાયેલી liabilities, નહીં નોંધાયેલી assets, joint life policy, investments; સાથે goodwill capital A/cs દ્વારા SACRIFICING ratio માં adjust (premium રોકડમાં ન આવ્યું હોય), reserves જૂના ratio માં transfer, પછી Capital A/cs, Cash/Bank A/c અને નવું Balance Sheet — છેલ્લે નવા partner ના capital ના આધારે capitals નવા PSR ના પ્રમાણમાં કરવાના હોય, વધારો/ઘટ રોકડથી કે current A/cs દ્વારા પતાવાય (LLP માં admission માટે પણ આ જ રીત).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 3 પ્રશ્નો

- True/False trap (વારંવાર પુછાય છે): admission વખતે revaluation નો profit/loss જૂના partners ને જૂના profit sharing ratio માં જાય --- 'transferred to all partners in new ratio' એ FALSE.

- 'Revaluation Account is also known as Profit and Loss Adjustment Account' --- TRUE; કારણ જાણો: તે assets/liabilities ની કિંમતોમાં થયેલા ફેરફાર નોંધીને જૂના partners નાં capitals adjust કરે છે.
- Memorandum Revaluation Account સમજાવો: પહેલો ભાગ જૂના partners ને જૂના ratio માં, ઊલટાવતો બીજો ભાગ નવા સહિત બધા partners ને નવા ratio માં, book values એવી ને એવી.

TQ 2.1 • PYQ 2020-Nov [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 546 4x પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.2 • PYQ 2024-Jun [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 547	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 2.3 • MTP 2025-Jan S2 [1] (a) (iv) • True/False • 2M • Pg 547	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 5 પ્રશ્નો

PQ 2.1 • RTP 2023-Jun [15] • Practical • --- • Pg 547 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 2.2 • PYQ 2024-Jun [4] (a) • Practical • 12M • Pg 550 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 2.3 • MTP 2025-Jan S2 [4] (a) • Practical • 10M • Pg 553 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 2.4 • PYQ 2026-Jan [3] (b) • Practical • 10M • Pg 556	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 2.5 • PYQ 2026-May [3] (a) • Practical • 10M • Pg 559	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આપ્નેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Admission ના આખા દાખલા પાકા કરો: Revaluation A/c, Partners' Capital Accounts, Cash/Bank A/c અને નવું Balance Sheet, રાખેતાનાં adjustments સાથે --- assets માં appreciation/depreciation, provision for doubtful debts, outstanding કે નહીં નોંધાયેલી liabilities, નહીં નોંધાયેલી assets, joint life policy અને investments.
- Revaluation સાથે capital accounts દ્વારા sacrificing ratio માં goodwill નું adjustment (નવા partner નું premium કે goodwill રોકડમાં ન આવે) અને જૂના ratio માં reserves ના transfer ને જોડો.
- Capital adjustment ના પ્રશ્નો મહાવરો કરો: નવા partner ના capital ના આધારે capitals નવા PSR ના પ્રમાણમાં કરવા, અને વધારો/ઘટ રોકડથી કે current accounts દ્વારા પતાવવી.
- આ variants પણ કરો જ્યાં જૂના profits ખોટી રીતે વહેંચાયા હોય કે accounts cash basis પર રખાયા હોય અને admission પહેલાં સુધારવા પડે (mercantile adjustments), અને LLP માં admission --- રીત એની એ જ છે.

વિષય 3: Balance Sheet માં Reserves

P1-C10-U10.3-T03 • Topic 3: Reserves in the Balance Sheet

પહેલાં વાંચો Sec 3.3 ભણો: admission વખતે Balance Sheet માં દેખાતી કોઈ પણ General Reserve, Profit and Loss Account નું credit balance કે બીજા સંચિત profits બીજાં adjustments પહેલાં જૂના partners નાં capital accounts માં

જૂના profit sharing ratio માં transfer કરવાં પડે.

નોંધ

નિયમ (Sec 3.3): નવો partner દાખલ થાય ત્યારે Balance Sheet માં દેખાતી કોઈ પણ reserve વગેરે (General Reserve, P&L A/c નું credit balance, બીજા સંચિત profits) જૂના partners નાં Capital A/cs માં જૂના PSR માં transfer કરવી પડે — **entry:** Dr. Reserves/P&L A/c / Cr. જૂના partners નાં Capital A/cs (જૂનો ratio); ખાસ કહ્યું ન હોય તો reserves નવી firm ના Balance Sheet માં લઈ જવી નહીં.

સંચિત losses: P&L A/c નું debit balance પણ એ જ રીતે જૂના partners નાં capital A/cs માં જૂના ratio માં transfer (debit) થાય છે.

આખા દાખલાનો ક્રમ: reserves transfer (જૂનો ratio) → assets/liabilities ના ફેરફાર માટે Revaluation A/c (જૂનો ratio) → goodwill નું adjustment (sacrificing ratio) → નવો partner capital લાવે → Capital A/cs અને નવું Balance Sheet; આટલાનો મહાવરો કરો — આપેલા % લેખે provision for doubtful debts, land and buildings/plant/inventory ની ફરી valuation, outstanding liabilities, અને આવનાર પોતાનો હિસ્સો જૂના partners પાસેથી લે ત્યારનો નવો PSR — છેલ્લું Balance Sheet મળવું જ જોઈએ.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

PQ 3.1 • PYQ 2021-Dec [4] (b) • Practical • 10M • Pg 562 **3× પુછાયું**

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 3 પ્રશ્નો

PQ 3.2 • PYQ 2024-Sep [3] (b) • Practical • 10M • Pg 564 **3× પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 3.3 • PYQ 2025-May [3] (b) • Practical • 8M • Pg 567 **2× પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 3.4 • PYQ 2025-Sep [4] (a) • Practical • 12M • Pg 571

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- General Reserve/P&L નું balance દેખાતું હોય એવો આખો admission નો પ્રશ્ન પાકો કરો: entry --- Reserve/P&L A/c Dr. To જૂના partners નાં capital A/cs જૂના ratio માં; ખાસ કહ્યું ન હોય તો reserves નવી firm ના Balance Sheet માં કદી રહેવા દેવી નહીં.
- આખી સાંકળનો મહાવરો કરો: reserves transfer (જૂનો ratio) → assets/liabilities ના ફેરફાર માટે Revaluation A/c (જૂનો ratio) → goodwill નું adjustment (sacrificing ratio) → નવો partner capital લાવે → Capital Accounts અને નવું Balance Sheet.

- રાબેતાનાં adjustments નો મહાવરો: આપેલા % લેખે provision for doubtful debts, land & buildings/plant ની ફરી valuation, outstanding liabilities, અને આવનાર partner પોતાનો હિસ્સો જૂના partners પાસેથી લે ત્યારે નવો PSR કાઢવો.
- ચોક્કસાઈની તપાસ: બધા transfers પછી Balance Sheet મળવું જ જોઈએ; સંચિત losses (P&L નું Dr. balance) પણ એ જ રીતે જૂના partners ને જૂના ratio માં debit થાય છે.

વિષય 4: નવો Profit Sharing Ratio કાઢવો

P1-C10-U10.3-T04 • Topic 4: Computation of New Profit Sharing Ratio

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.4 ના Cases I-V દાખલા સાથે વાંચો: નવા partner ને આપેલા હિસ્સા પરથી નવો ratio કાઢવો.

નોંધ

Default નિયમ: ઊલટું agreement ન હોય તો જૂના partners અંદરોઅંદર જૂના ratio માં જ ચાલુ રહે — નવા partner નો હિસ્સો 1 માંથી બાદ કરો અને બાકીનું જૂના partners વચ્ચે જૂના ratio માં વહેંચો; દા.ત. A:B = 3:2, C ને 1/5 માટે લીધો → $A = 4/5 \times 3/5 = 12/25$, $B = 8/25$, નવો ratio 12:8:5.

બીજા cases: (II) નવો partner આપેલા ratio માં જૂના partners પાસેથી હિસ્સો ખરીદે — જે partner એ જેટલો આપ્યો તેટલો તેના જૂના હિસ્સામાંથી બાદ કરો; (III) જૂના partners પોતાના હિસ્સાનો અમુક ભાગ જતો કરે — નવો હિસ્સો = જૂનો હિસ્સો - જતો કરેલો ભાગ, C નો હિસ્સો = જતા કરેલા ભાગોનો સરવાળો; (IV) હિસ્સો આપ્યો એક જ partner પાસેથી આવે — ફક્ત તે partner નો હિસ્સો ઘટે; (V) જૂના partners પાસેથી અમુક ratio માં હિસ્સો આવે.

વિષય 5: Hidden Goodwill

P1-C10-U10.3-T05 • Topic 5: Hidden Goodwill

પહેલાં વાંચો Sec 3.5 ભણો: goodwill ની કિંમત આપી ન હોય ત્યારે તે આ રીતે તારવો — (આવનાર partner નું capital x તેના હિસ્સાનું reciprocal) માંથી (નવા સહિત બધા partners નાં કુલ capitals + સંચિત profits/reserves) બાદ; આ તારવેલું goodwill capital accounts દ્વારા sacrificing ratio માં adjust થાય છે.

નોંધ

તારવવાનું formula (Sec 3.5): goodwill ની કિંમત આપી ન હોય ત્યારે — Hidden goodwill = (Incoming partner's capital × reciprocal of his share) - (જૂના partners નાં કુલ capitals + ચોખ્ખા સંચિત profits અને reserves, હોય તો + આવનાર partner એ લાવેલું capital).

દાખલો: A અને B, બંનેનું capital ₹7,000, C ને 1/4 share માટે ₹8,000 ના capital સાથે લે છે ⇒ firm નું સૂચિત capital = $8,000 \times 4/1 = ₹32,000$; hidden goodwill = $32,000 - (7,000 + 7,000 + 8,000) = ₹10,000$.

Adjustment entry (goodwill account ઊભું કર્યા વગર): Dr. નવા partner નું Capital A/c તારવેલા goodwill માંના તેના હિસ્સાથી / Cr. જૂના (ભોગ આપનાર) partners નાં Capital A/cs sacrificing ratio માં — દા.ત. Dr. C's Capital A/c ₹2,500 ($₹10,000 \times 1/4$) / Cr. A ₹1,250, Cr. B ₹1,250.

ભેગા દાખલા અને તપાસ: hidden goodwill કાઢતી વખતે બાદ કરવામાં સંચિત profits/reserves પણ ગણો; સાથે reserves નો transfer, assets/liabilities ની ફરી valuation અને નવા ratio માં capital ની ગોઠવણ જોડો; ચકાસો કે નવી firm નાં કુલ capitals વત્તા liabilities એ revalued assets જેટલાં થાય છે અને છેલ્લા Balance Sheet માં goodwill દેખાતું નથી.

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 2 પ્રશ્નો

PQ 5.1 • PYQ 2006-May [4] • Practical • 15M • Pg 574

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 5.2 • MTP 2024-Jul [4] (a) • Practical • 12M • Pg 578 **5x પુછાતું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- એવા આખા admission ના દાખલા પાકા કરો જ્યાં પહેલાં નવા partner ના capital અને profit share પરથી goodwill તારવવું પડે (દા.ત. 1/4 share માટે capital ₹18,000 એટલે કુલ capital ₹72,000; ખરેખર ભેગાં capitals કરતાં જે ઘટ તે hidden goodwill), પછી Revaluation A/c, Capital A/cs અને Balance Sheet પૂરું કરો.
- Goodwill account ઊભું કર્યા વગર goodwill નું adjustment કરો: નવા partner નું capital A/c Dr. To જૂના partners નાં capital A/cs (sacrificing ratio) તેના goodwill ના હિસ્સાથી.
- Hidden goodwill સાથે reserves નો transfer, assets/liabilities ની ફરી valuation અને નવા ratio માં capital ની ગોઠવણ જોડવાનો મહાવરો કરો --- hidden goodwill કાઢતાં બાદ કરવામાં સંચિત profits અને reserves પણ ગણો.
- ચકાસો: નવી firm નાં કુલ capitals વત્તા liabilities એ revalued assets જેટલાં થાય; છેલ્લા Balance Sheet માં goodwill દેખાય નહીં.

એકમ 10.4: Partner નું Retirement

P1-C10-U10.4 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 5 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 12.2% પ્રશ્નો • 10 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C10-U10.4-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.1 વાંચો: partner retire થાય ત્યારે કયા ક્રમમાં readjustments થાય છે.

નોંધ

Retirement: partner ઉંમર, માંદગી વગેરેને કારણે retire થઈ શકે; business સામાન્ય રીતે બંધ થતું નથી — ચાલુ રહેતા partners તે ચલાવે છે, અને profit sharing ratio માં તેમને ફાયદો થતો હોવાથી retire થતા partner નું લેણું ચૂકવવાની રકમ તેઓ ગોઠવે છે.

Readjustment નો ક્રમ: assets અને liabilities ની ફરી valuation થાય, goodwill ની valuation થાય, joint life policy હોય તો તેની surrender value ધ્યાનમાં લેવાય, revaluation નો profit અને reserves partners નાં capital/current accounts માં transfer થાય, અને છેલ્લે retire થતા partner ને મળવાપાત્ર રકમ નક્કી કરીને ચૂકવાય.

વિષય 2: Gaining Ratio કાઢવો

P1-C10-U10.4-T02 • Topic 2: Calculation of Gaining Ratio

પહેલાં વાંચો Unit 4 (Retirement of a Partner) નો Section 4.2 ભણો: બધા હિસ્સામાં નવો profit sharing ratio અને gaining ratio કાઢવો --- નવો ratio આપ્યો હોય, ન આપ્યો હોય, gain કહ્યો હોય, અને retire થતા partner નો હિસ્સો આપેલા ratio માં લેવાયો હોય.

નોંધ

પાયાનો નિયમ: retirement વખતે ચાલુ રહેતા partners retire થતા partner નો હિસ્સો લઈ લે છે, એટલે તેમને હંમેશાં gain થાય છે; $\text{Gaining ratio} = \text{New share} - \text{Old share}$, અને $\text{New share} = \text{Old share} + \text{Gain}$ — બાદ કરતાં પહેલાં બધા હિસ્સા સરખા છેદમાં લખો; admission વખતના sacrificing ratio ($\text{Old} - \text{New}$) નું આ ઊલટું રૂપ છે.

SM ના ચાર cases: (i) નવો ratio આપ્યો હોય — $\text{gain} = \text{new} - \text{old}$; (ii) નવો ratio ન આપ્યો હોય — બાકીના partners પોતાના જૂના અંદરોઅંદરના ratio માં ચાલુ રહે, એટલે $\text{gaining ratio} = \text{તેમની વચ્ચેનો જૂનો ratio (retire થતા partner નો હિસ્સો કાઢી નાખો, દા.ત. 3:2:1, Bhaskar retire થાય} \rightarrow 3:1)$; (iii) gain કહ્યો હોય — $\text{New} = \text{Old} + \text{Gain}$ ($2/6 + 2/6 = 4/6$, $1/6 + 1/6 = 2/6 \rightarrow 2:1$); (iv) retire થતા partner નો હિસ્સો કહેલા ratio માં લેવાય — $\text{gain} = \text{તેનો હિસ્સો} \times \text{કહેલો ભાગ}$ (Tasha નો $2/6$ Deepu:Honey 2:1 માં લે $\rightarrow$ gains $4/18$ અને $2/18$, નવો ratio 13:5).

દાખલો (SM 4.2): A, B, C 5:3:2 માં વહેંચે છે; B retire થાય, A અને C 3:2 નક્કી કરે $\rightarrow$ A ને $\text{gain } 3/5 - 5/10 = 1/10$, C ને $\text{gain } 2/5 - 2/10 = 2/10$, gaining ratio 1:2; તેઓ 5:2 માં જ ચાલુ રહ્યા હોત તો મળેલો હિસ્સો તેમની વચ્ચે જૂના ratio માં વહેંચાત.

Gaining ratio નો ઉપયોગ: retire થતા partner ને તેના goodwill નો હિસ્સો credit આપવા માટે ચાલુ રહેતા partners નાં capital A/cs gaining ratio માં debit થાય છે (goodwill ચોપડે ઊભું કરાતું નથી); સુધારેલા આંકડા કે reserve નવા Balance Sheet માં બતાવવાનાં ન હોય ત્યાં પણ આ જ વપરાય — retire થતા partner ને મળવાપાત્ર ચોખ્ખી રકમ ફાયદો મેળવનારા gaining ratio માં ભોગવે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False નો આ મુદ્દો સાબિત કરતાં આવડવું જોઈએ કે partner retire થાય ત્યારે ચાલુ રહેતા partners ને હંમેશાં gain થાય છે --- retire થતા partner નો હિસ્સો તેઓ લઈ લે છે, એટલે તેમનો profit નો હિસ્સો વધે છે.
- નવો ratio નક્કી ન થયો હોય ત્યારે બાકીના partners ભવિષ્યના profits (અને gain) પોતાના જૂના અંદરોઅંદરના ratio માં કેમ વહેંચે છે તે સમજાવો.
- Gaining ratio (goodwill માટે ચાલુ રહેતા partners ને debit કરવા વપરાય) અને admission વખતના sacrificing ratio વચ્ચેનો ફરક લખો.

TQ 2.1 • MTP 2022-Nov S2 [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 582

3x પુછાચું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- મહાવરો કરો: Gaining ratio = New share - Old share; New share = Old share + retire થતા partner પાસેથી મળેલો હિસ્સો.
- SM ના table ના દરેક case કરો: (i) નવો ratio આપ્યો હોય, (ii) નવો ratio ન આપ્યો હોય (જૂનો ratio ચાલુ), (iii) gaining ratio આપ્યો હોય (New = Old + Gain), (iv) retire થતા partner નો હિસ્સો કહેલા ratio માં જતો કરાયો હોય (દા.ત. B પોતાનો હિસ્સો A અને C ને મૂળ ratio માં આપે કે 2:1 જેવા કહેલા ratio માં).
- અપૂર્ણાંકનું કામ ધ્યાનથી કરો --- બાદ કરતાં પહેલાં બધા હિસ્સા સરખા છેદમાં લખો.

વિષય 3: Partner ના Retirement વખતે Assets અને Liabilities ની Revaluation

P1-C10-U10.4-T03 • Topic 3: Revaluation of Assets and Liabilities on Retirement of a Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.3 વાંચો: Revaluation A/c ની entries અને સુધારેલા આંકડા balance sheet માં બતાવવાના ન હોય ત્યારનો બીજો રસ્તો.

નોંધ

Revaluation A/c: revaluation નો profit કે loss retire થતા partner સહિત બધા partners ને હાલના profit sharing ratio માં વહેંચાય છે — profit માટે “Dr. Revaluation A/c / Cr. Partners' Capital A/cs” (loss માટે ઊલટું); આ transfer થતાં જ account આપોઆપ બંધ થઈ જાય છે (તેને Profit and Loss Adjustment A/c પણ કહે છે).

સુધારેલા આંકડા બતાવવાના ન હોય તો: એક જ ચોખ્ખી entry કરો — Dr. ચાલુ રહેતા partners નાં Capital A/cs (gaining ratio માં) / Cr. retire થતા partner નું Capital A/c તેના revaluation ના હિસ્સાથી; અથવા revaluation જૂના ratio માં નોંધીને નવા ratio એ ઊલટાવો (બે entry ની રીત) — અલગ Revaluation A/c ની જરૂર નથી; Memorandum Revaluation A/c પણ વાપરી શકાય.

વિષય 4: Reserves

P1-C10-U10.4-T04 • Topic 4: Reserves

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.4 A-B-C અને X-Y-Z ના દાખલા સાથે વાંચો: retirement વખતે નહીં વહેંચાયેલી reserves નો transfer.

નોંધ

નિયમ: balance sheet માં પડેલો નહીં વહેંચાયેલો profit/reserve બધા partners નાં Capital A/cs માં જૂના profit sharing ratio માં credit થાય છે (“Dr. Reserve A/c / Cr. Partners' Capital A/cs”); બીજો રસ્તો એ કે ફક્ત retire થતા partner નો હિસ્સો તેના Capital A/c માં transfer કરવો — પણ આ ત્યારે જ ચાલે જ્યારે ચાલુ રહેતા partners નો અંદરોઅંદરનો ratio બદલાયો ન હોય.

Ratio બદલાયો હોય: ચાલુ રહેતા partners નવા અંદરોઅંદરના ratio માં વહેંચતા હોય (gaining ratio જુદો પડે) તો આખી વહેંચણી જૂના ratio માં કરવી જ પડે; reserve ને balance sheet માં જ રાખવી હોય તો adjustment કરો — Dr. ચાલુ રહેતા partners નાં Capital A/cs gaining ratio માં / Cr. retire થતા partner નું Capital A/c તેના reserve ના હિસ્સાથી.

વિષય 5: Retire થતા Partner ને છેલ્લી ચુકવણી

P1-C10-U10.4-T05 • Topic 5: Final Payment to a Retiring Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §4.5 વાંચો: retire થતા partner નું લેણું નક્કી કરતાં adjustments અને ચૂકવવાની રીતો.

નોંધ

લેણું: (i) reserve નો transfer, (ii) goodwill નો transfer અને (iii) revaluation નો profit/loss — આટલું adjust કર્યા પછી retire થતા partner ના Capital A/c નું credit balance એ ચૂકવવાપાત્ર રકમ છે; આખી ચુકવણી — “Dr. Retiring Partner's Capital A/c / Cr. Bank A/c”; અમુક રકમ loan તરીકે રાખવી હોય — “Dr. Retiring Partner's Capital A/c / Cr. Retiring Partner's Loan A/c and Cr. Bank A/c”.

Agreement પ્રમાણેની રીતો: (a) હપતે ચુકવણી, બાકી balance પર interest, જેને outgoing partner ની loan ગણવામાં આવે, (b) આખી રકમ firm ને loan ગણવી જેના પર નક્કી દરે interest કે profit નો હિસ્સો મળે, (c) retire થયેલા partner ને જીવનભર કે નક્કી કરેલાં વર્ષો/આશ્રિતના જીવન સુધી annuity.

વિષય 6: Partner ની Loan હપતે ચૂકવવી

P1-C10-U10.4-T06 • Topic 6: Paying a Partner's Loan in Instalment

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો \$4.6 ₹30,000 ની loan ની દાખલા અને Retiring Partner's Loan Account સાથે વાંચો.

નોંધ

રીત: loan ને સરખા ભાગમાં વહેંચો; દરેક ચૂકવણી = સરખો loan નો હપતો + બાકી balance પર તે ગાળાનું interest; દા.ત. ₹30,000 ની loan 4 વાર્ષિક હપતે 6% લેખે — Year 1 માં ₹7,500 + ₹1,800 = ₹9,300 ચૂકવતાં ₹22,500 બાકી, Year 2 માં ₹7,500 + ₹1,350 = ₹8,850, એમ આગળ; Retiring Partner's Loan A/c માં Capital A/c નો transfer અને દર વર્ષનું interest credit થાય, અને ચૂકવેલી રોકડ અને balance c/d debit થાય.

વિષય 7: Joint Life Policy

P1-C10-U10.4-T07 • Topic 7: Joint Life Policy

પહેલાં વાંચો Section 4.7 ભણો: JLP ની premium ની ત્રણ accounting treatments --- (1) premium ને expense ગણાવો, (2) premium ને asset ગણાવો (policy surrender value પર), (3) Joint Life Policy Reserve ની રીત --- અને retirement વખતે surrender value નું treatment (Illustrations 7--9).

નોંધ

JLP (SM): firm બધા partners ના જીવન પર policy લે છે, premium ભરે છે, અને કોઈ પણ partner ના મરણ વખતે કે maturity વખતે — જે પહેલું આવે ત્યારે — policy ની રકમ firm ને મળે છે; હેતુ એ કે મરનાર partner ના legal representatives ને કે retire થતા partner ને મોટી રકમ ચૂકવવાની આર્થિક ભીંસ ઓછી થાય.

Method 1 — premium ને expense ગણાવો: Dr. JLP Insurance Premium / Cr. Bank, પછી દર વર્ષે Dr. P&L / Cr. JLP Premium; મળેલી આખી રકમ (retirement વખતે surrender value) એ gain છે — Dr. Bank / Cr. retire થતા સહિત બધા partners નાં Capital A/cs જૂના ratio માં.

Method 2 — premium ને asset ગણાવો: Dr. JLP A/c / Cr. Bank; વર્ષના અંતે book balance surrender value કરતાં જેટલું વધારે હોય તેટલું P&L માં માંડી વાળો, જેથી JLP surrender value પર રહે; રકમ મળે ત્યારે ફક્ત surrender value કરતાં વધારાની રકમ જ gain ગણાય અને profit sharing ratio માં capitals માં credit થાય.

Method 3 — JLP Reserve: premium માટે Dr. JLP A/c; premium જેટલી રકમ P&L Appropriation માંથી JLP Reserve માં transfer થાય; Reserve ને debit કરીને JLP surrender value પર લવાય — JLP A/c (asset) અને JLP Reserve (liability) બંને surrender value પર દેખાય; retirement/death વખતે પહેલાં Reserve JLP A/c માં transfer કરો, પછી balance Partners' Capital A/cs માં.

Exam નો pattern (III. 7-9): policy ₹50,000, premium ₹3,000 p.a., surrender values 2018 માં કંઈ નહીં, 2019 ₹900, 2020 ₹2,000, 2021 ₹3,600; Black (2/10) 2022 માં retire થાય — premium ની રીતે: મળેલા ₹3,600 Red:White:Black 5:3:2 માં credit (1,800:1,080:720); surrender-value ની રીતે: JLP પહેલેથી ₹3,600 પર છે, Bank Dr / JLP Cr, કોઈ gain નહીં; surrender value B/S માં બતાવેલા JLP કરતાં વધારે હોય તો ફક્ત વધારાની રકમ Revaluation A/c માં જાય.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- ત્રણેય methods માં ledger accounts નો મહાવરો કરો: premium P&L માં ચડાવવો; JLP A/c surrender value પર રાખવું (premium surrender value ના વધારા કરતાં જેટલું વધારે તેટલું P&L માં માંડી વાળવું); JLP A/c સાથે JLP Reserve A/c (બંને surrender value પર બતાવવો).
- Retirement વખતે surrender value (કે તેનો વધારો) retire થતા partner સહિત બધા partners ને જૂના profit sharing ratio માં credit કરો; reserve ની રીતમાં પહેલાં JLP Reserve JLP A/c માં transfer કરો.
- Exam ની pattern નો મહાવરો કરો (દા.ત. policy ₹50,000, વાર્ષિક premium ₹3,000, વર્ષવાર surrender values): વર્ષ પ્રમાણે JLP/Premium accounts બનાવો, પછી retirement નું adjustment કરો.

PQ 7.1 • PYQ 2021-Jul [5] (b) (i) • Practical • 5M • Pg 583 5x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

વિષય 8: Separate Life Policy

P1-C10-U10.4-T08 • Topic 8: Separate Life Policy

પહેલાં વાંચો Section 4.8 ભણો: દરેક partner ના જીવન પર અલગ policies લીધી હોય અને premium firm ભરતી હોય ત્યાં retire થતો partner બધા partners ની policies ની surrender values માંથી પોતાના profit ના હિસ્સા જેટલો હકદાર છે (Illustration 10).

નોંધ

નિયમ (SM 4.8): દરેક partner ના જીવન પર અલગ policies લીધી હોય અને premium firm ભરતી હોય ત્યાં retire થતો partner બધા partners ની policies ની SURRENDER VALUES માંથી પોતાના પ્રમાણસર (profit-sharing) હિસ્સાનો હકદાર છે — ફક્ત પોતાની policy ની કિંમતનો નહીં.

SM નો દાખલો: Sona, Gabbu, Amit 3:1:1 માં વહેંચે છે; surrender values ₹10,000 + ₹20,000 + ₹30,000 = ₹60,000; Amit retire થાય તો તેને ₹60,000 × 1/5 = ₹12,000 મળે.

Death સાથે સરખાવો: મરણ વખતે firm ને મરનારની policy ની આખી assured value મળે છે (અને તેના હિસ્સા માટે બાકીના partners ની policies ની surrender values પણ ગણાય); retirement વખતે ફક્ત surrender values જ ગણાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- True/False trap: retire થતા partner ને ફક્ત પોતાની policy ની surrender value મળે એ વિધાન FALSE --- તેને બધા partners ની policies ની surrender values માંથી પ્રમાણસર (profit-sharing) હિસ્સો મળે છે, કારણ કે premium firm એ ભર્યા હતાં.
- SM ના દાખલા પરથી કારણ આપતાં આવડવું જોઈએ: policies ની surrender values ₹10,000 + ₹20,000 + ₹30,000 = ₹60,000; 1/5 હિસ્સાવાળા retire થતા partner ને ₹60,000 × 1/5 = ₹12,000 મળે.
- Death સાથેનો ફરક ધ્યાનમાં રાખો: મરણ વખતે મરનારની policy ની assured value મળે છે; retirement વખતે ફક્ત surrender values જ ગણાય.

વિષય 9: Integrated Problems

P1-C10-U10.4-T09 · Topic 9: Integrated Problems

પહેલાં વાંચો Sections 4.3--4.6 અને તેના મોટા illustrations ભણો: assets અને liabilities ની ફરી valuation, gaining ratio માં capital accounts દ્વારા goodwill નું adjustment, reserves નો transfer, retire થતા partner નું settlement (રોકડ/loan account), capital નું adjustment અને નવું Balance Sheet.

નોંધ

આખો ક્રમ: (1) Revaluation/P&L Adjustment A/c — profit કે loss retire થતા સહિત બધા partners ને જૂના ratio માં; (2) General Reserve/નહીં વહેંચાયેલો P&L જૂના ratio માં transfer (Reserve Dr / To બધાં capitals); (3) goodwill — ચાલુ રહેતા partners નાં Capital A/cs Dr GAINING ratio માં / To retire થતા partner નું Capital તેના હિસ્સાથી, goodwill ઊભું ન કરાય (AS પાળવા માંડી વળાય); (4) settlement: Retiring Partner's Capital Dr / To Bank અને/અથવા To Retiring Partner's Loan A/c.

રાખેતાનાં adjustments: average કે weighted-average profits ના 2–3 years' purchase લેખે goodwill (III. 10: profits 41,000/50,000/55,000, weights 1:2:3 → weighted avg 51,000, goodwill ₹1,02,000, retire થનારનો 1/6 હિસ્સો ₹17,000); provision for doubtful debts 5%, machinery/furniture પર depreciation, building માં appreciation, નહીં નોંધાયેલી assets/liabilities, partner એ લઈ લીધેલા investments, dishonour થયેલાં bills.

હપતે loan (SM 4.6): loan ને સરખા ભાગમાં વહેંચો, હપતો + બાકી balance પરનું interest ચૂકવો — ₹30,000 @6% લેખે 4 વાર્ષિક હપતે: Yr1 ₹7,500+1,800=9,300; Yr2 ₹7,500+1,350=8,850; Yr3 ₹8,400; Yr4 ₹7,950; બીજી રીતો: આખું લેણું રોકડમાં, થોડું રોકડ + બાકી loan તરીકે, કે જીવનભર/નક્કી કરેલાં વર્ષો માટે annuity.

Capital નું adjustment: નવી firm નું કુલ capital નક્કી હોય ત્યાં દરેક ચાલુ રહેતા partner નું capital નવા ratio માં કાઢો (કુલ capital = revalued assets – outside liabilities – retire થતા partner ની loan); લાવવી કે ઉપાડવી પડતી રોકડ એ Capital A/cs નો સરવાળો મેળવતો આંકડો છે, જે Bank A/c થી સાબિત થાય છે.

રજૂઆત (10–15 marks): ચારેય વસ્તુ ચોખ્ખી બનાવો — Revaluation A/c, Partners' Capital A/cs (columnar), Bank/Cash A/c, અને retirement પછીનું Balance Sheet; Bank A/c ના totals જવાબ સાબિત કરે છે.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 8 પ્રશ્નો

PQ 9.1 • PYQ 2006-Nov [4] • Practical • 15M • Pg 584 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.2 • PYQ 2018-May [4] (b) • Practical • 10M • Pg 587 3x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.3 • PYQ 2020-Nov [4] (a) • Practical • 10M • Pg 589 6x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.4 • PYQ 2022-May [4] (b) • Practical • 10M • Pg 592 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.5 • PYQ 2023-Dec [5] (a) • Practical • 10M • Pg 594	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.6 • PYQ 2024-Sep [4] (a) • Practical • 10M • Pg 597	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.7 • PYQ 2025-May [4] (a) • Practical • 10M • Pg 600 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 9.8 • PYQ 2026-Jan [4] (a) • Practical • 10M • Pg 603	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખો ક્રમ પાકો કરો: Revaluation A/c (profit/loss બધા partners ને જૂના ratio માં) → General Reserve/P&L જૂના ratio માં transfer → goodwill નું adjustment (ચાલુ રહેતા partners ની capitals Dr gaining ratio માં, retire થતા partner ને તેના હિસ્સાનું Cr; goodwill ચોપડે ઊભું ન કરાય) → retire થતા partner નું settlement.
- PYQs માં દેખાતાં રાખેતાનાં adjustments નો મહાવરો કરો: average profits ના 2--3 years' purchase લેખે goodwill, 5% લેખે provision for doubtful debts, machinery/furniture પર depreciation, building માં appreciation, નહીં નોંધાયેલી assets/liabilities, Balance Sheet માં પડેલું goodwill જૂના ratio માં માંડી વાળવું.
- Settlement ના જુદા જુદા પ્રકાર કરો: balance retire થતા partner ના Loan A/c માં transfer (interest સાથે), થોડું રોકડમાં અને બાકી loan તરીકે, ચાલુ રહેતા partners capital લાવીને તેને ચૂકવે, અને નવા ratio માં capitals adjust કરવાં.
- ચારેય માગેલી વસ્તુ ચોખ્ખી બનાવો: Revaluation A/c, Partners' Capital A/cs (columnar), Bank/Cash A/c અને retirement પછીનું Balance Sheet --- 10--15 mark ના પ્રશ્નનો format.

એકમ 10.5: Partner નું Death

P1-C10-U10.5 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 4 • શ્રેણી B • પ્રકરણના 14.6% પ્રશ્નો • 12 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C10-U10.5-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો Unit 5 (Death of a Partner) નો Section 5.1 ભણો: death એ partnership ના reconstitution નો કિસ્સો છે, જેમાં retirement જેવા જ પ્રશ્નો આવે --- revaluation, goodwill, reserves --- પણ firm ને joint life policy ની રકમ મળે છે.

નોંધ

Death = reconstitution: partner ની મરણથી firm નું business પૂરું થઈ જતું નથી — બાકીના partners ચાલુ રાખે છે અને partnership નું reconstitution થાય છે; business પોતે બંધ થાય ત્યારે જ FIRM નું dissolution થાય છે.

Retirement જેવું શું: assets અને liabilities ની ફરી valuation થાય અને તેનો profit/loss મરનાર સહિત બધા partners ને જૂના ratio માં transfer થાય; goodwill અને reserves retirement વખતે થાય એ જ રીતે લેવાય (gaining ratio દ્વારા adjustment).

ફરક શું: firm ને joint life policy ની આખી રકમ મળે છે (surrender value નહીં); મળવાપાત્ર રકમ Deceased Partner's Executor's A/c માં credit થાય છે; અને executor ને વર્ષની શરૂઆતથી મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો પણ મળે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False trap: 'Business of partnership comes to an end on death of a partner' એ FALSE --- firm નું reconstitution થઈ શકે અને બાકીના partners business ચાલુ રાખી શકે.
- Death અને retirement માં શું સરખું છે (revaluation નો profit/loss અને goodwill મરનાર સહિત બધા partners ને જૂના ratio માં credit) અને શું જુદું છે (મળવાપાત્ર રકમ Executor ને જાય; મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો ચૂકવવો પડે) તે સમજાવો.
- Dissolution of partnership (reconstitution) અને dissolution of the firm વચ્ચેનો ફરક લખો.

TQ 1.1 • PYQ 2021-Jul [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 610 4x પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: અમુક કિસ્સામાં Outgoing Partner નો પછીના Profits માં હિસ્સો મેળવવાનો હક

P1-C10-U10.5-T02 • Topic 2: Right of Outgoing Partner in Certain Cases to Share Subsequent Profits

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.2 વાંચો, જેમાં Indian Partnership Act ની Section 37 ટાંકી છે, અને બે વિકલ્પોનો A-B-C નો દાખલો છે.

નોંધ

Section 37: partner મરી ગયો હોય કે partner ન રહ્યો હોય અને ચાલુ રહેતા partners આખરી settlement વગર firm ની property વાપરીને business ચલાવે, તો ઊલટો contract ન હોય ત્યાં જનાર partner કે તેની estate ને પોતાની મરજી પ્રમાણે (i) તે partner મટ્યા પછી થયેલા profits માંથી, firm ની property માંના તેના હિસ્સાના ઉપયોગને લીધે થયો હોય તેટલો હિસ્સો, અથવા (ii) તેના હિસ્સાની રકમ પર 6% per annum લેખે interest મળે; પોતાના profit નો હિસ્સો નક્કી ન થાય ત્યાં સુધી પસંદગી કરવાની તેને ફરજ નથી.

Proviso: contract પ્રમાણે ચાલુ રહેતા partners ને જનાર/મરનાર partner નું હિત ખરીદવાનો વિકલ્પ હોય અને તે બરાબર વાપરે, તો estate ને profits માં આગળ કોઈ હિસ્સો મળતો નથી; પણ વિકલ્પની શરતો બધી અગત્યની બાબતોમાં ન પાળનાર partner Section 37 હેઠળ હિસાબ આપવા જવાબદાર છે; દા.ત. કુલ ₹2,45,000 માંથી C નું capital ₹1,20,000, પછીના 3 મહિનાનો profit ₹28,000 — profit નો હિસ્સો ₹13,714 સામે interest ₹1,800, એટલે C ની estate profit નો હિસ્સો પસંદ કરે છે.

વિષય 3: મરનાર Partner ના Legal Representatives ને ચૂકવવાપાત્ર રકમ

P1-C10-U10.5-T03 • Topic 3: Amount Payable to Legal Representatives of Dead Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.3 વાંચો: legal representatives ના હક અને liabilities, અને મરણ પહેલાંનો profit કાઢવાના time/turnover આધાર.

નોંધ

આટલાના હકદાર: (a) મરનારના capital account નું credit balance, (b) મરણની તારીખ સુધીનું interest on capital (deed માં હોય તો), (c) goodwill નો હિસ્સો, (d) નહીં વહેંચાયેલા profit/reserves નો હિસ્સો, (e) revaluation profit નો હિસ્સો, (f) મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો, (g) Joint Life Policy નો હિસ્સો; **આટલા માટે જવાબદાર:** drawings, interest on drawings, revaluation loss નો હિસ્સો અને મરણની તારીખ સુધીની losses નો હિસ્સો.

મરણની તારીખ સુધીનો profit: P&L Suspense A/c દ્વારા કઢાય — (i) Time basis — profit સરખો ધારીને, ગયા વર્ષનો profit $\times$ મહિના/12 $\times$ મરનારનો હિસ્સો, અથવા (ii) Turnover/Sales basis — ગયા વર્ષનો profit-to-sales દર મરણની તારીખ સુધીના sales પર લગાડીને $\times$ મરનારનો હિસ્સો.

Settlement: મરનારના capital account નું balance તેના Executor's A/c માં transfer થાય છે; ચુકવણી agreement પ્રમાણે — agreement ન હોય તો legal representative ને મરણની તારીખથી આખરી ચુકવણી સુધી મળવાપાત્ર રકમ પર 6% p.a. લેખે interest મળે છે.

વિષય 4: Death વખતના ખાસ Transactions: Joint Life Policy

P1-C10-U10.5-T04 • Topic 4: Special Transactions in Case of Death: Joint Life Policy

પહેલાં વાંચો Section 5.4 ભણો: JLP ચોપડે ન હોય, surrender value પર હોય, કે JLP Reserve સાથે surrender value પર હોય ત્યારની journal entries --- મરણ વખતે firm ને policy ની આખી (assured) રકમ મળે છે.

નોંધ

મુખ્ય નિયમ: DEATH વખતે firm ને insurance company પાસેથી આપી assured/policy value મળે છે (surrender value ફક્ત retirement/surrender વખતે જ ગણાય); gain — policy value માંથી JLP ની book value, હોય તો, બાદ — મરનાર સહિત બધા partners ને જૂના profit sharing ratio માં credit થાય છે.

Method 1 — JLP ચોપડે નથી: આપી રકમ gain છે: Bank Dr ₹1,00,000 / To JLP A/c; JLP A/c Dr ₹1,00,000 / To A, B, C Capital A/cs 50,000:30,000:20,000 (જૂનો ratio 5:3:2).

Method 2 — JLP surrender value પર: policy ₹1,00,000, B/S માં surrender value ₹10,000 પર: Bank Dr 1,00,000 / To JLP; JLP Dr 90,000 (surrender value કરતાં વધારાની રકમ = gain) / To capitals જૂના ratio માં.

Method 3 — JLP Reserve સાથે: એ જ બે entries, વત્તા JLP Reserve A/c Dr 10,000 / To capitals જૂના ratio માં (reserve partners ને પાછી અપાય); એટલે કે JLP A/c બંધ કરતાં પહેલાં JLP Reserve transfer કરો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False trap: partner ના DEATH વખતે firm ને insurer પાસેથી આપી assured/policy value મળે છે, surrender value નહીં (surrender value retirement/policy surrender વખતે ગણાય).
- Entries સમજાવો: policy ની રકમથી Bank Dr To JLP A/c; gain (policy value માંથી JLP ની book value, હોય તો, બાદ) મરનાર સહિત બધા partners ને જૂના profit sharing ratio માં credit થાય છે.
- ત્રણેય methods માં treatment કેમ જુદું પડે તે જાણો: JLP ચોપડે નથી (આપી રકમ gain), JLP surrender value પર (surrender value કરતાં વધારાની રકમ gain), JLP Reserve સાથે (પહેલાં reserve JLP A/c માં transfer).

TQ 4.1 • RTP 2026-Jan [1] (h) • True/False • --- • Pg 611 5x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 5: Death વખતના ખાસ Transactions: Separate Life Policy

P1-C10-U10.5-T05 • Topic 5: Special Transactions in Case of Death: Separate Life Policy

પહેલાં વાંચો Section 5.5 ભણો: firm એ premium ભરીને દરેક partner ની અલગ policies લીધી હોય ત્યાં executor ને મરનારની policy ની assured value વત્તા બાકીના partners ની policies ની surrender values માંથી મરનારના profit ના હિસ્સા જેટલું મળે. Exam માં આ સાથે interest on capital અને મરણ સુધીનો profit જોડાય છે.

નોંધ

Formula (SM 5.5): executor ને credit થતી રકમ = (મરનાર partner ની policy ની ASSURED value + બાકીના partners ની policies ની SURRENDER values) × મરનારનો profit નો હિસ્સો; એ જ કુલ રકમમાંથી બાકીના partners ને પણ તેમના profit ના હિસ્સા લેખે credit મળે છે, કારણ કે બધાં premiums firm એ ભર્યા હતાં અને P&L માં ચડાવ્યાં હતાં.

SM નો દાખલો: Sona, Gabbu, Amit 3:1:1; Amit (1/5) મરે — executors ને $3,00,000 \times \frac{1}{5} + \frac{1}{5} \times (10,000 + 20,000) = 60,000 + 6,000 = ₹66,000$ મળે.

Pro-forma entry: Bank Dr (assured value) અને SLP of Remaining Partners Dr (surrender values) / To SLP of Deceased Partner, To Executor's A/c અને To બાકીના partners ની capitals profit sharing ratio માં.

Deed ના ઘણા મુદ્દાવાળા દાખલા (III. 2): representative ને મળવાપાત્ર એક જ account માં આટલું ભેગું કરો — તારીખ/વર્ષના અંત સુધી deed ના દરે fixed capitals પર interest, profit નો હિસ્સો (interest on capital ચડાવ્યા પછી), interest on capital ચડાવ્યા પછીના average net profits ના નક્કી કરેલા years' purchase લેખે goodwill, વત્તા policy નો હિસ્સો; fixed capitals હોય તો drawings/profits Current A/c માંથી લઈ જાઓ; drawings અને નહીં નોંધાયેલી liabilities બાદ કરો.

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Deed ના ઘણા મુદ્દાવાળા દાખલા કરો (P, Q, R વાળા fixed-capital PYQ જેવા): આપેલા % લેખે fixed capitals પર interest, મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો, deed પ્રમાણે goodwill, અને life policy ની રકમો --- બધા credits Executor's A/c માં ભેગા કરો.
- SM નું formula apply કરો: credit થતી રકમ = (મરનારની policy ની assured value + બાકીના partners ની policies ની surrender values) × મરનારનો profit નો હિસ્સો; બાકીના partners ને પણ તેમના હિસ્સા credit થાય છે.
- કડીઓ ધ્યાનમાં રાખો: fixed vs fluctuating capitals (adjustments current accounts દ્વારા), દર વર્ષે P&L માં ચડાવેલું premium, અને મરણની તારીખ સુધીના વર્ષના profit ની વહેંચણી.

PQ 5.1 • PYQ 2021-Jan [4] (a) • Practical • 10M • Pg 611 2× પુછાયું

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

વિષય 6: Death વખતના ખાસ Transactions: મરનાર Partner નો હિસ્સો ચૂકવવો

P1-C10-U10.5-T06 • Topic 6: Special Transactions in Case of Death: Payment of Deceased Partner's Share

પહેલાં વાંચો Sections 5.2, 5.3 અને 5.6 ભણો: legal representatives ને મળવાપાત્ર રકમોની આખી યાદી, P&L Suspense A/c દ્વારા મરણની તારીખ સુધીનો profit કાઢવો (time basis અને turnover basis), અને Section 37 ના હક (પછીના profits કે 6% interest).

નોંધ

Executor ને આટલું મળે (SM 5.3): (a) capital નું balance, (b) deed માં હોય તો મરણની તારીખ સુધીનું interest on capital, (c) goodwill નો હિસ્સો, (d) નહીં વહેંચાયેલા profits/reserves નો હિસ્સો, (e) revaluation profit નો હિસ્સો, (f) મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો, (g) JLP નો હિસ્સો; **આટલા માટે જવાબદાર:** drawings, interest on drawings, revaluation loss નો હિસ્સો અને મરણ સુધીની losses — એટલે 'capital balance only' એ FALSE.

મરણની તારીખ સુધીનો profit: Time basis — ગયા વર્ષનો profit × વીતેલા મહિના/12 × મરનારનો હિસ્સો; Turnover basis — ગયા વર્ષના sales પરનો profit નો દર મરણ સુધીના sales પર લગાડો (sales 4,00,000, profit 60,000 → 15%; 31 May સુધીના sales 1,00,000 → profit 15,000; Neha નો 1/6 = ₹2,500); **entry:** P&L

Suspense A/c Dr / To Deceased Partner's Capital A/c (Suspense વર્ષના અંતે P&L માં બંધ થાય).

Section 37 (SM): “the outgoing partner or his estate is entitled at the option of himself or his representatives to such share of the profits made since he ceased to be a partner as may be attributable to the use of his share of the property of the firm or to interest at the rate of six per cent per annum on the amount of his share in the property of the firm” — profit નો હિસ્સો નક્કી ન થાય ત્યાં સુધી આ વિકલ્પ વાપરી શકાતો નથી; દા.ત. 2,45,000 માંથી C ના નાણાં 1,20,000, 3 મહિનાનો profit 28,000 → profit નો હિસ્સો ₹13,714 સામે 6% interest ₹1,800, એટલે તે profit પસંદ કરે છે.

Default નિયમ: agreement ન હોય તો legal representative ને મરણની તારીખથી આખરી ચુકવણીની તારીખ સુધી મળવાપાત્ર રકમ પર interest @6% p.a. મળે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False trap: legal heirs ને ફક્ત capital નું balance જ મળે એવું નથી --- તેમને મરણ સુધીનું interest on capital, goodwill નો હિસ્સો, reserves/નહીં વહેંચાયેલા profits નો હિસ્સો, revaluation profit અને મરણની તારીખ સુધીના profit નો હિસ્સો, વત્તા JLP નો હિસ્સો પણ મળે છે; અને drawings, interest on drawings અને losses ના હિસ્સા માટે તેઓ જવાબદાર છે.
- મરણની તારીખ સુધીનો profit સમજાવો: time basis (ગયા વર્ષનો profit × મહિના/12 × હિસ્સો) સામે turnover basis (sales પરનો profit નો દર મરણ સુધીના sales પર); entry --- P&L Suspense A/c Dr To Deceased's Capital A/c.
- Section 37 જાણો: settlement મોડું થાય તો executor પોતાના નાણાંને લીધે થયેલા પછીના profits નો હિસ્સો કે ન ચૂકવાયેલી રકમ પર interest @ 6% p.a. — બેમાંથી એક પસંદ કરી શકે (profit નક્કી થયા પછી જ આ વિકલ્પ વપરાય).

TQ 6.1 • PYQ 2024-Sep [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 614

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 7: Integrated Problems

P1-C10-U10.5-T07 • Topic 7: Integrated Problems

પહેલાં વાંચો Unit 5 ના દાખલા ભણો, જેમાં revaluation, goodwill, reserves, મરણની તારીખ સુધીનો profit, JLP/અલગ policies અને Deceased Partner's Executor's Account સાથે હપતે કે annuity થી settlement જોડાય છે.

નોંધ

આખો ક્રમ: assets/liabilities ની ફરી valuation કરો, reserves અને goodwill transfer કરો (બાકીના partners નાં capitals Dr gaining ratio માં, goodwill account ઊભું ન કરો), P&L Suspense દ્વારા મરણની તારીખ સુધીનો profit credit કરો, JLP/SLP નો હિસ્સો ઉમેરો — આ બધું મરનારને જૂના ratio માં credit — પછી તેનું Capital (અને Current) A/c Executor's A/c માં બંધ કરો; Revaluation A/c, Capital A/cs, Executor's A/c અને નવું Balance Sheet બનાવો.

Deed ની clauses ધ્યાનથી વાંચો: interest on capital ચડાવ્યા પછીના અને abnormal items (assets વેચવાનો

profit, insurance claims, ઓછું લેવાયેલું premium) કાઢી નાખ્યા પછીના average profits પર goodwill; profit નો અમુક ભાગ reserve માં લઈ જવો ($B \frac{1}{2}$, $N \frac{1}{3}$, Reserve $\frac{1}{6} \rightarrow B:N = 3:2$); મરણના વર્ષે interest on capital નહીં; મરણ સુધીનો profit ગયા વર્ષના profit માં નક્કી કરેલા % નો વધારો કરીને પ્રમાણસર ગણવો.

PYQ ના અધરા મુદ્દા: ભૂલથી travelling expenses માં માંડી વળાયેલી car, profits ની average કાઢતાં depreciation બાદ કરીને પાછી ઉમેરો; નહીં નોંધાયેલી liability P&L Adjustment દ્વારા ચડાવો; B/S માં JLP surrender value પર હોય — વહેંચતાં પહેલાં policy ની મળેલી રકમમાંથી book value બાદ કરો ($\text{₹}2,00,000 - 60,000 = 1,40,000$ PSR માં); P&L Suspense વચગાળાના Balance Sheet ની asset બાજુએ દેખાય છે.

Settlement ના પ્રકાર: તરત થોડી ચુકવણી અને બાકી રકમ interest સાથે Executor's/Loan A/c માં transfer (દા.ત. અત્યારે ₹7,750, બાકી 9% p.a. લેખે), કે હપતે ચુકવણી; interest મરણની તારીખથી settlement સુધી ચાલે; રાબેતાની entries એટલી પાકી કરો કે 15-20 mark નો પ્રશ્ન સમયસર પૂરો થાય.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 4 પ્રશ્નો

PQ 7.4 • MTP 2022-Nov S1 [4] (a) • Practical • 10M • Pg 621	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 7.5 • PYQ 2023-Jun [5] • Practical • 20M • Pg 625	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 7.6 • MTP 2024-Dec S1 [4] (b) • Practical • 12M • Pg 629 5x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 7.7 • PYQ 2025-Jan [4] (a) • Practical • 15M • Pg 632	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 4 પ્રશ્નો

- વર્ષની વચ્ચે મરણ થાય એવા દાખલા કરો: મરણની તારીખ સુધીનો profit વહેંચો (time કે sales basis), average profits ની 2-3 years' purchase લેખે goodwill ની valuation કરો, assets ની ફરી valuation કરો, reserves transfer કરો --- આ બધું મરનારને જૂના ratio માં credit, પછી તેનું capital Executor's A/c માં બંધ કરો.
- Deed ની clauses ધ્યાનથી લો: profits નો અમુક ભાગ reserve માં, interest on capital મળે પણ નહીં ઉપાડેલા profits પર નહીં, 'after charging interest on capital' ના આધારે goodwill, અને બાકીના partners કહેલી શરતે મરનારનો હિસ્સો ખરીદે.
- PYQ ના balance sheets માં અધરા મુદ્દા જુઓ: advertisement suspense (fictitious asset, જૂના ratio માં માંડી વળાય), partner એ લઈ લીધેલા investments, અને executor ની ન ચૂકવાયેલી રકમ પર મરણની તારીખથી settlement સુધીનું interest.

PQ 7.1 • PYQ 2019-Jun [4] (a) • Practical • 10M • Pg 614 5x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 7.2 • PYQ 2019-Nov [4] (a) • Practical • 10M • Pg 617 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 7.3 • PYQ 2021-Jul [5] (c) • Practical • 10M • Pg 619 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું

PQ 7.8 • PYQ 2026-May [4] (a) • Practical • 10M • Pg 636

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખું બનાવતાં પાકા થાઓ: Revaluation A/c, Partners' Capital A/cs, Deceased Partner's Executor's A/c, અને reconstitute થયેલી firm નું નવું Balance Sheet.
- Settlement ના પ્રકાર મહાવરો કરો: તરત થોડી ચુકવણી અને બાકી હપતે વત્તા interest, કે Executor's Loan A/c માં transfer; trial balance થી શરૂ થતા અને પહેલાં વર્ષનો profit કાઢવો પડે એવા આખા દાખલા પણ કરો.
- રાબેતાની journal entries એટલી પાકી કરો (goodwill ઊભું કર્યા વગર gaining ratio દ્વારા goodwill નું adjustment, મરણની તારીખ સુધીના profit માટે P&L Suspense) કે 15-- 20 mark નો પ્રશ્ન સમયસર પૂરો થઈ શકે.

એકમ 10.6: Partnership Firms અને LLPs નું Dissolution

P1-C10-U10.6 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 2 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 22.0% પ્રશ્નો • 18 પ્રશ્નો

વિષય 1: Introduction

P1-C10-U10.6-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.1 વાંચો: આ unit નો વ્યાપ — dissolution વખતે ચોપડા બંધ કરવા અને insolvency ને લગતા પ્રશ્નો.

નોંધ

Dissolution નું accounting: ratio માં ફેરફાર, admission, retirement કે death વખતે partners ના હક ફરી ગોઠવવા ઉપરાંત partnership accounts નો બીજો મુખ્ય ભાગ એટલે dissolution વખતે ચોપડા બંધ કરવા — આ unit માં dissolution તરફ દોરી જતા સંજોગો, ચોપડા બંધ કરવાનું accounting treatment, partners ના insolvency ના ખાસ પ્રશ્નો અને partnership ની liabilities ના settlement આવે છે.

વિષય 2: Partnership ના Dissolution તરફ દોરી જતા સંજોગો

P1-C10-U10.6-T02 • Topic 2: Circumstances Leading to Dissolution of Partnership

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.2 વાંચો: dissolution of partnership સામે dissolution of firm, firm ના dissolution ના પાંચ કિસ્સા અને court ના સાત આધાર.

નોંધ

Partnership નું dissolution ક્યારે: (a) મુદત પૂરી થાય, (b) જે કામ માટે બની હતી તે પૂરું થાય, (c) partner નું મરણ, (d) partner નું insolvency — પણ બાકીના partners business ચાલુ રાખી શકે (નવી partnership, firm ચાલુ); business પોતે બંધ થાય ત્યારે જ FIRM નું dissolution થાય છે.

Firm નું dissolution ક્યારે થયેલું ગણાય: (i) partners dissolve કરવા સંમત થાય, (ii) એક સિવાયના બધા partners insolvent થાય, (iii) business ગેરકાયદે બને, (iv) partnership at will માં partner dissolution ની notice આપે, (v) court dissolution નો હુકમ કરે.

Court ક્યારે dissolution નો હુકમ કરી શકે: partner unsound mind નો હોય, કાયમી અશક્ત થાય, business ના વહીવટમાં ગેરવર્તણૂક કરે, partnership agreement વારંવાર ન પાળે, પોતાનું હિત/હિસ્સો ત્રીજી વ્યક્તિને આપી દે, business ખોટ વગર ચલાવી શકાય તેમ ન હોય, કે તેમ કરવું ન્યાયી અને વાજબી લાગે.

વિષય 3: Dissolution નાં પરિણામો

P1-C10-U10.6-T03 • Topic 3: Consequences of Dissolution

પહેલાં વાંચો Section 6.3 ભણો: Partnership Act ની Section 48 પ્રમાણે settlement નો ક્રમ, dissolution of partnership અને dissolution of firm વચ્ચેનો ફરક, અને નક્કી કરેલી મુદત પહેલાં firm dissolve થાય ત્યારે premium પાછું આપવા અંગે Section 6.3.1.

નોંધ

Section 48 નો ક્રમ: (a) losses, capital ની ઘટ સહિત, પહેલાં profits માંથી, પછી capital માંથી, અને છેલ્લે partners પોતાના તરફથી profit sharing ratio માં ચૂકવે; (b) assets (ઘટ પૂરવા લાવેલી રકમો સહિત) આ ક્રમે વપરાય: (i) firm નાં ત્રીજી વ્યક્તિનાં debts, (ii) capital થી જુદા એવા advances/loans પેટે દરેક partner ને પ્રમાણસર, (iii) capitals, (iv) બાકી રહે તે profit sharing ratio માં વહેંચાય.

Dissolution of partnership સામે dissolution of firm: reconstitution સામે અસ્તિત્વનો અંત — મુખ્ય ફરક:

Dissolution of Partnership	Dissolution of Partnership Firm
ફક્ત partners વચ્ચેનો સંબંધ ફરી ગોઠવાય (admission/retirement/death)	આખી firm નું અસ્તિત્વ પૂરું, બધા partners વચ્ચેના સંબંધ પૂરા
Business રાબેતા મુજબ ચાલુ; firm નું reconstitution થાય	Business સાવ બંધ થઈ જાય
Assets અને liabilities ની ફરી valuation; Revaluation A/c; નવું Balance Sheet	Assets વેચાય, liabilities ચૂકવાય; Realization A/c બને
Court ની દખલ નહીં	Court firm ના dissolution નો હુકમ કરી શકે

ચોપડા બંધ કરાતા નથી

ચોપડા બંધ કરાય છે

Premium પાછું (6.3.1): નક્કી મુદતની શરતે admission વખતે premium ભરનાર partner ને, મુદત પૂરી થયા પહેલાં firm dissolve થાય તો, વાજબી/પ્રમાણસર રકમ પાછી મળવાનો હક છે — admission ની શરતો, નક્કી થયેલો ગાળો અને વીતેલો ગાળો જોવાય (5 વર્ષ માટે ₹50,000, 3 વર્ષે dissolve → બાકીના 2/5 = ₹20,000); આ રકમ બીજા partners profit sharing ratio માં ભોગવે છે.

આ કિસ્સામાં પાછું માગી ન શકાય: (1) partner ના મરણને કારણે firm dissolve થાય; (2) dissolution મુખ્યત્વે માગનાર partner ની પોતાની ગેરવર્તણૂકને લીધે થયું હોય; (3) dissolution એવા agreement પ્રમાણે થયું હોય જેમાં premium પાછું આપવાની કોઈ provision ન હોય.

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 3.1 • PYQ 2018-Nov [6] (e) • Practical • 5M • Pg 642

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

મૂલ્યાંકન (Evaluation) નિર્ણય આપો અને કારણ આપો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- Premium પાછું માગવાના દાવા પર ચુકાદો આપતાં આવડવું જોઈએ (Amit જેવો PYQ): નક્કી મુદતની શરતે admission વખતે premium ભરનાર partner ને firm વહેલી dissolve થાય તો વાજબી/પ્રમાણસર રકમ પાછી મળે જ --- દા.ત. 5 વર્ષ માટે ભરેલા ₹50,000, 3 વર્ષે dissolution, બાકીના 2/5 = ₹20,000 પાછા, જે બીજા partners profit sharing ratio માં ભોગવે.
- અપવાદો પણ સમજાવો --- આ કિસ્સામાં પાછું માગવાનો હક ઊભો થતો નથી: partner ના મરણને લીધે dissolution, માગનાર partner ની પોતાની ગેરવર્તણૂકને લીધે dissolution, કે premium પાછું આપવાની provision વગરના agreement થી dissolution.
- જવાબમાં Section 48 નો ક્રમ ટાંકો: losses પહેલાં profits માંથી, પછી capital માંથી, પછી partners પોતાના તરફથી; assets પહેલાં બહારનાં debts માં, પછી partners ના advances/loans માં, પછી capitals માં, અને બાકી રહે તે profit sharing ratio માં.

વિષય 4: Dissolution વખતે Partnership ના ચોપડા બંધ કરવા

P1-C10-U10.6-T04 • Topic 4: Closing of Partnership Books on Dissolution

પહેલાં વાંચો Section 6.4 ભણો: Realization Account નો નમૂનો --- કઈ assets/liabilities transfer થાય, realization expenses ની entries, partners એ લઈ લીધેલી assets/liabilities, નહીં નોંધાયેલી વસ્તુઓ, goodwill નું treatment, અને capital અને cash accounts બંધ કરવાં.

નોંધ

Realization A/c — તેમાં શું જાય: Dr બાજુ — cash/bank, P&L નું debit balance (fictitious assets) અને partners નાં current/capital/loan A/cs સિવાયની બધી sundry assets ગ્રોસ book value પર; liabilities અને

નહીં નોંધાયેલી liabilities ની ચુકવણી; realization expenses; Cr બાજુ — બહારની liabilities અને provisions (દા.ત. provision for doubtful debts) ચોપડાના આંકડે, ખરેખર મળેલી રકમો, અને partners એ લઈ લીધેલી assets (તે partner નું Capital Dr); balance = realization નો profit/loss, જે capitals માં PROFIT SHARING ratio માં જાય.

Dissolution વખતે goodwill: B/S માં દેખાતું હોય તો બીજી assets ની જેમ જ ગણી Realization A/c માં transfer થાય; ચોપડે ન હોય તો કોઈ entry નહીં; તેના પેટે જે કંઈ મળે (કે partner ખરીદી લે) તે Realization A/c માં credit થાય.

ચુકવણીના કમની કડી: રોકડ પહેલાં બહારના creditors ને, પછી partners ની loans ને (Realization A/c માંથી કદી નહીં), પછી capitals ને; સંચિત profits/reserves સીધા capitals માં જાય, સંચિત losses capitals માં PSR માં debit થાય; નહીં નોંધાયેલી assets વેચાય → Cr Realization, નહીં નોંધાયેલી liabilities ચૂકવાય → Dr Realization.

Death પછી dissolution ના દાખલા: પહેલાં મરનાર partner નું લેણું reconstitution તરીકે પતાવો (revaluation, goodwill, મરણની તારીખ સુધીનો profit, Executor's A/c), પછી dissolution કરો — બધું Realization A/c માં transfer કરીને capitals અને cash શૂન્ય પર બંધ કરો.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 4.2 • PYQ 2026-Sep [4] (a) • Practical • 10M • Pg 648

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- Partner નું મરણ અને પછી dissolution ભેગાં હોય એવા દાખલા કરો (M, N, O વાળા PYQ જેવા): પહેલાં મરનારનું લેણું પતાવો (revaluation, goodwill, profit નો હિસ્સો), પછી Realization A/c દ્વારા ચોપડા બંધ કરો.
- Realization A/c ની રીત ચોખ્ખી રાખો: cash/bank, fictitious assets અને partners નાં loan accounts સિવાયની બધી assets transfer કરો; મળેલી રકમો અને partners એ લઈ લીધેલી assets credit કરો; liabilities ની ચુકવણી અને expenses debit કરો; profit/loss capitals માં profit sharing ratio માં જાય.
- કડીઓ ધ્યાનમાં રાખો: partners ની loans બહારના creditors પછી પણ capital પહેલાં ચૂકવાય છે; નહીં નોંધાયેલી assets વેચાય તે credit અને નહીં નોંધાયેલી liabilities ચૂકવાય તે Realization A/c માં debit થાય.

PQ 4.1 • PYQ 2022-Nov [4] (a) • Practical • 15M • Pg 643

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અઘરું

વિષય 5: Partner ના Insolvency નાં પરિણામો

P1-C10-U10.6-T05 • Topic 5: Consequences of Insolvency of a Partner

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.5 વાંચો: adjudication નાં ચાર કાયદાકીય પરિણામો અને debit balance નું Garner vs. Murray પ્રમાણેનું

treatment.

નોંધ

પરિણામો: (1) insolvent જાહેર થયેલો partner adjudication ના હુકમની તારીખે partner મટી જાય છે, (2) ઊલટો contract ન હોય તો એ જ તારીખે firm નું dissolution થાય છે, (3) એ તારીખ પછીના firm ના કોઈ પણ કામ માટે insolvent partner ની estate જવાબદાર નથી, (4) એ તારીખ પછીના insolvent partner ના કોઈ પણ કામ માટે firm જવાબદાર નથી.

Deficiency: insolvent partner ની capital account માં વસૂલ ન થાય એવું debit balance solvent partners ભોગવે છે — કાં તો profit-sharing ratio માં, કાં તો **Garner vs. Murray:** પ્રમાણે તેમના capitals ના પ્રમાણમાં, profit-sharing ratio માં નહીં.

વિષય 6: Partner ના Insolvency થી થતી Loss

P1-C10-U10.6-T06 • Topic 6: Loss arising from Insolvency of a Partner

પહેલાં વાંચો Sections 6.5 અને 6.6 ભણો: Garner vs. Murray નો નિયમ --- realization ની loss બધા partners profit sharing ratio માં વહેંચે, પણ insolvent partner ની capital ની deficiency solvent partners પોતાના CAPITAL ratio માં ભોગવે --- સાથે capital ratio કેવી રીતે નક્કી થાય (fixed vs fluctuating) અને બધા partners નું insolvency થાય ત્યારનું Deficiency Account.

નોંધ

Garner vs. Murray નો નિયમ: realization ની સામાન્ય loss insolvent સહિત બધા partners PROFIT SHARING ratio માં ભોગવે છે, પણ insolvent partner ની capital ની deficiency solvent partners પોતાના CAPITAL ratio માં ભોગવે છે — deficiency profit sharing ratio માં વહેંચાય એવું વિધાન FALSE છે; deed માં ખાસ રીત આપી હોય તો deed ચાલે.

Capital ratio: fixed capitals હોય — deficiency FIXED capitals ની ratio માં વહેંચાય (profits, drawings, interest, salary નાં બધાં adjustments Current A/cs માંથી જાય); fluctuating capitals હોય — dissolution ની તારીખ સુધીના reserves, સંચિત profits, drawings અને interest adjust કર્યા પછીના પણ Realization A/c ના profit/loss પહેલાંના capitals નો ratio.

Garner vs. Murray ક્યારે apply થતો નથી: (i) કોઈ solvent partner ની capital માં debit balance હોય (તેને deficiency ભોગવવાનું કહી ન શકાય); (ii) firm માં ફક્ત બે જ partners હોય; (iii) deficiency વહેંચવા અંગે partners વચ્ચે agreement હોય; (iv) બધા partners insolvent હોય; અને deed પોતાની રીત આપતો હોય ત્યાં પણ નહીં.

બધા partners નું insolvency: creditors ને Realization A/c માં transfer ન કરો — જે રકમ ઉપલબ્ધ હોય (partners ની contributions સહિત) તેમાંથી creditors ને ચૂકવો, ન ચૂકવાયેલું balance Deficiency A/c માં કે

capitals માં profit sharing ratio માં transfer કરો, અને સૌથી ખરાબ સ્થિતિવાળું Capital A/c પહેલાં બંધ કરો, છેલ્લું આપોઆપ બંધ થશે.

કામ કરવાની રીત: Realization A/c, Cash/Bank A/c અને Capital A/cs બનાવો; insolvent partner ની estate જે ચૂકવે તે વસૂલ કરો, પછી તેનું બાકી debit balance solvent partners પર capital ratio માં વહેંચો (દા.ત. solvent P અને Q loss પોતાના capitals 18,000:9,000 = 2:1 માં ભોગવે).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- True/False trap: Garner vs. Murray પ્રમાણે insolvency ની deficiency CAPITAL ratio માં ભોગવાય છે, profit sharing ratio માં નહીં --- profit sharing ratio કહેતું વિધાન FALSE છે.
- Garner vs. Murray ક્યારે apply થતો નથી તે યાદ કરો: partnership deed ખાસ રીત આપતો હોય; ફક્ત એક જ solvent partner બચ્યો હોય; બધા partners insolvent હોય; કોઈ solvent partner ની capital account માં debit balance હોય (તેને deficiency ભોગવવાનું કહી ન શકાય).
- Capital ratio સમજાવો: fixed capitals --- deficiency fixed capital ratio માં (adjustments current accounts માંથી જાય); fluctuating capitals --- reserves, drawings અને interest adjust કર્યા પછીના પણ realization ની profit/loss પહેલાંના capitals નો ratio.

TQ 6.2 • PYQ 2026-May [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 651

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 6.1 • PYQ 2021-Dec [4] (b) • Descriptive • 6M • Pg 650

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 4 પ્રશ્નો

PQ 6.1 • MTP 2024-Dec S1 [3] (a) • Practical • 12M • Pg 651 **2x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 6.2 • RTP 2025-Jan [14] • Practical • --- • Pg 654

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 6.3 • RTP 2025-May [14] • Practical • --- • Pg 658

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 6.4 • RTP 2026-Jan [13] • Practical • --- • Pg 660

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- એક/બે partner insolvent હોય એવું આખું 4-partner dissolution પાકું કરો (P,Q,R,S 4:3:2:1 જેવું): Realization A/c, Cash/Bank A/c અને Capital A/cs, અને દરેક insolvent partner ની deficiency solvent partners પર capital ratio માં વહેંચો.
- જુદા પ્રકાર મહાવરો કરો: insolvent partner ની estate માંથી થોડી રકમ વસૂલ થાય, partners એ લઈ લીધેલી assets, અને બધા partners નું insolvency હોય ત્યારે Deficiency Account વાપરવું (creditors Realization A/c માં transfer ન કરવા).

વિષય 7: Piecemeal Payments

P1-C10-U10.6-T07 • Topic 7: Piecemeal Payments

પહેલાં વાંચો Section 6.7 ભણો: assets હપતે વેચાય ત્યારે piecemeal distribution --- Maximum Loss Method (6.7.1) અને Highest Relative Capital / Proportionate Capital Method (6.7.2), બહારની liabilities અને partners ની loans ક્રમ પ્રમાણે ચૂકવ્યા પછી.

નોંધ

દરેક હપતે ચૂકવણીનો ક્રમ: પહેલાં realization expenses માટે provision, પછી બહારના creditors (રોકડ ઓછી પડે તો પ્રમાણસર) — partners નાં SPOUSES પાસેથી લીધેલી loans નું interest બહારની liability ગણાય, પછી partners ની loans (અને તેના પરનું interest), અને છેક પછી capitals; વહેંચતાં પહેલાં reserves/નહીં વહેંચાયેલા profits capitals માં transfer કરો અને fictitious assets માંડી વાળો.

Maximum Loss Method (6.7.1): દરેક હપતાને છેલ્લી ચૂકવણી ગણો — બાકીની assets ની કોઈ કિંમત નથી એમ ધારો; maximum possible loss = capitals નો સરવાળો – ઉપલબ્ધ રોકડ, જે PROFIT SHARING ratio માં વહેંચીને capitals માંથી બાદ થાય; આમ ઊભું થતું કાલ્પનિક debit balance બીજા partners સામે capital ratio માં (Garner vs. Murray) કે લાગુ પડે તો PSR માં માંડી વળાય; પછી બાકી રહેલાં credit balances ચૂકવો.

Highest Relative Capital / Proportionate Capital Method (6.7.2): દરેક capital ને તેના profit ના હિસ્સાથી ભાગો — સૌથી નાનો ભાગાકાર એ base capital આપે; base ના પ્રમાણમાં કાલ્પનિક capitals કાઢો અને ખરેખરા capital માંથી કાલ્પનિક બાદ કરતાં જે EXCESS આવે તે કાઢો (બાકીના partners વચ્ચે આ ફરી કરો); સૌથી વધારે excess વાળા partner ને પહેલાં ચૂકવો, જ્યાં સુધી capitals profit sharing ratio માં ન આવે (capitals 15,000:18,000:9,000, PSR 2:2:1 → ભાગાકાર 7,500/9,000/9,000, એટલે A ને કંઈ મળે તે પહેલાં B ને ₹3,000 અને C ને ₹1,500).

બંને methods એક જ જગ્યાએ પહોંચે: છેલ્લે capitals profit sharing ratio માં જ રહેલાં જોઈએ, પછી દરેક વધારાનો રૂપિયો PSR માં વહેંચાય; Statement of Distribution of Cash બનાવો જેમાં creditors, partners ની loans અને દરેક partner ના capital માટે હપતાવાર columns હોય — આ 15-20 mark નો રાબેતાનો format છે.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 3 પ્રશ્નો

PQ 7.1 • PYQ 2018-Nov [4] (a) • Practical • 20M • Pg 662

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

PQ 7.3 • PYQ 2021-Jan [3] (a) • Practical • 15M • Pg 668

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

PQ 7.4 • MTP 2024-Apr [4] (a) • Practical • 10M • Pg 671 **2x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 2 પ્રશ્નો

- દરેક હપતે ચુકવણીના ક્રમનું analyse કરો: પહેલાં realization expenses/provision, પછી બહારના creditors (રોકડ ઓછી પડે તો પ્રમાણસર), પછી partners ની loans (અને partners નાં spouses પાસેથી લીધેલી loans નું interest બહારની liability ગણાય), અને છેક પછી capitals.
- Maximum Loss Method માં દરેક હપતાને છેલ્લો ગણો: બાકીની assets ની કિંમત શૂન્ય ધારો, maximum possible loss કાઢો, તેને profit sharing ratio માં વહેંચો, કાલ્પનિક deficiency ઊભી થાય તો Garner vs. Murray apply કરો, અને બાકી રહેલી રકમો ચૂકવો.
- Methods સરખાવો: બંનેમાં છેલ્લે partners નાં capitals profit sharing ratio માં જ રહેવાં જોઈએ; પ્રશ્નમાં જે માગ્યું હોય તે રીત પસંદ કરો.

PQ 7.2 • PYQ 2019-Nov [2] (a) • Practical • 15M • Pg 665

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)**અધરું**

PQ 7.5 • MTP 2024-Jun [4] (a) • Practical • 8M • Pg 672

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)**અધરું****સંશ્લેષણ (Synthesis)** આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- 15--20 mark ના દાખલા માટે આખું Statement of Distribution of Cash પાકું કરો: creditors, partners ની loans અને દરેક partner ના capital માટે હપતાવાર columns.
- Highest Relative Capital Method માં: capitals ને profit shares થી ભાગીને base capital શોધો, કાલ્પનિક capitals અને excess capitals કાઢો (બાકીના partners વચ્ચે આ ફરી કરો) --- સૌથી વધારે excess વાળા partner ને પહેલાં ચૂકવો, જ્યાં સુધી capitals profit sharing ratio સુધી ન પહોંચે.
- વહેંચણી પહેલાંનાં adjustments મહાવરો કરો: reserves/નહીં વહેંચાયેલા profits capitals માં transfer, fictitious assets માંડી વાળવી, અને realization expenses માટે અલગ રાખેલી નક્કી રકમ જેવી બાબતો સંભાળવી.

વિષય 8: Limited Liability Partnership (LLP) નું Winding up

P1-C10-U10.6-T08 • Topic 8: Winding up of a Limited Liability Partnership (LLP)

પહેલાં વાંચો Section 6.8 ભણો: LLP નું winding up voluntary હોઈ શકે કે Tribunal દ્વારા; Tribunal કયા છ સંજોગોમાં LLP નું winding up કરી શકે તે યાદ કરો.

નોંધ

રીતો: LLP નું winding up કાં તો VOLUNTARY હોય કાં તો TRIBUNAL દ્વારા, અને એ રીતે wind up થયેલી LLP નું dissolution થઈ શકે; Central Government LLPs ના winding up અને dissolution માટે નિયમો બનાવી શકે છે.

Tribunal ના છ આધાર (SM 6.8): (1) LLP પોતે wind up કરવા માગતી હોય; (2) 6 મહિનાથી વધારે સમયથી તેમાં 2 થી ઓછા partners હોય; (3) તે પોતાનાં debts ચૂકવી શકે તેમ ન હોય; (4) તેણે India ની સાર્વભૌમત્વ અને અખંડિતતાના હિતમાં કામ ન કર્યું હોય; (5) તેણે સળંગ પાંચ financial years સુધી Registrar પાસે Statements of Accounts and Solvency કે annual returns file ન કર્યાં હોય; (6) Tribunal ને તેનું winding up ન્યાયી અને વાજબી

લાગે.

આંકડાના traps: ચોક્કસ આંકડા જ લખો — 2 partners / 6 મહિના, અને filing માં ચૂક માટે સળંગ 5 financial years ('three years' એ FALSE).

સ્મરણ (Remembering) મોટે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Tribunal ની winding-up ના આધાર યાદ કરો: (1) LLP પોતે wind up કરવા માગતી હોય; (2) 6 મહિનાથી વધારે સમયથી 2 થી ઓછા partners; (3) પોતાનાં debts ચૂકવી શકે તેમ ન હોય; (4) India ની સાર્વભૌમત્વ અને અખંડિતતા વિરુદ્ધ કામ કર્યું હોય; (5) સળંગ 5 financial years સુધી Statements of Accounts and Solvency કે Annual Returns file ન કર્યા હોય; (6) Tribunal ના મતે ન્યાયી અને વાજબી હોય.
- યાદ રાખો: winding up voluntary હોઈ શકે કે Tribunal દ્વારા; Central Government LLPs ની winding up અને dissolution માટે નિયમો બનાવી શકે છે.

TQ 8.1 • PYQ 2020-Nov [6] (a) • Descriptive • 5M • Pg 674 **2x પુછાયું**

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

મધ્યમ

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Filing માં ચૂકવાળા આધાર પરનો True/False trap: ગાળો સળંગ પાંચ financial years સુધી Statements of Accounts and Solvency કે Annual Returns file ન કરવાનો છે --- 'three consecutive years' કહેતું વિધાન FALSE છે.
- આવાં વિધાનો ખરાં-ખોટાં કરતી વખતે સાચો આધાર અને ચોક્કસ આંકડો ટાંકીને કારણ આપતાં આવડવું જોઈએ (2 partners/6 મહિના; 5 financial years).

TQ 8.2 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 675

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 9: Integrated Problems

P1-C10-U10.6-T09 • Topic 9: Integrated Problems

પહેલાં વાંચો Unit 6 ના મોટા dissolution illustrations ભણો, જેમાં Realization Account, capital નાં adjustments, partner નું insolvency અને fraud ની losses, partners એ લઈ લીધેલી assets અને નહીં નોંધાયેલી વસ્તુઓ જેવી ખાસ બાબતો ભેગી આવે છે.

નોંધ

આખો dissolution નો set: Realization A/c, Partners' Capital A/cs અને Cash/Bank A/c — ત્રણેય શૂન્ય balance સુધી લઈ જવાં; Bank A/c ના totals જવાબ સાબિત કરે છે; capitals નું આખરી settlement કરતાં પહેલાં realization નો profit/loss profit sharing ratio માં વહેંચો.

ખાસ બાબતો: partner નક્કી કિંમતે assets લઈ લે — Dr તેનું Capital, Cr Realization; liabilities discount સાથે

પતે — Realization માં ફક્ત ખરેખર ચૂકવેલી રકમ જ Dr; realization expenses partner ભોગવે/ચૂકવે — Dr Realization, Cr તેનું Capital; fraud/ઉચાપત પકડાય — જે partner નો હોય તેની સામે કે capitals દ્વારા માંડી વાળો; નહીં નોંધાયેલી assets અને નહીં નોંધાયેલી liabilities Realization A/c માંથી પસાર કરો.

સમયની ગોઠવણ (8-15 marks): પહેલાં બધી assets (રોકડ અને fictitious વસ્તુઓ સિવાય) અને બહારની liabilities Realization A/c માં transfer કરો, પછી એક પછી એક adjustment લો, પછી partners ની loans, capitals અને રોકડ Section 48 ના ક્રમમાં બંધ કરો.

ઉપયોજન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 2 પ્રશ્નો

PQ 9.1 • PYQ 2022-May [4] (a) • Practical • 15M • Pg 675

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

PQ 9.2 • PYQ 2024-Jun [3] (b) • Practical • 8M • Pg 678 **3x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અધરું

સંશ્લેષણ (Synthesis) આખેઆખું તૈયાર કરો — આ આવૃત્તિમાં એકેય પ્રશ્ન નથી

- આખા dissolution ના set પાકા કરો: Realization A/c, Partners' Capital A/cs અને Cash/Bank A/c શૂન્ય balance સુધી, અને Bank A/c ના totals થી જવાબ સાબિત થાય.
- PYQ જેવી અઘરી બાબતો મહાવરો કરો: dissolution પહેલાં પકડાયેલાં frauds (partners/profits સામે માંડી વાળવાં), partners એ નક્કી કિંમતે લઈ લીધેલી assets, discount સાથે પતેલી liabilities, partner એ ભોગવેલા realization expenses, અને dishonour થયેલી/contingent વસ્તુઓ.
- 8--15 mark ના દાખલામાં સમય સાચવો: પહેલાં બધું Realization A/c માં transfer કરો, પછી એક પછી એક adjustment લો, અને capitals નું આખરી settlement કરતાં પહેલાં realization નો profit/loss profit sharing ratio માં વહેંચો.

પ્રકરણ 11

Company Accounts

42 વિષય • 74 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: A

ICAI કૌશલ્ય પ્રોફાઇલ Level I 5-20% • Level II 80-95% — આ પ્રકરણ છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — સ્મરણ અને સમજ

7.8%

500 માંથી 39 marks

Level II — ઉપયોગન અને વિશ્લેષણ

92.2%

500 માંથી 461 marks

એકમ 11.1: Company Accounts નો પરિચય

P1-C11-U11.1 • મહત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 6 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 2.7% પ્રશ્નો • 2 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C11-U11.1-T01 • Topic 1: Introduction

પહેલાં વાંચો Unit 1 (Introduction to Company Accounts) ની paras 1.2 અને 1.3 વાંચો: Companies Act, 2013 હેઠળ company નો અર્થ અને company ના અગિયાર salient features — ખાસ કરીને separate legal entity, perpetual existence, limited liability અને common seal.

નોંધ

Company in law (SM 1.2): Companies Act, 2013 હેઠળ રચાયેલી અને incorporate થયેલી entity, અથવા અગાઉના કોઈ company law હેઠળ રચાયેલી અને registered હાલની company; એક વાર રચાયા પછી તે perpetual succession, અલગ નામ અને common seal વાળી separate legal entity બની જાય છે, અને members બદલાય તો પણ તેના અસ્તિત્વ પર અસર થતી નથી.

Judicial definitions (SM): Justice Marshal ના શબ્દોમાં — “A corporation is an artificial being, invisible, intangible and existing only in the contemplation of law”; Lord Justice Hanay ના શબ્દોમાં — “an artificial person created by law with a perpetual succession and a common seal”.

અગિયાર salient features (para 1.3): (1) Incorporated association — Act હેઠળ registration ફરજિયાત, તેના વગર કોઈ company અસ્તિત્વમાં આવે નહીં (2) Separate legal entity — પોતાના incorporated નામે contract કરી શકે, દાવો કરી શકે અને તેની સામે દાવો થઈ શકે (3) Perpetual existence — મૃત્યુ, insolvency કે members બદલાવાથી તેને અસર થતી નથી (4) Common seal (5) Limited liability — ફક્ત shares પર ચૂકવવા કબૂલેલી રકમ જેટલી જ; fully paid-up shares હોય તો વધુ કોઈ liability નહીં (6) ownership અને management વચ્ચે ભેદ (7) નાગરિક નથી — કાયદેસર અસ્તિત્વ છે પણ નાગરિકતાના હકો નથી (8) Transferability of shares

(private company માં બંધન હોય) (9) ચોપડા જાળવવા (10) chartered accountants દ્વારા સમયાંતરે audit (11) Articles પ્રમાણે માહિતી મેળવવાનો હક.

Common seal હવે optional: જે documents પર seal જરૂરી હતો (bills of exchange, share certificates વગેરે) તેના પર હવે બે directors કે એક director અને એક company secretary સહી કરી શકે; ભારતમાં registered દરેક company એ Registrar પાસેથી unique Corporate Identification Number (CIN) લેવો ફરજિયાત છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Company ની features પરનાં True/False વિધાનો કારણ સાથે સાબિત કરતાં આવડવું જોઈએ --- દા.ત. perpetual existence: company તેના members થી સ્વતંત્ર રીતે અસ્તિત્વ ધરાવે છે, એટલે મૃત્યુ, insolvency કે members બદલાવાથી તેના અસ્તિત્વ પર અસર થતી નથી (True).
- Separate legal entity સમજાવો: company પોતાના નામે contract કરી શકે, દાવો કરી શકે અને તેની સામે દાવો થઈ શકે; તે કાયદાએ ઊભી કરેલી artificial legal person છે, પણ નાગરિક નથી.
- Limited liability ને shares પર ન ચૂકવાયેલી રકમ સાથે જોડો --- fully paid-up shares ધરાવનારને વધુ કોઈ liability રહેતી નથી.
- સામાન્ય trap: 'every public company is a listed company' એ False છે; ધ્યાન રાખો કે common seal હવે optional છે (બે directors કે એક director + company secretary સહી કરી શકે).

TQ 1.1 • PYQ 2019-Nov [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 682 **5x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 2: Company નો અર્થ

P1-C11-U11.1-T02 • Topic 2: Meaning of Company

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.2 વાંચો: આ શબ્દ ક્યાંથી આવ્યો, Companies Act ની definition અને Justice Marshal અને Lord Justice Hanay ની judicial definitions.

નોંધ

Meaning: કાયદાની દૃષ્ટિએ company એટલે Companies Act, 2013 હેઠળ રચાયેલી અને incorporate થયેલી, અથવા અગાઉના કોઈ company law હેઠળ registered હાલની company — એક વાર રચાયા પછી તે perpetual succession, અલગ નામ અને common seal વાળી separate legal entity બને છે અને members બદલાવાથી તેને અસર થતી નથી; તેની capital સામાન્ય રીતે transferable shares ની બનેલી હોય છે અને members ની liability limited હોય છે.

Judicial definitions: Justice Marshal — “A corporation is an artificial being, invisible, intangible and existing only in the contemplation of law”; Lord Justice Hanay — “an artificial person created by law with a perpetual succession and a common seal”; બંનેમાં સામાન્ય વાત એ કે — ખાસ હેતુ માટે કાયદાએ અલગ body તરીકે ઊભી કરેલી વ્યક્તિઓની association.

વિષય 3: Company ના Salient Features

P1-C11-U11.1-T03 • Topic 3: Salient Features of a Company

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.3 વાંચો, જેમાં company ના અગિયાર salient features આપ્યા છે.

નોંધ

અગિયાર features: (1) incorporated association — કાયદાથી ઊભી થયેલી, artificial legal person; (2) separate legal entity — પોતાના નામે contract કરી શકે, દાવો કરી શકે અને તેની સામે દાવો થઈ શકે; (3) મૃત્યુ/insolvency/members બદલાય તો પણ perpetual existence; (4) common seal — હવે optional, documents પર બે directors કે એક director અને company secretary સહી કરી શકે; ભારતની દરેક company ને unique Corporate Identification Number (CIN) મળે છે; (5) limited liability — shareholder allot થયેલા shares પર કબૂલેલી રકમ સુધી જ જવાબદાર, fully paid-up હોય તો વધુ કોઈ liability નહીં.

આગળ: (6) ownership અને management વચ્ચે ભેદ; (7) નાગરિક નથી — કાયદેસર અસ્તિત્વ છે પણ નાગરિકતાના હકો નથી; (8) transferability of shares (private companies બંધન મૂકી શકે); (9) નક્કી કરેલા ચોપડા જાળવવા, ન જાળવે તો penalty લાગે; (10) Board ની ભલામણથી shareholders જે chartered accountants નીમે તેમના દ્વારા સમયાંતરે audit; (11) Articles, meetings અને સમયાંતરે મળતા reports દ્વારા માહિતી મેળવવાનો shareholders નો હક.

વિષય 4: Companies ના પ્રકાર

P1-C11-U11.1-T04 • Topic 4: Types of Companies

પહેલાં વાંચો Para 1.4 વાંચો: Companies Act, 2013 હેઠળ companies ના બાર પ્રકાર અને તેમના section numbers --- Government (Sec 2(45), ≥51% paid-up capital), Foreign (2(42)), Private (2(68)), Public (2(71)), One Person (2(62)), Small (2(85)), Listed (2(52)), Unlimited, limited by shares/guarantee, Holding અને Subsidiary companies.

નોંધ

બાર પ્રકાર (para 1.4): Government 2(45) • Foreign 2(42) • Private 2(68) • Public 2(71) • One Person

2(62) • Small 2(85) • Listed 2(52) • Unlimited 2(92) • limited by shares 2(22) • limited by guarantee 2(21) • Holding 2(46) • Subsidiary 2(87) — બધા Companies Act, 2013 ના.

Government company (Sec 2(45)): paid-up share capital ના 51% કરતાં ઓછું નહીં એટલું Central Government અને/અથવા એક કે વધુ State Governments પાસે હોય, અને આવી company ની subsidiary પણ તેમાં આવે; **Foreign (2(42)):** ભારત બહાર incorporate થયેલી, ભારતમાં (પોતે, agent મારફતે કે electronic mode થી) place of business ધરાવતી અને ભારતમાં કોઈ business activity કરતી company.

Private 2(68) સામે Public 2(71): private company તેના articles થી (i) shares transfer કરવાના હક પર બંધન મૂકે (ii) members ની સંખ્યા 200 સુધી મર્યાદિત રાખે (હાલના અને ભૂતપૂર્વ employee-members ગણવાના નહીં; joint holders એક ગણાય) અને (iii) securities માટે public ને આમંત્રણ આપવાની મનાઈ કરે; public company એટલે જે private નથી તે — public company ની subsidiary તેના articles થી private હોય તો પણ public ગણાય; હવે બેમાંથી કોઈ માટે minimum paid-up capital નક્કી કરેલી નથી.

Listed 2(52) અને Small 2(85): listed company એટલે જેની કોઈ પણ securities કોઈ પણ recognised stock exchange પર listed હોય — unlisted company public કે private બંને હોઈ શકે, અને listed public company unlist થાય તો પણ public company જ રહે; small company એટલે public સિવાયની એવી company જેની paid-up capital ₹4 crore થી વધુ ન હોય અને turnover (આગલા FY નું) ₹40 crore થી વધુ ન હોય; holding/subsidiary companies, Sec 8 companies અને ખાસ Act હેઠળની bodies બાકાત.

Holding-Subsidiary (2(46)/2(87)): subsidiary એટલે એવી company જેમાં holding company Board ની રચના પર કાબૂ ધરાવે (બધા કે મોટા ભાગના directors નીમવાની કે દૂર કરવાની સત્તા) અથવા એકલી કે પોતાની subsidiaries સાથે મળીને total share capital ના અડધા કરતાં વધુ પર કાબૂ ધરાવે — subsidiaries મારફતે આડકતરો કાબૂ પણ ગણાય; **બીજા:** OPC 2(62) માં ફક્ત એક જ member; unlimited company 2(92) માં members ની liability પર કોઈ મર્યાદા નહીં; company limited by guarantee 2(21) — winding up વખતે members જેટલી રકમ આપવાનું કબૂલે તેટલી જ liability.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Listed company (Sec 2(52)) એટલે જેની કોઈ પણ securities કોઈ પણ recognised stock exchange પર listed હોય તે company --- ફક્ત equity shares નહીં અને ફક્ત NSE નહીં; એક જ exchange પૂરતું મર્યાદિત કરતું વિધાન False છે.
- દરેક definition આધારિત True/False માટે કારણ તૈયાર રાખો: private company members ની સંખ્યા 200 સુધી મર્યાદિત રાખે અને transfer પર બંધન મૂકે; public company એટલે જે private નથી તે; unlisted company public કે private બંને હોઈ શકે.
- યાદ રાખો: Government company માં $\geq 51\%$ સરકારી holding; small company (public સિવાયની) ની paid-up capital $\leq ₹4$ crore અને turnover $\leq ₹40$ crore; subsidiary --- holding company Board ની રચના પર કે total share capital ના અડધા કરતાં વધુ પર કાબૂ ધરાવે.

વિષય 5: Books of Account ની જાળવણી

P1-C11-U11.1-T05 • Topic 5: Maintenance of Books of Account

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો Companies Act, 2013 ની Section 128 વિશે §1.5 વાંચો.

નોંધ

Section 128: દરેક company એ પોતાની registered office પર દરેક financial year ની books of account, બીજા સંબંધિત ચોપડા-કાગળો અને financial statement રાખવાં પડે, જે state of affairs નું true and fair view આપે (branch offices સહિત) અને registered office તેમ જ branches ની transactions સમજાવે; ચોપડા accrual basis પર અને double entry system પ્રમાણે રાખવાના; નક્કી કરેલી રીતે electronic mode માં પણ રાખી શકાય.

વિષય 6: Financial Statements બનાવવાં

P1-C11-U11.1-T06 • Topic 6: Preparation of Financial Statements

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §1.6 વાંચો: Section 129, Section 2(40) ની components અને Schedule III ની ત્રણ Divisions.

નોંધ

Section 129: financial statements true and fair view આપતાં હોવાં જોઈએ, notified accounting standards પાળતાં હોવાં જોઈએ અને Schedule III ની form માં હોવાં જોઈએ; Board of Directors દરેક annual general meeting સમક્ષ તે રજૂ કરે છે.

Components — Sec 2(40): (i) balance sheet, (ii) profit and loss account (not-for-profit activity માટે income and expenditure account), (iii) cash flow statement, (iv) લાગુ પડતું હોય તો statement of changes in equity, (v) explanatory notes; One Person Company, small company અને dormant company cash flow statement છોડી શકે.

Schedule III: Part I — Balance Sheet નું format, Part II — Statement of Profit and Loss; Division I જે companies Accounting Standards લાગુ કરે તેમના માટે, Division II જે Ind AS લાગુ કરે તેમના માટે, Division III Ind AS લાગુ કરતી NBFCs માટે; insurance, banking અને electricity companies માટે ખાસ Acts લાગુ પડે છે.

એકમ 11.2: Shares નું Issue, Forfeiture અને Re-Issue

P1-C11-U11.2 • મહત્ત્વ A • પ્રકરણમાં Rank 1 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 37.8% પ્રશ્નો • 28 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C11-U11.2-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.1 વાંચો: જુદાં-જુદાં સ્વરૂપના ધંધામાં capital ક્યાંથી આવે છે અને corporate form કેમ આવ્યું.

નોંધ

સ્વરૂપ પ્રમાણે capital: sole-proprietorship — proprietor ની capital, unlimited liability; partnership — partners ની capital, unlimited liability અને members ની સંખ્યા મર્યાદિત હોવાથી capital પણ મર્યાદિત; company — shareholders પાસેથી share capital, liability ફક્ત ધરાવેલા shares ની issue price જેટલી.

Company કેમ આવી: industrial revolution પછી capital ની જરૂરિયાત ખૂબ વધી અને technology ની ઝડપ સાથે નિષ્ફળતાનું જોખમ પણ વધ્યું; non-corporate ધંધા વધેલી capital અને જોખમનું દબાણ ઝીલી ન શક્યા, એટલે corporate form of organisation આવ્યું.

વિષય 2: Share Capital

P1-C11-U11.2-T02 • Topic 2: Share Capital

પહેલાં વાંચો Para 2.2 વાંચો: share અને share capital નો અર્થ, અને તેના પ્રકાર --- authorised/nominal, issued, subscribed, called-up, paid-up અને reserve capital (Sec 65) --- સાથે Notes to Accounts માં share capital નું disclosure.

નોંધ

Share (SM 2.2): આખી capital ને નક્કી રકમના નાના અવિભાજ્ય એકમોમાં વહેંચવામાં આવે છે, દરેક એકમ એટલે એક share; certificate પર છપાયેલી નક્કી કિંમત એટલે nominal/par/face value, પણ issue price જુદી હોઈ શકે; shareholder ની liability તેણે લીધેલા shares ની issue price જેટલી જ.

છ પ્રકાર: Authorised/Nominal (Memorandum ની Capital Clause પ્રમાણે વધુમાં વધુ) • Issued (રોકડ કે બીજા consideration સામે issue કરેલો ભાગ; બાકીનો Unissued, જે balance sheet માં બતાવાતો નથી) • Subscribed (issued capital માંથી જેની application આવી અને allot થઈ તે ભાગ) • Called-up (issue price માંથી માગેલો ભાગ; બાકીનો Uncalled) • Paid-up (called-up ઓછા calls-in-arrears) • Reserve capital (Sec 65 — subscribed uncalled capital, જે resolution થી ફક્ત winding up વખતે જ માગી શકાય).

સાંકળ: Authorised = Issued + Unissued; Called-up = Paid-up + Calls-in-arrears – Calls-in-advance; Notes to Accounts માં દરેક layer disclose થાય છે, પણ balance-sheet ની total માં ફક્ત paid-up capital

(called-up ઓછા ન ચૂકવાયેલા calls) જ ગણાય છે.

Reserve Capital સામે Capital Reserve (trap): reserve capital એટલે uncalled share capital, જે ફક્ત liquidation વખતે જ માગી શકાય; capital reserve એ Reserves and Surplus નો ભાગ છે, ફક્ત capital profits માંથી ઊભું થાય છે અને dividend જાહેર કરવા વાપરી શકાતું નથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- True/False ના જવાબ કારણ સાથે આપતાં આવડવું જોઈએ: preference shareholder એ જ company ની equity shares પણ ધરાવી શકે --- તેના પર કોઈ રોક નથી; એટલે વિધાન False છે.
- સાંકળ સમજાવો: Authorised = Issued + Unissued; Called-up = Paid-up + Calls- in-arrears; balance sheet ની total માં ફક્ત paid-up capital જ આવે છે.
- Reserve Capital (uncalled capital, ફક્ત winding up વખતે માગી શકાય) અને Capital Reserve (capital profits માંથી બનેલો Reserves and Surplus નો ભાગ) વચ્ચેનો ફરક આપો --- આ મનગમતો trap છે.

TQ 2.1 • PYQ 2021-Jul [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 687 3x પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Shares ના પ્રકાર

P1-C11-U11.2-T03 • Topic 3: Types of Shares

પહેલાં વાંચો Para 2.3 વાંચો: preference shares (Sec 43) અને તેમના આઠ પ્રકાર --- cumulative/non-cumulative, participating/non-participating, redeemable/non-redeemable, convertible/non-convertible --- સામે equity shares અને તેમના હકો.

નોંધ

Preference shares (Sec 43): (a) નક્કી દરે dividend ચૂકવવામાં અને (b) winding up વખતે capital પાછી આપવામાં ખાતરીબદ્ધ preferential rights; holders ને સામાન્ય રીતે voting rights મળતા નથી; irredeemable preference shares પર મનાઈ છે — issue થી 20 years માં redemption કરવું પડે (20 years થી વધુ ફક્ત નક્કી કરેલા infrastructure projects માટે, Sec 55).

Defaults (કારણ આધારિત T/F): ખાસ જુદું ન લખ્યું હોય તો preference shares cumulative, non-participating અને non-convertible ગણાય; cumulative preference dividend 2 years કે વધુ સમયથી બાકી હોય તો holders general meeting માં દરેક resolution પર vote આપી શકે.

આઠ પ્રકાર: cumulative (dividend ચૂકવાય ત્યાં સુધી ભેગું થતું જાય; arrears અલગ બતાવવા) / non-cumulative (તે વર્ષનો હક પૂરો થઈ જાય) • participating (surplus profits માં અને equity ને ચૂકવ્યા પછીના winding-up surplus માં ભાગ મળે) / non-participating • redeemable (Sec 55 પ્રમાણે પાછા ચૂકવાય) / non-redeemable • convertible (issue ની શરતો પ્રમાણે equity માં convert કરાવવાનો holder નો વિકલ્પ) / non-convertible.

Equity shares: જે preference shares નથી તે — dividend કે capital પાછી મેળવવામાં કોઈ preferential right નહીં; dividend નો દર બદલાતો રહે છે, Board ની ભલામણથી policy અને preference rights પછી બચેલા profits પ્રમાણે નક્કી થાય; voting rights મળે છે; dividend/voting અંગે differential rights વાળા equity shares નક્કી કરેલા rules હેઠળ કાઢી શકાય.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Preference shareholders ને સામાન્ય રીતે voting rights મળતા નથી --- એટલે 'non-participating preference shareholders enjoy voting rights' એ False છે; અપવાદ: cumulative preference dividend 2+ years થી બાકી હોય તો દરેક resolution પર voting rights મળે.
- Defaults નું કારણ સમજો: ખાસ જુદું ન લખ્યું હોય તો preference shares cumulative, non-participating અને non-convertible ગણાય.
- યાદ રાખો કે irredeemable preference shares પર મનાઈ છે; 20 years થી વધુ redemption ફક્ત નક્કી કરેલા infrastructure projects માટે જ (Sec 55).
- Equity shares નો ફરક જુઓ: dividend કે capital પાછી મેળવવામાં કોઈ preferential right નહીં, Board ની ભલામણથી બદલાતો dividend, સાથે voting rights, અને નક્કી કરેલા rules હેઠળ differential-rights વાળા equity shares પણ કાઢી શકાય.

PQ 3.1 • PYQ 2021-Dec [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 687 2x પુછાણું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 4: રોકડ સામે Shares નું Issue

P1-C11-U11.2-T04 • Topic 4: Issue of Shares for Cash

પહેલાં વાંચો Paras 2.4--2.5 વાંચો: prospectus થી issue ની રીત, minimum subscription (SEBI પ્રમાણે 90%), application/allotment/call ના હપત્તી, અને full, under અને over subscription ની journal entries.

નોંધ

રીત: public company prospectus બહાર પાડે; issue price હપત્તામાં ઉઘરાવાય — application, allotment, first call ... final call; minimum subscription ન મળે ત્યાં સુધી allotment નહીં; **Sec 39:** application money NOMINAL (face) value ના ઓછામાં ઓછા 5%; **SEBI:** minimum application money ISSUE price ના 25%, અને minimum subscription offer ના 90% — 90% ન મળે તો closure ના 15 days માં (underwritten issue હોય તો 70 days માં) બધી application money પાછી આપવી.

Pro-forma entries: Dr. Bank / Cr. Share Application (પૈસા મળ્યા); Dr. Share Application / Cr. Share Capital (allotment વખતે); Dr. Share Allotment / Cr. Share Capital (allotment due) પછી Dr. Bank / Cr. Share Allotment; દરેક call — Dr. Share Call / Cr. Share Capital (due), Dr. Bank / Cr. Share Call; દરેક રકમ = shares ની સંખ્યા × share દીઠ હપતાનો દર.

Combined account વાળો પ્રકાર: Dr. Bank / Cr. Share Application and Allotment A/c; allotment વખતે Dr. Share Application and Allotment / Cr. Share Capital, કુલ application વત્તલ allotment money થી; પૈસા મળે ત્યારે Dr. Bank / Cr. Share Application and Allotment.

Under-subscription: offer કરેલા shares કરતાં applications ઓછી — એ જ date-wise entries કરો, પણ બધી રકમ ખરેખર apply/allot થયેલા shares પર ગણો (દા.ત. issue કરેલા 43,000 માંથી 40,000); minimum subscription મળે તો જ allotment valid; ન ચૂકવાયેલી રકમ — Dr. Bank + Dr. Calls-in-Arrears / Cr. Share Allotment (કે Call) A/c કુલ due રકમથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Sec 39: application money NOMINAL (face) value ના ઓછામાં ઓછા 5% હોવી જોઈએ; SEBI ISSUE price ના ઓછામાં ઓછા 25% માગે છે --- 25% ને Sec 39 ની મર્યાદા ગણાવતું વિધાન False છે.
- Calls-in-arrears પરનું interest shareholder company ને ચૂકવે છે (Table F પ્રમાણે વધુમાં વધુ 10%); company ફક્ત calls-in-advance પર interest ચૂકવે છે --- આ ઊલટા-સૂલટીના trap થી ચેતો.

TQ 4.1 • PYQ 2026-May [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 688

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- આખી journal-entry ની સાંકળનો મહાવરો કરો: application મળી → capital માં transfer → allotment due/received → દરેક call due/received, રકમ = shares × હપતાનો દર.
- Under-subscription સંભાળો (બધી entries ખરેખર allot થયેલા shares પર કરો, દા.ત. issue કરેલા 43,000 માંથી 40,000) અને ન ચૂકવાયેલી રકમ Calls-in-Arrears A/c માં નોંધો.
- Date-wise entries (allotment, નક્કી તારીખે calls) અને વર્ષના અંતે closing entries નો મહાવરો કરો, તારીખ આપી હોય ત્યાં calls-in-arrears/advance પરના interest સહિત.

PQ 4.1 • RTP 2022-May [17] • Practical • --- • Pg 688 **5x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 5: Shares નું Subscription

P1-C11-U11.2-T05 • Topic 5: Subscription of Shares

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.5 Illustrations 2-4 સાથે વાંચો: full, under અને over subscription અને તેમની entries.

નોંધ

Full subscription: offer કરેલા shares = subscribe થયેલા shares; entries — application મળી: Dr. Bank / Cr. Share Application A/c; allotment વખતે: Dr. Share Application / Cr. Share Capital; allotment due: Dr. Share Allotment / Cr. Share Capital; allotment મળી: Dr. Bank / Cr. Share Allotment; call due: Dr. Share Call / Cr. Share Capital, પછી પૈસા મળે ત્યારે Dr. Bank / Cr. Share Call.

Under subscription: offer કરેલા shares કરતાં apply થયેલા shares ઓછા — entries એ જ, પણ રકમ ખરેખર apply અને allot થયેલા shares પર ગણાવી; minimum subscription મળે ત્યારે જ allotment થઈ શકે.

Over subscription: કેટલીક applications reject થાય (Dr. Share Application A/c / Cr. Bank — refund) અને કેટલીકને આંશિક એટલે pro-rata allot થાય — વધારાની application money adjust થાય છે: Dr. Share Application A/c / Cr. Share Allotment A/c, Cr. Calls-in-Advance A/c, Cr. Bank (વધારાનું પાછું).

વિષય 6: Discount પર Issue થયેલા Shares

P1-C11-U11.2-T06 • Topic 6: Shares Issued at Discount

પહેલાં વાંચો Para 2.6 અને Companies Act, 2013 નું Section 53 વાંચો: shares discount પર issue કરવા પરની મનાઈ અને sweat-equity નો અપવાદ.

નોંધ

Meaning: nominal/par value કરતાં ઓછી કિંમતે issue કરવું; nominal value માંથી issue price બાદ કરતાં જે વધે તે discount (₹100 નો share ₹98 માં issue થાય એટલે 2% discount).

Sec 53: company shares discount પર issue કરી શકે નહીં — આવું issue void ગણાય અને company ને દંડ થાય; એક જ અપવાદ: directors કે employees ને know-how, intellectual-property rights કે value additions સામે discount પર અથવા રોકડ સિવાયના consideration સામે અપાત્ત sweat equity shares.

Exam નો ફરક: debentures કોઈ પણ discount પર issue થઈ શકે (કાયદાની કોઈ મર્યાદા નથી), અને forfeited shares નું face value થી નીચે re-issue એ વેચાણ છે, discount પર નવું issue નથી.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Sec 53: company shares discount પર issue કરી શકે નહીં --- આવું issue void ગણાય અને company ને દંડ થાય; એટલે 'a company is not allowed to issue shares at discount to the public' એ True છે.
- એક જ અપવાદ યાદ રાખો: know-how, IPR કે value additions સામે directors/employees ને અપાત્ત sweat equity shares.
- Exam માં પુછાતો ફરક ધ્યાનમાં રાખો: shares discount પર issue ન થાય પણ debentures થાય, અને forfeited shares નું face value થી નીચે re-issue એ discount પર નવું issue નથી.

TQ 6.1 • PYQ 2021-Jul [1] (a) (ii) {C} • True/False • 2M • Pg 690 3x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 6.2 • PYQ 2025-Sep [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 690

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 7: Premium પર Issue થયેલા Shares

P1-C11-U11.2-T07 • Topic 7: Shares Issued at Premium

પહેલાં વાંચો Para 2.7 અને Section 52 વાંચો: premium નો અર્થ, Securities Premium Account માં credit (જે Reserves and Surplus હેઠળ બતાવાય) અને આ account ના પાંચ મંજૂર ઉપયોગ.

નોંધ

Meaning: face value કરતાં વધુ issue price; premium = issue price માંથી face value બાદ કરતાં જે વધે તે (₹100 નો share ₹105 માં એટલે 5% premium); premium સામાન્ય રીતે allotment સાથે, ક્યારેક application સાથે અને ભાગ્યે જ calls સાથે માગવામાં આવે છે.

Treatment: premium એ share capital નથી — તે capital સ્વરૂપનો લાભ છે, જે અલગ “Securities Premium Account” માં credit થાય છે, Reserves and Surplus (shareholders' funds) હેઠળ બતાવાય છે અને dividend માટે વાપરી શકાતો નથી.

પાંચ ઉપયોગ (Sec 52): (a) members ને fully paid bonus shares (b) preliminary expenses માંડી વાળવા (c) securities કે debentures ના issue ના expenses, ચૂકવેલું commission કે અપાયેલું discount માંડી વાળવા (d) redeemable preference shares કે debentures ના redemption પરનું premium (e) પોતાના shares કે બીજી securities ની ખરીદી (buy-back).

Ind AS નું બંધન: Sec 133 હેઠળ નક્કી કરેલા વર્ગની (Ind AS પાળતી) companies securities premium નો ઉપયોગ (b) preliminary expenses કે (d) premium on redemption માટે કરી શકતી નથી.

Entry (allotment સાથે premium): Dr. Share Allotment / Cr. Share Capital + Cr. Securities Premium; application સાથે માગ્યું હોય તો — allotment વખતે Dr. Share Application / Cr. Share Capital + Cr. Securities Premium.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Securities Premium ના પાંચ ઉપયોગ (Sec 52) યાદ કરી લો: members ને fully paid bonus shares; preliminary expenses માંડી વાળવા; securities કે debentures ના issue ના expenses/commission/discount માંડી વાળવા; preference shares કે debentures ના redemption પરનું premium; પોતાના shares નું buy-back --- એટલે preliminary expenses માંડી વાળવા તેનો ઉપયોગ કરવો એ True છે.
- Premium એ share capital કેમ નથી તે સમજાવો: તે capital સ્વરૂપનો લાભ છે, અલગ account માં credit થાય છે અને dividend માટે વાપરી શકાતો નથી.
- ધ્યાન રાખો: Ind AS companies (Sec 133 વર્ગ) તેનો ઉપયોગ preliminary expenses કે premium on redemption માટે કરી શકતી નથી.

TQ 7.1 • PYQ 2026-Jan [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 691 2x પુછાયું

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 8: Over Subscription અને Pro-Rata Allotment

P1-C11-U11.2-T08 • Topic 8: Over Subscription and Pro-Rata Allotment

પહેલાં વાંચો Paras 2.5.3 અને 2.8 વાંચો: over-subscription નું treatment --- refund સાથે rejection, pro-rata allotment, અને વધારાની application money ને allotment અને calls સામે adjust કરવી.

નોંધ

Over-subscription: offer કરેલા shares કરતાં applications વધુ; company કેટલીક applications reject કરી શકે (પૈસા પાછા), કેટલીકને પૂરેપૂરું allot કરે, કે pro-rata allot કરે — apply થયેલા shares ના પ્રમાણમાં allotment (10,000 offer સામે 12,000 apply = 6:5, એટલે 6 shares માટે apply કરનારને 5 મળે).

વધારાનું adjust કરવું: વધારાની application money પહેલાં allotment ના dues સામે અને પછી આવનારા calls સામે adjust થાય છે; બાકી પાછું આપવામાં આવે છે — entries: Dr. Share Application / Cr. Bank (reject થયેલી applications); Dr. Share Application / Cr. Share Allotment + Cr. Calls-in-Advance + Cr. Bank (pro-rata adjustment અને refund).

Defaulter નું working (15-markers નો જીવ): defaulter એ APPLY કરેલા shares = allot થયેલા shares × (applied ÷ allotted ratio); application પર ચૂકવેલું વધારાનું = (applied – allotted) × application નો દર; ખરી arrears = allotment/call પર due રકમ – પહેલેથી adjust થયેલું વધારાનું (દા.ત. Raj: apply 1,500, allot 1,125, વધારાના ₹3,375 call સામે adjust, arrears ₹3,375).

Premium ની નોંધ: pro-rata shares premium પર issue થયા હોય ત્યારે વધારાની application money પહેલાં capital સામે અને પછી securities premium સામે adjust થાય છે.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Pro-rata નું working પાકું કરો: apply થયેલા shares ÷ allot થયેલા shares નો ratio (દા.ત. 6,00,000 સામે 8,00,000 apply), વધારાની application money Share Allotment માં credit (અને allotment ના dues કરતાં વધે તો Calls-in-Advance માં), બાકી પાછું.
- Pro-rata માં defaulting shareholder માટે પહેલાં APPLY કરેલા shares = allotted × ratio ગણો, પછી પહેલેથી ચૂકવેલું વધારાનું, પછી ખરી allotment/call ની arrears --- 15-mark questions નો આ જ જીવ છે.
- Allotment સાથે premium, બે સરખા હપતામાં calls અને છેલ્લા refund ના આંકડા સહિત આખો journal entries નો સેટ મહાવરો કરો.

PQ 8.1 • PYQ 2024-Sep [6] (a) • Practical • 15M • Pg 691 2x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

વિષય 9: Calls-In-Arrears અને Calls-In Advance

P1-C11-U11.2-T09 • Topic 9: Calls-In-Arrears and Calls-In Advance

પહેલાં વાંચો Para 2.9 વાંચો: Calls-in-Arrears (called-up capital માંથી બાદ થાય) અને Calls-in-Advance (call due થાય ત્યાં સુધી liability) નો અર્થ અને journal entries, Table F ની મર્યાદા સાથે.

નોંધ

Calls-in-arrears: એક કે વધુ હપતા (allotment/calls) પર ન ચૂકવાયેલી કુલ રકમ; paid-up capital કાઢવા માટે called-up capital માંથી બાદ બતાવાય છે; entry — Dr. Calls-in-Arrears A/c (ન ચૂકવાયેલી) + Dr. Bank (મળેલી) / Cr. Share Allotment કે Share Call A/c (કુલ due).

Calls-in-advance: હજુ જે calls માગ્યા ન હોય તેની shareholder એ ચૂકવી દીધેલી રકમ — તે liability છે (Other Current Liabilities), capital કદી નહીં; entry — Dr. Bank / Cr. Calls-in-Advance; call due થાય ત્યારે — Dr. Calls-in-Advance + Dr. Bank (બાકી મળેલી) / Cr. તે ચોક્કસ Call A/c.

Table F ની મર્યાદા: calls-in-arrears પર વધુમાં વધુ 10% p.a. interest લેવાય (company ની income) અને calls-in-advance પર વધુમાં વધુ 12% p.a. ચૂકવાય (company નો expense); calls-in-advance પર dividend ચૂકવાતું નથી; balance sheet માં called-up capital ઓછા calls-in-arrears બતાવો, અને calls-in-advance અલગ liability તરીકે.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- Entries નો મહાવરો કરો: ન ચૂકવાયેલી રકમથી Calls-in-Arrears A/c Dr; આવનારા call ના પૈસા મળે ત્યારે Bank Dr / To Calls-in-Advance; call due થાય ત્યારે Calls-in-Advance ને તે call સામે adjust કરો.
- Premium, એક holder ની આંશિક ચુકવણી (દા.ત. 2,000 shares ધરાવનાર allotment ન ચૂકવે) અને પછી interest સાથે વસૂલાત --- આવા 15-mark problems કરો.
- Journal સાથે Bank/Cash Book બનાવો અને balance sheet નો extract બતાવો: called-up capital ઓછા calls-in-arrears; calls-in-advance Other Current Liabilities હેઠળ.
- તારીખો સાથે નવું issue આપ્યું હોય ત્યાં arrears/advance ના balances ગણતાં પહેલાં દરેક હપતો holder પ્રમાણે track કરો.

PQ 9.3 • RTP 2024-Sep [14] • Practical • --- • Pg 697 **5x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.1 • PYQ 2022-May [6] (a) • Practical • 15M • Pg 693 **4x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

PQ 9.2 • PYQ 2021-Jan [6] (a) • Practical • 15M • Pg 695 **9x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

વિષય 10: Calls-in-Arrears અને Calls-in- Advance પરનું Interest

P1-C11-U11.2-T10 · Topic 10: Interest on Calls-in-Arrears and Calls-in- Advance

પહેલાં વાંચો Para 2.10 વાંચો: Table F ના વધુમાં વધુ દર --- calls-in-arrears પર 10% p.a. (income), calls-in-advance પર 12% p.a. (expense) --- ગણતરીની મુદત અને journal entries.

નોંધ

નિયમ (para 2.10): Table F ની મર્યાદામાં રહીને Articles પ્રમાણે interest — calls-in-arrears પર 10% p.a. (company shareholder પાસેથી વસૂલે) અને calls-in-advance પર 12% p.a. (company ચૂકવે); ચોક્કસ તારીખોથી મહિના ગણવામાં જ marks જાય છે.

Interest on Calls-in-Arrears	Interest on Calls-in-Advance
Calls due હોય પણ ન ચૂકવાય ત્યારે shareholders company ને ચૂકવે	Call due થાય તે પહેલાં મળેલા call money પર company ચૂકવે
Table F મહત્તમ: 10% p.a.	Table F મહત્તમ: 12% p.a.
મુદત: call due થયાની તારીખથી પૈસા મળ્યાની તારીખ સુધી	મુદત: પૈસા મળ્યાની તારીખથી call due થાય તે તારીખ સુધી
Directors અલગ કિસ્સાઓમાં તે માફ કરી શકે	Calls-in-advance પર dividend ચૂકવાતું નથી
Nominal a/c — income તરીકે Statement of P&L માં credit	Nominal a/c — Statement of P&L માં expense

Entries: arrears — Dr. Shareholders'/Sundry Members' A/c / Cr. Interest on Calls-in-Arrears, પછી Dr. Bank / Cr. Shareholders'; advance — Dr. Interest on Calls-in-Advance / Cr. Shareholder's A/c, પછી ચૂકવણી વખતે Dr. Shareholder's / Cr. Bank.

Worked cue (Illustration 9): ₹25,000 નું advance 3 months રહ્યું, 12% લેખે = ₹750 Mr. Nair ને ચૂકવ્યા; ₹2,500 ની arrears 2 months રહી, 10% લેખે = ₹41.67 call money સાથે મળ્યા.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો · 2 પ્રશ્નો

- Arrears પર interest call ની due date થી ખરેખર પૈસા મળ્યાની તારીખ સુધી ગણો, અને advance પર પૈસા મળ્યાની તારીખથી call due થાય તે તારીખ સુધી --- મહિના ગણવામાં જ marks જાય છે.
- Entries નો મહાવરો કરો: Shareholder/Sundry Members A/c Dr To Interest on Calls-in- Arrears (income); Interest on Calls-in-Advance A/c Dr To Shareholder, પછી ચૂકવણી --- advance પરનું interest Statement of P&L માં expense છે.

- આખા 15-mark issues કરો (દા.ત. ₹5 premium સાથે 3,00,000 shares) જેમાં એક holder call મોડો ચૂકવે અને બીજો calls વહેલા ચૂકવે, જ્યાં pro-rata, premium અને બંને interest ની ગણતરી ભેગી આવે.

PQ 10.1 • PYQ 2025-Jan [6] (a) • Practical • 15M • Pg 699 5x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

PQ 10.2 • PYQ 2025-May [6] (a) • Practical • 15M • Pg 702

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

વિષય 11: Shares નું Forfeiture

P1-C11-U11.2-T11 • Topic 11: Forfeiture of Shares

પહેલાં વાંચો Para 2.11 વાંચો: par અને premium પર issue થયેલા shares ના forfeiture ની શરતો અને entries --- called-up રકમથી Share Capital ને debit, ખરેખર મળેલી રકમથી Forfeited Shares A/c ને credit, ન ચૂકવાયેલી Calls-in-Arrears રદ; premium ન મળ્યું હોય તો જ Securities Premium ઊભટાવો.

નોંધ

Meaning: allotment કે calls ન ચૂકવવા બદલ company shares રદ કરે તે (સત્તા Articles માં હોવી જોઈએ, યોગ્ય notice પછી); holder નો હક પૂરો થઈ જાય છે અને પહેલાં ચૂકવેલી રકમ પાછી મળતી નથી; re-allotment પહેલાં directors forfeiture રદ પણ કરી શકે; fully paid-up shares નું forfeiture ફક્ત member ના દેવાની વસૂલાત માટે જ થાય, જો Articles માં એવું લખ્યું હોય તો.

Entry, par પર issue: shares ની સંખ્યા × share દીઠ CALLED-UP value થી Dr. Share Capital A/c / due હોય પણ ન ચૂકવાયેલી રકમથી Cr. Share Allotment / Call A/cs (કે Calls-in-Arrears), અને ખરેખર મળેલી રકમથી Cr. Forfeited Shares A/c — calls-in-arrears થી નહીં.

Premium નો નિયમ: પહેલેથી મળી ગયેલું premium forfeiture વખતે કદી રદ થતું નથી; premium due હતું પણ ન ચૂકવાયું હોય તો allotment વખતે કરેલો credit ઊભટાવવા Dr. Securities Premium A/c પણ કરવો — દા.ત. ₹100 ના 5,000 shares 20% premium પર, ફક્ત ₹20 application ચૂકવાયા: Dr. Share Capital ₹5,00,000 + Dr. Securities Premium ₹1,00,000 / Cr. Allotment ₹2,50,000 + Cr. First and Final Call ₹2,50,000 + Cr. Forfeited Shares ₹1,00,000.

મહાવરો કરવાના પ્રકાર: fully called shares (કુલ મળેલી રકમથી Cr. Forfeited Shares, ન ચૂકવાયેલો final call રદ), partly called shares (capital ને ફક્ત called-up ₹8 થી debit કરો, face ₹10 થી નહીં), અને pro-rata કિસ્સા — arrears અને forfeited shares પર મળેલી રકમ કાઢતાં પહેલાં apply થયેલા shares અને વધારાની application money (પહેલાં capital સામે, પછી premium સામે adjust) ગણો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Standard entry એ True/False નું બેત છે: forfeited shares ની CALLED-UP capital થી Share Capital A/c ને debit થાય છે અને ખરેખર મળેલી રકમથી Forfeited Shares A/c ને credit થાય છે (calls-in-arrears થી નહીં) --- જે રીતે વિધાન મૂક્યું છે તે False છે.

- Premium નો નિયમ સમજાવો: પહેલેથી મળી ગયેલું premium forfeiture વખતે કદી રદ થતું નથી; premium due હોય પણ ન ચૂકવાયું હોય તો Securities Premium A/c ને debit કરવો પડે.

TQ 11.1 • MTP 2024-Jul [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 705 **7x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- Letters of regret અને pro-rata allotment પછીના forfeiture નો મહાવરો કરો (દા.ત. ₹100 ના 25,000 shares ₹25 premium પર) --- forfeited shares પર મળેલી રકમ ધ્યાનથી ગણો.
- ત્રણ પ્રકાર પાકા કરો: fully called shares નું forfeiture, partly called shares નું, અને premium પર issue થયેલા shares જેમાં allotment (premium સહિત) ન ચૂકવાયું હોય.

PQ 11.1 • PYQ 2023-Dec [6] (a) • Practical • 15M • Pg 705 **3x પુછાયું** **LEVEL II**
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

PQ 11.2 • PYQ 2026-Sep [5] (c) • Practical • 10M • Pg 708 **LEVEL II**
ઉપયોજન (Application)

અઘરું

વિષય 12: Forfeited Shares નું Re-issue

P1-C11-U11.2-T12 • Topic 12: Re-issue of Forfeited Shares

પહેલાં વાંચો Para 2.12 વાંચો: re-issue ની entries, તે shares પર forfeit થયેલી રકમ કરતાં re-issue પરની ખોટ (discount) વધી ન શકે એ નિયમ, વધારાની રકમ Capital Reserve માં transfer, અને forfeited shares માંથી અમુક જ re-issue થાય ત્યારે પ્રમાણસર transfer.

નોંધ

Nature: forfeited share ફક્ત company પાસે વેચવા માટે પડ્યો રહે છે — re-issue એ ફક્ત વેચાણ છે, allotment નથી; shares કોઈ પણ ભાવે re-issue થઈ શકે, જ્યાં સુધી કુલ મળેલી રકમ (મૂળ allottee વત્તા નવો ખરીદનાર) face value થી ઓછી ન થાય.

Entries: Dr. Bank (ખરેખર મળેલી રકમ) + Dr. Forfeited Shares A/c (re-issue પરની ખોટ/discount) / Cr. Share Capital; વધારાની રકમ — Dr. Forfeited Shares / Cr. Capital Reserve; re-issue price face value કરતાં વધુ હોય તો વધારાનું Securities Premium A/c માં credit.

નિયમો: re-issue પરની ખોટ તે shares પર forfeit થયેલી રકમ કરતાં વધી ન શકે; re-issue ન થાય ત્યાં સુધી Forfeited Shares A/c નું balance વધારાની રકમ ગણાતું નથી (company નવા ખરીદનારને એ credit જેટલું discount આપી શકે); જે shares હજુ re-issue થયા નથી તેના પર forfeit થયેલી રકમ 'Share Capital' હેઠળ (Add: Forfeited shares) બતાવાય છે.

Formula: Capital Reserve = RE-ISSUE થયેલા shares પર forfeit થયેલી રકમ - re-issue પર આપેલું discount, દરેક lot પ્રમાણે ગણો (Ram: ₹3 forfeit - ₹2 ખોટ = ₹1 × 500; Shyam: ₹6 - ₹2 = ₹4 × 750; કુલ ₹3,500).

અમુક જ re-issue: જેટલા shares re-issue થયા હોય તેટલા પૂરતું જ Capital Reserve માં transfer — ઇ.ત. forfeit થયેલા 2,000 માંથી 1,500 shares ₹75 paid-up સામે ₹65 માં re-issue: share દીઠ forfeit ₹25 - ખોટ ₹10 = ₹15 × 1,500 = ₹22,500; બાકીના 500 shares પરનું credit re-issue થાય ત્યાં સુધી Forfeited Shares A/c માં ચાલુ રહે છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Forfeited shares નું re-issue એ વેચાણ છે, allotment નથી --- forfeited share ફક્ત વેચવા માટે company પાસે રહે છે; એટલે 'reissue is allotment but not sale' એ False છે.
- Forfeiture ની entry બરાબર ફરી લખો (called-up થી Share Capital Dr; ખરેખર મળેલી રકમથી Forfeited Shares credit) અને સમજાવો કે re-issue થાય ત્યાં સુધી Forfeited Shares A/c નું balance વધારાની રકમ કેમ નથી.
- Re-issue price face value કરતાં વધુ હોય તો વધારાનું Securities Premium A/c માં જાય છે.

TQ 12.1 • PYQ 2021-Jan [1] (a) (i) {C} • True/False • 2M • Pg 710	5× પુછાયું	LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ
TQ 12.2 • RTP 2023-Dec [1] (x) • True/False • --- • Pg 711		LEVEL I સમજ (Understanding)	સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 10 પ્રશ્નો

- Formula પાકો કરો: Capital Reserve = re-issue થયેલા shares પર forfeit થયેલી રકમ – re-issue પર આપેલું discount; ફક્ત re-issue થયેલા ભાગ પૂરતું જ transfer (ઇ.ત. 4,000 માંથી 3,000 shares re-issue).
- શરૂથી અંત સુધીના 15-mark problems નો મહાવરો કરો: over-subscription + pro-rata + premium + બે lots નું forfeiture + fully paid તરીકે re-issue, સાથે journal, Cash Book અને balance-sheet extract.
- જુદી-જુદી વ્યક્તિઓને જુદા ભાવે અમુક shares નું re-issue (ઇ.ત. 600 માંથી 400 shares Z ને) અને 4-mark વાળા forfeiture/re-issue entry ના ટૂંકા સેટ મહાવરો કરો.

PQ 12.1 • PYQ 2019-Jun [6] (a) • Practical • 10M • Pg 711	7× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 12.4 • RTP 2022-May [18] • Practical • --- • Pg 717		LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 12.5 • MTP 2023-Apr [6] (a) • Practical • 10M • Pg 718	2× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 12.7 • PYQ 2018-Nov [6] (a) (i) • Practical • 4M • Pg 724	12× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 12.9 • PYQ 2026-Jan [5] (c) • Practical • 10M • Pg 729	2× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 12.2 • PYQ 2021-Jul [6] (a) • Practical • 15M • Pg 713		LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું
PQ 12.3 • PYQ 2021-Dec [6] (a) • Practical • 15M • Pg 715	4× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અઘરું

PQ 12.6 • PYQ 2023-Jun [6] (a) • Practical • 15M • Pg 720 5x પુછાણું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 12.8 • PYQ 2025-Sep [6] (a) • Practical • 15M • Pg 725	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 12.10 • PYQ 2026-May [6] (a) • Practical • 15M • Pg 732	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિષય 13: રોકડ સિવાયના Consideration સામે Shares નું Issue

P1-C11-U11.2-T13 • Topic 13: Issue of Shares for Consideration other than Cash

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §2.13 Illustration 18 સાથે વાંચો: assets સામે કે promoters/lawyers ની સેવા સામે issue થતા shares.

નોંધ

Nature: shares સીધા land, buildings કે બીજા assets ના બદલામાં, અથવા company ની રચનામાં promoters/lawyers ની સેવાની ચુકવણી તરીકે issue થઈ શકે; 'Share Capital' હેઠળ અલગ બતાવાય છે; allotment પછી નક્કી કરેલા સમયમાં company એ Registrar સમક્ષ, જે વેચાણ કે સેવા સામે shares allot થયા હોય તેનો લેખિત contract રજૂ કરવો પડે.

Measurement: accounting standards પ્રમાણે shares/securities issue કરીને લીધેલી asset ની acquisition cost એટલે issue કરેલી securities ની fair value (જે statutory authorities એ નક્કી કરેલી issue price પરથી જણાય) — તે nominal/par value જેટલી જ હોય એવું જરૂરી નથી.

Entries: ખરીદી વખતે Dr. Asset A/c / Cr. Vendor A/c, પછી fully paid shares ના allotment વખતે Dr. Vendor A/c / Cr. Share Capital A/c (અથવા સીધું Dr. Assets A/c / Cr. Share Capital A/c).

એકમ 11.3: Debentures નું Issue

P1-C11-U11.3 • મહત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 2 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 20.3% પ્રશ્નો • 15 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C11-U11.3-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.1 વાંચો: companies debt financing અને debentures તરફ કેમ વળે છે.

નોંધ

Debt financing: corporate વિસ્તરણ અને વિકાસની સતત વધતી જરૂરિયાત સામે equity financing પૂરતું નથી — public subscription માટે debt instruments કાઢવાથી cost of capital ઘટે છે અને યોગ્ય capital structure ગોઠવી શકાય છે; નાણાં ઊભાં કરવા company જે debt instruments કાઢે તેમાં debenture સૌથી વધુ વપરાતું છે.

વિષય 2: અર્થ

P1-C11-U11.3-T02 • Topic 2: Meaning

પહેલાં વાંચો Para 3.2 વાંચો: Companies Act, 2013 ની Sec 2(30) હેઠળ debenture ની definition (જેમાં debenture stock, bonds કે દેવું દર્શાવતું કોઈ પણ instrument આવે, assets પર charge હોય કે ન હોય) અને para 3.4 માં debentures અને shares વચ્ચેનો ફરક.

નોંધ

Debenture, Sec 2(30) (SM): “‘Debenture’ includes debenture stock, bonds or any other instrument of a company evidencing a debt, whether constituting a charge on the assets of the company or not” — એટલે debenture secured કે unsecured બંને હોઈ શકે.

Nature: company પોતાની seal હેઠળ કાઢેલું bond, જે દેવું સ્વીકારે છે અને principal અને interest પાછા ચૂકવવાની શરતો ધરાવે છે; charge ઊભો કર્યો હોય તો તે Registrar પાસે register થાય ત્યારે જ valid ગણાય; mortgage-debenture holders ના રક્ષણ માટે સામાન્ય રીતે trustees નીમાય છે; કોઈ company voting rights વાળા debentures કાઢી શકે નહીં — holders creditors છે, owners નહીં.

Debentures	Shares
Holders company ની creditors છે	Holders company ની owners છે
Voting rights નહીં — કાબૂ સામે કોઈ ખતરો નહીં	Voting rights — company ની કારભાર પર કાબૂ
Fixed-rate interest, profit હોય કે ન હોય ચૂકવવું પડે	Dividend બદલાતું (equity), profits પર આધાર
Interest એ profit સામેનો charge, tax-deductible	Dividend એ appropriation, deductible નહીં
Long Term Borrowings હેઠળ બતાવાય	Shareholders' Funds — Share Capital હેઠળ બતાવાય
Forfeit ન થાય; issue ની શરતો પ્રમાણે convertible	ન ચૂકવાયેલા calls માટે forfeit થાય; કદી convertible નહીં
Liquidation વખતે shareholders પહેલાં ચૂકવાય	Shareholders ને સૌથી છેલ્લે ચૂકવાય

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Debenture holders એ CREDITORS છે, owners નહીં --- તેમને voting rights નથી; Act સ્પષ્ટપણે voting rights વાળા debentures કાઢવાની મનાઈ કરે છે, એટલે 'debenture holders enjoy voting rights' એ False છે.
- કારણ સાથે સમજાવો: debentures secured કે unsecured હોઈ શકે; interest એ profit સામેનો charge છે (tax-deductible) જ્યારે dividend એ appropriation છે.
- યાદ રાખો: debentures Long Term Borrowings હેઠળ આવે છે; liquidation વખતે debenture holders ને shareholders પહેલાં ચૂકવાય છે.

TQ 2.1 • MTP 2024-May [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 738 **3x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 3: Debentures ની Features

P1-C11-U11.3-T03 • Topic 3: Features of Debentures

પહેલાં વાંચો Para 3.3 (debentures ની છ features) અને charges વાળી footnote વાંચો: fixed charge = ચોક્કસ assets પર mortgage; floating charge = ભવિષ્યની assets સહિત બધી assets પર.

નોંધ

છ features (para 3.3): (1) company ને આપેલી loan દર્શાવતું document (2) fixed interest વાળી security, જેનું interest નક્કી તારીખે due થાય (3) profit ના સ્તરની પરવા કર્યા વગર પહેલેથી નક્કી કરેલા દરે interest (4) principal નક્કી ભાવિ તારીખે પાછું ચૂકવાય કે shares/બીજા debentures માં convert થાય (5) security તરીકે assets પર charge create કરે પણ ખરી અને ન પણ કરે (6) સામાન્ય રીતે stock exchange મારફતે face value થી ઉપર કે નીચે વેચાઈ શકે.

Fixed સામે floating charge (footnote): FIXED charge એ ચોક્કસ assets પર mortgage છે, જે debenture holders ની સંમતિ વગર વેચી શકાતી નથી અને તેના વેચાણમાંથી પહેલાં holders ને ચૂકવાય છે; FLOATING charge સામાન્ય રીતે company ની બધી assets પર હોય છે, ભવિષ્યની assets સહિત — આ બે ઊલટાવીને મૂકેલું વિધાન standard False trap છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- FIXED charge ચોક્કસ assets પર હોય છે, જે debenture holders ની સંમતિ વગર વેચી શકાય નહીં; ભવિષ્યની સહિત બધી assets સામાન્ય રીતે FLOATING charge માં આવે --- બંને ઊલટાવેલું વિધાન False છે.
- Features સમજાવો: loan દર્શાવતું document, profits ની પરવા વગર નક્કી તારીખે ચૂકવાતું fixed-rate interest, ભાવિ તારીખે પાછું ચૂકવાય કે convert થાય, અને stock exchange પર face value થી ઉપર કે નીચે વેચાઈ શકે.

TQ 3.1 • PYQ 2022-Nov [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 739 **2x પુછાયું** **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 4: Debentures અને Shares વચ્ચેનો ફરક

P1-C11-U11.3-T04 • Topic 4: Distinction Between Debentures and Shares

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §3.4 વાંચો: debentures અને shares વચ્ચેનો દસ મુદ્દાનો કોષ્ટકરૂપ ફરક.

નોંધ

Debentures	Shares
Holders company ની creditors છે	Holders company ની owners છે
Voting rights નહીં — હાલના કાબૂ સામે કોઈ ખતરો નહીં	Voting rights — company ની કારભાર પર કાબૂ
પહેલેથી નક્કી fixed rate એ interest, profit હોય કે ન હોય ચૂકવવું પડે; બધા shares કરતાં પહેલાં	Equity dividend બદલાતા દરે, જેના પર profits ની અસર (preference dividend નક્કી)
Interest એ profits સામેનો charge, tax-deductible	Dividend એ profit નું appropriation, deductible નહીં
ઘણા પ્રકાર: secured/unsecured, redeemable/irredeemable, registered/bearer, convertible/non-convertible	ફક્ત બે પ્રકાર — equity અને preference
Balance sheet માં “Long Term Borrowings” હેઠળ બતાવાય	“Shareholders' Funds” — Share Capital હેઠળ બતાવાય
Issue ની શરતો પ્રમાણે બીજા debentures કે shares માં convertible	Shares બીજા shares માં convert થઈ શકતા નથી
Calls ન ચૂકવવા બદલ forfeit થઈ શકતા નથી	Allotment/call money ન ચૂકવવા બદલ forfeit થઈ શકે
Redemption ની શરતો પ્રમાણે maturity એ પૈસા પાછા	Equity ના પૈસા ફક્ત liquidation વખતે પાછા (preference વહેલા)
Liquidation વખતે shareholders પહેલાં ચૂકવાય	Liquidation વખતે debenture holders, trade payables વગેરે પછી છેલ્લે ચૂકવાય

વિષય 5: Debentures ના પ્રકાર

P1-C11-U11.3-T05 • Topic 5: Types of Debentures

પહેલાં વાંચો Para 3.5 વાંચો: security પ્રમાણે (secured/naked), convertibility પ્રમાણે (convertible/non-

convertible), permanence પ્રમાણે (redeemable/irredeemable કે perpetual), negotiability પ્રમાણે (registered/bearer) અને priority પ્રમાણે (first/second mortgage) વર્ગીકરણ.

નોંધ

પાંચ આધાર (para 3.5): Security — secured (fixed/floating charge) સામે unsecured/naked (ફક્ત ચૂકવવાનું વચન, investors માટે જોખમી); Convertibility — convertible (issue ની શરતો પ્રમાણે આખા કે અંશતઃ, par/premium/discount પર equity માં — holders ને shareholder બનવાની તક) સામે non-convertible (ફક્ત પાછા ચૂકવાય); Permanence — redeemable (શરતો પ્રમાણે પાછા ચૂકવાય, દા.ત. 8 years પછી) સામે irredeemable/perpetual (company ના જીવન દરમિયાન પાછા ન ચૂકવાય, ફક્ત liquidation વખતે); Negotiability — registered સામે bearer; Priority — first સામે second mortgage.

Registered સામે bearer: registered — જેનું નામ/સરનામું/holding Register of Debenture holders માં હોય તે holder ને payable, સહેલાઈથી transfer ન થાય, transfer Companies Act, 2013 ની વિધિ પ્રમાણે; bearer — negotiable instruments, ફક્ત આપી દેવાથી transfer થાય, કોઈ transfer deed નહીં અને company ના ચોપડે નોંધ નહીં, interest bearer ને જ ચૂકવાય, તે કોણ છે તે જોયા વગર.

Priority: first mortgage debentures charge મૂકેલી મિલકતમાંથી પહેલાં ચૂકવાય છે; second mortgage debentures first mortgage debentures પતાવ્યા પછી જ ચૂકવાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Irredeemable (perpetual) debentures company ના જીવન દરમિયાન પાછા ચૂકવાતા નથી, ફક્ત liquidation વખતે ચૂકવાય છે --- એટલે 'perpetual debentures are payable at the time of liquidation' એ True છે.
- Registered debentures (transfer Companies Act ની વિધિ પ્રમાણે) અને bearer debentures (negotiable, ફક્ત આપી દેવાથી transfer, interest bearer ને) વચ્ચેનો ફરક આપો.
- First mortgage debentures charge મૂકેલી મિલકતમાંથી પહેલાં ચૂકવાય; second mortgage debentures તેમના પછી જ.
- Convertibility પણ સ્પષ્ટ રાખો: convertible debentures (આખા કે અંશતઃ) issue ની શરતો પ્રમાણે equity shares બની શકે, જેથી holders ને shareholder બનવાની તક મળે; non-convertible debentures ફક્ત પાછા ચૂકવાય છે.

TQ 5.1 • PYQ 2023-Jun [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 739

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 6: Debentures નું Issue

P1-C11-U11.3-T06 • Topic 6: Issue of Debentures

પહેલાં વાંચો Para 3.6 વાંચો: par, discount કે premium પર issue થતા debentures ની journal entries (premium Securities Premium A/c માં credit), હપતામાં ઉધરાણી, અને જુદી-જુદી redemption શરતો સાથેનું issue.

નોંધ

મૂળ સાંકળ (par પર): Dr. Bank / Cr. Debenture Application; allotment વખતે Dr. Debenture Application / Cr. ...% Debentures; allotment call — Dr. Debenture Allotment / Cr. ...% Debentures, પછી Dr. Bank / Cr. Debenture Allotment; calls માટે એ જ ઢાંચો; over-subscription — refund ની તારીખે વધારાનું પાછું: Dr. Debenture Application / Cr. Bank.

Discount પર: Dr. Debenture Application (રોકડ) + Dr. Discount on Issue of Debentures A/c / Cr. ...% Debentures nominal value થી — Act debenture ની discount પર કોઈ મર્યાદા મૂકતો નથી; **Premium પર:** Cr. Securities Premium A/c — debentures પણ 'securities' છે, એટલે આ premium નો ઉપયોગ Sec 52 પ્રમાણે જ થાય.

Premium પર redeemable: redemption નું premium allotment વખતે જ નોંધો (prudence) — Dr. Loss on Issue of Debentures / Cr. Premium on Redemption of Debentures A/c (personal account, એટલે liability); par પર issue હોય તો ખોટ એટલે redemption નું premium (દા.ત. ₹100 નું debenture ₹110 માં redeemable: ખોટ ₹10).

Discount સાથે redemption premium: Dr. Debenture Allotment + Dr. Discount/Loss on Issue (discount + premium on redemption) / Cr. ...% Debentures + Cr. Premium on Redemption — દા.ત. ₹100 પર 6% discount થી issue અને 5% premium પર redeemable: debenture દીઠ કુલ ખોટ ₹11.

ભાવની સમજ: market interest rate coupon rate કરતાં વધુ હોય ત્યારે debentures discount પર issue થાય છે (ખરો દર $12 \div 90 \times 100 = 13.33\%$) અને market rate ઓછો હોય ત્યારે premium પર (effective $12 \div 110 \times 100 = 10.91\%$).

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- મૂળ સાંકળનો મહાવરો કરો: Bank Dr To Debenture Application; Debenture Application Dr To ...% Debentures (premium પર issue હોય તો To Securities Premium પણ); allotment due/received ની entries.
- Debentures નું over-subscription સંભાળો --- refund ની તારીખે વધારાની application money પાછી આપો (દા.ત. 3,50,000 issue સામે 3,85,000 apply).
- Partly convertible debentures માં convert થતો ભાગ equity માં અલગ પાડો અને બાકીના non-convertible ભાગ પર તે મુદતનું interest ગણો.
- Discount પર issue અને premium/discount પર redeemable નો મહાવરો કરો: Discount/Loss on Issue of Debentures ને discount અને redemption પર ચૂકવવાના premium બંનેથી debit કરો, સામે Premium on Redemption of Debentures A/c credit.

PQ 6.1 • PYQ 2021-Jul [5] (b) • Practical • 10M • Pg 740 **2x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 6.2 • RTP 2024-Sep [15] • Practical • --- • Pg 742 **4x પુછાયું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 6.3 • RTP 2025-May [16] • Practical • --- • Pg 742

LEVEL II

મધ્યમ

વિષય 7: Collateral Security તરીકે Debentures નું Issue

P1-C11-U11.3-T07 • Topic 7: Issue of Debentures as Collateral Security

પહેલાં વાંચો Para 3.7 વાંચો: collateral security નો અર્થ અને disclosure ની બે રીત --- Method 1 (કોઈ entry નહીં; secured liability નીચે નોંધ) અને Method 2 (Debentures Suspense A/c Dr To % Debentures A/c).

નોંધ

Meaning: loan કે વધઘટ થતા overdraft માટે company પોતાના જ debentures વધારાની ટેકારૂપ security તરીકે આપે; due date એ loan પાછી ન ચૂકવાય તો જ lender તેનો ઉપયોગ કરી શકે (ત્યારે તે બધા હકો સાથે debenture holder બને); interest ફક્ત loan પર જ ચૂકવાય, collateral debentures પર નહીં; loan ચૂકવાઈ જાય એટલે debentures છૂટા થાય.

Method 1 (પસંદ કરાતી, કોઈ entry નહીં): ચોપડે કોઈ entry નહીં — Notes to Accounts માં secured liability નીચે નોંધ મૂકીને issue ની હકીકત બતાવાય, દા.ત. IDBI loan ₹1,00,00,000 “Collaterally secured by issue of ₹1,50,00,000 14% First Mortgage Debentures”.

Method 2: Dr. Debentures Suspense A/c / Cr. ...% Debentures A/c; Debentures Suspense એ ASSETS બાજુ Other Non-Current Assets હેઠળ આવે છે અને સામે debentures liabilities બાજુ per contra — તેને liability બાજુ મૂકતું વિધાન False છે; loan ચૂકવાય ત્યારે આ entry ઊલટાવાય છે.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

- Debentures Suspense Account એ ASSETS બાજુ (Other Non-Current Assets) આવે છે, અને સામે debentures liabilities બાજુ per contra --- એટલે તે liability બાજુ આવે છે એવું વિધાન False છે.
- તેની રીત સમજાવો: loan પાછી ન ચૂકવાય તો જ lender debentures નો ઉપયોગ કરી શકે; interest ફક્ત loan પર જ ચૂકવાય, collateral debentures પર નહીં; loan ચૂકવાય ત્યારે entry ઊલટાવાય છે.

TQ 7.1 • PYQ 2022-May [1] (a) (v) {C} • True/False • 2M • Pg 744 4x પુછાયું **LEVEL I**
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 8: રોકડ સિવાયના Consideration સામે Debentures નું Issue

P1-C11-U11.3-T08 • Topic 8: Issue of Debentures in Consideration other than for Cash

પહેલાં વાંચો Para 3.8 વાંચો: assets કે ધંધો લઈ લેતાં vendors ને debentures અપાય ત્યારની entries --- Sundry Assets Dr, To Liabilities, To Vendors; પછી Vendors Dr To Debentures (અને Securities Premium, કે Discount on Issue debit કરીને), જેમાં goodwill કે capital reserve સરવાળો સરખો કરે છે.

નોંધ

Entries (vendor/ધંધો લેવો): Dr. Sundry Assets (લીધેલી assets) / Cr. Sundry Liabilities (સ્વીકારેલી liabilities) + Cr. Vendors (purchase consideration); પછી Dr. Vendors / Cr. Debentures — premium પર issue હોય તો Cr. Securities Premium સાથે, કે discount પર હોય તો Dr. Discount on Issue of Debentures સાથે.

Debentures ની સંખ્યા: purchase consideration ÷ debenture દીઠ issue price — par પર: $PC \div \text{par value}$; premium પર: $PC \div (\text{par} + \text{premium})$; discount પર: $PC \div (\text{par} - \text{discount})$.

Goodwill/Capital Reserve: લીધેલી net assets કરતાં purchase consideration વધુ હોય તો તે વધારો Goodwill માં debit થાય; ઓછું હોય તો Capital Reserve માં credit થાય.

ભેગું issue (Illustration 10): દરેક ભાગ અલગ ગણો — 90% પર રોકડ issue (10% થી Dr. Discount on Issue), fixed assets સામે vendor ને issue, અને loan માટે bank ને collateral તરીકે issue (કોઈ entry નહીં; liability નીચે નોંધ).

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 2 પ્રશ્નો

- Issue થયેલા debentures ની સંખ્યા ગણો = purchase consideration ÷ debenture દીઠ issue price (par, premium કે discount) --- દા.ત. ₹9,90,000 નું machinery ₹100 ના debentures થી par પર, 10% premium પર (9,000 debentures) કે 10% discount પર (11,000 debentures) પતાવવું.
- ધંધો લઈ લેતાં નોંધો: assets Dr, liabilities Cr, purchase consideration થી Vendor Cr; net assets કરતાં consideration વધુ = Goodwill, ઓછું = Capital Reserve (દા.ત. assets ₹9,00,000, liabilities ₹1,20,000, consideration ₹8,80,000 → Goodwill ₹1,00,000).
- એક જ question માં ભેગાં issues નો મહાવરો કરો: vendor ને debentures, 90% પર રોકડ સામે, અને bank ને collateral તરીકે --- દરેક ભાગ અલગ ગણો.

PQ 8.1 • PYQ 2020-Nov [6] (b) • Practical • 5M • Pg 745 8x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

PQ 8.2 • RTP 2025-Jan [17] • Practical • ---- • Pg 746 4x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

વિષય 9: Debentures ના Issue પરના Discount/Loss નું Treatment

P1-C11-U11.3-T09 • Topic 9: Treatment of Discount/Loss on Issue of Debentures

પહેલાં વાંચો Para 3.9 વાંચો: issue પરનું discount/loss એ capital loss છે, જે debentures ના જીવનકાળમાં amortise થાય --- નક્કી મુદતના અંતે redeem થાય તો straight-line, હપતામાં redeem થાય તો બાકી રહેલા debentures ના પ્રમાણમાં.

નોંધ

નિયમ: issue પરનું discount/loss એ capital loss છે, જે issue અને redemption વચ્ચેના ગાળામાં amortise થાય છે (સામાન્ય રીતે 3-5 years, debenture ની મુદતથી વધુ કદી નહીં); દર વર્ષે માંડી વાળવાની entry — Dr. Profit and Loss A/c / Cr. Discount (કે Loss) on Issue of Debentures A/c; હજુ ન લખાયેલું balance write-off ની મુદત પ્રમાણે Non-current/Current asset તરીકે બતાવાય છે.

નક્કી મુદતે redemption (straight line): કુલ discount દર વર્ષે સરખા ભાગે માંડી વાળો — દા.ત. 1,00,000 debentures $\times$ ₹6 discount = ₹6,00,000, 5 years માં = ₹1,20,000 p.a.

વાર્ષિક drawings થી redemption: દર વર્ષે બાકી રહેલા debentures ના પ્રમાણમાં માંડી વાળો — દર વર્ષે 1/5th ભાગ redeem થાય તો 5:4:3:2:1, એટલે ₹1,20,000 ના ભાગ પડે ₹40,000, ₹32,000, ₹24,000, ₹16,000, ₹8,000.

Discount અને premium પર redeemable: allotment વખતે જ કુલ Loss on Issue = discount + redemption પર ચૂકવવાનું premium નોંધો, સામે Premium on Redemption of Debentures A/c credit — દા.ત. ₹10,00,000 10% discount પર અને 5% premium પર redeemable: ખોટ ₹1,50,000, 5 years માં ₹30,000 p.a. માંડી વળાય.

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 3 પ્રશ્નો

- નક્કી મુદતે redemption: કુલ discount સરખા ભાગે માંડી વાળો, દા.ત. ₹0.60 $\times$ 1,00,000 = ₹60,000, 5 years માં = ₹12,000 p.a. (P&L Dr To Discount on Issue of Debentures).
- વાર્ષિક drawings થી redemption: બાકી રહેલી રકમના પ્રમાણમાં માંડી વાળો (સરખા વાર્ષિક redemption માટે 5:4:3:2:1 નો ઢાંચો).
- Issue discount પર હોય અને સાથે premium પર redeemable હોય ત્યારે allotment વખતે જ કુલ Loss on Issue = discount + redemption premium નોંધો, સામે Premium on Redemption of Debentures A/c credit.
- હજુ ન લખાયેલું balance write-off ની મુદત પ્રમાણે Non-current/Current asset માં વહેંચીને બતાવો; યાદ રાખો: question આખું વર્ષ આવરી લેતું હોય તો સાથે interest ની entries પણ કરવાની.

PQ 9.1 • PYQ 2018-Nov [6] (b) • Practical • 5M • Pg 748 **5x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

સરળ

PQ 9.2 • MTP 2022-Nov S1 [6] (b) • Practical • 5M • Pg 748 **2x પુછાણું**

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

PQ 9.3 • RTP 2025-Sep [15] • Practical • --- • Pg 749

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

વિષય 10: Debentures પરનું Interest

P1-C11-U11.3-T10 • Topic 10: Interest on Debentures

પહેલાં વાંચો Para 3.10 વાંચો: nominal value પર coupon rate એ interest એ profits સામેનો charge છે, profits હોય કે ન હોય ચૂકવવું પડે, અને તેમાંથી TDS કપાય છે; interest due, TDS બાદ કરીને ચુકવણી, TDS જમા કરાવવું અને P&L માં transfer ની entries.

નોંધ

Nature: NOMINAL value પર coupon rate એ interest એ profits સામેનો CHARGE છે — profits હોય કે ન હોય ચૂકવવું પડે, અને debentures બધા shares કરતાં આગળ છે, એટલે preference અને equity બંને dividend પહેલાં interest ચૂકવાય છે; સામે dividend એ profit નું appropriation છે અને tax-deductible નથી.

TDS: company Income-tax Act, 1961 પ્રમાણે tax કાપીને બાકીનું interest ચૂકવે છે અને કાપેલો TDS income-tax authorities પાસે જમા કરાવે છે.

Entries નો સેટ: (1) interest due — Dr. Interest A/c / Cr. Debenture holders' A/c; (2) ચૂકવણી — Dr. Debenture holders' / Cr. TDS Payable + Cr. Bank; (3) જમા — Dr. TDS Payable / Cr. Bank; (4) વર્ષના અંતે — Dr. Profit and Loss / Cr. Interest A/c.

ગણતરી (Illustration 13): છ-માસિક interest = nominal value $\times$ coupon $\times 6 \div 12$ — ₹10,00,000 પર 12% એટલે 30 June અને 31 December દરેકે ₹60,000; 10% લેખે TDS = ₹6,000, holders ને મળે ₹54,000; સાથે issue પરના discount/loss નું વાર્ષિક write-off જોડો (₹1,50,000 $\times 1/5$ = ₹30,000 P&L માં).

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Debenture interest એ CHARGE છે, profits હોય કે ન હોય ચૂકવવું પડે --- ખોટ હોય તો પણ છૂટ નથી; તે preference અને equity બંને dividend પહેલાં આવે છે, એટલે 'payable after preference dividend' એ False છે.
- Interest (nominal value પર tax-deductible charge) અને dividend (profit નું appropriation) વચ્ચેનો ફરક કારણ સાથે જવાબમાં આપો.

TQ 10.1 • MTP 2024-Aug [1] (a) (vi) {C} • True/False • 2M • Pg 752 5x પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 10.2 • RTP 2025-Jan [1] (x) • True/False • --- • Pg 752 3x પુછાયું

LEVEL I

સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- Entries નો સેટ મહાવરો કરો: Interest A/c Dr To Debenture holders; Debenture holders Dr To TDS Payable અને Bank; TDS Payable Dr To Bank; વર્ષના અંતે P&L Dr To Interest.
- Nominal value પર છ-માસિક interest ગણો (દા.ત. ₹20,00,000 પર 10% એટલે 30 June અને 31 Dec દરેકે ₹1,00,000) સાથે 10% TDS, અને તેની સાથે issue પરના discount નું વાર્ષિક write-off જોડો.

PQ 10.1 • PYQ 2019-Jun [6] (b) • Practical • 5M • Pg 753 6x પુછાયું

LEVEL II

ઉપયોગન (Application)

મધ્યમ

એકમ 11.4: Bonus Issue અને Rights Issue નું Accounting

P1-C11-U11.4 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 4 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 12.2% પ્રશ્નો • 9 પ્રશ્નો

વિષય 1: Bonus Shares નું Issue

P1-C11-U11.4-T01 • Topic 1: Issue of Bonus Shares

પહેલાં વાંચો Companies Act, 2013 નું Section 63 વાંચો (bonus issue ની sources અને શરતો), fully paid bonus shares ની અને partly paid shares ને fully paid કરવાની journal entries, અને bonus પછીના Balance Sheet extracts, જેમાં Share Capital અને Reserves and Surplus ની Notes આવે.

નોંધ

Bonus issue (SM): “an issue of additional shares to existing shareholders free of cost in proportion to their existing holding” — તેને capitalisation of profits કે scrip issue પણ કહે છે; નવા નાણાં આવતા નથી, net worth બદલાતી નથી; અસર: share capital વધે, EPS અને per-share values ઘટે, accumulated profits ઘટે, market તેને સારી રીતે લે છે અને ભાવ તે પ્રમાણે ગોઠવાય છે.

Sec 63 ની sources અને શરતો: fully paid bonus shares ફક્ત (i) free reserves, (ii) securities premium, (iii) capital redemption reserve માંથી — revaluation reserve માંથી કદી નહીં; શરતો: articles માં સત્તા હોય, Board ની ભલામણ પર general-meeting ની મંજૂરી, deposits કે debt securities ની interest/principal માં કે employees ના કાયદેસર દેવાં (PF, gratuity, bonus) માં કોઈ default ન હોય, partly paid shares પહેલાં fully paid કરેલા હોય, dividend ના બદલામાં ન હોય, અને એક વાર જાહેર થયા પછી Board તે પાછું ખેંચી શકે નહીં.

Pro-forma entries (fully paid bonus): (1) Dr. Capital Redemption Reserve / Securities Premium / General Reserve / P&L → Cr. Bonus to Shareholders; (2) Dr. Bonus to Shareholders → Cr. Equity Share Capital; “free reserves માં ઓછામાં ઓછો ઘટાડો” જોઈતો હોય તો પહેલાં CRR અને Securities Premium (રોકડમાં ઉધરાયેલું) વાપરો, પછી General Reserve, અને P&L ને સરવાળો સરખો કરનારો આંકડો રાખો.

Partly paid shares: securities premium અને CRR ફક્ત fully paid bonus shares માટે જ વપરાય — હાલના shares પર બાકી રકમ ભરવા ફક્ત free reserves જ વપરાય; entries: Dr. General Reserve / P&L → Cr. Bonus to Shareholders; Dr. Share Final Call → Cr. Share Capital; Dr. Bonus to Shareholders → Cr. Share Final Call; final call રોકડમાં મળે (Dr. Bank → Cr. Final Call) ત્યાં bonus પછી fully paid shares પર ગણાય (દા.ત. 4 દીઠ 1).

Balance Sheet extract: Notes માં દરેક reserve નીચે “Less: Utilised for bonus issue” બતાવો અને issued capital માં bonus રૂપે અપાયેલા shares અલગ દર્શાવો; ધ્યાન રાખો કે authorised capital bonus પછીની issued capital કરતાં ઓછી ન રહે — ઓછી હોય તો general-meeting resolution કરીને વધારો, અને resolution ની નકલ સાથે return of bonus issue ROC માં ભરો.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

TQ 1.1 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (vi) • True/False • 2M • Pg 758

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 6 પ્રશ્નો

- બે પગલાંની entries નો મહાવરો કરો: Dr. CRR / Securities Premium / General Reserve / P&L → Cr. Bonus to Shareholders; પછી Dr. Bonus to Shareholders → Cr. Equity Share Capital.
- 'Free reserves માં ઓછામાં ઓછો ઘટાડો' માટે ક્રમ પાળો: પહેલાં CRR અને Securities Premium (રોકડમાં ઉઘરાયેલું), પછી General Reserve, અને P&L સરવાળો સરખો કરનારો આંકડો; Revaluation Reserve ને કદી અડશો નહીં.
- Shares partly paid હોય (₹7.50 કે ₹8 paid-up, કે calls-in-arrear) ત્યાં પહેલાં final-call ની entries કરો (Share Final Call Dr. to Share Capital; Bank Dr. to Final Call) --- bonus ફક્ત fully paid shares પર જ ગણાય; ધ્યાન રાખો કે partly paid shares ભરવા CRR/Securities Premium ન વપરાય (ફક્ત free reserves જ).
- Ratio પરથી bonus shares ગણવાનો (દા.ત. 4 દીઠ 1), bonus પછીની issued capital authorised કરતાં વધી જાય તો authorised capital ચકાસવાનો કે વધારવાનો, અને reserves નીચે 'Less: Utilised for bonus issue' બતાવતો Balance Sheet extract લખવાનો મહાવરો કરો.

PQ 1.1 • PYQ 2024-Jun [5] (c) • Practical • 10M • Pg 759	8× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 1.2 • MTP 2024-Jul [5] (c) • Practical • 10M • Pg 761	3× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 1.3 • MTP 2024-Aug [5] (b) • Practical • 10M • Pg 763		LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 1.5 • RTP 2026-May [14] (b) PQ • Practical • --- • Pg 768		LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 1.6 • PYQ 2026-May [5] (c) • Practical • 10M • Pg 770		LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 1.4 • MTP 2024-Dec S1 [5] (c) • Practical • 10M • Pg 766	5× પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિષય 2: Right Issue

P1-C11-U11.4-T02 • Topic 2: Right Issue

પહેલાં વાંચો Section 62(1)(a) ની rights offers અંગેની શરતો, right issue ના ફાયદા-ગેરફાયદા, rights shares નું accounting (સામાન્ય issue જેવું જ, securities premium સાથે), અને cum-right/ex-right value અને value-of-right ની formulas વાંચો.

નોંધ

Sec 62(1)(a) right of first refusal: નવા shares પહેલાં હાલના equity shareholders ને તેમના holding ના પ્રમાણમાં offer કરવા પડે; offer notice થી થાય, જેમાં shares ની સંખ્યા લખેલી હોય, અને તે 15 દિવસથી ઓછી નહીં અને 30 દિવસથી વધુ નહીં એટલી ખુલ્લી રહે (ન સ્વીકારાય તો નકારી કાઢી ગણાય); notice માં બીજા કોઈની તરફેણમાં renunciation નો હક પણ લખવો પડે (articles જુદું ન કહેતા હોય તો); મુદત પૂરી થયે કે વહેલો ઇનકાર થયે Board એ shares એવી રીતે વેચી શકે જે shareholders અને company ને નુકસાનકારક ન હોય.

અપવાદ (Sec 62): હાલના holders ને offer કરવાની જરૂર નથી જ્યારે shares (1) ESOP હેઠળ employees ને, (2)

special resolution થી registered valuer એ નક્કી કરેલા ભાવે રોકડ કે બીજા consideration સામે કોઈને પણ, (3) special resolution થી મંજૂર debentures/loans સાથે જોડાયેલા conversion option ના ઉપયોગ પર, (4) જાહેર હિતમાં સરકારના આદેશથી debentures/loans ના conversion પર issue થાય.

પાંચ ફાયદા: (1) પ્રમાણસર holding અને financial-governance ના હકો જળવાય (management ઓળખીતાઓને shares આપી દે તેના પર અંકુશ); (2) dilution થી હાલના holders ને નુકસાન થતું નથી — ઓછો ભાવ કે renunciation cum-right value સાચવે છે; (3) public-issue ના expenses સામે કુદરતી hedge; (4) company ની છાપ સુધરે; (5) સફળ થવાની વધુ તક અને public issue કરતાં ગોઠવણમાં સહેલું. **બે ગેરફાયદા:** share ની market value માં ઘટાડો થાય જ છે; આકર્ષક ભાવ ખરી કિંમત સામે તટસ્થ રીતે ચકાસવો પડે.

Formulas: Ex-right value = $[\text{હાલના shares ની Cum-right value} + (\text{Rights shares} \times \text{Issue price})] \div (\text{Existing shares} + \text{Rights shares})$; Value of right = Cum-right value - Ex-right value; દા.ત. cum-right ભાવ ₹150 હોય ત્યારે ₹125 એ 1-for-4: ex-right = $(150 \times 4 + 125 \times 1) \div 5 = ₹145$, value of right = share દીઠ ₹5.

Accounting: સામાન્ય issue જેવું જ — Dr. Bank → Cr. Equity Share Capital, અને face value કરતાં issue price જેટલી વધુ હોય તેટલું Cr. Securities Premium (દા.ત. ₹10 ના 10,000 rights shares ₹31 માં: Bank Dr. 3,10,000; Share Capital 1,00,000; Securities Premium 2,10,000).

સ્મરણ (Remembering) મોઢે કરો • 1 પ્રશ્નો

- Right issue ના 5 ફાયદા યાદ કરી લો: પ્રમાણસર holding અને governance ના હકો જળવાય; ઓછા ભાવ કે renunciation થી cum-right value સચવાય; issue expenses સામે કુદરતી hedge; છાપ સુધરે; સફળતાની વધુ તક અને public issue કરતાં સહેલી ગોઠવણ.
- 2 ગેરફાયદા યાદ કરી લો: share ની market value માં ઘટાડો થાય જ છે; આકર્ષક ભાવ ખરી કિંમત સામે તટસ્થ રીતે ચકાસવો પડે.
- Sec 62(1)(a) ની offer ની શરતો યાદ કરો: notice 15--30 દિવસ પુલ્લી, renunciation નો હક ગણાય (articles મનાઈ ન કરે તો), નકારાયેલા shares Board વેચી શકે.

TQ 2.1 • RTP 2025-May [18] (v) • Short Note • --- • Pg 773

LEVEL I
સ્મરણ (Remembering)

સરળ

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 1 પ્રશ્નો

- મહાવરો કરો: Ex-right value = $(\text{હાલના shares ની Cum-right value} + \text{Rights shares} \times \text{Issue price}) / (\text{Existing shares} + \text{Right shares})$; Value of right = Cum-right value - Ex-right value.
- ₹ lakh માં equity capital અને share દીઠ market price થી શરૂ થતા problems કરો (દા.ત. capital ₹40 lakh, market value ₹45) --- shares ની સંખ્યા કાઢો, offer ratio apply કરો, પછી ex-right price અને value of right ગણો.
- Subscription વખતની journal entry નો મહાવરો કરો: Bank Dr. → To Equity Share Capital અને To Securities Premium (face value કરતાં issue price નો વધારો), સાથે final call, bonus અને પછી rights issue ભેગાં આવતાં questions પણ.

PQ 2.1 • PYQ 2025-May [5] (c) • Practical • 10M • Pg 774

LEVEL II
ઉપયોજન (Application)

મધ્યમ

એકમ 11.5: Preference Shares નું Redemption

P1-C11-U11.5 • મહત્ત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 3 • શ્રેણી A • પ્રકરણના 18.9% પ્રશ્નો • 14 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C11-U11.5-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.1 વાંચો: redemption નો અર્થ અને preference shares ની redemption date.

નોંધ

Redemption: પહેલેથી નક્કી કરેલી રકમે અને સમયે દેવું ચૂકવી દેવાની પ્રક્રિયા — એવો કરાર જેમાં preference shares ને નક્કી મુદતમાં કે મુદતના અંતે નક્કી ભાવે redeem કરવાની જવાબદારી હોય; redemption (maturity) date સામાન્ય રીતે preference share certificate પર છાપેલી હોય છે.

Use: redemption થી company પોતાનું financial structure ગોઠવી શકે, દા.ત. preference shares કાઢી નાખીને તેની જગ્યાએ બીજી securities મૂકવી, જ્યાં ભાવિ વિકાસ જોતાં એ ફેરફાર ફાયદાકારક હોય.

વિષય 2: Redeemable Preference Shares કેમ કઢાય છે

P1-C11-U11.5-T02 • Topic 2: Purpose of Issuing Redeemable Preference Shares

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.2 વાંચો, જેમાં redeemable preference shares કાઢવાનાં ચાર કારણ આપ્યાં છે.

નોંધ

હેતુ: (1) મંદ primary market માં નાણાં ઊભાં કરવાની સારી રીત; (2) unlisted અને સહેલાઈથી ન વેચાય એવા shares લેતાં ખચકાતી investors ને, shares company redeem કરવાની હોય તો ઉત્તેજન મળે; (3) ધંધામાં નફાકારક રીતે ન વપરાય એટલી વધારાની capital હોય ત્યારે shares redeem કરી શકાય; (4) ખોટ હોય કે નફો ન હોય તો dividend ચૂકવવું પડતું નથી — preference dividend એ profits નું appropriation છે, જ્યારે debentures/loans નું interest એ profits સામેનો charge છે જે ખોટમાં પણ ચૂકવવો પડે.

વિષય 3: Companies Act ની શરતો (Section 55)

P1-C11-U11.5-T03 • Topic 3: Provisions of the Companies Act (Section 55)

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.3 વાંચો: Companies Act, 2013 ના Section 55 ની શરતો, જેમાં Capital Redemption Reserve ની જરૂરિયાત પણ આવે.

નોંધ

Issue: shares થી limited company, તેના Articles માં સત્તા હોય તો, પોતાની મરજીએ redeem થઈ શકે એવા preference shares કાઢી શકે, જેની મુદત સામાન્ય રીતે issue થી 20 years થી વધુ ન હોય — irredeemable preference shares કાઢી શકાય નહીં.

શરતો: (a) redemption ફક્ત divisible/distributable profits માંથી કે એ જ હેતુ માટે કરેલા shares ના fresh issue ની આવકમાંથી; (b) ફક્ત fully paid shares જ redeem થાય; (c) redemption પરનું premium profits માંથી આપવું (નક્કી કરેલી AS પાળતી companies માટે), કે profits અથવા securities premium account માંથી (બીજી companies અને Act પહેલાંના issues માટે).

CRR: shares profits માંથી redeem થાય ત્યારે, redeem થયેલા shares ની nominal રકમ જેટલી (કોઈ fresh issue ની આવક બાદ કરીને) રકમ divisible profits માંથી Capital Redemption Reserve Account માં transfer થાય છે — reduction ની શરતો માટે તેને paid-up capital ગણવામાં આવે છે અને તે ફક્ત fully paid-up bonus shares કાઢવા જ વપરાય; હેતુ એ કે creditors ની security ઘટે નહીં.

વિષય 4: Fully Paid-Up Shares ના Redemption ની રીતો

P1-C11-U11.5-T04 • Topic 4: Methods of Redemption of Fully Paid-Up Shares

પહેલાં વાંચો Section 55 ની શરતો, ત્રણ રીતો (fresh issue, capitalisation of profits, બંનેનું મિશ્રણ), fresh equity issue થી redemption ના ક્ષાયદા-ગેરક્ષાયદા, journal entries અને minimum fresh issue ના workings વાંચો (paras 5.4.1--5.4.5).

નોંધ

Sec 55 ની શરતો: preference shares (સામાન્ય રીતે 20 years માં redeemable) ફક્ત divisible/distributable profits માંથી કે એ હેતુ માટે કરેલા SHARES ના fresh issue ની આવકમાંથી જ redeem થાય (debentures ની આવક ન વપરાય); ફક્ત fully paid shares જ redeem થાય; redemption નું premium profits માંથી અપાય (Sec 133 હેઠળ AS પાળતી companies તેના માટે securities premium ન વાપરી શકે); profits માંથી redeem થાય ત્યાં redeem થયેલી nominal value જેટલી રકમ divisible profits માંથી Capital Redemption Reserve માં transfer કરો — CRR ફક્ત fully paid bonus shares માટે જ વપરાય; બાકી રહેતી “ખાઈ” (a) fresh issue, (b)

capitalisation of profits, કે (c) બંનેના મિશ્રણથી પુરાય છે.

Fresh equity કેમ + ફાયદા/ગેરફાયદા: કાયમી capital જોઈતી હોય (preference પર fixed dividend આવે), divisible profits પૂરતા ન હોય, કે liquidity નબળી હોય ત્યારે કઢાય; ફાયદા: રોકડ બહાર જતી નથી — અત્યારે કે પછી પણ નહીં, નવા shares premium પર મૂકી શકાય, shareholders નું equity નું હિત જળવાય; ગેરફાયદા: ભાવિ earnings નું dilution, બહારના લોકોને આપો તો shareholding બદલાય (rights issue થી તે ટાળી શકાય). “Proceeds” એટલે Share Capital માં જમા થયેલી રકમ — fresh issue નું premium રોકડમાં મળે છે પણ redemption/CRR માટે તે proceeds ગણાતું નથી.

Pro-forma entries: Dr. Bank → Cr. Share Capital (+ premium પર હોય તો Cr. Securities Premium); Dr. Redeemable Pref. Share Capital + Dr. Premium on Redemption of Pref. Shares → Cr. Preference Shareholders; Dr. Preference Shareholders → Cr. Bank; Dr. P&L → Cr. Premium on Redemption; Dr. P&L / General Reserve → Cr. CRR, (redeem થયેલી face value – fresh issue ની proceeds) જેટલી.

Minimum fresh issue (4 પગલાં): (1) વધુમાં વધુ મળતી reserves = balances ઓછા જે લઘુત્તમ રાખવાનું કહ્યું હોય તે; (2) minimum proceeds = preference shares ની nominal value – વધુમાં વધુ મળતી reserves (profits માંથી ચૂકવવાનું redemption નું premium ગોઠવ્યા પછી); (3) shares ની ઓછામાં ઓછી સંખ્યા = minimum proceeds ÷ એક share ની face value; (4) અપૂર્ણાંક ઉપર લો (અને question કહે તો 50/100 ના આગલા ગુણાંક સુધી). દા.ત. ₹5,00,000 redeem કરવા, profits ₹3,00,000, ₹9 ના shares → $2,00,000 \div 9 = 22,222.22 \rightarrow 22,223$ shares (50 ના ગુણાંકમાં 22,250).

નાણાં ઊભાં કરવા fresh issue: preference shareholders ને ચૂકવવાની રકમ (face value + premium) સામે હાથ પરનાં નાણાં સરખાવો — investments ના વેચાણની આવક (વેચાણ પરનો નફો/ખોટ P&L માં) અને લઘુત્તમ રાખવાના balance ઉપરનું bank balance — અને ખૂટતી રકમને એક share ની ISSUE price થી ભાગો; દા.ત. ચૂકવવાના ₹71,500 – investments ₹15,000 – વપરાય એવું bank ₹19,000 = ₹37,500 ÷ ₹50 = 750 shares, પછી CRR = 65,000 – 37,500 = ₹27,500.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 2 પ્રશ્નો

- Redemption માટે equity shares કેમ કઢાય તે સમજાવો (કાયમી capital ની જરૂર, profits ઓછા, liquidity નબળી), સાથે ફાયદા (રોકડ બહાર નહીં, premium શક્ય, equity જળવાય) સામે ગેરફાયદા (earnings નું dilution, rights issue ન કરો તો shareholding બદલાય).
- True/False trap: redemption માટે ફક્ત SHARES ના fresh issue ની આવક જ વપરાય --- debentures ની આવક નહીં; 'proceeds' માં fresh issue નું securities premium પણ ન આવે.

TQ 4.2 • PYQ 2025-Jan [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 780

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

TQ 4.1 • PYQ 2018-Nov [6] (d) • Descriptive • 5M • Pg 779

LEVEL I
સમજ (Understanding)

મધ્યમ

ઉપયોજન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 4 પ્રશ્નો

- Entries નો ક્રમ મહાવરો કરો: fresh issue; Pref. Share Capital + Premium on Redemption Dr. → Pref. Shareholders; ચુકવણી; CRR = redeem થયેલી face value – fresh-issue ની proceeds; redemption નું premium P&L સામે માંડી વાળો (securities premium સામે નહીં).
- Minimum fresh issue: proceeds = nominal value – મળતી reserves (retention ની શરતો અને redemption ની premium પછી); shares = proceeds ÷ face value, ઉપરની બાજુ rounded.
- ફક્ત fully paid shares જ redeem કરો --- calls-in-arrear પર પહેલાં final call મેળવો; ફક્ત divisible profits જ ગણો.

PQ 4.4 • PYQ 2022-Nov [6] (c) • Practical • 5M • Pg 791 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.7 • RTP 2025-May [17] • Practical • --- • Pg 800	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.8 • PYQ 2025-Sep [5] (c) • Practical • 10M • Pg 802	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.10 • PYQ 2026-Sep [6] (a) • Practical • 15M • Pg 807	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 6 પ્રશ્નો

- Balance-Sheet ની આખા questions કરો જેમાં investments નું વેચાણ (નફો/ખોટ), લઘુતમ રાખવાનું bank balance, minimum fresh issue, CRR અને ચુકવણી ભેગાં આવે --- પછી redemption પછીનું Balance Sheet.
- ધ્યાન રાખો: fresh-issue નું premium રોકડ છે પણ CRR માટે 'proceeds' નથી; રાખવાના લઘુતમ balances મળતી reserves ઘટાડે છે.
- 15--20 mark ની problems મહાવરો કરો જ્યાં redemption પછી CRR માંથી bonus issue આવે, કે partly paid preference shares પર final call જોઈએ (અથવા તેમને એમ ને એમ રહેવા દેવાના હોય).

PQ 4.1 • PYQ 2019-May [5] (a) • Practical • 10M • Pg 780	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 4.2 • PYQ 2021-Dec [4] • Practical • 20M • Pg 783	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 4.3 • PYQ 2022-May [5] (a) • Practical • 10M • Pg 788	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 4.5 • PYQ 2024-Jun [6] (a) • Practical • 15M • Pg 794 4x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 4.6 • RTP 2025-Jan [16] • Practical • --- • Pg 797	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
PQ 4.9 • PYQ 2026-Jan [6] (a) • Practical • 15M • Pg 804 2x પુછાયું	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું

વિષય 5: વહેંચ્યા વગરના Profits ના Capitalisation થી Preference Shares નું Redemption

P1-C11-U11.5-T05 • Topic 5: Redemption of Preference Shares by Capitalisation of Undistributed Profits

પહેલાં વાંચો Para 5.5 વાંચો: આખું કે અંશતઃ divisible profits માંથી redemption, redeem થયેલી nominal value જેટલી રકમ Capital Redemption Reserve માં transfer, ક્યા profits divisible ગણાય, અને આ રીતના ફાયદા-ગેરફાયદા.

નોંધ

નિયમ (SM): shares fresh issue સિવાયની રીતે redeem થાય ત્યારે “there shall out of profits which would otherwise have been available for dividend ... be transferred to a reserve to be called the Capital Redemption Reserve Account a sum equal to the nominal amount of the shares redeemed”; divisible profit એટલે કાયદેસર dividend તરીકે વહેંચી શકાય તેવો profit (General Reserve, P&L, Investment Allowance Reserve નો free ભાગ) — securities premium અને capital reserve non-divisible છે અને CRR માટે વાપરી શકાય નહીં; CRR માં transfer થતાં તે profits non-divisible બની જાય છે, એટલે creditors ની security ઘટતી નથી.

Entries: Dr. General Reserve / P&L / બીજા divisible profits → Cr. CRR; Dr. Redeemable Pref. Share Capital (+ Dr. Premium on Redemption) → Cr. Preference Shareholders; Dr. Preference Shareholders → Cr. Bank; Dr. P&L (divisible profit) → Cr. Premium on Redemption of Preference Shares.

ફાયદા/ગેરફાયદા: ફાયદા — equity shareholding ના ટકામાં કોઈ ફેરફાર નહીં, વધારાનાં નાણાં વપરાઈ જાય; ગેરફાયદો — liquidity ઘટે, investments વેચવાં પડે (વેચાણની આવક રોકડ આપે; વેચાણ પરનો નફો/ખોટ P&L માં જાય).

મિશ્ર રીત — formula: ઊભું કરવાનું CRR = redeem થયેલા shares ની Face value – new issue ની Proceeds; એ જ રીતે, new issue માંથી જોઈતી proceeds = redeem થયેલી Face value – વહેંચવા માટે મળતા Profits; CRR નું working અને shares ની સંખ્યા working notes તરીકે લખો — દા.ત. ₹1,00,000 10% premium પર redeem કરવા: મળતા profits GR (80,000–20,000 retained) 60,000 + P&L (20,000–10,000 premium માટે) 10,000 + free IAR 5,000 = ₹75,000, એટલે fresh issue ₹25,000 = ₹10 ના 2,500 shares; fresh issue, investment ના વેચાણ અને ચુકવણી પછીનો bank નો હિસાબ ચકાસો.

ઉપયોગન (Application) પ્રશ્ન હલ કરો • 1 પ્રશ્નો

PQ 5.2 • MTP 2025-Jan S2 [5] (c) • Practical • 10M • Pg 811 3x પુછાયું

LEVEL II
ઉપયોગન (Application)

અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- ભેગાં problems કરો: અમુક redemption fresh issue માંથી, બાકીનું profits માંથી --- CRR = redeem થયેલી face value – fresh issue ની proceeds; ફક્ત divisible profits વાપરો (General Reserve, P&L, Investment Allowance Reserve નો free ભાગ; securities premium કે capital reserve નહીં).

- ઘણાં પરિબળ વાળી માહિતી સંભાળો: preference shares ના બે વર્ગ (fully paid વર્ગ redeem કરો, કે પહેલાં બાકીનું call up કરો), redemption નું premium P&L માં, અને રોકડ ઊભી કરવા investments નું વેચાણ.
- રોકડનો હિસાબ ચકાસો: fresh issue, investment ના વેચાણ અને ચુકવણી પછીનું bank balance; કેટલું capitalise કરવું તે નક્કી કરતાં કહેલા લઘુત્તમ reserve/bank balance જાળવો.
- Journal entries સાથે CRR ની રકમ અને issue થયેલા shares ની સંખ્યાના working notes રજૂ કરો --- CRR ના working ના marks હોય છે.

PQ 5.1 • PYQ 2021-Jan [5] (a) • Practical • 12M • Pg 809

LEVEL II
વિશ્લેષણ (Analysis)

અધરું

વિષય 6: Partly Called-Up Preference Shares નું Redemption

P1-C11-U11.5-T06 • Topic 6: Redemption of Partly Called-Up Preference Shares

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.6 Illustration 9 સાથે વાંચો: preference shares partly called up હોય ત્યારે લેવાતી ધારણાઓ.

નોંધ

નિયમો: ફક્ત fully paid-up preference shares જ redeem થાય — (1) partly called-up shares redeem કરવાના હોય તો ધારો કે redemption પહેલાં final call માગ્યો અને મળી ગયો; (2) fully paid અને partly paid બંને હોય તો ધારો કે ફક્ત fully paid shares જ redeem થાય છે અને partly paid એમ ને એમ રહે છે; (3) યાદ કરાવવા છતાં call money ન મળે તો company shares forfeit કરી શકે.

વિષય 7: Fully Called પણ Partly Paid-Up Preference Shares નું Redemption

P1-C11-U11.5-T07 • Topic 7: Redemption of Fully Called but Partly Paid-Up Preference Shares

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §5.7 Illustration 10 સાથે વાંચો: calls-in-arrears મળે તેનું treatment સામે redemption પહેલાંનું forfeiture.

નોંધ

Arrears મળે: “Dr. Bank A/c / Cr. Calls-in-Arrears A/c” — shares fully paid બની જાય છે અને redemption સામાન્ય ક્રમે આગળ વધે છે.

Forfeiture: યોગ્ય notice છતાં calls ન ચૂકવાય તો Board shares forfeit કરીને રદ કરી શકે — “Dr. Preference

Share Capital A/c (called-up amount) / Cr. Calls-in-Arrears A/c and Cr. Shares Forfeited A/c (amount actually collected)”; redeem કરવાના shares માંથી forfeit થયેલા shares બાદ થાય, અને forfeited shares ફરી issue થતા ન હોવાથી Shares Forfeited નું balance capital reserve માં જાય — “Dr. Shares Forfeited A/c / Cr. Capital Reserve A/c”.

એકમ 11.6: Debentures નું Redemption

P1-C11-U11.6 • મહત્વ D • પ્રકરણમાં Rank 5 • શ્રેણી C • પ્રકરણના 8.1% પ્રશ્નો • 6 પ્રશ્નો

વિષય 1: પરિચય

P1-C11-U11.6-T01 • Topic 1: Introduction

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.1 વાંચો: debenture ની definition અને convertible debentures, voting rights અને DRR અંગેની Section 71 ની શરતો.

નોંધ

Debenture: company પોતાની seal હેઠળ કાઢેલું instrument, જે દેવું સ્વીકારે છે અને principal અને interest પાછા ચૂકવવાની શરતો ધરાવે છે; assets પર charge ઊભો કર્યો હોય તો તેનું વર્ણન તેમાં હોય છે અને Registrar પાસે register ન થાય ત્યાં સુધી તે valid નથી; mortgage debentures માં holders ના હિતના રક્ષણ માટે સામાન્ય રીતે trusteeship ઊભી કરાય છે.

Section 71: (1) debentures redemption વખતે આખા કે અંશત: shares માં convert કરવાના option સાથે કાઢી શકાય — તે માટે general meeting માં special resolution જોઈએ; (2) કોઈ company voting rights વાળા debentures કાઢી શકે નહીં; (4) dividend માટે મળતા profits માંથી debenture redemption reserve ઊભું કરવું પડે, જે ફક્ત debentures ના redemption માટે જ વપરાય.

વિષય 2: Debentures નું Redemption

P1-C11-U11.6-T02 • Topic 2: Redemption of Debentures

CONCEPT BASE — હજી સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે જરૂરી

પહેલાં વાંચો §6.2 વાંચો: redeemable debentures કઈ-કઈ રીતે redeem થઈ શકે.

નોંધ

રીતો: debentures સામાન્ય રીતે redeemable હોય છે — રોકડમાં, કે અમુક મુદત પછી equity shares માં convertible; redemption (i) નક્કી વર્ષો પછી, (ii) issue પછી અમુક વર્ષો વીત્યા બાદ ગમે ત્યારે, (iii) નક્કી કરેલી notice આપીને, કે (iv) વાર્ષિક drawings થી થઈ શકે; company પોતાના debentures ખુલ્લા બજારમાંથી ખરીદી પણ શકે — stock exchange પર તે discount માં બોલાતા હોય ત્યારે ખરીદીને રદ કરવા ફાયદાકારક રહે છે.

વિષય 3: Debenture Redemption Reserve

P1-C11-U11.6-T03 • Topic 3: Debenture Redemption Reserve

પહેલાં વાંચો §6.3 વાંચો, જેમાં Rule 18(7) નું adequacy કોષ્ટક પણ આવે: DRR નો હેતુ, entries અને company ના વર્ગ પ્રમાણે DRR ની જરૂરિયાત.

નોંધ

હેતુ અને entries: DRR દર વર્ષે dividend માટે મળતા profits માંથી, debentures redeem ન થાય ત્યાં સુધી ઊભું કરાય છે અને બીજા કોઈ હેતુ માટે વાપરી શકાતું નથી — જેથી redemption વખતે રોકડ તૈયાર રહે; entry: Dr. Profit and Loss A/c / Cr. Debenture Redemption Reserve; સાથે જ બહાર રોકાણ કરો — Dr. DRR Investment / Cr. Bank; redemption વખતે આ investments વટાવાય છે; default થાય તો Tribunal company ને principal અને interest સાથે તરત redeem કરવાનો હુકમ કરી શકે.

Adequacy — Rule 18(7): RBI નિયંત્રિત AIFs અને banking companies, બધી listed companies (listed NBFCs/HFCs સહિત), અને privately placed debentures માટે unlisted NBFCs/HFCs ને DRR જરૂરી નથી; બીજી unlisted companies — બાકી રહેલા debentures ની કિંમતના 10% જેટલું DRR.

સમજ (Understanding) કારણ સાથે સમજાવો • 1 પ્રશ્નો

TQ 3.1 • PYQ 2026-Sep [1] (a) (iv) {C} • True/False • 2M • Pg 818

LEVEL I
સમજ (Understanding)

સરળ

વિષય 4: Debentures ના Redemption ની રીતો

P1-C11-U11.6-T04 • Topic 4: Methods of Redemption of Debentures

પહેલાં વાંચો Section 71, redemption ની રીતો (lump sum, હપતા, ખુલ્લા બજારમાંથી ખરીદી, shares માં conversion), DRR adequacy (બીજી unlisted companies માટે 10%; AIFI/banks/listed/NBFC/HFC માટે nil), 15% Debenture Redemption Investment નો નિયમ, અને તેને લગતી journal entries અને ledger accounts વાંચો (paras 6.3--6.4).

નોંધ

Sec 71: debentures redemption વખતે આખા/અંશત: shares માં convert કરવાના option સાથે કાઢી શકાય

(special resolution જોઈએ); કોઈ debenture voting rights ધરાવી શકે નહીં; DRR dividend ચૂકવવા મળતા profits માંથી ઊભું કરવું પડે અને redemption સિવાય બીજા કોઈ હેતુ માટે ન વપરાય; interest અને redemption issue ની શરતો પ્રમાણે થવાં જોઈએ — default થાય તો debenture holders/trustee ની અરજી પર Tribunal interest સાથે તરત redemption નો હુકમ કરી શકે. **ચાર રીતો:** maturity એ કે તે પહેલાં lump sum ચૂકવણી; નક્કી અંતરે હપતામાં ચૂકવણી; ખુલ્લા બજારમાંથી ખરીદી (Foundation ના સ્તરે બાકાત); shares માં conversion.

DRR adequacy (Rule 18(7), 2019): 'other unlisted companies' માટે DRR = બાકી રહેલા debentures ની કિંમતના 10%; AIFIs અને banking companies, બધી listed companies (listed NBFCs/HFCs સહિત), અને privately placed debentures માટે unlisted NBFCs/HFCs ને DRR જરૂરી નથી; partly convertible debentures માં DRR ફક્ત non-convertible ભાગ પર જ ઊભું થાય.

15% DRI નો નિયમ: દર વર્ષે 30th April કે તે પહેલાં, પછીની 31st March એ પૂરા થતા વર્ષમાં maturity એ આવતા debentures ના ઓછામાં ઓછા 15% જેટલી રકમ scheduled-bank ના charge/lien વગરના deposits માં, બોજા વગરની Central/State Government securities માં, કે Indian Trusts Act માં જણાવેલી securities/bonds માં મૂકો; આ રકમ ફક્ત તે જ debentures ના redemption માટે વપરાય અને કોઈ પણ સમયે 15% થી નીચે ન જવી જોઈએ; problems માં DRR નું appropriation અને DRI નું investment allotment વખતે જ કરો (તારીખ ન આપી હોય તો વર્ષના day 1 એ).

Entries ની સાંકળ: Dr. P&L → Cr. DRR (બાકી debentures ના 10%, હાલના DRR balance બાદ કરીને); Dr. DRR Investment → Cr. Bank (15%); Dr. Bank → Cr. Interest on DRR Investment (P&L માં transfer); redemption વખતે: Dr. Bank → Cr. DRR Investment (વટાવવું); Dr. Debentures + Dr. Premium on Redemption → Cr. Debentureholders; Dr. Debentureholders → Cr. Bank; Dr. P&L → Cr. Premium on Redemption (debenture ની મુદત ન આપી હોય તો redemption ના વર્ષમાં આખું ચઢાવો); છેલ્લે Dr. DRR → Cr. General Reserve.

Conversion અને ledgers: issue કરવાની equity shares = convert થતા debentures ની redemption value (face value + premium) ÷ એક equity share ની issue price, બાકીનું રોકડમાં — દા.ત. ₹105 લેખે 40 debentures = ₹4,200 ÷ ₹20 = 210 shares; ledger કે વર્ષ વચ્ચે redemption વાળા questions માં છેલ્લું Bank balance કાઢતાં પહેલાં debenture interest અને DRI interest redemption ની તારીખ સુધી વહેંચો (દા.ત. Debenture Interest = 10,00,000 × 6% × 2/12; DRI interest = 1,50,000 × 4% × 2/12), અને Debentures, Premium on Redemption, DRR, DRR Investment, Interest અને Bank ના accounts વર્ષવાર લખો.

ઉપયોગન (Application) પ્રક્રિયાનો મહાવરો કરો • 4 પ્રશ્નો

- DRR/DRI ની સાંકળ મહાવરો કરો: P&L Dr. → DRR (બાકી debentures ના 10%, હાલના balance બાદ કરીને); DRI Dr. → Bank (maturity એ આવતા debentures ના 15%); redemption વખતે DRI વટાવો, holders ને ચૂકવો (redemption નું premium P&L માં), પછી DRR ને General Reserve માં transfer કરો.
- પોતાના debentures રદ કરવાના હોય ત્યાં cum-interest/ex-interest ભાવ અલગ પાડો, છેલ્લી interest date થી ચઢેલું interest ગણો, અને રદ કરવા પરનો નફો (nominal value - cost) capital reserve માં transfer કરો.
- Partly convertible debentures માટે redemption value (face + premium) ÷ equity share ની issue price લેખે convert કરો; બાકીનું રોકડમાં ચૂકવો; DRR ફક્ત non-convertible ભાગ પર.

- Discount પર issue થયેલા અને premium પર redeemable debentures નું સરખા વાર્ષિક હપતામાં redemption મહાવરો કરો --- Debentures, DRR, DRI, Interest અને Bank ની accounts વર્ષવાર લખો.

PQ 4.1 • PYQ 2018-May [6] (c) • Practical • 5M • Pg 819	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.5 • PYQ 2025-Jan [5] (c) • Practical • 5M • Pg 828 8x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	મધ્યમ
PQ 4.3 • PYQ 2022-Nov [5] (a) • Practical • 12M • Pg 822 2x પુછાયું	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું
PQ 4.4 • PYQ 2024-Sep [5] (c) • Practical • 10M • Pg 824	LEVEL II ઉપયોજન (Application)	અધરું

વિશ્લેષણ (Analysis) મિશ્ર માહિતી પર કામ કરો • 1 પ્રશ્નો

- ઘણી તારીખો વાળા problems કરો: વર્ષ વચ્ચે આવતી redemption date સુધી debenture interest અને DRI interest વહેંચીને પછી છેલ્લું Bank balance કાઢો.
- Option આધારિત redemptions ને analyse કરો (maturity એ par, ખુલ્લા બજારમાંથી ખરીદી, કે notice પછી ₹102): ખર્ચ સરખાવો અને રદ કરવા પરનો નફો/ખોટ ગણો.
- ધ્યાન રાખો: DRR ફક્ત dividend માટે મળતા profits માંથી; DRI ફક્ત redemption માટે વપરાય; મુદત ન આપી હોય તો redemption નું premium આખું P&L માં ચઢાવવું.

PQ 4.2 • PYQ 2018-Nov [5] (b) • Practical • 8M • Pg 821	LEVEL II વિશ્લેષણ (Analysis)	અધરું
---	---------------------------------	-------